

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ
ВАЗИРЛИГИ**

Тошкент фармацевтика институти

ИЖТИМОЙ ФАҢЛАР КАФЕДРАСИ

**педагогик технология фанидан
ўқув – услубий мажмуа**

Тошкент – 2014

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ
ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ФАРМАЦЕВТИКА ИНСТИТУТИ**

ИЖТИМОЙ ФАНЛАР КАФЕДРАСИ

Катта ўқитувчи С.Юлдашева

**ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯ ФАНИНИ ЎҚИТИШ
БЎЙИЧА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ
(касб таълими йўналиши учун)**

Тошкент – 2014

М У Н Д А Р И Ж А

Аннотация	4
Ўқув дастур	5-16
Ишчи дастур	17-35
Маъруза ва амалий машғулотларда ўқитиш технологиялари	
1-мавзу. Педагогик технология фанининг предмети, мақсади ва вазифалари ..	36-51
2-мавзу. Таълим жараёнида ўқувчи шахси	52-58
3-мавзу. Педагогик технологияларнинг илмий асослари.....	59-68
4-мавзу Ўқитувчининг инновацион фаолияти.....	69-78
5-мавзу. Илғор таълим технологиялари. Ҳозирги замон анъанавий таълими.....	79-92
6-мавзу. Педагогик жараёнида шахсга йўналтириш асосидаги педагогик технологиялар. Ҳамкорлик педагогикаси.....	93-104
7-мавзу. Ўқувчилар фаолиятини фаоллаштириш ва интенсификациялаш асосидаги педагогик технологиялар. Муаммоли ўқитиш технологияси.....	105-117
8-мавзу. Ўйин технологиялари. Ўйин фаолиятининг вазифалари	118-127
Тест.....	130-138
Оралик назорат саволлари	139-142
Якуний назорат саволлари.....	146-148
Тарқатма материал.....	149-151
Глоссарий.....	152-157
Адабиётлар рўйхати.....	155-157
Баҳолаш мезони.....	158-162
Маърузалар матни.....	163-242
Муаллиф ҳақида маълумот	243
Меъёрий хужжатлар	244
Реферат.....	246
Фойдали маслаҳатлар.....	246
Хориж адабиётлари.....	247
Умумий саволлар.....	248-251
Мустақил иш мавзулари.....	252

Таълим технологиясини ишлаб чиқишда Тошкент Давлат иқтисодиёт университети профессор-ўқитувчилари томонидан яратилган “Таълимда инновацион технологиялар” (Лойиҳа муҳаррири и.ф.д. проф. Бекмуродов А.Ш., п.ф.н. доц. Голиш Л.В) услубий қўлланмасидан ҳамда “Педагогик технология ва педагогик маҳорат” малака ошириш курсида олинган билимлардан фойдаланилди.

Аннотация

Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»да баркамол шахс ва малакали мутахассисни тарбиялаб вояга етказиш жараёнининг моҳияти тўлақонли очиб берилган. Мазкур ўқув дастур Ўзбекистон Республикасининг Президенти Каримов И.А. “Асосий вазифамиз-Ватанамиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтириш”, 2009 йилнинг асосий якунлари ва 2010 йилда Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устивор йўналишларига бағишланган маърузаси, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаси, «Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари» номли асари, “Баркамол авлод йили” Давлат дастури асосида тузилган. “Такрор айтишга тўғри келади - таълим соҳасида замонавий ахборот ва компьютер технологиялари, интернет тизими, рақамли ва кенг форматли телекоммуникацияларнинг замонавий усулларини ўзлаштириш, бугунги тараққиёт даражасини белгилаб берадиган бундай илғор ютуқлар нафақат мактаб, лицей ва коллежлар, олий ўқув юртларига, балки ҳар қайси оила ҳаётига кенг кириб бориши учун замин туғдиришнинг аҳамиятини чуқур англаб олишимиз лозим”, деб таъкидлаган Президентимиз И.А.Каримов.¹

« Педагогик технологиялар» фани талабаларни ҳозирда мавжуд бўлган замонавий педагогик технологиялар билан таништиради ва ана шу педагогик технологиялардан маҳорат билан фойдаланиш малакасини шакллантиради. Ҳозирги кунда педагогик технологиялардан ўқув жараёнида фойдаланиш ва ўқув жараёнининг самарадорлигини ошириш энг муҳим масалалардан бўлиб ҳисобланади. Талабалар педагогик маҳоратнинг нозик жиҳатлари билан танишадилар. Педагогик технологиялардан ўринли ва маҳорат билан фойдаланиш ўқув жараёнида ўзлаштиришнинг юқори кўрсаткичларига эришиш имконини яратади.

¹ Каримов И.А. Асосий вазифамиз – Ватанамиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир. – Т.: Ўзбекистон, 2010 – 61 бет..

«Педагогик технологиялар» курсининг мақсади – талабаларни педагогик технологияларнинг мазмуни, ўзига хос хусусиятлари ва турлари билан таништириш ва педагогик технологиялардан ўқув жараёнида самарали фойдаланиш маҳоратини шакллантиришдир.

Фаннинг асосий вазифалари – педагогик технологияларни ўқув жараёнига жорий этиш; илғор тажрибаларни татбиқ қилиш, ҳар бир мавзу юзасидан ойдинлаштирилган режаларни тузиш; махсус фанларини ўқитиш жараёнида педагогик технологияларни кўлаш усуллари билан таништириш; талабаларда технологик лойиха ва технологик хариталарни тузиш, педагогик технологиялардан маҳорат билан фойдаланиш малакасини шакллантириш;

TAJIRIBA-SINOV

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

Рўйхатга олинди:
№БД-514000-1.08
2008 йил “23”август

Ўзбекистон Республикаси Олий ва
ўрта махсус таълим вазирлигининг
2008 йил “23” августдаги
“263” - сонли буйруғи билан
тасдиқланган.

ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯ
фанининг

ЎҚУВ ДАСТУРИ

Билим соҳаси	100000	– Таълим
Таълим соҳаси:	140000	– Ўқитувчилар тайёрлаш ва педагогика фани

Бакалаврият таълим йўналишлари: касбий таълим йўналиши

Тошкент-2008

Фаннинг ўқув дастури Олий ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълими ўқув-услубий бирлашмалари фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг 2009 йил “20” августдаги “4”-сонли мажлис баёни билан маъқулланган.

Фаннинг ўқув дастури Низомий номидаги Тошкент Давлат Педагогика университетида ишлаб чиқилди.

“Педагогик технология” фани бўйича:

Тузувчилар:

- Тохтаходжаева М.Х. – “Умумий педагогика” кафедраси мудири, профессор, п.ф.д.
 Султонова Г.А. – “Умумий педагогика” кафедраси доценти, п.ф.н.
 Конева С.Х. – “Умумий педагогика” кафедраси катта ўқитувчи
 Морхова И.В. – “Умумий педагогика” кафедраси катта ўқитувчи

Такризчилар:

- Мардонов Ш.К. - Қори Ниёзий номидаги ЎзПФИТИ профессори , п.ф.д.

- Мавлянова Р.А. - Низомий номидаги ТДПУ “Бошланғич таълим педагогикаси” кафедраси мудири, п.ф.д., профессор.

Фаннинг ўқув дастури Низомий номидаги Тошкент Давлат Педагогика университети Илмий-услубий кенгашида тавсия қилинган (2009 йил _____ даги “___”-сонли баённома)

Сўз боши

Ўзбекистон Республикасининг мустақилликка эришиши халқ таълими муассасаларининг олдига-янги демократик давлатнинг фуқароларини шакллантиришдек муҳим вазифани қўйди.

Шахсни тарбиялаш — «Таълим тўғрисида»ги қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»да Республика таълим ходимлари зим-масига ўта масъулиятли вазифалар юклайди. Бу вазифани амалга ошириш жараёни ўқувчиларни ўқитишга янгича ёндашиш, ўқитувчи-ларни ўз касбига ва ўзгаларга, яъни таълим олувчиларга ўта талаб-чанлик билан муносабатда бўлишни тақозо этади. Педагогик жараённинг эскириб қолган технологиясини янгисига алмаштириш, замонавий мактабга давр талаблари асосида ёндашиш, дарсга эса янгича усулларнинг лойиҳасини татбиқ этиш асосий вазифалардан бирига айланмоқда.

Ижтимоий-иқтисодий ривожланиш босқичида турган жамиятимиз ҳозирги кунда ўрта таълим мактабларининг фаолиятини такомиллаштириш йўлида педагогик олий ўқув юртлари академик лицей, касб-ҳунар коллежлари, мактабларга малакали кадрларни тайёрлашни янада яхшилаш муаммосини қўймоқда.

1.1 Фанни ўқитишдан мақсад ва унинг вазифалари

Фанни ўқитишдан мақсад - бакалаврларни педагогик технология назарияси ҳамда амалиёти бўйича билимли, етук малакага эга бўлишларини таъминлашдир. Чунки, ҳозирги замон ўқитувчиси ҳаётимизда юз бераётган туб ўзгаришларнинг асосий иштирокчиларидан бири бўлиб, у замонавий педагогик технологиялардан хабардор, ҳар томонлама етук, чуқур билимга эга бўлган мутахассисдир. У педагогик маҳорат ва лаёқатга эга бўлган, жамиятдаги ҳамда касб вазифаларини яхши билган шахс бўлиши зарур.

Фаннинг вазифалари: академик лицей ва касб-ҳунар коллежларининг бўлажак ўқитувчиларини замонавий педагогик технологиялар назарий асослари билимлари билан қуроллантириш, янги педагогик даражада педагогик жараёнларини самарали ташкил этишлари учун зарур маҳоратларга эга бўлишлари, замонавий инновацион технологиялар, ғоялар, мактаблар,

йўналишлар, кенг турларида йўл топа билиш маҳорати, педагогик фаолиятни ижодий ва методик тўғри бажаришга тайёрликни шакллантириш, мустақил ишлаш, мустақил билим олиш, ўзини тарбиялаш ва ўзининг мутахассислик даражасини доимий ошириб боришга интилишни фаоллаштириш.

- лицелар ва коллежларнинг бўлажак ўқитувчиларнинг замонавий педагогик технологиялар назарий асослари билимлари билан қуроллантириш;

- янги педагогик даражада педагогик жараёнларни самарали ташкил этишлари учун зарур маҳоратга эга бўлишлари;

- замонавий инновацион технологиялар, ғоялар, йўналишлар, кенг турларида йўл топа билиш маҳорати;

- педагогик фаолиятни ижодий ва методик тўғри бажаришга тайёрликни шакллантириш;

- мустақил ишлаш, мустақил билим олиш, ўзини тарбиялаш ва ўзининг мутахассислик даражасини доимий ошириб боришга интилишни фаоллаштириш.

1.2 Фан бўйича талабаларнинг билимига, уқувига, кўникмасига кўйиладиган талаблар.

“Педагогик технологиялар” ўқув фанини ўрганиш жараёнида бакалавр куйидаги тушунчаларни билиши ва кўникмаларга эга бўлиши зарур:

- педагогик технология тушунчаси ва унинг таърифлари;

- педагогик технология ва ахборот технологиялари;

- анъанавий ўқитиш методлари ва педагогик технологиялар;

- таълим жараёни ва технологик жараён;

- педагогик фаолият ва ижод;

- таълимда новаторлик;

- педагог шахсининг имкониятлари;

- билиш жараёнини оптималлаштиришда педагогик технологиянинг аҳамияти тўғрисида **тасаввурга эга бўлиши;**

- педагогик технология жараёни, уни лойиҳалаш;

- педагогик технологияни таъминловчи жиҳозлар, воситалар;

- технологик жараёнларнинг такомиллашиб бориш тарихи;

- ўқувчи шахси ва педагогик жараён;

- педагогик технологияларнинг илмий-назарий асослари;

- анъанавий таълим методлари ва технологиялари;

- педагогик жараённи шахсга йўналтирилган педагогик технологиялар: ҳамкорлик педагогикаси ва б.;

- таълим олувчиларнинг фаолиятини жонлантирувчи педагогик технологиялар;

- лойиҳалаштириш асосида ўқув жараёнини бошқариш технологиялари;

- модулли, интерактив, ўйинли ва бошқа технологиялар;
- ривожлантирувчи таълим технологияларини **билиши, малака ҳосил қилиши ва амалда қўллай олиши;**
- таълим олувчиларнинг билиш қобилиятларини баҳолай олиш;
- конкрет вазиятни ҳисобга олиб, зарур бўлган технологияларни танлаш;
- технологик жараёни лойиҳалаш;
- замонавий педагогик технологияларни таҳлил қилиш, ўқув жараёнига татбиқ этиш;
- технологик жараёни сифатли ташкил этиш;
- педагогик технология лойиҳалари, технологик карталарни ишлаб чиқиш;
- таълим олувчилар билимини аниқлаш бўйича эксперимент ўтказиш, қайта алоқани таъминлаш кўникмаларига эга бўлиши лозим.

1. Фаннинг мазмуни.

Педагогик технология фанининг предмети, мақсади ва вазифалари.

Ўзбекистон Республикасида кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан қайта қуриш моҳияти ва муаммолари. И.А.Каримов: юксак малакали кадрларни тайёрлаш-тараққиёт пойдевори.

“Кадрлар тайёрлаш миллий модели”нинг асосий таркибий, қисмлари: шахс, давлат ва жамият, узлуксиз таълим, фан, ишлаб чиқариш.

“Педагогик технологиялар” тушунчасининг келиб чиқиши. Педагогик давр ва технология тараққиёти тарихи. Педагогик технологияларнинг XX асрда ривожланиши. Педагогик технология тараққиётини замонавийлиги. Педагогик технологияларнинг таълим жараёнида тутган ўрни.

Таълим жараёнида ўқувчиларнинг шахси

Ўқувчининг шахси таълим жараёнида объект ва субъект сифатида. Шахс сифатлари тузилишининг тўртта даражаси: темперамент, психик жараёнлари хусусиятлари, тажриба ва шахснинг йўналганлиги. Билим, кўникма ва малакалари. Ақлий ҳаракат усуллари. Педагогнинг инновацион фаолияти ва инновацион фаолиятининг тузилиши.

Педагогик технологияларнинг илмий асослари

Педагогик технологиялар тушунчаси ва унинг аспекти: илмий, жараёнли-ифодавий (ифода этиш, ўқув жараёни алгоритми), жараёнли-амалий (ўқув жараёнини амалга ошириш).

Педагогик технологиялар даражалари: умумпедагогик (умумдидактик), хусусий методик (предметли), локал (модули).

Педагогик технологияларнинг таркибий тузилиши: концептуал асоси, мазмунли яхлит, процессуал қисми – технологик жараён. Педагогик технологияларга қўйиладиган талаблар (технологик кўрсаткичлари); тизимлилик, бошқарувчанлик, самаралилик, қайта такрорлашлик.

Педагогик технологияларнинг илмий асослари: материалистик ва идеалистик, диалектик ва методик, илмий ва диний, инсонпарварлик ва инсонпарварликка қарши прагматик ва экзистенциалистик, эркин тарбиялаш, мажбурлаш назарияси ва бошқалар.

Ўқитувчининг инновацион фаолияти

Инновацион технологиялар ҳақида тушунча. Инновацион технологияларнинг моҳияти ва уларнинг турлари. Педагогик технологияларни туркумлаштриш: қўлланиш даражасига кўра, фалсафий асосига кўра, етакчи омилига кўра, илмий концепциясига кўра, англаш фаолиятини ташкил этиш ва бошқариш турига кўра ва бошқалар. Ўқув машғулоти технология жихатдан лойиҳалаш.

Илғор таълим технологиялари. Ҳозирги замон анъанавий таълими

Илғор таълим технологияларнинг мазмун – моҳияти. Илғор таълим технологияларининг шакллари. Анъанавий синф - дарс технологиясининг фарқланиш белгилари, анъанавий таълимнинг классификацион тамойиллари, анъанавий таълимнинг принциплари, анъанавий таълим мазмуни ва методикаси хусусиятлари, таълимнинг анъанавий шаклининг ижобий ва салбий томонлари. Масофавий таълим технологияси

Педагогик жараёни шахсга йўналтириш асосидаги – педагогик технологиялар. Ҳамкорлик педагогикаси.

“Ҳамкорлик педагогикаси” технологияси унинг мазмуни ва методикаси хусусиятлари: ўқувчига нисбатан шахсий-инсонпарварлик ёндашиш, умумлаштирилган билимлар, маҳорат ва кўникмаларини ўргатиш, билимлар мактабини тарбия мактабига айланттириш, атроф-муҳитни педагоглаштириш.

Адабиётларни ўқитиш технологияси инсонни шакллантириш фани сифатида (Е.Н.Ильин).

Ш.А.Амонашвиллининг шахс инсонпарварлик технологияси. Муаллифлик педагогик технологиялар.

Ўқувчилар фаолиятини фаоллаштириш ва интенсификациялаш асосидаги педагогик технологиялар. Муаммоли ўқитиш технологияси.

Муаммоли ўқитиш ва унинг ўзига хос хусусиятлари: муаммоли вазиятларни яратиш, фаол (англаш) идрок этиш фаолияти, мустақил равишда мураккаб масалаларни ҳал этиш ва изланиш назарий билимларнинг етакчилик ролли принципи ва бошқалар.

Муаммоли таълим тузилиши, унинг даражаси ва усуллари.

Ўқув материални схемали ва белгили моделлари асосида таълимни интенсификациялаштириш технологияси (В.Ф.Шаталов).

Ўйин технологиялари. Ўйин фаолиятининг вазифалари.

Ўйин технологиялари ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари, таълим бериш, назорат қилиш, тарбиялаш, ривожлантирувчи, предметли, ролли, амалий ва бошқалар. Ўйин технологияларнинг функциялари педагогик ўйинлар классификацияси. Тадбиркорлик ўйинлари ва уларнинг турлари.

Амалий машғулотларни ташкил этиш.

1. Педагогик технология фанининг предмети, мақсади ва вазифалари.
2. Таълим жараёнида таълим олувчи шахси.
3. Педагогик технологияларнинг илмий асослари.
4. Ўқитувчининг инновацион фаолияти.
5. Илғор таълим технологиялари
6. Ҳамкорлик педагогикаси технологияси
7. Муаммоли ўқитиш технологияси.
8. Ўйин технологиялари. Ўйин фаолиятининг вазифалари.

Мустақил ишни ташил этишнинг шакл ва мазмуни .Ўқитувчи раҳбарлигида аудиторияда ва аудиториядан ташқарида ўтказиладиган мустақил иш маазулари.

1. “Педагогик технология” тушунчасига изох беринг
2. Қандай назорат турларини биласиз
3. Анъанавий мақсадни белгилаш жараёнида назоратнинг тутган ўрни.
4. Ролли ўйинга сценарийси.
5. Очик ва ёпиқ тест турларининг фарқи нимада
6. Ўзбекистонда педагогик технологиянинг ривожланиш йўналишлари.
7. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.
8. Аниқлаштирилган мақсадли ўқув жараёнида назоратнинг ўрни.
9. Экспресс методни қўллашнинг қулайликлари нимада
10. Репродуктив тестнинг асосий мақсади ва мазмуни нимада
11. Подуктив технологияга бағишланган дарс структурасини ёзиб беринг.
12. Продуктив дарс технологиясининг авзаллик томонларини кўрсатинг.
13. Дифференциация деганда нимани тушунасиз
14. «АВВ» га қўйиб иқтисодий муаммони ечимини топинг
15. Тестнинг қандай турларини биласиз
16. Ўқув мақсадларини назоратга утказиш деганда нимани тушунасиз
17. Тест ва рейтинг технологиясига изох беринг.
18. Анъанавий мақсадни белгилашга изох беринг.
19. Ролли ўйинлар методига изох беринг.
20. Очик ва ёпиқ тест турларига мисол келтиринг
21. Янги педагогик технологияларини келиб чиқиш тарихи.

22. Ўқув жараёнини мақсадини белгилаш неча хил бўлади, уларни таққосланг.
23. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллашнинг ўзига хос жиҳатлари.
24. «ВДЛ»ни қандай ҳолатларда қўллаш мумкин
25. Ёдда сақлашга қаратилган тестга изох.
26. Дифференциаллашган ёндошув асосида дарсини ташкил қилиш йўллари.
27. Педагогик технологияларни хусусиятларини санаб беринг.
28. Педагогик технологияларни тузишда қандай тамойилларга амал қилиниши шарт.
29. Репродуктив ва продуктив тест орасида қандай фарқ бор
30. Ижодий тестга характеристика беринг.
31. Б. Блум таксаномияси ҳақида нима биласиз
32. «ВЕНН» диаграммасига изох беринг ва мисол келтиринг.
33. Дидактик ўйинлар технологияси ва унинг аҳамияти
34. Очиқ тестга мисол келтиринг .
35. Бирор мавзуга аниқлаштирилган режа тузинг
36. Янги педагогик технологияларни амалиётга жорий этиш зарурати
37. Психотехник ўйинларга қандай ўйинларга мисоллар келтиринг.
38. Метод билан педагогик технологияни таққосланг.
39. Муттаносибликка бағишланган тест тузинг.
40. Педагогик технологиялар мақсад ва вазифалари.
41. Тестнинг қандай шакллари биласиз
42. Педагогик технологияларни қандай турларини биласиз
43. Ф.С. Келлернинг олий ўқув юртлари учун ишлаб чиққан технологиясига изох
44. Балиқ скелети методига изох беринг.
45. Инвариант тестга изох.
46. Продуктив ўзлаштириш технологиясининг ўзига хос жиҳатлари.
47. Тўрт хил мураккабликка эга назорат ишлаб чиқинг
48. Экспресс методига изох беринг
49. Кейс технологиясига изох беринг.
50. Педагогик маҳоратнинг мазмуни ва мақсади.
51. Педагогик маҳоратга эришиш йўллари
52. Аниқлаштирилган ўқув мақсадларини белгилаш зарурати
53. Ўқув мақсадларини тест ва назорат ишларига ўтказинг.
54. Нутқ маҳорати ва техникаси деб нимага айтилади
55. Педагогик вазиятларда педагогик маҳоратни қўллаш
56. Педагогик маҳорат ва актёрлик санъати.
57. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
58. Программалаштирилган таълим технологиясига мисол келтиринг
59. Ақлий штурум технологиясига мисол келтиринг.
60. Педагогнинг нутқи ва унга қўйиладиган талаблар.
61. Нутқ маданиятини ривожлантириш йўллари.
62. Инновацион технологиялар ҳақида тушунча.
63. “Т” схемадан фойдаланиб педагогик технологияларни хусусиятлари
64. “Диагностика” тушунчасига изох беринг.
65. Педагогик жараёнини ташкил қилиш маҳорати
66. Репродуктив таълим ҳақида тушунча.

67. Педагогнинг талабаларига нисбатан бўлган муносабати.
68. Муносабат турларига изох.
69. Анъанавий таълим тизимини ижобий ва салбий томонлари.
70. Педагогни ўз рухиятини ва ўз хулқини бошқариш маҳорати.
71. Лойихалаш техноллогиясига изох беринг.
72. Шаклига кўра тест турларини аниқланг ва тавсифланг.
73. Педагогик техноллогияларни классификацияси.
74. «ПМИ» техноллогиясига мисол келтиринг.
75. Педагогик техноллогиялар ва педагогик маҳоратнинг ўзаро боғликлиги.
76. Педагогик техноллогияларни ишлаб чиқиш.
77. Интерфаол техноллогияларни аҳамияти.
78. Олий таълимда педагогик техноллогияларни ўрни.
79. Мураккаблик даражасига кўра тест турларини аниқланг ва тавсифланг.
80. Педагогик техноллогияларнинг мақсад ва вазифалари
81. Педагогик маҳорат ва актерлик санъати.
82. Методикани ўзига хос хусусиятлари
83. Тестни қандай шакиллари биласиз
84. Очиқ тестга мисол келтиринг.
85. Янги педагогик техноллогияларни келиб чиқиш шарт шароитлари.
86. Б. Блум тақономияси ҳақида нима биласиз
87. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
88. Педагогик нутқига қўйиладиган талаблар.
89. Муттаносибликка бағишланган тестларга мисол келтиринг.
90. Педагогни ўз рухияти, хулқини бошқариш маҳорати.
91. Педагогик жараёни ташкил этиш йўллари.
92. Муаммолли таълимда муаммоли вазиятларни ташкил этиш
93. Педагогик техноллогия тамойилари.
94. Олий таълимда ишбилармон ўйинларни аҳамияти
95. Педагог нутқи ва унга қўйиладиган талаблар.
96. Тарбия жараёнида педагогик техноллогияларни қўллаш.
97. Рейтинг техноллогиясини аҳамияти.
98. Дифференция нима
99. Экспресс метод қандай ҳоларда қўлланилади
100. Продуктив дарс технолгияларнинг хусусиятлари.
101. Репродуктив тестнинг мақсади ва мазмуни.
102. Педагогик маҳорат ва актерлик санъати.
103. Педагогик техноллогиялар методикадан нима билан фарқ қилади
104. Аниқлаштирилган мақсадли режа тузинг.
105. Педагогнинг тарбияланувчиларга бўлган муносабати.
- 106.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. Ўзбекистон Республикаси Қонунлари

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси.- Т.: Ўзбекистон, 2008. – 40 б.
2. Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни. Т. «Шарқ»
2001. Олий таълим меъёрий хужжатлари. 3-18 бетлар.

3.Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. Т. «Шарқ» 2001. Олий таълим меърий хужжатлари. 18-52 бетлар.

II. Ўзбекистон Республикаси президенти Фармон ва Қарорлари

4.«Ахборот технологиялари соҳасида кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президенти Қарори. Халқ сўзи газетаси, 2005, 3-июн.

III. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Қарорлари ва Ўзбекистон Республикаси вазирликларининг ҳуқуқий-меърий хужжатлари

5.«Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими учун дарсликлар ва ўқув адабиётининг янги авлодини яратиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 16 августдаги 341-сонли Қарори.

6.«2010 йилгача бўлган даврда ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими педагог ва муҳандис педагог кадрларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш дастури» Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 4-октябрдаги 400-сонли Қарори.

8.Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг “Олий таълимга оид меърий хужжатларни тасдиқлаш тўғрисида”ги 2000 йил 22 сентябр 251 сонли буйруғи.

9.Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг “Ижтимоий гуманитар фанлар бўйича маъруза матнларини тайёрлаш ва нашр этиш тўғрисида”ги 2000 йил 19 июн 176 сонли буйруғи.

IV. Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари

10.Ислом Каримов. Баркамол авлод орзуси Т., «Шарқ» 1999 й.

11.Каримов И. Энг асосий мезон-ҳаёт ҳақиқатини акс эттириш.Т.: Ўзбекистон, 2009.-24 б.

12.Ислом Каримов. Озод ва обод ватан, эркин ва фаровон ҳаёт пировард мақсадимиз. Т., «Ўзбекистон», 2000 й.

13.Ислом Каримов. «Юксак маънавият-енгилмас куч». Т., «Маънавият».2008

V. Дарсликлар

14.Педагогика профессионального образования. Под. ред. В.А.Сластенина. Москва «Академия».2004.

15.«Педагогика» В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. Москва. «Школьная пресса». 2004.

16.Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат.Тошкент.,2003.

17.Фаберман Б.Л,Мусина Р.Г, Жумабоева Ф.А.Олий ўқув юртларида ўқитишнинг замонавий усуллари.Т-2002.

18.Авлиёкулов Н. Замонавий ўқитиш технологиялари.Тошкент 2001.й.

19.Беспалько В.П.Слагаемые педагогической технологии.М.:Педагогика 2000г.

20. Селевко С. Современные образовательные технологии. Москва 1998.
21. Х.Авлиякулов, Н.Мусаева Педагогик технология (дарслик) -Т.2012

VI. Ўқув қўлланмалар

22. Хўжаев Н., Мамажонов И. Янги педагогик технологиялар. Маърузалар матни. – Т. 2007.
23. Хўжаев Н., Шарипов Ш. Махсус фанларни ўқитиш методикаси. Маърузалар матни. – Т., 2005.
24. И. Иномов, И. Мамажонов Иқтисодий тарбия назарияси. – Т.: Талаба 2007.
25. Саидахмедов Н. Янги педагогик технологиялар. – Т.: Молия, 2006.
26. Зиёмухаммадов Б., Абдуллаева Ш. Илғор педагогик технология: назария ва амалиёт. «Маънавият асослари» дарси асосида ишланган услубий қўлланма. – Т., 2001.
27. Толипов Ў., Усмонбоева М. Педагогик технология: назария ва амалиёт. – Т.: Фан, 2005.
28. Хўжаев Н. ва бошқалар. Янги педагогик технологиялар. – Т.: Фан, 2007.
29. Хошимова М. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. Т.: ТДИУ. 2007.
30. Расулова Ф. Абдуллаева Р. Педагогическая этика. Т.: ТДИУ. 2007.
31. Махкамов У. Тилабова Н. Касбий маҳорат. Т.: ТДИУ. 2007.
32. Тожибоева Д. Махсус фанларни ўқитиш методикаси. Т.: Фан ва технологиялар. 2007.
33. Ш.Шодмонова, Р.С.Эргашев Қиёсий педагогика -Т.2005.

VII. Статистика тўпламлари маълумотлари

34. Боголюбов В.И. Эволюция педагогических технологий //Школьные технологии - 2004. - № 4.-С.12
35. Саидахмедов Н.С. Педагогик амалиётда янги педагогик технологияларни қўллаш намуналари. -Т.: РТМ, 2000.-46 б.

XIII. Интернет сайтлари

1. www.glef.org. Джордж Лукасинг Таълимнинг фонди.
2. www.newhorizons.org. Таълимнинг янги уфқлари.
3. www.rhecherswithoutborders.org. Чегарасиз ўқитувчилар.
4. www.thelearningweb.net. Таълим тармоғи.
5. www.inetlibrary.com. Интернет-кутубхона

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ

**Тошкент фармацевтика институтининг
Ижтимоий фанлар кафедраси**

«Тасдиқлайман»

Ўқув ишлари бўйича проректор
в/б. Ф.ф.д проф Х.С.Зайнутдинов

2014 йил «__» _____

Педагогик технология фани бўйича

ИШЧИ ЎҚУВ ДАСТУРИ

Билим соҳаси: 500000 – Соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот

Таълим соҳаси: 510000 – Соғлиқни сақлаш

Таълим йўналиши: 5111000 – Касб таълими

Умумий ўқув соати

108 соат

Шу жумладан:

Маъруза 34 соат

Амалий машғулотлар 34соат

Мустақил таълим соати 40 соат

Тошкент-2014

Тузувчи:

Ўқитувчи С.М.Юлдашева

Такризчилар:

Ўзбекистон Миллий университетининг ОПИ педагогика кафедраси доценти п.ф.н.
Йўлдошева.С.М.

Тошкент фармацевтика институтининг Ижтимоий фанлар кафедраси мудири,
и.ф.н. К.К.Исмаилов

Ишчи дастур намунавий дастур асосида тузилди ва кафедранинг 2014 йил
“ _____ ” _____ даги йиғилишида муҳокама қилиниб, тасдиқлаш учун
тавсия этилди.

Кафедра мудири: _____ и.ф.н. К.К.Исмаилов

Ишчи дастур соҳа услубий кенгашида муҳокама қилинди ва тасдиқлаш учун
тавсия этилди.

“ _____ ” _____ 2014 йил _____ сонли баённомаси.

Соҳа услубий кенгаш раиси:

Ишчи дастур МУКда кўриб чиқилди ва тасдиқланди.
“ _____ ” 2014 йил _____ -сонли баён

Сўз боши

Ўзбекистон Республикасининг мустақилликка эришиши халқ таълими муассасаларининг олдига-янги демократик давлатнинг фуқароларини шакллантиришдек муҳим вазифани қўйди.

Шахсни тарбиялаш — «Таълим тўғрисида»ги қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»да Республика таълим ходимлари зим-масига ўта масъулиятли вазифалар юклайди. Бу вазифани амалга ошириш жараёни ўқувчиларни ўқитишга янгича ёндашиш, ўқитувчи-ларни ўз касбига ва ўзгаларга, яъни таълим олувчиларга ўта талаб-чанлик билан муносабатда бўлишни тақозо этади. Педагогик жараённинг эскириб қолган технологиясини янгисига алмаштириш, замонавий мактабга давр талаблари асосида ёндашиш, дарсга эса янгича усулларнинг лойиҳасини татбиқ этиш асосий вазифалардан бирига айланмоқда.

Ижтимоий-иқтисодий ривожланиш босқичида турган жамиятимиз ҳозирги кунда ўрта таълим мактабларининг фаолиятини такомиллаштириш йўлида педагогик олий ўқув юртлари академик лицей, касб-ҳунар коллежлари, мактабларга малакали кадрларни тайёрлашни янада яхшилаш муаммосини қўймоқда.

1.1 Фанни ўқитишдан мақсад ва унинг вазифалари

Фанни ўқитишдан мақсад - бакалаврларни педагогик технология назарияси ҳамда амалиёти бўйича билимли, етук малакага эга бўлишларини таъминлашдир. Чунки, ҳозирги замон ўқитувчиси ҳаётимизда юз бераётган туб ўзгаришларнинг асосий иштирокчиларидан бири бўлиб, у замонавий педагогик технологиялардан хабардор, ҳар томонлама етук, чуқур билимга эга бўлган мутахассисдир. У педагогик маҳорат ва лаёқатга эга бўлган, жамиятдаги ҳамда касб вазифаларини яхши билган шахс бўлиши зарур.

Фаннинг вазифалари: академик лицей ва касб-ҳунар коллежларининг бўлажак ўқитувчиларини замонавий педагогик технологиялар назарий асослари билимлари билан қуроллантириш, янги педагогик даражада педагогик жараёнларини самарали ташкил этишлари учун зарур маҳоратларга эга

бўлишлари, замонавий инновацион технологиялар, ғоялар, мактаблар, йўналишлар, кенг турларида йўл топа билиш маҳорати, педагогик фаолиятни ижодий ва методик тўғри бажаришга тайёрликни шакллантириш, мустақил ишлаш, мустақил билим олиш, ўзини тарбиялаш ва ўзининг мутахассислик даражасини доимий ошириб боришга интилишни фаоллаштириш.

- лицелар ва коллежларнинг бўлажак ўқитувчиларнинг замонавий педагогик технологиялар назарий асослари билимлари билан қуроллантириш;

- янги педагогик даражада педагогик жараёнларни самарали ташкил этишлари учун зарур маҳоратга эга бўлишлари;

- замонавий инновацион технологиялар, ғоялар, йўналишлар, кенг турларида йўл топа билиш маҳорати;

- педагогик фаолиятни ижодий ва методик тўғри бажаришга тайёрликни шакллантириш;

- мустақил ишлаш, мустақил билим олиш, ўзини тарбиялаш ва ўзининг мутахассислик даражасини доимий ошириб боришга интилишни фаоллаштириш.

1.2 Фан бўйича талабаларнинг билимига, уқувига, кўникмасига кўйиладиган талаблар.

“Педагогик технологиялар” ўқув фанини ўрганиш жараёнида бакалавр куйидаги тушунчаларни билиши ва кўникмаларга эга бўлиши зарур:

- педагогик технология тушунчаси ва унинг таърифлари;
- педагогик технология ва ахборот технологиялари;
- анъанавий ўқитиш методлари ва педагогик технологиялар;
- таълим жараёни ва технологик жараён;
- педагогик фаолият ва ижод;
- таълимда новаторлик;
- педагог шахсининг имкониятлари;

- билиш жараёнини оптималлаштиришда педагогик технологиянинг аҳамияти тўғрисида **тасаввурга эга бўлиши;**

- педагогик технология жараёни, уни лойиҳалаш;
- педагогик технологияни таъминловчи жиҳозлар, воситалар;
- технологик жараёнларнинг такомиллашиб бориш тарихи;
- ўқувчи шахси ва педагогик жараён;
- педагогик технологияларнинг илмий-назарий асослари;
- анъанавий таълим методлари ва технологиялари;
- педагогик жараённи шахсга йўналтирилган педагогик технологиялар:

ҳамкорлик педагогикаси ва б.;

- таълим олувчиларнинг фаолиятини жонлантирувчи педагогик технологиялар;

- лойиҳалаштириш асосида ўқув жараёнини бошқариш технологиялари;
- модулли, интерактив, ўйинли ва бошқа технологиялар;
- ривожлантирувчи таълим технологияларини **билиши, малака ҳосил қилиши ва амалда қўллай олиши;**
- таълим олувчиларнинг билиш қобилиятларини баҳолай олиш;
- конкрет вазиятни ҳисобга олиб, зарур бўлган технологияларни танлаш;
- технологик жараённи лойиҳалаш;
- замонавий педагогик технологияларни таҳлил қилиш, ўқув жараёнига татбиқ этиш;
- технологик жараённи сифатли ташкил этиш;
- педагогик технология лойиҳалари, технологик карталарни ишлаб чиқиш;
- таълим олувчилар билимини аниқлаш бўйича эксперимент ўтказиш, қайта алоқани таъминлаш **кўникмаларига эга бўлиши лозим.**

Фаннинг мазмуни.

Маъруза 1.

Мавзу: Педагогик технология фанининг предмети, мақсади ва вазифалари.

Ўзбекистон Республикасида кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан қайта қуриш моҳияти ва муаммолари. И.А.Каримов: юксак малакали кадрларни тайёрлаш-тараққиёт пойдевори.

“Кадрлар тайёрлаш миллий модели”нинг асосий таркибий, қисмлари: шахс, давлат ва жамият, узлуксиз таълим, фан, ишлаб чиқариш.

“Педагогик технологиялар” тушунчасининг келиб чиқиши. Педагогик давр ва технология тараққиёти тарихи. Педагогик технологияларнинг XX асрда ривожланиши. Педагогик технология тараққиётини замонавийлиги. **Педагогик технологияларнинг таълим жараёнида тутган ўрни. (5 соат)**

Адабиёт рўйхати: 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,

Маъруза 2.

Мавзу: Таълим жараёнида ўқувчиларнинг шахси

Ўқувчининг шахси таълим жараёнида объект ва субъект сифатида. Шахс сифатлари тузилишининг тўртта даражаси: темперамент, психик жараёнлари хусусиятлари, тажриба ва шахснинг йўналганлиги. Билим, кўникма ва малакалари. Ақлий ҳаракат усуллари. **Педагогнинг инновацион фаолияти ва инновацион фаолиятининг тузилиши. (5 соат)**

Адабиёт рўйхати: 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,

Маъруза 3.

Мавзу: Педагогик технологияларнинг илмий асослари

Педагогик технологиялар тушунчаси ва унинг аспекти: илмий, жараёнли-ифодавий (ифода этиш, ўқув жараёни алгоритми), жараёнли-амалий (ўқув жараёни амалга ошириш).

Педагогик технологиялар даражалари: умумпедагогик (умумдидактик), хусусий методик (предметли), локал (модули).

Педагогик технологияларнинг таркибий тузилиши: концептуал асоси, мазмунли яхлит, процессуал қисми – технологик жараён. Педагогик технологияларга қўйиладиган талаблар (технологик кўрсаткичлари); тизимлилик, бошқарувчанлик, самаралилик, қайта такрорлашлик.

Педагогик технологияларнинг илмий асослари: материалистик ва идеалистик, диалектик ва методик, илмий ва диний, инсонпарварлик ва инсонпарварликка қарши прагматик ва экзистенциалистик, эркин тарбиялаш, мажбурлаш назарияси ва бошқалар.

Адабиёт рўйхати: 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,

Маъруза 4.

Мавзу: Ўқитувчининг инновацион фаолияти

Инновацион технологиялар ҳақида тушунча. Инновацион технологияларнинг моҳияти ва уларнинг турлари. Педагогик технологияларни туркумлашритиш: қўлланиш даражасига кўра, фалсафий асосига кўра, етакчи омилига кўра, илмий концепциясига кўра, англаш фаолиятини ташкил этиш ва бошқариш турига кўра ва бошқалар. *Ўқув машғулотини технология жиҳатдан лойиҳалаш. (6 соат)*

Адабиёт рўйхати: 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,

Маъруза 5.

Мавзу: Илғор таълим технологиялари. Ҳозирги замон анъанавий таълими

Илғор таълим технологияларнинг мазмун – моҳияти. Илғор таълим технологияларининг шакллари. Анъанавий синф - дарс технологиясининг фарқланиш белгилари, анъанавий таълимнинг классификацион тамойиллари, анъанавий таълимнинг принциплари, анъанавий таълим мазмуни ва методикаси хусусиятлари, таълимнинг анъанавий шаклининг ижобий ва салбий томонлари. *Масофавий таълим технологияси (6 соат)*

Адабиёт рўйхати: 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,

Маъруза 6.

Мавзу: Педагогик жараённи шахсга йўналтириш асосидаги – педагогик технологиялар. Ҳамкорлик педагогикаси.

“Ҳамкорлик педагогикаси” технологияси унинг мазмуни ва методикаси хусусиятлари: ўқувчига нисбатан шахсий-инсонпарварлик ёндашиш,

умумлаштирилган билимлар, маҳорат ва кўникмаларини ўргатиш, билимлар мактабини тарбия мактабига айлантириш, атроф-муҳитни педагоглаштириш.

Адабиётларни ўқитиш технологияси инсонни шакллантириш фани сифатида (Е.Н.Ильин).

Ш.А.Амонашвиллининг шахс инсонпарварлик технологияси. *Муаллифлик педагогик технологиялар. (6 соат)*

Адабиёт рўйхати: 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,

Маъруза 7.

Мавзу: Ўқувчилар фаолиятини фаоллаштириш ва интенсификациялаш асосидаги педагогик технологиялар. Муаммоли ўқитиш технологияси.

Муаммоли ўқитиш ва унинг ўзига хос хусусиятлари: муаммоли вазиятларни яратиш, фаол (англаш) идрок этиш фаолияти, мустақил равишда мураккаб масалаларни ҳал этиш ва изланиш назарий билимларнинг етакчилик ролли принципи ва бошқалар.

Муаммоли таълим тузилиши, унинг даражаси ва усуллари.

Ўқув материални схемали ва белгили моделлари асосида таълимни интенсификациялаштириш технологияси (В.Ф.Шаталов). *(6 соат)*

Адабиёт рўйхати: 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,

Маъруза 8.

Мавзу: Ўйин технологиялари. Ўйин фаолиятининг вазифалари.

Ўйин технологиялари ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари, таълим бериш, назорат қилиш, тарбиялаш, ривожлантирувчи, предметли, ролли, амалий ва бошқалар. Ўйин технологияларнинг функциялари педагогик ўйинлар классификацияси. Тадбиркорлик ўйинлари ва уларнинг турлари. *(6 соат)*

Адабиёт рўйхати: 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,

3.Амалий машғулотларнинг номи

№	Амалий машғулотларнинг номи	Мустақил вазифаларни бажариш учун зарур бўлган материаллар	Адабиётга кўрсатма
1	Педагогик технология фанининг предмети, мақсади ва вазифалари.	1. “Педагогик технологиялар” тушунчасининг келиб чиқиши. 2. Педагогик технологияларнинг мақсади, мазмуни ва вазифалари. 3. Педагогик технологияларнинг ХХ	1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,

		асрда ривожланиши. 4. Педагогик технология тараққиётини замонавийлиги.	
2	Таълим жараёнида таълим олувчи шахси.	1.Таълим жараёни ва унга қўйилаётган замонавий талаблар. 2 Шахс сифатлари тузилиши. 3. Индивид - инсон – шахс. 4. Шахсни ўзини бошқариш механизмлари.	1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,
3	Педагогик технологияларнинг илмий асослари.	1.Педагогик технологиялар тушунчаси ва унинг аспектлари: 2.Педагогик технологиялар даражалари: умумпедагогик (умумдидактик), хусусий методик (предметли), локал (модули). 3.Педагогик технологияларнинг таркибий тузилиши: 4.Педагогик технологияларнинг илмий асослари:	1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,
4	Ўқитувчининг инновацион фаолияти.	1.Инновация тушунчасининг мазмуни. 2. Инновацион технологияларнинг моҳияти ва уларнинг турлари. 3. Инновацион технологияларни қўллаш маҳорати.	1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,
5	Илғор таълим технологиялари.	1.Илғор таълим технолгиялари ҳақида тушунча. 2.Анъанавий таълим мазмуни ва методикаси хусусиятлари.	1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,

		3. Таълимнинг анъанавий шаклининг ижобий ва салбий томонлари.	
6	Ҳамкорлик педагогикаси технологияси.	1.“Ҳамкорлик педагогикаси” технологияси унинг мазмуни ва методикаси хусусиятлари: 2.Ш.А.Амонашвиллининг шахс инсонпарварлик технологияси. 3. Муаллифлик технологиялари.	1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,
7	Муаммоли ўқитиш технологияси.	1.Муаммоли ўқитиш ва унинг ўзига хос хусусиятлари: 2. Муаммоли вазиятларни яратиш. 3. Фаол (англаш) идрок этиш фаолияти, мустақил равишда мураккаб масалаларни ҳал этиш ва изланиш назарий билимларнинг етакчилик ролли принципи ва бошқалар.	1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,
8	Ўйин технологиялари. Ўйин фаолиятининг вазифалари.	1.Ўйин технологиясига тушунчасига изох. 2. Ўйин технологиялари ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари. 3. Педпгогик ўйинлар классификацияси. 4.Тадбиркорлик ўйинлари ва уларнинг турлари.	1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4,

5. Фанни ўқитишда компьютер, ахборот ва бошқа замонаий технологиялар.

№	Мавзу	Инновацион ахборот тех	Янги пед технология
----------	--------------	-------------------------------	----------------------------

		НОЛОГИЯСИ	
1	Педагогик технология фанининг предмети, мақсади ва вазифалари.	Тақдимот мультимедиа	“Муаммоли вазият”
2	Таълим жараёнида ўқувчиларнинг шахси	Тақдимот мультимедиа	“Ақлий хужум”,
3	Педагогик технологияларнинг илмий асослари	Тақдимот мультимедиа	“БББ”
4	Ўқитувчининг инновацион фаолияти	Тақдимот мультимедиа	“Кластер”
5	Илғор таълим технологиялари. Ҳозирги замон анъанавий таълими	Тақдимот мультимедиа	“Инсерт”
6	Педагогик жараёнида шахсга йўналтириш асосидаги – педагогик технологиялар. Ҳамкорлик педагогикаси.	Тақдимот мультимедиа	“ФСМУ”
7	Ўқувчилар фаолиятини фаоллаштириш ва интенсификациялаш асосидаги педагогик технологиялар. Муаммоли ўқитиш технологияси.	Тақдимот мультимедиа	“Блиц - сўров”
8	Ўйин технологиялари. Ўйин фаолиятининг вазифалари	Тақдимот мультимедиа	“SWOT” таҳлил

8. Яқуний назорат саволлар

1. “Педагогик технология” тушунчасига изох беринг
40. Қандай назорат турларини биласиз
41. Анъанавий мақсадни белгилаш жараёнида назоратнинг тутган ўрни.
42. Ролли ўйинга сценарийси.
43. Очик ва ёпиқ тест турларининг фарқи нимада

44. Ўзбекистонда педагогик технологиянинг ривожланиш йўналишлари.
45. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.
46. Аниқлаштирилган мақсадли ўқув жараёнида назоратнинг ўрни.
47. Экспресс методни қўллашнинг қулайликлари нимада
48. Репродуктив тестнинг асосий мақсади ва мазмуни нимада
49. Продуктив технологияга бағишланган дарс структурасини ёзиб беринг.
50. Продуктив дарс технологиясининг авзаллик томонларини кўрсатинг.
51. Дифференциация деганда нимани тушунасиз
52. «АВВ» га қўйиб иқтисодий муаммони ечимини топинг
53. Тестнинг қандай турларини биласиз
54. Ўқув мақсадларини назоратга утказиш деганда нимани тушунасиз
55. Тест ва рейтинг технологиясига изох беринг.
56. Анъанавий мақсадни белгилашга изох беринг.
57. Ролли ўйинлар методига изох беринг.
58. Очиқ ва ёпиқ тест турларига мисол келтиринг
59. Янги педагогик технологияларини келиб чиқиш тарихи.
60. Ўқув жараёнини мақсадини белгилаш неча хил бўлади, уларни таққосланг.
61. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллашнинг ўзига хос жиҳатлари.
62. «ВДЛ»ни қандай ҳолатларда қўллаш мумкин
63. Ёдда сақлашга қаратилган тестга изох.
64. Дифференциаллашган ёндошув асосида дарсини ташкил қилиш йўллари.
65. Педагогик технологияларни хусусиятларини санаб беринг.
66. Педагогик технологияларни тузишда қандай тамойилларга амал қилиниши шарт.
67. Репродуктив ва продуктив тест орасида қандай фарқ бор
68. Ижодий тестга характеристика беринг.
69. Б. Блум таксаномияси ҳақида нима биласиз
70. «ВЕНН» диаграммасига изох беринг ва мисол келтиринг.
71. Дидактик ўйинлар технологияси ва унинг аҳамияти
72. Очиқ тестга мисол келтиринг .
73. Бирор мавзуга аниқлаштирилган режа тузинг
74. Янги педагогик технологияларни амалиётга жорий этиш зарурати
75. Психотехник ўйинларга қандай ўйинларга мисоллар келтиринг.
76. Метод билан педагогик технологияни таққосланг.
77. Муттаносибликка бағишланган тест тузинг.
107. Педагогик технологиялар мақсад ва вазифалари.
108. Тестнинг қандай шаклларини биласиз
109. Педагогик технологияларни қандай турларини биласиз
110. Ф.С. Келлернинг олий ўқув юртлари учун ишлаб чиққан технологиясига изох
111. Балиқ скелети методига изох беринг.
112. Инвариант тестга изох.
113. Продуктив ўзлаштириш технологиясининг ўзига хос жиҳатлари.
114. Тўрт хил мураккабликка эга назорат ишлаб чиқинг
115. Экспресс методига изох беринг
116. Кейс технологиясига изох беринг.
117. Педагогик маҳоратнинг мазмуни ва мақсади.

118. Педогогик маҳоратга эришиш йўллари
119. Аниқлаштирилган ўқув мақсадларини белгилаш зарурати
120. Ўқув мақсадларини тест ва назорат ишларига ўтказинг.
121. Нутқ маҳорати ва техникаси деб нимага айтилади
122. Педагогик вазиятларда педогогик маҳоратни қўллаш
123. Педагогик маҳорат ва актёрлик санъати.
124. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
125. Программалаштирилган таълим технологиясига мисол келтиринг
126. Ақлий штурум технологиясига мисол келтиринг.
127. Педагогнинг нутқи ва унга қўйиладиган талаблар.
128. Нутқ маданиятини ривожлантириш йўллари.
129. Инновацион технологиялар ҳақида тушунча.
130. “Т” схемадан фойдаланиб педагогик технологияларни хусусиятлари.
131. “Диагностика” тушунчасига изох беринг.
132. Педагогик жараёнини ташкил қилиш маҳорати
133. Репродуктив таълим ҳақида тушунча.
134. Педагогнинг талабаларига нисбатан бўлган муносабати.
135. Муносабат турларига изох.
136. Анъанавий таълим тизимини ижобий ва салбий томонлари.
137. Педагогни ўз рухиятини ва ўз хулқини бошқариш маҳорати.
138. Лойихалаш техноллогиясига изох беринг.
139. Шаклига кўра тест турларини аниқланг ва тавсифланг.
140. Педагогик технологияларни классификацияси.
141. «ПМИ» технологиясига мисол келтиринг.
142. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳоратнинг ўзаро боғлиқлиги.
143. Интерфаол технологияларни аҳамияти.
144. Олий таълимда педагогик технологияларни ўрни.
145. Мураккаблик даражасига кўра тест турларини аниқланг ва тавсифланг.
146. Педагогик технологияларнинг мақсад ва вазифалари
147. Педагогик маҳорат ва актерлик санъати.
148. Методикани ўзига хос хусусиятлари
149. Тестни қандай шакиллари биласиз
150. Очиқ тестга мисол келтиринг.
151. Янги педагогик технологияларни келиб чиқиш шарт шароитлари.
152. Б. Блум тақономияси ҳақида нима биласиз
153. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
154. Педагогик нутқига қўйиладиган талаблар.
155. Муттаносибликка бағишланган тестларга мисол келтиринг.
156. Педагогни ўз рухияти, хулқини бошқариш маҳорати.
157. Педагогик жараёни ташкил этиш йўллари.
158. Муаммолли таълимда муаммоли вазиятларни ташкил этиш
159. Педагогик технология тамойилари.
160. Олий таълимда ишбилармон ўйинларни аҳамияти
161. Педагог нутқи ва унга қўйиладиган талаблар.
162. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.

163. Рейтинг технологиясини аҳамияти.
164. Дифференция нима
165. Экспресс метод қандай ҳолларда қўлланилади
166. Продуктив дарс технологияларнинг хусусиятлари.
167. Репродуктив тестнинг мақсади ва мазмуни.
168. Педагогик маҳорат ва актерлик санъати.
169. Педагогик технологиялар методикадан нима билан фарқ қилади
170. Аниқлаштирилган мақсадли режа тузинг.
171. Педагогнинг тарбиялланувчиларга бўлган муносабати.

Баҳолаш мезонлари

Талабаларнинг фан бўйича ўзлаштиришини баҳолаш семестр (ўқув йили) давомида мунтазам равишда олиб борилади ва қуйидаги турлар орқали амалга оширилади:

- жорий баҳолаш (ЖБ)
- талабаларнинг мустақил иши (ТМИ)
- оралиқ баҳолаш (ОБ)
- якуний баҳолаш (ЯБ)

Ҳар бир фан бўйича талабанинг семестр (йил цикл) давомидаги ўзлаштириш кўрсаткичи 100 баллик тизимида баҳоланади.

Ушбу 100 балл баҳолаш турлари бўйича қуйидагича тақсимланади:

№	Баҳолаш тури	Максимал балл	Саралаш балл
1	Жорий баҳолаш	55	30,2
2	Талабанинг мустақил иши	5	1,7
3	Оралиқ баҳолаш	10	5,5
4	Якуний баҳолаш	30	16,5
	ЖАМИ	100	55

Талабаларнинг фан бўйича тўплаган умумий бали ҳар бир баҳолаш турларида тўплаган баллар йиғиндисига тенг бўлади.

Жорий баҳолаш (ЖБ)

ЖБ да фаннинг ҳар бир бўлим бўйича талабанинг билими ва амалий кўникмаларини аниқлаб бориш кўзда тутилади ва у амалий машғулотларда амалга оширилади. Баҳолашда талабанинг билим даражаси, амалий машғулот материалларини ўзлаштириши, назарий материал муҳокамасида ва таълимнинг интерактив услубларида қатнашишининг фаоллик даражаси, шунингдек амалий билим ва кўникмаларни ўзлаштириш даражаси ҳисобга олинади. Ҳар бир фан бўйича ўқув соатидан келиб чиққан ҳолда максимал балл белгиланади. Масалан, Педагогик технология фани мисолида кўрсатамиз. Семестр давомида 17 та дарс

режалаштирилган, унда 11 та ЖБ ўтказилади. Максимал балл $5 \times 11 = 55$ баллни ташкил қилади.

ЖБ ҳар бир фаннинг хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда оғзаки, ёзма иш, тест ёки уларнинг комбинацияси шаклида амалга оширилади. Ҳар бир машғулотда барча талабалар баҳоланиши шарт.

Талабанинг балларда ифодаланган ўзлаштириши қуйидагича баҳоланади:

№	Баҳо	Талабанинг билим даражаси
1	Аъло	Талабалар уй вазифасини бажарган, оғзаки саволларга аниқ жавоб беради, мавзу бўйича мустақил мушоҳада юрита олади, мазмунини тушунади мавзу бўйича мустақил фикрлай олади. Вазифаларни мустақил бажаради, натижаларини расмийлаштириб таҳлил қила олади.
2	Яхши	Талаба уй вазифасини бажарган, оғзаки ва тест саволларига жавоб бера олади. Ижтимоий фанлар қонуниятларини ва таърифларни ёд билади. Мавзунини тушунган, лекин айрим масалаларни таҳлил қила олмайди.
3	Қониқарл и	Талаба уй вазифасини бажариб келган, оғзаки ва тест саволларига қийналиб жавоб беради, таърифларни ёд билади, лекин моҳиятини яхши тушунмайди.
4	Қониқарс из	Талаба уй вазифасини дафтарига ёзиб келган, лекин мавзу бўйича саволларга жавоб бера олмайди. Моҳиятини тушунмайди.

Талаба дарсга келиб унга мутлоқ тайёрланмаганда ва муҳокамада мутлоқ иштирок этмаганида 1-2 балл қўйилади.

Талабанинг мустақил иши (ТМИ)

Талабанинг мустақил иши ЎЗР олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2010 йил 25-август 333-сонли буйруғи ва институт ректори томонидан 2014 йил 3 сентябрда тасдиқланган “Талаба мустақил ишини ташкил этиш, назорат қилиш ва баҳолаш тартиби тўғрисида Низом” асосида ташкил этилади.

Мустақил иш бўйича белгиланган максимал рейтинг балининг 55% дан кам балл тўплаган талаба фан бўйича якуний назоратга қўйилмайди.

Талабанинг мустақил иши кафедра архивида рўйхатга олинади ва 2 йил мобайнида сақланади.

Ижтимоий фанлар кафедрасида талаба мустақил иши бўйича кафедра низоми ишлаб чиқилади. Бунда талаба мустақил ишининг шакл ва турлари, ҳар бир иш турига соатларни тақсимлаш ва аниқ баҳолаш мезонлари ишлаб чиқилади.

ТМИ нинг ўзлаштириши қуйидагича баҳоланади. Максимал балл 5.

Баллар	Баҳо
4,3-5,0	“5” аъло
3,6-4,2	“4” яхши

2,8-3,5	“3” қониқарли
2,8 дан кам	“2” қониқарсиз

Талабанинг мустақил ишдан олган бали ЖБ балига қўшилади.

Оралиқ баҳолаш (ОБ)

ОБ да фаннинг бир неча мавзуларини қамраб олган бўлими ёки қисми бўйича машғулотлар ўтиб бўлингандан сўнг, талабанинг назарий билимлари баҳоланади ва унда талабанинг муайян саволга жавоб бериш ёки муаммони ечиш қобилияти аниқланади.

Бир семестрда ўтиладиган фанлардан битта ОБ ўтказилади.

Икки семестрда ўтиладиган фанлардан иккита ОБ ўтказилади. ОБга ўқув машғулотларининг қарзи бўлмаган талабалар қўйилади.

Оралиқ баҳолашнинг максимал бали 10 балл;

Ўзлаштириш	10 балл
Аъло	8,6-10
Яхши	7,1-8,5
Қониқарли	5,5-7
Қониқарсиз	5,5

ОБ кафедра мажлиси қарори билан ёзма иш, тест, оғзаки суҳбат шаклларида ёки уларнинг комбинацияларида ўтказилиши мумкин. ОБ бўйича белгиланган максимал рейтинг балининг 55% дан кам балл тўплаган талаба ЯБ га қўйилмайди.

Якуний баҳолаш (ЯБ)

ЯБ да талабанинг билим, кўникма ва малакалари фаннинг умумий мазмуни доирасида баҳоланади. ЯБ фан бўйича ўқув машғулотлари тугагандан сўнг ўтказилади. ЯБ нинг максимал бали - 30 балл.

Ўзлаштириш	30 балл
Аъло	30-25,8
Яхши	25,5-21,3
Қониқарли	21-16,5
Қониқарсиз	16,5 дан кам

ЖБ ва ОБ га ажратилган умумий балларнинг ҳар биридан саралаш балини тўплаган талабага ЯБ га иштирок этишга ҳуқуқ берилади.

ЯБ ўтказиш шакли – тест, оғзаки, ёзма иш ёки ушбу усуллар комбинациясида Илмий Кенгаш қарори билан белгиланади.

ЖБ, ОБ ва ЯБ турларида фанни ўзлаштира олмаган (54 % дан кам балл тўплаган) ёки узурли сабаблар билан баҳолаш турларида иштирок эта олмаган талабаларга қуйидаги тартибда қайта баҳолашдан ўтишга рухсат берилади:

- қолдирилган амалий машғулот келгуси дарсга қадар гуруҳ ўқитувчисига қайта топшириш ва маслаҳат кунида топширилади. 3 та машғулотни қолдирган талаба факультет декани рухсати билан қайта топширади;

- ОБ ни 2 ҳафта муддатда қайта топширишга рухсат берилади ва бали коэффициентсиз қайт этилади;

- семестр якунида фан бўйича саралаш балидан кам балл тўплаган талабанинг ўзлаштириши коникарсиз (академик қарздор) ҳисобланади;

- академик қарздор талабаларга семестр тугаганидан кейин декан рухсатномаси асосида қайта ўзлаштириш учун – 2 ҳафта муддат берилади. Шу муддат давомида ўзлаштира олмаган талабага белгиланган тартибда ректорнинг буйруғи билан талабалар сафидан четлаштирилади.

Педагогик технолгия фанидан намуна:

№	Ф.И.Ш		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13он	ТМИ	ЖБ	ОБ	ЯБ	Ум.
1	Исаев А	+	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5	10	5	54	10	27	91
2	Аллаев Б	+	4	4	4	5	4	5	4	5	5	5	5	5	9	4	50	9	25	84
3	Алимо в Б	+	3	5	й	4	3	3	3	5	3	4	4	8	3	37	8	22	67	

Талабанинг рейтинги қуйидаги формула бўйича ҳисобланади:

$$R = \frac{Q \cdot V}{100}$$

бунда: Q-ўзлаштириш даражаси (балл), V-умумий ўқув юкламаси (соат)

Рейтинг натижаларини қайд қилиш тартиби

Фандан рейтинг назорати бўйича яқунловчи қайднома варақаси (ведомость) фан тугаган кундан бир кун муддатда кафедра 2 нусхада тўлдиради ва масъул ходим кафедра мудирига имзолатиб, 1 нусхаси деканатларга топширилади.

Талабанинг фан бўйича баҳолаш турларида тўплаган баллари рейтинг қайдномасига бутун сонлар билан қайд қилинади. Рейтинг дафтарчасининг “Умумий соат” устунига фанга ажратилган умумий юклама соатлари, “Балл” устунига эса талабанинг мазкур мезоннинг 3.1 бандига мувофиқ 100 баллик тизимдаги ўзлаштириш бали, “Рейтинг” устунига ҳисобланган рейтинг кўрсаткичи кўйилади.

Талабанинг саралаш балидан паст бўлган ўзлаштириши “Рейтинг дафтарчаси” да қайд этилмайди.

Деканат ва кафедралар томонидан белгиланган тартибда фан бўйича талабанинг ЖБ, ОБ ҳамда ЯБ турларида кўрсатилган ўзлаштириш рейтинг кўрсаткичларининг мониторинги олиб борилади. Ўзлаштириш натижалари

кафедра томонидан рейтинг назорати экранида мунтазам равишда ёритиб борилади ва белгиланган тартибда қайдномаларга киритилади. Рейтинг назорати экранининг ташкил этиши ва унинг белгиланган муддатларда тўлдириш вазифаси кафедра мудури ва факультет декани зиммасига юклатилади .

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

Ўзбекистон Республикаси Қонунлари

- 1.Ўзбекистон Республикаси Конституцияси.- Т.: Ўзбекистон, 2009. – 40 б.
- 2.Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни. Т. «Шарқ» 2001. Олий таълим меъёрий хужжатлари. 3-18 бетлар.
- 3.Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. Т. «Шарқ» 2001. Олий таълим меърий хужжатлари. 18-52 бетлар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари

- 4.Ислом Каримов. Баркамол авлод орзуси Т., «Шарқ» 1999 й.
- 5.Президент Ислом Каримовнинг «Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари». Т.: “Ўзбекистон” 2009.-56 б
- 6.Каримов И. Энг асосий мезон-ҳаёт ҳақиқатини акс эттириш.Т.: Ўзбекистон, 2009.-24 б.
- 7.Ислом Каримов. Озод ва обод ватан, эркин ва фаровон ҳаёт пировард мақсадимиз. Т., «Ўзбекистон», 2000 й.
- 8.Ислом Каримов. «Юксак маънавият-енгилмас куч». Т., «Маънавият».2008
- 9.”Президентга мактублар” Т., «Маънавият» 2014й
- 10.Ислом Каримов “ Ўзбек халқига тинчлик ва Омонлик керак “Т., «Ўзбекистон», 2014 й.

Асосий адабиётлар

Дарсликлар

- 11.Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат.Тошкент.,2003.
- 12.Омонов Х., Хўжаев Н.Х. Педагогик технология ва педагогик маҳорат.Т.2009 й
13. Ибрагимов Х ., Абдуллаева Ш Педагогика назарияси. Т., 2008 йил.
14. Хошимов К.,Нишонова Ш Педагогика тарихи 2-қисм Т., 2005 йил.

Қўшимча адабиётлар

15. Ғайбуллаев Н., Ёдгорова Р., Маматқулова Р Педагогика. Т., 2005 йил.
- 16.Тожибоева Д.,Юлдашев Ю Махсус фанларни ўқитиш методикаси. Т.: Фан ва технологиялар. 2009.
- 17.Зиёмухаммадов Б., Тожиев М Педагогик технология – замонавий ўзбек миллий модели. – Т., 2001.
- 18.Саидахмедов Н. Янги педагогик технологиялар. – Т.: Молия, 2006.
- 19.Хошимова М. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. Т.: ТДИУ. 2007.
- 20.Йўлдошев Ж, Хасанов С. Педагогик технологиялар.Т.: “Иқтисод-молия”,2009.

21. Бекмурадов А.Ш, Голиш Л.В и др. Современные технологии обучения. Т.: ТГЭУ, 2009г

22. А.Ч. Чориев Педагогик технология ва педагогик маҳорат (маърузалар матни)- Қарши 2010.

Интернет сайтлари

www.inetlibrary.com. Интернет-кутубхона

www.glef.org. Джордж Лукасинг Таълимнинг фонди.

www.newhorizons.org. Таълимнинг янги уфқлари.

www.thelearningweb.net. Таълим тармоғи.

www.ilm.uz.

www.ziyo-net.uz.

www.toshdpu.uz.

МУНДАРИЖА

1. Сўз боши.....	3
2. Фаннинг мазмуни	5
3. Амалий машғулотларнинг номи.....	7
4. Фанни ўқитишда компьютер, ахборот ва бошқа замонавий педагогик технологиялар.....	9
5. Якуний назорат саволлари.....	10
6. Баҳолаш мезонлари.....	13
7. Адабиётлар рўйхати	17

Мавзу № 1	Педагогик технология фанининг предмети, максоди, вазифалари
------------------	--

<i>Талабалар сони:</i>	<i>Вақти -4 соат</i>
<i>Дарс шакли</i>	<i>Тематик маъруза</i>
<i>Маъруза режаси</i>	<p>1.Педагогик технологияларнинг вужудга келиши ва шаклланиши.</p> <p>2.Педагогик технологияларнинг предмети, максоди, мазмуни ва вазифалари.</p> <p>3.Бугунги кунда педагогик технологияларга берилётган таърифларни таҳлил.</p>
<i>Дарс мақсади :</i> Педагогик технологияларнинг предмети, мазмуни, максоди, вазифалари ва келиб чиқиш тарихи хақида талабаларда тушунча хосил қилиш	
<i>Педагог вазифалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> •Педагогик технологияларнинг келиб чиқиш тарихини ёритиб бериш •Педагогик технологияларнинг предмети, мазмуни, мақсадини ва вазифаларини ёритиб беради •«Педагогик технология» тушунчасига берилётган таърифларни тавсифлайди •Педагогик технологиялар ва методиканинг фарқли томонларига изоҳ беради. 	<i>Ўқув натижалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> •Педагогик технологияларнинг вужудга келиш босқичларини санаб беради ва ҳар бир босқичга изоҳ беради. • Педагогик технологияларни мазмунини таҳлил қилади ва вазифаларини санаб беради. • «Педагогик технология» тушунчасига берилётган таърифларга изоҳ беради ва ўз мустақил фикрларини баён этади. • Педагогик технологиялар ва методиканинг ўзига хос жиҳатларини таққослайди ва изоҳлайди.
<i>Ўқитишнинг усул, техникаси:</i>	Маъруза, сухбат, баҳс-мунозара муҳокама қилиш, фикр алмашиш.
<i>Ўқитиш воситалари:</i>	Маъруза матни, тарқатма материаллар, слайдлар
<i>Ўқитиш шакли:</i>	Фронтал
<i>Ўқитиш шарт – шароитлари:</i>	Техник воситаларни қўллашга мўлжалланган аудитория. Проектор
<i>Мониторинг ва баҳолаш:</i>	Оғзаки сўроқ, савол-жавоб, таҳлил натижалари.

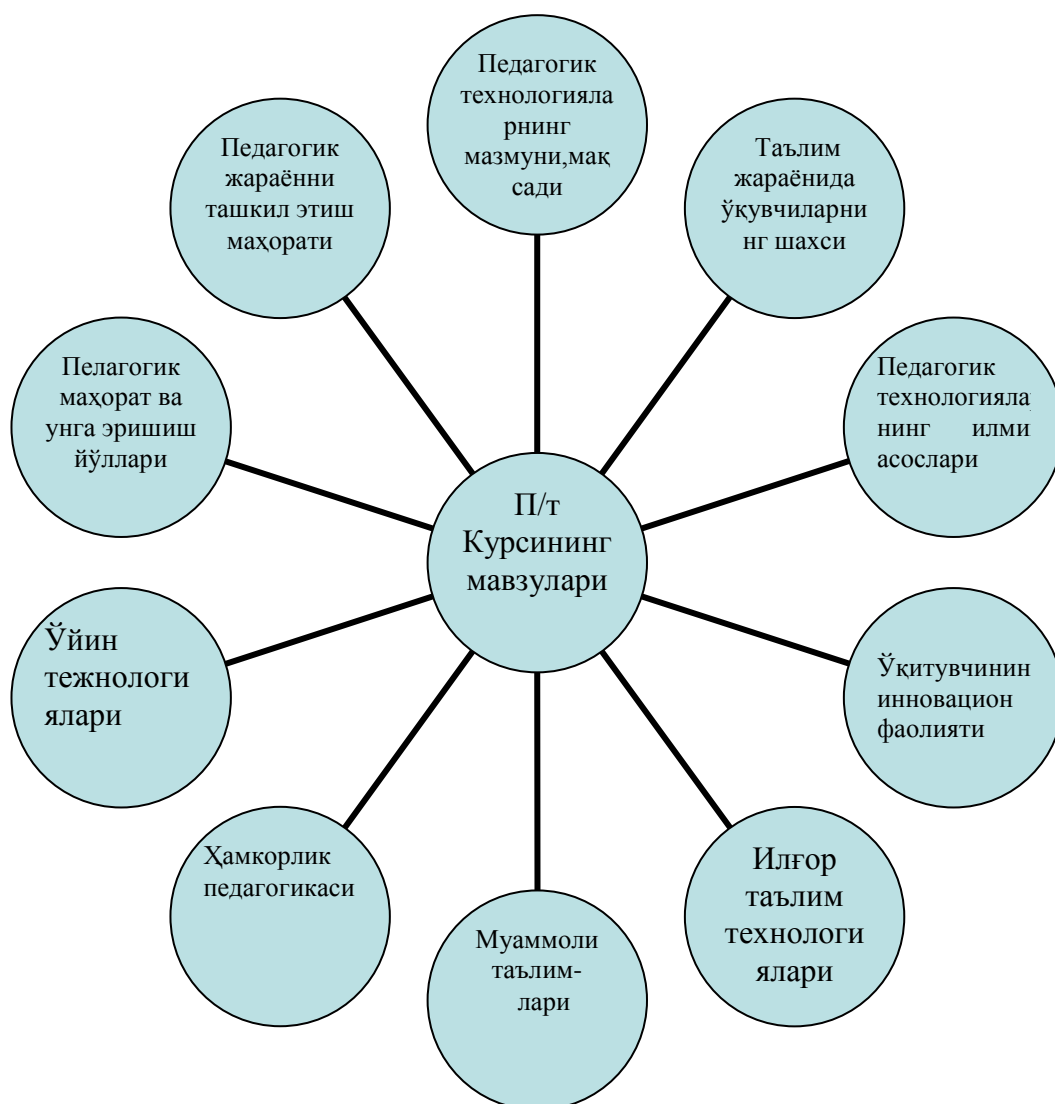
**Педагогик технология фанининг предмети, мақсади, вазифалари
мавзусидаги маъруза дарсига технологик харита**

Фаолият босқичлар и	Фаолият мазмуни	
	педагог	талаба
1-босқич. Кириш (25 дақиқа)	<p>1.1.Талабаларга янги курс ҳақида маълумот беради. Курс давомида бажариладиган вазифалар билан таништиради. (1- илова)</p> <p>1.2 Курс давомида қандай мавзулар изчиллик билан ўрганилиши билан талабаларни таништиради.(2- курс)</p> <p>1.3. Биринчи мавзуни эълон қилади ва тегишли адабиётлар рўйхати билан таништиради.</p> <p>1.4.Фаоллаштирувчи саволлар билан талабаларга муружат этади ва талабаларнинг билим даражасини диагностикасини амалга оширади.(3-илова)</p>	<p>Эшитадилар ва керакли маълумотларни ёзиб оладилар.</p> <p>Саволларга жавоб берадилар.</p>
2-босқич. Асосий босқич (55 дақиқа)	<p>2.1.Педагогик технологияларнинг вужудга келиши ва шаклланиши масаласини слайдлардан фойдаланган ҳолда ёритиб беради (4- илова). Талабаларга саволлар билан муружат этади (5-илова). Саволларни умумлаштиради.</p> <p>2.2. Педагогик технологияларнинг мазмуни, мақсадини ва вазифаларини слайдлар ёрдамида ёритиб беради(6-илова 1,2.)</p> <p>2.3.Педагогик технологияларнинг хусусиятларини изоҳлайди ва «Педагогик технология» тушунчасига берилаётган таърифларни тавсифлайди (7-слайд)</p> <p>2.4. Педагогик технологиялар ва методиканинг фарқли томонларига изоҳ беради.</p> <p>2.5.Мавзу бўйича назорат ишлари юзасидан муружат этади (8- илова)</p>	<p>2.1.Эшитадилар ва чизиб оладилар Саволларга жавоб берадилар</p> <p>2.2.Тала-балар ёзиб олдаи.</p> <p>2.3.Ёзиб оладилар.</p> <p>2.4 .Тахлил қиладилар.</p> <p>2.5. Саволларга жавоб берадилар</p>
3-босқич Якуний. (10 дақиқа)	<p>3.1. Мавзу бўйича якуний хулосаларни айтиб ўтади.</p> <p>3.2. Талабаларнинг дарс давомидаги фаолиятини таҳлил этади ва баҳолайди.</p> <p>3.3. Мустақил ишлаш учун вазифа беради (9-илова)</p>	<p>3.1.Савол берадилар.</p> <p>3.2.Ёзидилар.ЎУМ га қаранг.</p>

Рейтинг баллари

Жорий назорат : 55 балл
 Оралиқ назорат: 10 балл
 Якуний назорат: 30 балл
 Жорий назоарт баллари:
 Амалий машғулот дарсларида: 5 баллдан = $11 \times 5 = 55$ балл тўплаш
 Мустақил иш: 5 бал тўплаш
 Жами: 100 балл

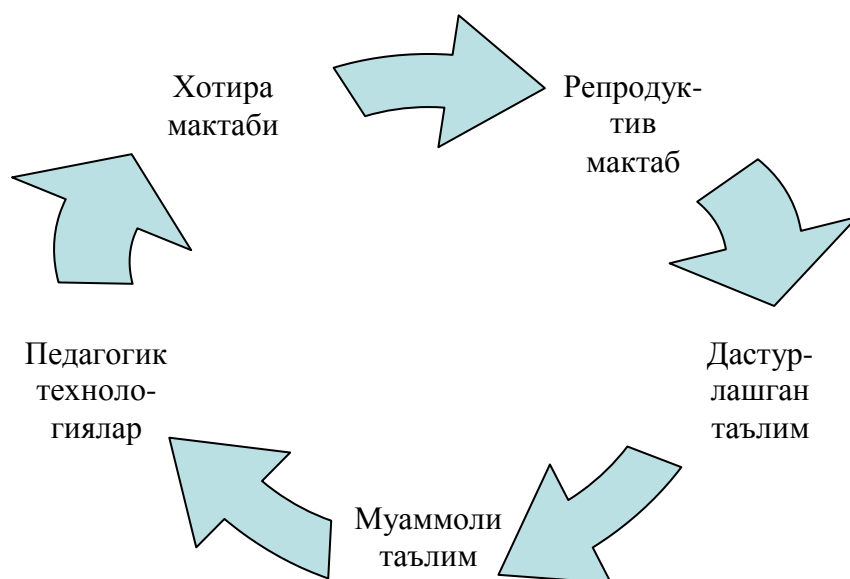
Курс мазмуни

Саволлар:

1. «Технология» тушунчасига изох беринг.
2. Педагогика фанинг объекти ва предмети нималардан иборат?
3. Бугунги кунда таълим тизимига қандай талаблар қўйилмоқда?
4. Методика фани қандай вазифаларни бажаради?
5. Сиз «Педагогик технология» термини билан учрашганмисиз?
6. Сиз «Педагогик технология» тушунчасига изох бера оласизми?

Педагогик технологияларнинг ривожланиш босқичлари

Саволлар:

1. Таълим тизимини такомиллаштириш жараёнида қандай босқичларни ўз ичига олади?
2. Хотира мактабига изох беринг.
3. Дастурлаштирилган таълимга тавсиф беринг.
4. Муаммоли таълимга тавсиф беринг.
5. Педагогик технологиялар ўзидан аввалги ёндошувларнинг қандай ижобий хусусиятларни сингдириб олган?

1. Педагогик технологияларнинг мазмуни:

- А) Гуманлаштириш ва демократлаштириш.
- В) Дифференциаллаштириш ва индивидуаллаштириш
- С) Ривожлантириш
- Д) Фаолликни ошириш (бажариб ўрганиш)

2. Педагогик технологияларнинг вазифалари:

- 1. Диагностика.
- 2. Таълим тизимини дифференциаллаштириш.
- 3. Технологиялаштириш (аниқ лойихалар тузиш).
- 4. Аниқ мақсадларни белгилаш.
- 5. Инновацион технологияларни ишлаб чиқиш.

1. Педагогик технологияларнинг хусусиятлари.

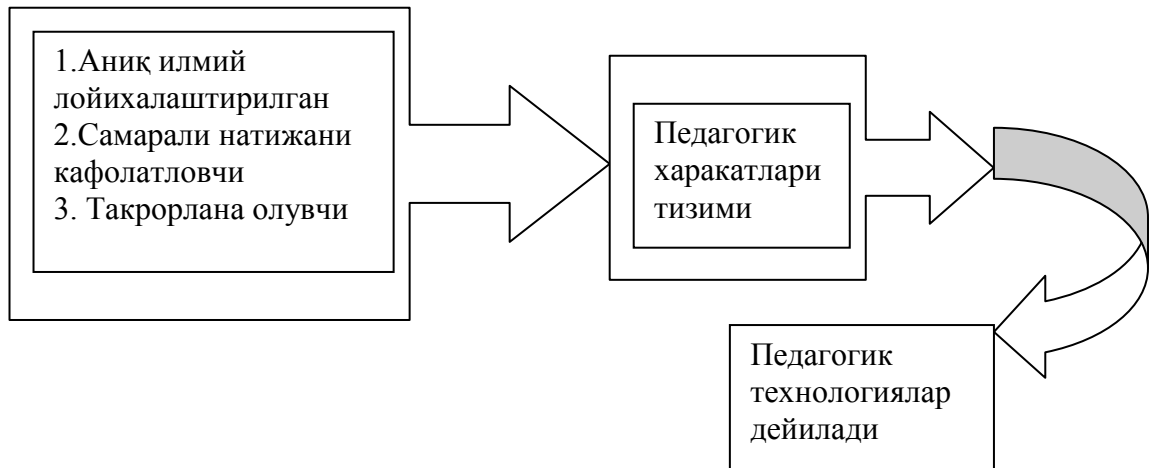

2. Педагогик технологияларга берилаётган таърифлар

1. Олдиндан лойихалаштирилган педагогик жараённи амалиётда режали ва бир маромда тадбиқ этиш ёки педагогик масалаларни ечишга қаратилган педагогнинг узлуксиз ўзаро боғланган ҳаракатлар тизимидир.

2. Педагогик технологиялар—педагогнинг ютуқларига кафолат берадиган, аниқ ишлаб чиқилган ва қатъий илмий лойихалаштирилган, такрорлана олувчи педагогик ҳаракатлар тизимидир.

3. Таълим жараёнини оптималлаштиришга қаратилган, техника ҳамда инсон омиллари, унинг ўзаро ҳамкорлиги асосида ўқитиш жараёни ва билимларни эгаллаш, яратиш, қўллаш ҳамда белгилашнинг тизимли методидир. (ЮНЕСКО).

8-илова

1. Педагогик технологияларни шаклланиш босқичларини кетма-кетлигини ўрнатиг.

1. Муаммоли таълим
2. Программали таълим
3. Таълим технологиялари
4. Репродуктив таълим
5. Хотира мактаби

2. Ҳар бир шаклланиш босқичига изох беринг.

№	Босқич номи	Изох
1	Муаммоли таълим	
2	Дастуроли таълим	
3	Хотира мактаби	
4	Репродуктив таълим	
5	Таълим технологиялар	

3.Педагогик технологияларнинг мазмуни, вазифаларини санаб беринг ва тавсиф беринг.

№	Педагогик технологияларнинг мазмуни.	Педагогик технологияларнинг вазифалари
1		
2		
3		
4		
5		

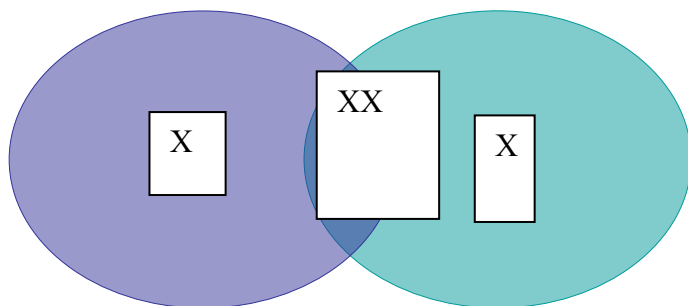
Саволлар:

1. Педагогик технологияларга берилган таърифлардан қайси бири сизда тўлиқ тасаввур ҳосил қилди?
2. Сиз ўзингиз педагогик технологияларга қандай таъриф берган бўлар эдингиз?
3. Методика қандай хусусиятга эга?
4. Қандай хусусиятларни методикада учратмайсиз?

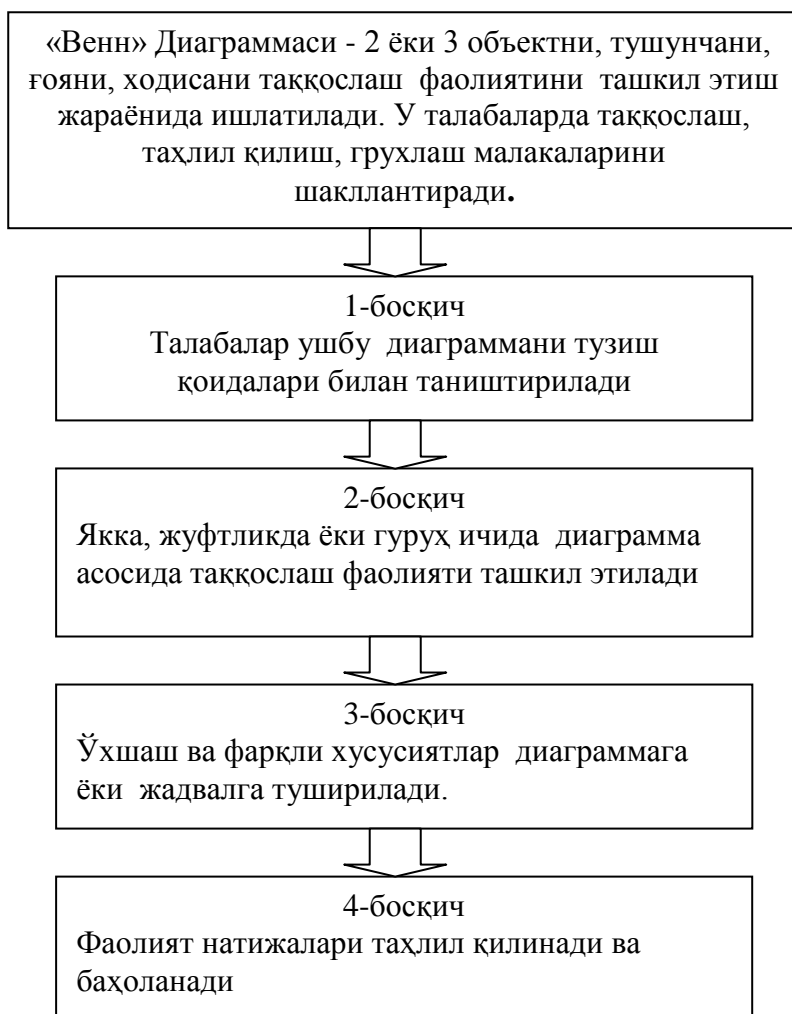
9-илова

Педагогик технологияларнинг ўзига хос жиҳатларини ва анъанавий таълимнинг ўзига хос жиҳатларини «Венн» диаграммасидан фойдаланган ҳолда таққосланг.

« ВЕНН» ДИАГРАММАСИ

«Венн» диаграммаси асосида фаолиятни ташкил этиш босқичлари

Жадвални тўлдиринг

№	Педагогик технологияларнинг ўзига хос жиҳатлари(П/Т	Анъанавий таълимнинг ўзига хос жиҳатлар (А/Т)	П/Т ва А/Тнинг ўхшаш томонлари
1			
2			
3			
n			

Семинар дарсини олиб бориш технологияси

Талабалар сони: 20	Вақти-4соат
Дарс шакли	Семинар дарси
<i>Семинар режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Педагогик технологияларни шаклланиш тарихини таҳлили 2. Педагогик технологияларнинг мақсади, мазмуни ва вазифаларини таҳлил қилиш. 3. “Педагогик технологиялар” мавзусига тақдимот тайёрлаш 4. Педагогик технологияларни ва анъанавий таълимни хусуиятларини ўзаро таққослаш.
<i>Дарс мақсади :</i> Педагогик технологияларнинг мазмуни, мақсади, вазифалари ва келиб чиқиш тарихи хақидаги билимларни мустаҳкамлаш.	
<p><i>Педагог вазифалари:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Педагогик технологияларни шаклланиш босқичларини таҳлил этиш фаолиятини ташкил этади. • Педагогик технологияларнинг мазмуни, мақсадини ва вазифаларини аниқлаш учун имкон беради. • «Педагогик технология» тушунчаси юзасидан бахс-мунозара ва тақдимот ташкил этади. • Педагогик технологиялар ва методиканинг фарқли томонларига изох беради. 	<p><i>Ўқув натижалари:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Педагогик технологияларни шаклланиш босқичларини кетма-кетлигини ўрнатади ва ҳар бир босқични изохлайди. • Педагогик технологияларнинг келиб чиқиш заруратини ва бугунги кунда бажариш лозим бўлган вазифаларни аниқлайди. • «Педагогик технология» тушунчасига берилаётган таърифларга изох беради ва ўз мустақил фикрларини баён этади. «Педагогик технология» мавзусига тақд тайёрлайди. • Педагогик технологиялар ва анъавий таълимнинг хос жиҳатларини таққослайди ва изохлайди.
<i>Ўқитишнинг усул, техникаси:</i>	сухбат, бахс-мунозара муҳокама қилиш, фикр алмашиш, синквейн
<i>Ўқитиш воситалари:</i>	Тарқатма материаллар, слайдлар
<i>Ўқитиш шакли:</i>	Фронтал, кичик гуруҳларда ҳамкорликда ишлаш технологияси.
<i>Ўқитиш шарт – шароитлари:</i>	Техник воситаларни қўллашга мўлжалланган аудитория. Проектор
<i>Мониторинг ва баҳолаш:</i>	Оғзаки сўроқ, савол-жавоб, таҳлил натижалари.

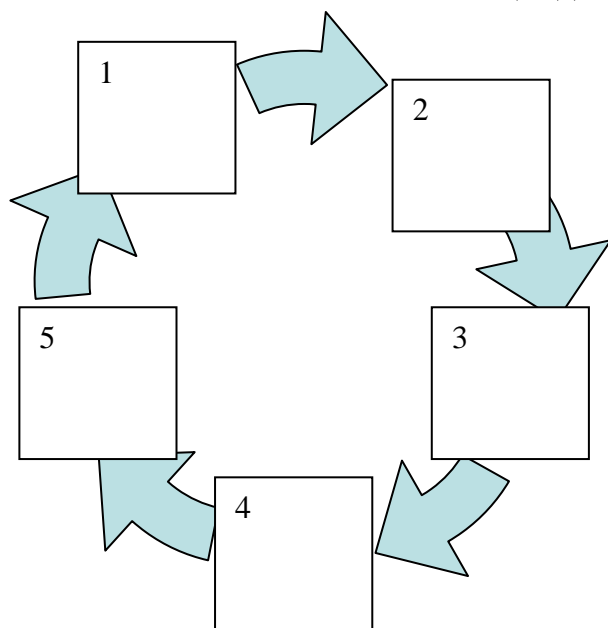
Педагогик технология фанининг предмети, мақсади, вазифалари мавзусидаги семинар дарсига технологик карта

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	педагог	талаба
1-босқич. Кириш (10 дақиқа)	1.1. Аудиториянинг ва талабаларнинг дарсга тайёрлик даражаси текширилади. 1.2. Фаоллаштирувчи саволлар билан талабаларга мувожабат этади (1- илова).	Саволларга жавоб берадилар.
2-босқич. Асосий босқич (55 дақиқа)	2.1. Педагогик технологияларнинг шаклланиш босқичларини кетма-кетлигини жуфтликларда фаолият кўрсатган ҳолда ўрнатишни ташкил этади (2-илова) 2.2. Бажарилган топшириқни тақдимотини ташкил этади. 2.3. Педагогик технологияларнинг хусусиятларига бағишланган кластерни тўлдиради (3-илова) 2.4. Педагогик технологияларнинг мазмуни, мақсади, вазифалари ва заруратига бағишланган реклама тайёрлаш ишини уюштиради ва баҳолаш меъзонлари билан талабаларни таништиради. (4, 5,6 -илова) 2.5. Рекламани тақдимотини эълон қилади. 2.6. «Педагогик технология» тушунчасига синквейн усули асосида кичик гуруҳларда характеристика беради. (тлова -6) Берилган вазифани таҳлил қилади ва энг яхши синквейн тузган талабаларни рағбатлантиради. 2.7. Педагогик технологиялар ва анъанавий таълим тизимининг хусусиятларини жадвал асосида таққослаш фаолиятини ташкил этади (7-илова). 2.8. Фаолият натижаларини текширади ва жавобларни таҳлил этади.	2.1. Жуфтликда фаолият кўрсатадилар. 2.2. Тақдимот қиладилар. 2.3. П/Т га бағишланган реклама кичик гуруҳларда тайёрланади. 2.4. Тақдимот қиладилар 2.5. Талабалар таққослаш вазифасини бажаради. 2.6. Синк-вейн асосида фаолият кўрсатади. 2.7. Таққослайдилар. 2.8. Эшитадилар ва таҳлил қиладилар.
3-босқич Якуний. (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича якуний хулосаларни айтиб ўтади. 3.2. Талабаларнинг дарс давомидаги фаолиятини таҳлил этади ва баҳолайди.	3.1. Савол берадилар.

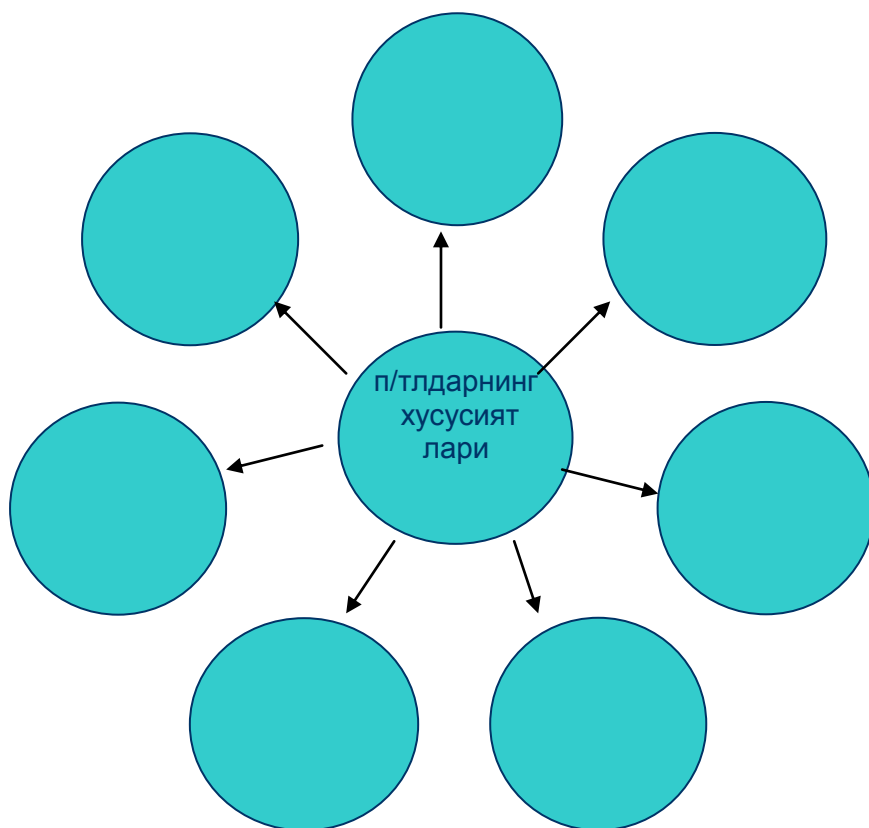
Фаоллаштирувчи саволлар:

1. Курснинг мазмуни нимадан иборат?
2. Сиз курс давомида қандай вазифаларни бажаришингиз лозим?
3. Курс давомида сиз қандай билимларни эгаллашингиз мумкин?

Педагогик технологияларни шаклланиш босқичларини тартиб рақамларга мос ҳолда ёзинг ва изох беринг.

Педагогик технологияларнинг хусусиятларини бўш доирачалар ичига ёзинг

4-илова

Рекламанинг шартлари :

1. Ҳар бир гуруҳ ўз номини, шиорини, эмблемасини ишлаб чиқиши керак.
2. Рекламанинг ахборот материалини ёзиши талаб этилади.
3. Ахборот материалида педагогик технологияларнинг мазмун-моҳияти ёритилган бўлиши талаб этилади.
4. Рекламанинг тақдимотини уюштириши керак.

5-илова

Рекламани баҳолаш меъзонлари

Гуруҳ №	Шиор ва эмблема учун балл (10 баллгача)	Ахборот материалининг тушунарли ва жозибадор бўлиши (10 баллгача)	Педагогик технологияларнинг моҳиятини очиб бериш маҳорати учун (10 баллгача)
1			
2			
3			

“Педагогик технологиялар” тушунчасини синквейн технологияси асосида тавсифланг.

«Синквейн» тушунчаси бешлик деган маънони билдиради ва ўрганилаётган тушунчани ҳар томнлама ифодалашни тақазо этади.

Синквейн тузиш қоидаси

1. Бир сўздан иборат от(тушунча берилади)
2. Тушунчани икки сўздан иборат гап билан сифатлаш талаб этилади.
3. Тушунчани уч сўздан иборат феъл билан ифодалаш талаб этилади.
4. Тушунчага нисбатан ўз муносабатингизни билдиринг.
5. Тушунчани бир сўздан иборат бўлган синоним билан ифодаланг.

Жадвални тўлдиринг

№	Педагогик технологияларнинг ўзига хос жиҳатлари(П/Т	Анъанавий таълимнинг ўзига хос жиҳатлар (А/Т)	П/Т ва А/Тнинг ўхшаш томонлари
1			
2			
3			
n			

Топшириқларни баҳолаш мезонлари кўрсаткичлари	1 гуруҳ	2 гуруҳ	3 гуруҳ	4 гуруҳ
1 топшириқ (0,3)				
2 топшириқ				
Мавзу мазмуни ва кўрғаз-малилигига (0,8)				
Мантқан тўғри тузганлиги учун				
3 топшириқ (0,5)				
4 топшириқ:				
Аниқ хулоса келтиргани учун (0,5)				
Регламентга риоя қилганлиги учун (0,2)				
Назорат саволларига тўғри жавоб берганлиги учун (0,1)				
Бошқа кўшимчалар (0,1)				
Жами (5 балл):				

86 – 100% 4,3-5,0 балл “аъло”
71 – 85% 3,6-4,2 балл “яхши”
55 – 70% 2,8-3,5 балл “қониқарли”

Мавзу -2	Таълим жараёнида ўқувчиларнинг шахси
-----------------	---

Маъруза дарсини олиб бориш технологияси

<i>Талабалар сони:</i>	<i>Вақти -4 соат</i>
<i>Дарс шакли</i>	<i>Визуал маъруза</i>
<i>Маъруза режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Таълим жараёни ва унга қўйилаётган замонавий талаблар 2. Шахс сифатлари тузилиши 3. Шахс - инсон – индивид 4. Шахсни ўзини бошқариш механизмлари
<i>Дарс мақсади :</i> таълим жараёни ва унга қўйилаётган замонавий талабларни ўзлаштириш	
<i>Педагог вазифалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Таълим жараёнига қўйилаётган замонавий талабларни очиб бериш; • Шахс сифатларига изох берилади; • Шахс - инсон – индивид тушунчаларининг фарқли жихатлари келтирилади; • шахсни ўзини бошқариш механизмлари хақида тушунча берилади; 	<i>Ўқув натижалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Таълим жараёнини таҳлил этади. • Ўқув жараёнида шахс сифатлари таҳлил этилади. • Талабалар шахс, инсон, индивид тушунчаларининг фарқини англаб оладилар • Ўқув жараёнини бошқариш қоидаларини баён этади.
<i>Ўқитишнинг усул, техникаси:</i>	Маъруза, суҳбат, кичик груҳларда ишлаш муҳокама қилиш, фикр алмашиш.
<i>Ўқитиш воситалари:</i>	Маъруза матни, тарқатма материаллар.
<i>Ўқитиш шакли:</i>	Фронтал, груҳда ишлаш.
<i>Ўқитиш шарт – шароитлари:</i>	Техник воситаларни қўллашга мўлжалланган аудитория.
<i>Мониторинг ва баҳолаш:</i>	Оғзаки сўроқ, савол-жавоб, таҳлил натижалари.

Маъруза дарсига технологик карта

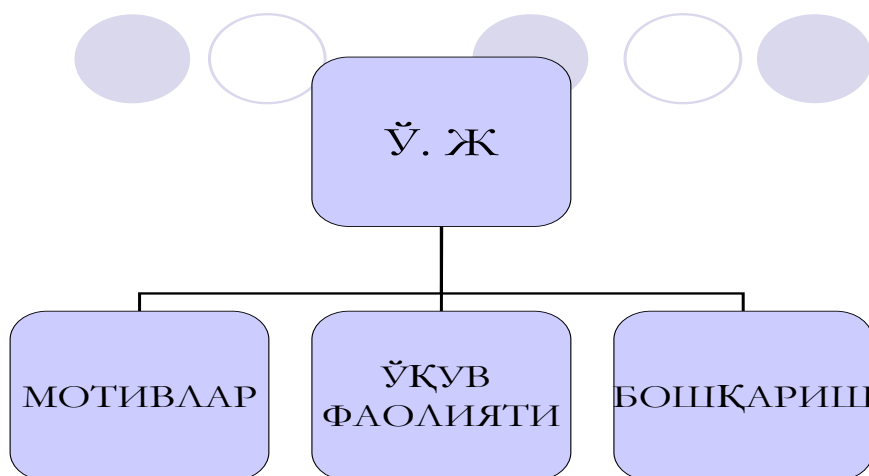
Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	педагог	талаба
1-босқич. Кириш (15 дақиқа)	<p>1.1. Ўтган темани текшириш мақсадида эксперт варақлари тарқатади.</p> <p>Адабиётлар рўйхати билан таништиради.</p> <p>1.2. Мавзуни эълон қилади, дарснинг мақсади ва талабалар эришиши лозим бўлган натижаларни баён этади.</p> <p>Фаоллаштирувчи саволлар билан талабаларга мурожат этади (1-илова).</p> <p>Талабалар фаолиятига баҳо беради.</p>	<p>1.1. Эксперт варақларига жавоб берадилар.</p> <p>Эшитадилар ва керакли маълумотларни ёзиб оладилар.</p>
2-босқич. Асосий босқич (55 дақиқа)	<p>2.1. Таълим тизими ва ўзлаштириш даражалари ҳақида ахборот берилади (2,3-илова).</p> <p>2.2. Ўрганилган маълумотлар бўйича саволлар билан талабаларга мурожат этади мурожат этади.</p> <p>2.3. Ҳар бир талабага тарқатма материал тақдим этади. Ўзлаштириш даражаларини таҳлил этади ва формуласини доскага ёзиб тушунтиради (4-илова)</p> <p>2.4. Талабалар турли даражадаги мураккабликка эга бўлган назорат ишларининг намуналари билан танишадилар.</p> <p>2.4. Мавзу бўйича саволлар билан мурожат этади (5-илова)</p>	<p>2.1. Эшитадилар ва чизиб оладилар</p> <p>2.2. Эшитадилар, мулоҳаза қиладилар.</p> <p>2.3. Тарқатма материаллар билан танишади.</p> <p>2.4. Талабалар ёзиб олдаи.</p> <p>2.4 Жавоб берадилар</p>
3-босқич Якуний. (10 дақиқа)	<p>3.1. Мавзу бўйича якуний хулосаларни айтиб ўтади.</p> <p>3.2. Талабаларнинг дарс давомидаги фаолиятини</p>	<p>3.1. Савол берадилар.</p> <p>3.2. Ёзади-</p>

1-илова

Фаоллаштирувчи саволлар.

1. Анъанавий таълим тизимининг ўзига хос жиҳатлари нималардан иборат?
2. Анъанавий таълим тизимида ўқув мақсадлар қандай белгиланади?
3. “ДТС” тушунчасини ниамни билдиради ва қандай вазифани бажаради?

2-илова

4-илова

Тарқатма материал

Махсулдор фаолият жараёнида уқувчи хар доим уқув предметида узлаштириб олинганига нисбатан акс ҳаракат яратади, изланувчанлик ва тадқиқотчилик фаолиятини олиб боради.

Репродуктив фаолият албатта бирламчи булиб, ундан махсулдор фаолият келиб чиқади. Талаба аввал репродуктив фаолиятни бажариши ва куникма, малака хосил қилиш лозим, сунгра ўзлаштиришнинг махсулдор даражасига кутарлиши лозим.

Масала ёки вазиятни ечимини топишда 4 хил даража ажратилади:

1-эксперт вароғи. Агар мақсад, ҳаракат ва вазият аниқ курсатилган булса, ҳамда талаба фақат шу ҳаракатни бажариши талаб этилса, бу биринчи даражали узлаштириш деб аталади.

М а – Ва – Х а ○

2-эксперт вароғи. Агар 52акса два вазият маълум, аммо ҳаракатни талаба узини олдинги билимларини эслаш ҳисобига топиши лозим булса, бу иккинчи

даражали узлаштириш хисобланади. Бу икала узлаштириш усули репродуктив фаолиятга киради.

М а – В а – Х х ○>○

3-эксперт варағи Агар вазифада мақсад аниқ, аммо вазият ноаниқ булса, талабадан вазиятни эслаш ва нотипик масалани ечиш талаб этилса, бу эвристик типдаги фаолият хисобланади.

М а – В х – Х х

4-эксперт варағи. Агар фаолиятнинг мақсади умумий тарзда берилган булса, вазиятни ҳам, харақатни ҳам излаш талаб этилса, бу ижодий типдаги махсулдор фаолият хисобланади.

М у – В х – Х х эллипсоид

Фаолиятни узлаштиришнинг бу 4 даражаси билим, малака ва куникмаларни шаклланиши босқичларидир. Укув жараёнида ва умуман таъли тизимида репродуктив фаолиятдан махсулдор фаолият турларига ута олиш таълим самарадорлигин оширади.

5-илова

Мустаҳкамлаш учун саволлар

1. Ўқув жараёни қандай қисмлардан иборат?
2. Ўзлаштиришнинг қандай типлари ажратилади?
3. Ўзлаштиришнинг қандай даражалари ажратилади?
4. Анъанавий таълим тизимида ўзлаштиришнинг қандай типлари ва даражалари ҳукмронлик қилади?

Семинар дарсига технология

<i>Талабалар сони:</i>	<i>Вақти -4 соат</i>
<i>Дарс шакли</i>	<i>Тематик маъруза</i>
<i>Машиғулот режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Таълим жараёни ва унга қўйилаётган замонавий талаблар 2. Шахс сифатлари тузилиши 3. Шахс - инсон – индивид 4. Шахсни ўзини бошқариш механизмлари
<i>Дарс мақсади :</i> таълим жараёни ва унга қўйилаётган замонавий талабларни ўзлаштириш. Шахсни ўзини бошқариш механизмларини шакллантириш	
<i>Педагог вазифалари:</i> • Таълим жараёнига қўйилаётган замонавий талабларни очиб	<i>Ўқув натижалари:</i> • Таълим жараёнини таҳлил этади. Таълим олувчиларнинг мустақил фикрлаш, онгли фаолият юритишга, ҳар қанақа муаммоларни тушунишлари ва мустақил ҳал этишга қизиқиш уйғотади.

бериш; • Шахс сифатларига изох берилади; • Шахс - инсон – индивид тушунчаларининг фарқли жихатлари келтирилади; • шахсни ўзини бошқариш механизми хақида тушунча берилади;	• Ўқув жараёнида шахс сифатлари таҳлил этилади • Талабалар шахс, инсон, индивид тушунчаларининг фарқини англаб оладилар • Ўқув жараёнини бошқариш қоидаларини баён этади. • Ўқув жараёнини бошқариш қоидаларини баён этади.
Ўқитишнинг усул, техникаси:	Кичик гуруҳларда ишлаш муҳокама қилиш, фикр алмашиш.
Ўқитиш воситалари:	Маъруза матни, тарқатма материаллар.
Ўқитиш шакли:	Фронтал, гуруҳда ишлаш.
Ўқитиш шарт – шароитлари:	Техник воситаларни қўллашга мўлжалланган аудитория.
Мониторинг ва баҳолаш:	Оғзаки сўроқ, савол-жавоб, таҳлил натижалари.

Семинар дарсига технологик харита

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	педагог	талаба
1-босқич. Кириш (25 дақиқа)	1.1. Дарснинг мақсади ва талабалар эришиши лозим бўлган натижаларни баён этади. Фаоллаштирувчи саволлар билан талабаларга мурожат этади (1-илова). Талабалар фаолиятига баҳо беради.	Эшитадилар ва керакли маълумотларни
2-босқич. Асосий босқич (55 дақиқа)	2.1. Таълимни ўзлаштириш типлари ва даражаларини схемада кўрсатинг(2-илова) 2.2. Талабларни кичик гуруҳларга бўлади(3-илова) 2.3. Ҳар бир гуруҳ танланган мавзуга тўрт даражали назорат иши ишлаб чиқиши талаб этилишини эълон қилади.	2.1. Схемани тўлдиради. 2.2. Кичик гуруҳларга бўлинадилар. 2.3. Кичик гуруҳларда фаолият

	2.4.Тақдимотга таклиф этади 2.5. Ҳар бир тақдимотдан сўнг фаолият натижаларини таҳлил этади ва баҳолайди (4-илова)	юритадилар. 2.4. Тақдимот қиладилар. 2.5. Эшитадилар
3-босқич Якуний. (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича якуний хулосаларни айтиб ўтади. 3.2. Мустақил ишлаш учун вазифа беради	3.1.Савол берадилар. 3.2.Ёзадилар.ЎУМ га қаранг.

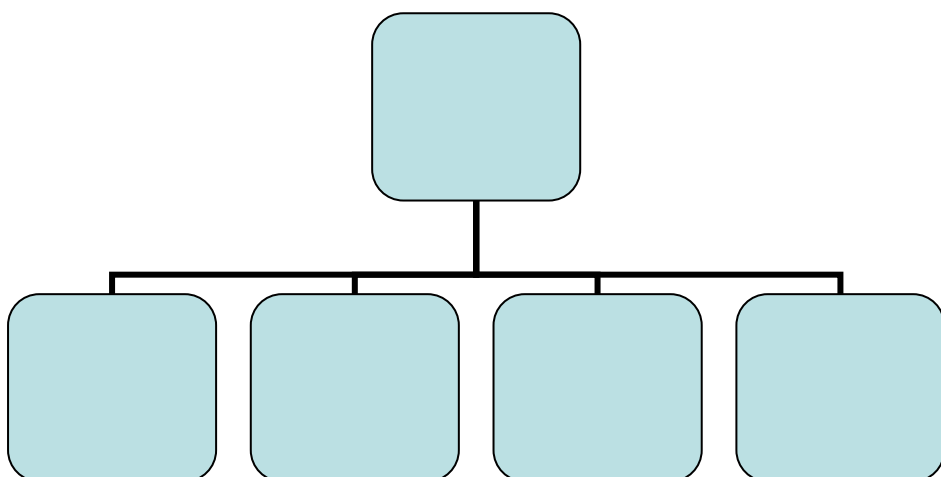
1-илова

Фаоллаштирувчи саволлар

1. Таълим жараёни ва унга қўйилаётган замонавий талаблар нималардан иборат?
2. Анъанавий ва ноанъанавий таълим турлари ва уларни ўзига хос хусусиятлари?
3. Шахс, инсон, индивид тушунчаларининг фарқлари?
4. Анъанавий таълим тизимида ўзлаштиришнинг қандай типи ва даражалари ҳукмронлик қилади?

2-илова

Схемани тўлдиринг

3-илова

Гуруҳда ишлаш қоидалари

- Ҳар ким ўз ўртоқларини тинглаши, ҳурмат билдириши керак.
- Ҳар ким фаол, биргаликда, берилган топшириққа масъулият билан қараган ҳолда ишлаши керак.
- Ҳар ким зарур бўлган ҳолда ёрдам сўраши лозим.
- Ҳар ким ундан ёрдам сўралганда албатта ёрдам бериши керак.
- Ҳар ким гуруҳ иши натижасини баҳолашда иштирок этиши шарт.
- Ҳар ким бошқаларга ўргатиб ўзи ўрганишни билиши зарур.

Мавзу № 3	Педагогик технологияларнинг илмий асослари
------------------	---

Маъруза дасрининг технологияси

<i>Талабалар сони:</i>	<i>Вақти -4 соат</i>
<i>Дарс шакли</i>	<i>Маъруза дарси</i>
<i>Маъруза режаси</i>	1. Педагогик технологияларни турлари. Фалсафий жихатдан классификация. 2.Ташкил этиш, бошқариш, шахс хусусиятларини ривожлантириш буйича классификация.

	3. Муносабат турлари. Илмий тажрибани урганиш буйича классификациялаш.
<i>Дарс мақсади :</i> Педагогик технологияларнинг турлари ва классификацияси хақида талабаларда билимларни шакллантириш	
<i>Педагог вазифалари:</i> • Педагогик технологияларнинг турлари билан таништириш • Фалсафий жихатдан, ташкил этиш, бошқариш, шахс хусусиятларини ривожлантириш буйича классификациялашнинг моҳиятини ёритади. • Муносабат турлари. Илмий тажрибани урганиш буйича педагогик технологияларни грухларига изох беради.	<i>Ўқув натижалари:</i> • Педагогик технологияларнинг турларини санаб беради ва ҳар бир турга изох беради. • Педагогик технологияларни фалсафий, ташкил этиш, бошқариш, шахс хусусиятларини ривожлантириш буйича классификациясини ёддан айтиб беради ва изохлайди. • Муносабат турлари. Илмий тажрибани урганиш буйича педагогик технологияларни грухларга ажратади.
<i>Ўқитишнинг усул, техникаси:</i>	сухбат, баҳс-мунозара кўргазмали материаллардан фойдаланиш, муҳокама қилиш, фикр алмашиш.
<i>Ўқитиш воситалари:</i>	Тарқатма материаллар, слайдлар
<i>Ўқитиш шакли:</i>	Фронтал ва индивидуал савол-жавоб
<i>Ўқитиш шарт – шароитлари:</i>	Техник воситаларни қўллашга мўлжалланган аудитория. Проектор
<i>Мониторинг ва баҳолаш:</i>	Оғзаки сўроқ, савол-жавоб, таҳлил натижалари.

Маъруза дарсининг технологик харитаси

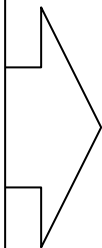
Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Педагог	Талаба
1. Босқич Кириш (10 дақиқа)	1.1. Дарсга тайёргарлик даражасини текширади. 1.2. Ўрганиш лозим бўлган янги мавзунинг режасини эълон қилади. 1.3. Адабиётлар рўйхати билан талабаларни таништиради.	1.2. Эшитадилар ва ёзадилар. 1.3. Ёзадилар
2. Босқич (60 дақиқа)	2.1. Талабаларни жуфтликларга ажралишларини сўрайди.	2.1. Жуфтликларга ажраладилар ва

	<p>“Б/Б/Б” техникасидан фойдаланган ҳолда талабалардан ўрганилаётган мавзу бўйича биладиган ва билишни хоҳлайдиган билимларни жадвалда белгилаб чиқишни сўрайди(1-илова).</p> <p>2.2. Жадвални таҳлил қилиб талабалар нимани билишни хоҳлашларини ҳисобга олган ҳолда кўргазмали материаллар асосида мавзунини қисқа баён этади(2-илова).</p> <p>2.3. Мавзунинг баёни тугагач, талабалардан “Б/Б/Б” жадвалининг 3-устунини тўлдиришларини сўрайди.</p> <p>2.4. Талабаларнинг билимини текшириш мақсадида назорат ишларини ўтказди(3-илова).</p>	<p>“Б/Б/Б” жадвалининг 1 ва 2-устунини тўлдирадилар</p> <p>2.2. Эшитадилар ва ёзиб оладилар.</p> <p>2.3. Жадвалнинг 3-устунини тўлдирадилар.</p> <p>2.4.Жавоб берадилар.</p>
<p>3.Босқич (10 дақиқа)</p>	<p>3.1. Дарсга яқун ясайди, талабалар фаолиятини баҳолайди.</p> <p>3.2. Мустақил фаолият учун вазифа беради.</p>	<p>3.1. Эшитадилар ва ўзлари учун хулосалар қиладилар.</p> <p>3.2.Эшитади ва ёзади</p>

1-илова

“ Б/Б/Б” техникасининг қондаси

Б/Б/Б жадвали
 Биламан, Билиш
 -ни хоҳлайман,
 Билдим
 -матн тадқиқот
 ишлари олиб
 бориш имкони-
 ни беради.
 -тизимли
 мулоҳаза
 юритиш,
 груҳлаш
 кўникмаларини
 ривожлантира-
 ди

1. Б/Б/Б жадвалини тузиш қоидалари билан таништирилади. Якка тартибда (жуфтликда) жадвал расмийлаштирилади.
2. Қуйидаги саволга жавоб берилади: “Ушбу савол бўйича сиз нимани биласиз?” ва “Нимани билишни хоҳлайсиз?”.
3. Жадвалнинг 1- ва 2- устунни тўлдирилади.
4. Мустақил равишда маъруза матнини ўқийди (маърузани эшитади).
5. Жадвалнинг 3- устунини мустақил (жуфтликда) тўлдиради.

“ Б/Б/Б” жадвали

Биламан	Билишни хоҳлайман	Билиб олдим

2-илова

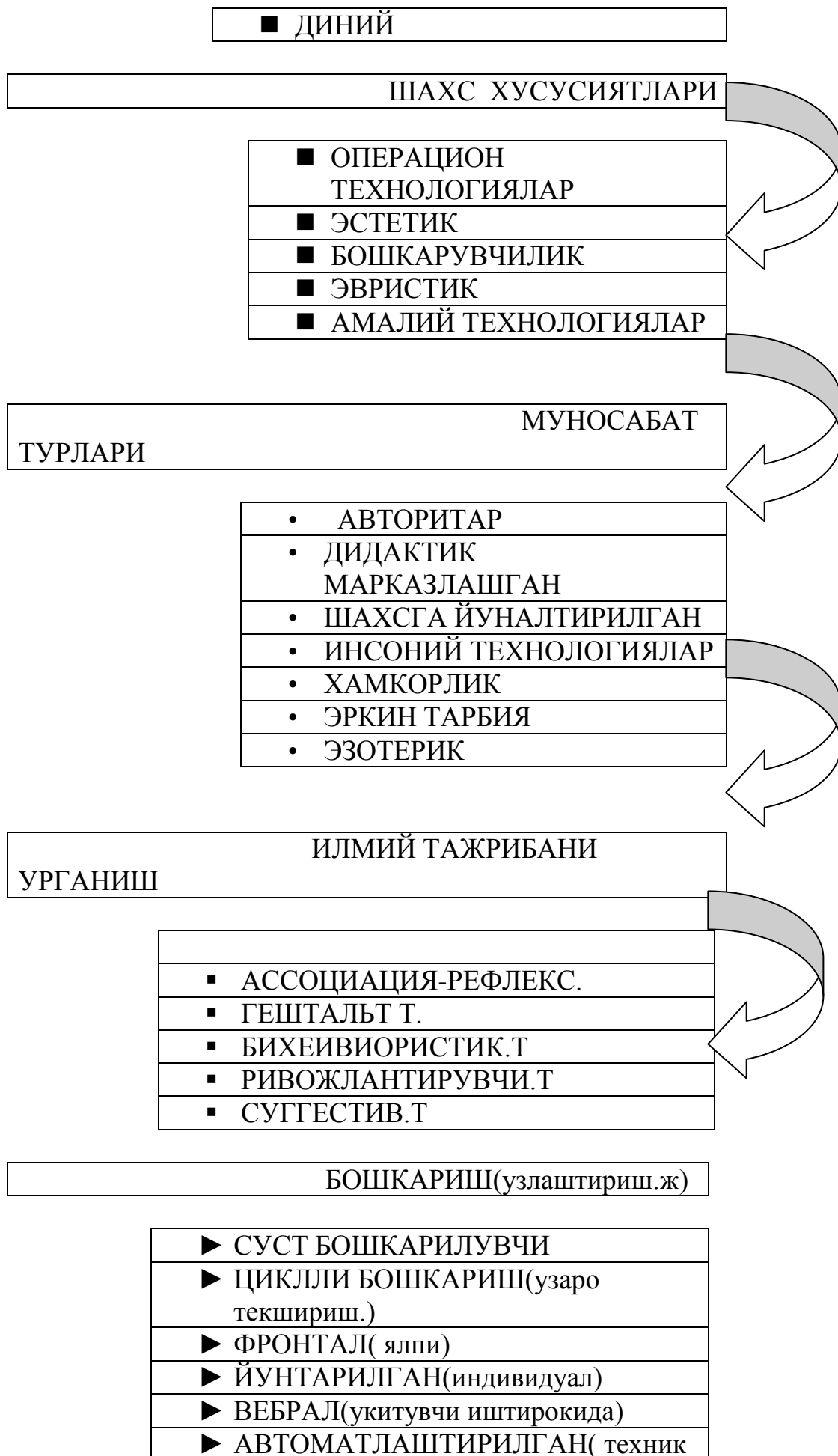
Кўргазмали материаллар

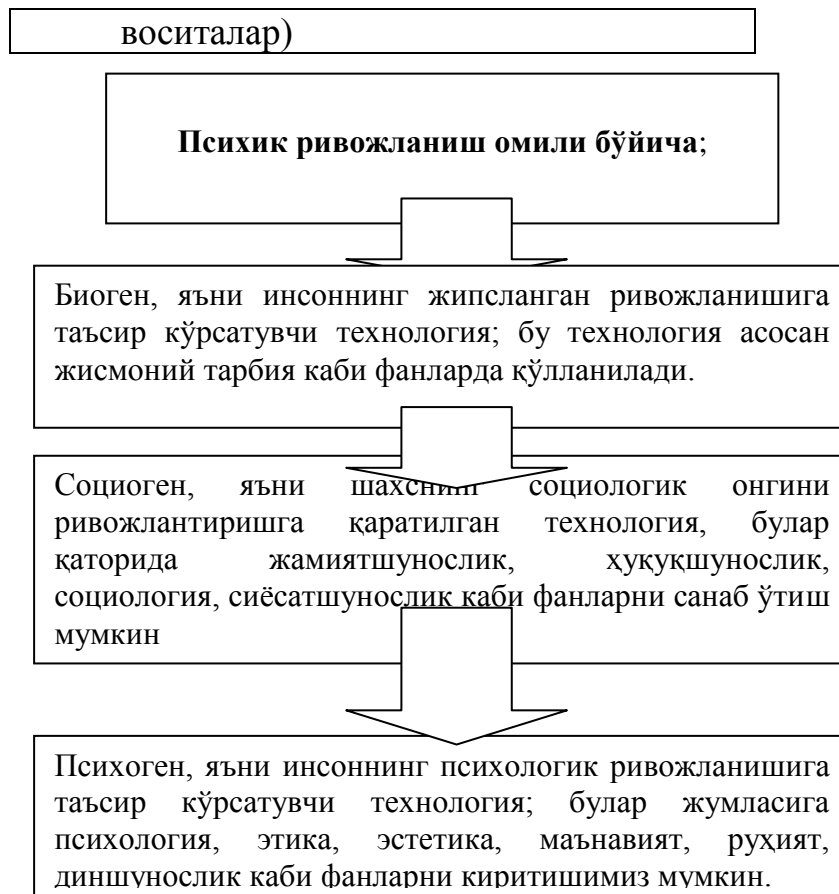
• ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ КЛАССИФИКАЦИЯСИ

1. Фалсафий жихатдан.
2. Шахс хусусиятлари жихатидан.
3. Муносабат турлари бўйича.
4. Илмий тажрибани ўрганиш.
5. Бошқариш бўйича.

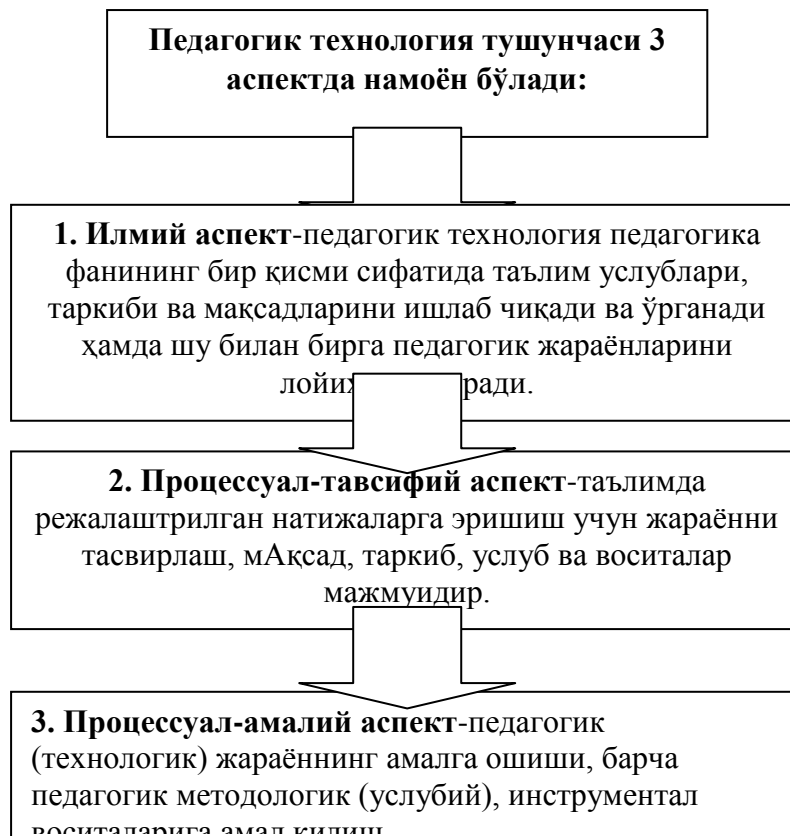
ФАЛСАФИЙ ЖИХАТДАН

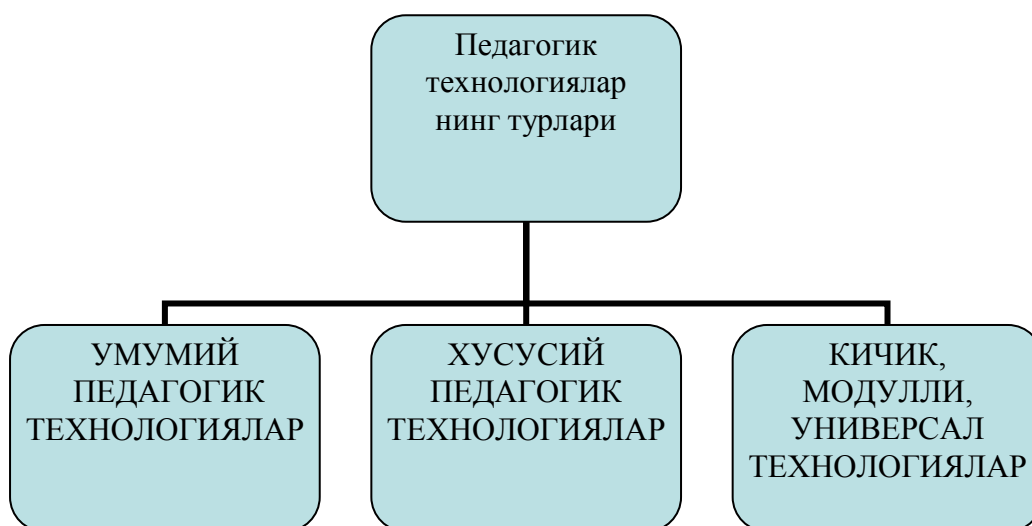
- МАТЕРИАЛИСТИК
- МАЖБУРИЙ
- ГУМАНИСТИК
- ИДЕАЛИСТИК
- ИЛМИЙ

Педагогик технология тушунчаси 3 аспектда намоён бўлади

3-илова

Мустаҳкамлаш учун назорат саволлари.

1. Педагогик технологияларни қамровига кўра қандай турларини биласиз?.
2. Фалсафий жиҳатдан педагогик технологиялар қандай гуруҳларга тавсифланади?
3. Ташкил этиш ва бошқариш жиҳатидан қандай ёндашувлар мавжуд?
4. Шахс хусусиятларини ривожлантириш бўйича қандай технологияларни ажратиш мумкин?
4. Қандай муносабат турларини биласиз?

Тест саволлари

1. Психик ривожланиш омилига кўра педагогик технологияларни турлари белгиланг.

- А) биоген
- Б) социоген
- В) ривожлантирувчи
- Г) психоген
- Д) * биоген, социоген, психоген

2. Фалсафий жиҳатдан педагогик технологиялар.

- А) материалистик, мажбурий.
- Б) илмий, диний
- В) материалистик, идеалистик, илмий, мажбурий
- Г) идеалистик, илмий
- Д) *материалистик, идеалистик, илмий, диний, мажбурий

3. Шахс ривожланиши хусусиятига қараб педагогик технологиялар қуйидагиларга бўлинади.

- А) ахборот технологияси
- Б) эстетик-ахлоқий технология
- В) бошқарувчилик
- Г) амалий ҳатти-ҳаракатларни шакллантириувчи
- Д) * хаммаси тўғри

4. Педагогнинг ўқувчига нисбатан муносабатига қараб педагогик технологиялар неча турга бўлинади?

- А)* 5 та
- Б) 3 та
- В) 8 та
- Г) 4 та
- Д) 3 та

5. Шахсга йўналтирилган педагогик технологиялар қайсилар?

- А) инсоний, ҳамкорлик
- Б) ҳамкорлик, эркин тарбия, инсоний
- В) *инсоний, ҳамкорлик, экзотерик, эркин тарбия
- Г) инсоний, ҳамкорлик, эркин тарбия
- Д) эркин тарбия

6. Муносабат технологияларини белгиланг.

- А) авторитар
- Б) дидактик марказлашган
- В) шахсга йўналтирилган
- Г) эзотерик
- Д) * хаммаси тўғри

7. Илмий тажрибани ўрганиш бўйича педагогик технологилар нечага бўлинади?

- А) * 4 та
- Б) 3 та
- В) 2та
- Г) 5 та
- Д) 7та

Семинар дарсини олиб бориш технологияси

<i>Талабалар сони: 25</i>	<i>Вақти -4соат</i>
<i>Дарс шакли</i>	<i>Семинар</i>
<i>Маъруза режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Педагогик технологияларнинг турларини аниқлаш. 2. Фалсафий жиҳатдан гуруҳларни тавсифлаш. 3. Ташкил этиш ва бошқариш, шахс хусусиятларини ривожлантириш бўйича ташкил этилган гуруҳларга тавсиф бериш. 4. Муносабат турларини изоҳлаш.
<i>Дарс мақсади :Билимларни мустаҳкамлаш ва кенгайтириш..</i>	
<i>Педагог вазифалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Педагогик технология турларини танишни ва аниқлашни ташкил этади. • Кичик гуруҳларда ишни ташкил этади • Ўқув жараёнини ташкил этиш ва бошқариш бўйича мавжуд шаклларга тавсиф беришни ташкил этади. 	<i>Ўқув натижалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Педагогик технология турларини аниқлайди. • Педагогик технология турларини тавсифлайди. • Ўқув жараёнини ташкил этиш ва бошқариш бўйича мавжуд шаклларни тавсифлайди.
<i>Ўқитишнинг усул, техникаси:</i>	сухбат, кичик гуруҳларда ишлаш муҳокама қилиш, фикр алмашиш.
<i>Ўқитиш воситалари:</i>	тарқатма материаллар.
<i>Ўқитиш шакли:</i>	Фронтал, гуруҳда ишлаш.
<i>Ўқитиш шарт – шароитлари:</i>	Техник воситаларни қўллашга мўлжалланган аудитория.
<i>Мониторинг ва баҳолаш:</i>	Оғзаки сўроқ, савол-жавоб, таҳлил натижалари.

Семинар дарсига технологик харита

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	педагог	талаба
1-босқич. Кириш	<p>1.1. Ўтган мавзунини мустахкамлаш мақсадида саволлар билан муножот этиди (1-илова)</p> <p>1.2. Дарснинг мақсади ва талабалар эришиши лозим бўлган натижаларни баён этиди.</p> <p>1.3. Дарснинг структураси билан таништиради.</p>	<p>1.1. жавоб берадилар.</p> <p>Эшитдилар ва керакли маълумотларни Ёзиб оладилар.</p>
2-босқич. Асосий босқич (55 дақиқа)	<p>2.1. Педагогик технологияларни тавсифлаш тизимини муҳокама қилиш.</p> <p>2.2. Талабаларни кичик гуруҳларга бўлади</p> <p>2.3. Бешта кичик гуруҳга алоҳида вазифа тарқатилади. Ҳар бир гуруҳ педагогик технологияни ўзига тегишли жиҳатдан тавсифлаши талаб этилади. (2-илова)</p> <p>2.4. Такдимот эълон қилинади. Натижалар баҳоланади.</p> <p>2.5. Мавзу бўйича тестларни тарқатади.</p> <p>2.6. Натижалар таҳлил этилади ва камчиликларни тuzатади.</p>	<p>2.1. Тавсилайдилар.</p> <p>2.2. Кичик гуруҳларга бўлинадилар.</p> <p>2.3. Талабалар такдимотга тайёрланади</p> <p>2.4. Такдимот қиладилар.</p> <p>2.5. Тестларни жавобларини белгилайдилар.</p> <p>2.6. Тест натижалари билан танишади.</p>
3-босқич Якуний. (10 дақиқа)	<p>3.1. Мавзу бўйича якуний хулосаларни айтиб ўтади.</p> <p>3.2. Талабаларнинг дарс давомидаги фаолиятини таҳлил этиди ва баҳолайди.</p> <p>3.3. Мустақил ишлаш учун вазифа беради</p>	<p>3.1. Савол берадилар.</p> <p>3.2. Ёзидилар. ЎУМ га қаранг.</p>

Мустаҳкамлаш учун саволлар

1. Педагогик технологияларни қамровига кўра қандай турларини биласиз?.
2. Фалсафий жиҳатдан педагогик технологиялар қандай гуруҳларга тавсифланади?
3. Ташкил этиш ва бошқариш жиҳатидан қандай ёндашувлар мавжуд?
4. Шахс хусусиятларини ривожлантириш бўйича қандай технологияларни ажратиш мумкин?
4. Қандай муносабат турларини биласиз?

2-илова

Педагогик технологияларни турли жиҳатдан тавсифлаш

1. Фалсафий жиҳатдан.
2. Шахс хусусиятлари жиҳатидан.
3. Муносабат турлари бўйича.
4. Илмий тажрибани ўрганиш.
5. Бошқариш бўйича.

3-илова

СИНКВЕЙН

■ Тушунча-от■ 2 суздан иборат сифат■ 3 суздан иборат феъл■ 4 суздан иборат муносабат■ 1 суздан иборат синоним	■ Уқиш■ кизикарли янгилик■ Фикрлаш■ қобилиятини ривожлантиради■ Маънавий тарбиялашга ёрдам беради■ мутоала

4-Мавзу	ЎҚИТУВЧИНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИ.
---------	--

4.1. Таълим бериш технологиясининг модели

Машигулот вақти-4 соат	Талабалар сони:	
Машигулот шакли	Ахборотли- кўргазмали маъруза	
Маъруза режаси	1. Инновацион технологиялар ҳақида тушунча. 2. Инновацион технологияларнинг моҳияти ва уларнинг турлари.	
Ўқув машигулотининг мақсади: Инновацион технологиялар бўйича умумий тушунчаларни шакллантириш.		
<i>Педагогик вазифалар:</i>	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Инновацион технологиялар ҳақида тушунчаларни бериш; • Инновацион технологияларнинг моҳияти ва уларнинг турлари бўйича маълумот бериш. 	<ul style="list-style-type: none"> • Инновацион технологиялар ҳақида айтиб берадилар; • Инновацион технологияларнинг моҳияти ва уларнинг турларини тушунтирадилар. 	
<i>Таълим бериш усуллари</i>	Кўргазмали маъруза, суҳбат, блиц-сўров, тушунтириш, савол-жавоб.	
<i>Таълим бериш шакллари</i>	Оммавий, жамоавий	
<i>Таълим бериш воситалари</i>	Ўқув қўлланма, проектор	
<i>Таълим бериш шароити</i>	ЎТВ билан ишлашга мослаштирилган аудитория	
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат: савол-жавоб	

Маъруза машғулотининг технологик харитаси

Иш босқичлар и ва вақти	Фаолият мазмуни	
	Таълим берувчи	Таълим олувчилар
Тайёргарлик босқичи.	<p>1. Мавзу бўйича ўқув мазмунини тайёрлаш.</p> <p>2. Маъруза учун тақдимот слайдаларини тайёрлаш.</p> <p>3. Талабалар ўқув фаолиятини фаоллаштирувчи топшириқ саволлари ҳамда мустаҳкамлаш учун вазифалар тайёрлаш.</p>	
1-босқич. Мавзуга кириш (15 дақиқа)	<p>1.1. Экран орқали янги маъруза машғулоти мавзуси ва унда кўриладиган асосий саволлар, таянч иборалар моҳияти билан таништиради.</p> <p>1.2. Талабалар билимларини фаоллаштириш мақсадида ўтган машғулот мавзуси юзасидан саволлар беради: <i>“Модулли таълим деганди сиз нимани тушунасиз? “Ахборотли модул мазмунини қандай танланади?”, “Модулли дастур қандай тузилади?”.</i></p> <p>1.3. Берилган жавобларни умумлаштиради ва янги мавзу мазмуни бўйича маълумотлар беришга ўтади.</p>	<p>Тинглайдилар.</p> <p>Саволларга жавоб берадилар.</p>
2-босқич. Асосий (55 дақиқа)	<p>2.1. Маърузани бошлашдан аввал талабаларда янги мавзу бўйича дастлабки маълумотларни текшириш мақсадида савол билан мурожаат этади: <i>“Инновация тушунчаси нимани англатади?”, “Инновацион технологиялар деганда нимани тушунасиз?”</i> Жавобларни қабул қилади.</p> <p>2.3. Маърузанинг биринчи саволини Power Point дастури слайдларини намоиши орқали ёритади ва уни ёзиб олишларини эслатади (1-илова). Талабалар билан бирга савол мазмунини хулосалайди.</p> <p>2.4. Маърузани иккинчи саволини ёритишдан аввал талабаларга савол беради: <i>“Инновацион технологияларнинг қандай турларини биласиз?”</i> Жавобларни қабул қилади.</p> <p>2.6. Маърузанинг иккинчи саволини Power Point дастури слайдларини намоиши орқали ёритади ва уни ёзиб олишларини эслатади (2-илова). Талабалар билан бирга савол мазмунини</p>	<p>Саволларга жавоб берадилар.</p> <p>Тинглайдилар ёзадилар.</p> <p>Саволларга жавоб берадилар.</p> <p>Тинглайдилар ёзадилар.</p>

	<p>хулосалайди.</p> <p>2.11. Талабалар билимларини фаоллаштириш ва мустаҳкамлаш мақсадида қуйидаги саволларни беради:</p> <p>1. <i>Инновацион технологияларнинг моҳияти нимадан иборат экан?</i></p> <p>2. <i>Инновацион технологияларнинг қандай турлари мавжуд экан?</i>Берилган жавобларни қабул қилади.</p>	<p>Саволларга жавоб берадилар.</p>
<p>3-босқич.</p> <p>Якуний босқич</p> <p><i>(10 дақиқа)</i></p>	<p>3.1. Мавзу бўйича талабаларда юзага келган саволларга жавоб беради, якунловчи хулоса қилади.</p> <p>3.2. Ўзини текшириш учун савол ва топшириқларига тайёрланиб келиш вазифасини беради.</p>	<p>Саволлар берадилар.</p> <p>Вазифани ёзиб оладилар.</p>

1-савол. Инновацион технологиялар ҳақида тушунча

2. Инновацион технологияларнинг моҳияти ва уларнинг турлари

2.1-слайд

Фикрлар ҳужуми (ақлий ҳужум)

Бу усулнинг мақсади: катта миқдордаги ғояларни йиғиш, талабаларни айна бир хил фикрлаш инерциясидан холи қилиш, ижодий вазифаларни ечиш жараёнида дастлаб пайдо бўлган фикрларни енгитишдир.

Кластер технологияси

Бу усулнинг маъноси -фикрларнинг тармоқланиши. «Кластер» технологияси- педагогик стратегия бўлиб, у ўқувчиларни бирон бир мавзунини чуқур ўрганишларига ёрдам беради. Талабаларни мавзуга тааллуқли тушунча ёки аниқ фикрни эркин ва очиқ равишда кетма-кетлик билан узвий боғланган ҳолда тармоқлашларига ўргатади.

«Иқтисодчи» технологияси (авторлик)

Бу усул интерактив технология бўлиб, талабаларда фикрий боғлиқлик, мантиқ, хотиранинг ривожланишига имконият яратади, қандайдир муаммони ҳал қилишда ўз фикрини очиқ ва эркин ифодалаш маҳоратини шакллантиради.

Бумеранг технологияси

Ушбу технология бир машғулот давомида ўқув материални чуқур ва яхлит ҳолатда ўрганиш, ижодий тушуниб етиш, эркин эгаллашга йўналтирилган. Биз бу усулни турли мазмун ва характерга эга бўлган мавзуларни ўрганишга фарқли бўлиб, ўз ичига оғзаки ва ёзма иш шакллари камраб олади ҳамда бир машғулот давомида ҳар бир иштирокчининг турли топшириқларни бажариши, навбат билан талаба ёки педагог ролида чиқиши мумкин.

«Иқтисодчи-раҳбар» технологияси

Бу ўйин-усул талабаларни ижодий, мустақил, образли фикрлашга ўргатади. Иш режасини тузиш, танқидий фикрлаш қобилиятларини ривожлантиради.

Ролли ҳамда ишбоп ўйинлар

Ўйинли технологиялар таълим жараёнининг самарадорлигини таъминлаш, талабаларда муайян фаолликни юзага келтириш, шунингдек, билим, кўникма ва малакаларни ҳосил қилишга хизмат қилувчи вақт оралиғини қисқартириш, таълимни жадаллаштиришга ёрдам беради.

Веер (елпиғич) технологияси

Бу технология мураккаб кўп тармоқли, мумкин қадар муаммо характеридаги мавзуларни ўрганишга қаратилган.

Технологиянинг моҳияти шундан иборатки, унда мавзунинг турли тармоқлар бўйича бир йўла шарҳ берилади. Айти пайтда, уларнинг ҳар бири алоҳида нукталарда муҳокама этилади. Масалан, ижобий ва салбий томонлари, афзаллик, фазилат ва камчиликлари, фойда ва зарарлари белгиланади. Бу интерактив технология танқидий, таҳлилий, аниқ мантиқий фикрлашни муваффақиятли ривожланишига, ҳамда ўз ғоялари, фикрларини ёзма ва оғзаки шаклда ихчам баён этиш, ҳимоя қилишга имконият яратади.

«Қарорлар шажараси» («қарорлар қабул қилиш технологияси») методи

«Қарорлар шажараси» методи муайян фан асослари борасидаги бир қадар мураккаб мавзуларни ўзлаштириш, маълум масалаларни ҳар томонлама, пухта таҳлил этиш асосида улар юзасидан муайян хулосаларга келиш, бир муаммо хусусида билдирилаётган бир неча хулосалар орасидан энг мақбул ҳамда тўғриси топишга йўналтирилган техник ёндошувдир. Ушбу метод, шунингдек, аввалги вазиятларда қабул қилинган қарор (хулоса)лар моҳиятини яна бир бора таҳлил этиш ва тушунишга хизмат қилади.

«Қарорлар шажараси» методи қўйидаги шартлар асосида қўлланилади:

1. Ўқитувчи машғулот бошланишидан олдин мунозара, таҳлил учун мавзуга оид бирор муаммони белгилайди. Гуруҳлар томонидан қабул қилинган хулоса (қарор)ларни ёзиш учун плакатларни тайёрлайди.

2. Ўқитувчи талабаларни 4 ёки 6 нафар кишилардан иборат гуруҳларга ажратади. Муаммонинг ҳал этилиши, у борада энг мақбул қарорнинг қабул қилиниши учун муайян вақт белгиланади.

3. Қарорни қабул қилиш жараёнида гуруҳларнинг ҳар бир аъзоси томонидан билдирилаётган вариантларнинг мақбуллик ҳамда номақбуллик даражалари батафсил муҳокама қилинади. Ҳар бир вариантнинг афзаллик ва ноафзаллик жиҳатлари ёзиб борилади. Билдирилган вариантлар асосида муаммони ижобий ҳал этишга хизмат қилувчи усул хусусида гуруҳ аъзолари бир тўхтамага келиб оладилар.

4. Мунозара учун ажратилган вақт ниҳоясига етгач, ҳар бир гуруҳ аъзолари ўз гуруҳи қарори борасида ахборот берадилар, Зарур ҳолларда ўқитувчи раҳбарлигида барча талабалар билдирилган хулоса (қарор)ларни бири бири билан қиёслайдилар. Муаммо юзасидан билдирилган қарорлар борасида саволлар туғилгудек бўлса, уларга жавоблар қайтарилиб борилади, ноаниқликларга аниқлик киритилади. Агарда барча гуруҳлар томонидан муаммо юзасидан бир хил қарорга келинган бўлса, ўқитувчи бунинг сабабини изоҳлайди.

«ҚАРОРЛАР ШАЖАРАСИ» методи					
УМУМИЙ МУАММО					
1 - қарор варианты		2 - қарор варианты		3 - қарор варианты	
Афзаллиги	Камчи - лиги	Афзал- лиги	Камчи - лиги	Афзал- лиги	Камчи — лиги
Қарор:					

Ўзини текшириш учун савол ва топшириқлар:

1. Фикрлар хужуми (аклий хужум) моҳияти нимадан иборат?
2. Иқтисодчи» технологиясининг моҳияти нимадан иборат?
3. Бумеранг технологиясининг моҳияти нимадан иборат?
4. Иқтисодчи-рахбар технологиясининг моҳияти нимадан иборат?
5. Ролли ҳамда ишбоп ўйинларнинг моҳияти нимадан иборат?
6. Веер (елпиғич) технологиясининг моҳияти нимадан иборат?
7. Қарорлар шажараси («қарорлар қабул қилиш технологияси») моҳияти нимадан иборат?

Семинар дарсининг технологияси

Машигулот вақти-4 соат	Талабалар сони:	
Машигулот шакли	Ахборотли- кўргазмали маъруза	
<i>Маъруза режаси</i>	1. Инновацион технология турлари 2. Инновацион технологияларнинг моҳияти ва уларнинг турлари. 3. Инновацион технологияларни қўллаш маҳорати.	
Ўқув машигулотининг мақсади: Инновацион технологиялар ҳақидаги билимларни чуқурлаштириш ва уларни қўллаш бўйича талабаларда малкани шакллантириш.		
<i>Педагогик вазифалар:</i>	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Инновацион технология турларини аниқлаш бўйича фаолиятни ташкил этади; • Ишбилармон ўйинларни мазмунини аниқлаш юзасидан фаолиятни ташкил этади; • Инновацион технологияларни ташкил этиш маҳорати масаласини таҳлил этишни уюштиради. 	<ul style="list-style-type: none"> • Инновацион технологияларни турларини аниқлайди; • Ишбилармон ўйинларни ташкил этиш қоидаларини белгилайди ва изоҳлайди. • Инновацион технологияларни ўзига хос хусусиятларини белгилайди ва уларни қўллаш малакасига эга бўлади. 	
<i>Таълим бериш усуллари</i>	Сухбат, тушунтириш, савол-жавоб.	
<i>Таълим бериш шакллари</i>	Оммавий, кичик гуруҳларда, индивидуал	
<i>Таълим бериш воситалари</i>	Ўқув қўлланма, проектор	
<i>Таълим бериш шароити</i>	ЎТВ билан ишлашга мослаштирилган аудитория	
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат: савол-жавоб	

Машғулотининг технологик харитаси

Иш босқичлар и ва вақти	Фаолият мазмуни	
	Таълим берувчи	Таълим олувчилар
1-босқич. Мавзуга кириш (15 дақиқа)	1. Мавзу бўйича фаолият турларини белгилаш. 2. Талабалар ўқув фаолиятини фаоллаштирувчи топшириқ саволлари ҳамда мустаҳкамлаш учун вазифалар тайёрлаш.	
2-босқич. Асосий (55 дақиқа)	1.1. Ўтган мавзу юзасидан фаоллаштирувчи саволлар билан муружат этади (1-илова). 1.2. Ишбилармон ўйинларнинг тамойиллари, вазифалари ва мақсадини аниқлаш бўйича индивидуал топшириқ беради (2-илова). 1.3. Бажарилган топшириқни текширади ва баҳолайди. 1.4. Талабаларни етти гуруҳга ажаратади ва ҳар бир гуруҳга алоҳида технология асосида талабаларнинг фаолиятини ташкил этиш вазифасини юклайди. 1.5. Ҳар бир гуруҳ ўз топшириқни гуруҳнинг бошқа аъзолари томонидан бажаришларини ташкил этадилар. 1.6. Бажарилган амалий топшириқ натижаларини таҳлил этади ва баҳолайди.	1.1. Тинглайдилар. 1.2. Жадвални тўлдирадилар. 1.3. Фаолият натижаларини таҳлил этадилар. 1.4. Гуруҳларга ажараладилар ва ўзларига берилган топшириқни бажарадилар. 1.5. Ишланма бўйича гуруҳнинг бошқа аъзоларини фаолиятини ташкил этадилар. 1.6. Тинглайдилар.
3-босқич. Якуний босқич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича талабаларда юзага келган саволларга жавоб беради, якунловчи хулоса қилади. 3.2. Кейинги мавзунини эълон қилади ва унга тайёрланиб келишни сўрайди	Саволлар берадилар. Вазифани ёзиб оладилар.

Фаоллаштирувчи саволлар

1. Фикрлар ҳужуми (ақлий ҳужум) моҳияти нимадан иборат?
2. Иқтисодчи» технологиясининг моҳияти нимадан иборат?
3. Бумеранг технологиясининг моҳияти нимадан иборат?
4. Иқтисодчи-раҳбар технологиясининг моҳияти нимадан иборат?
5. Ролли ҳамда ишбоп ўйинларнинг моҳияти нимадан иборат?
6. Веер (елпиғич) технологиясининг моҳияти нимадан иборат?
7. Қарорлар шажараси («қарорлар қабул қилиш технологияси») моҳияти нимадан иборат?

Жадвални тўлдиринг

№	Ишбилармон ўйинларни ташкил этиш тамойиллари	Ишбилармон ўйин жараёнида эришиш мумкин бўлган натижалар.	Ишбилармон ўйин-ларни ташкил этиш мақсади
1			
2			
3			

5.1. Таълим бериш технологиясининг модели

<i>Машғулот вақти-4 соат</i>	Талабалар сони:	
<i>Машғулот шакли</i>	Ахборотли- кўргазмали маъруза	
<i>Маъруза режаси</i>	1. Интерфаол технологияларга изох. 2. Органайзерлардан фойдаланиш маҳорати 3 Баркамол шахсини шакллантириш жараёнида интерфаол технологияларнинг ўрни.	
Ўқув машғулотининг мақсади: Интерфаол технологиялар бўйича умумий тушунчаларни шакллантириш.		
<i>Педагогик вазифалар:</i>	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Интерфаол технологияларнинг мазмуни ва мақсадини ёритиш; • Органайзер ва унинг турлари ҳақидаги маълумотни баён этади. • Муаммоли интерфаол технологияларнинг ўзига хос жиҳатларини ёритиб беради. • Ҳамкорликда ўқитиш технологияларини мазмуни ва қўллаш қоидаларини баён этади. 	<ul style="list-style-type: none"> • Интерфаол технологиялар тушунчасига изох беради; • Органайзерларнинг турларини санаб беради. • Муаммоли интерфаол технологияларни ўзига хос жиҳатларига изох беради. • Ҳамкорликда ўқитиш технологияларни қўллаш қоидаларини билади. 	
<i>Таълим бериш усуллари</i>	Кўргазмали маъруза, суҳбат, блиц-сўров, тушунтириш, савол-жавоб.	
<i>Таълим бериш шакллари</i>	Оммавий, жамоавий	
<i>Таълим бериш воситалари</i>	Ўқув қўлланма, проектор	
<i>Таълим бериш шароити</i>	ЎТВ билан ишлашга мослаштирилган аудитория	
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат: савол-жавоб	

Иш босқичлар и ва вақти	Фаолият мазмуни	
	Таълим берувчи	Таълим олувчилар
Тайёргарлик босқичи.	<p>1. Мавзу бўйича ўқув мазмунини тайёрлаш.</p> <p>2. Маъруза учун тақдимот слайдаларини тайёрлаш.</p> <p>3. Талабалар ўқув фаолиятини фаоллаштирувчи топшириқ саволлари ҳамда мустаҳкамлаш учун вазифалар тайёрлаш.</p>	
1-босқич. Мавзуга кириш (15 дақиқа)	<p>1.1. Экран орқали янги маъруза машғулоти мавзуси ва унда кўриладиган асосий саволлар, таянч иборалар моҳияти билан таништиради.</p> <p>1.2. Талабалар билимларини фаоллаштириш мақсадида ўтган машғулот мавзуси юзасидан саволлар беради (1-илова).</p> <p>1.3. Берилган жавобларни умумлаштиради ва янги мавзу мазмуни бўйича маълумотлар беришга ўтади.</p>	<p>Тинглайдилар.</p> <p>Саволларга жавоб берадилар.</p>
2-босқич. Асосий (55 дақиқа)	<p>2.1. Маърузани бошлашдан аввал талабаларда янги мавзу бўйича дастлабки маълумотларни текшириш мақсадида савол билан мурожаат этади“ :интерфаол”, “технология”, тушунчалари ҳақида қандай тасавурга эгасиз?</p> <p>2.3. Маърузанинг биринчи саволини Power Point дастури слайдларини намойиши орқали ёритади ва уни ёзиб олишларини эслатади (1-илова). Талабалар билан бирга савол мазмунини хулосалайди.</p> <p>2.4. Маърузани иккинчи саволини ёритишдан аввал талабаларга савол беради: “Инновацион технологияларнинг қандай турларини биласиз?” Жавобларни қабул қилади.</p> <p>2.6. Маърузанинг иккинчи саволини Power Point дастури слайдларини намойиши орқали ёритади ва уни ёзиб олишларини эслатади (2-илова). Талабалар билан бирга савол мазмунини хулосалайди.</p> <p>2.11. Талабалар билимларини фаоллаштириш ва мустаҳкамлаш мақсадида қуйидаги</p>	<p>Саволларга жавоб берадилар.</p> <p>Тинглайдилар ёзадилар.</p> <p>Саволларга жавоб берадилар.</p> <p>Тинглайдилар ёзадилар.</p>

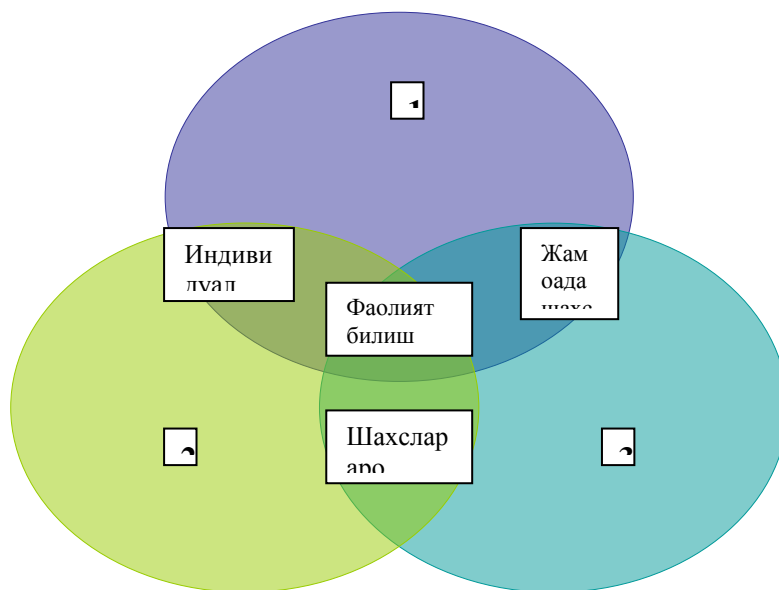
	<p>саволларни беради: Интерфаол тенологиларга изох беринг. Органайзерлар тушунчасига изох беринг. Органайзерларни қандай турларини биласиз? Таҳлилий технологиларга мисоллар келтиринг. Матн билан ишлашга мўлжалланган технологияларга мисоллар келтиринг. Муаммоли технологиларга мисоллар келтиринг.</p>	<p>Саволларга жавоб берадилар.</p>
<p>3-босқич. Якуний босқич <i>(10 дақиқа)</i></p>	<p>3.1. Мавзу бўйича талабаларда юзага келган саволларга жавоб беради, якунловчи хулоса қилади. 3.2. Ўзини текшириш учун савол ва топшириқларига тайёрланиб келиш вазифасини беради.</p>	<p>Саволлар берадилар. Вазифани ёзиб оладилар.</p>

Фаоллаштирувчи саволлар

1. Инноваци нима?
2. Инновацион жараён қарама-қаршиликлари нималардан иборат?
3. Қандай инновацион технологиларни биласиз?
4. Ролли ҳамда ишбоп ўйинларнинг моҳияти нимадан иборат?
5. Веер (елпиғич) технологиясининг моҳияти нимадан иборат?
6. Қарорлар шажараси («қарорлар қабул қилиш технологияси») моҳияти нимадан иборат?

2-илова

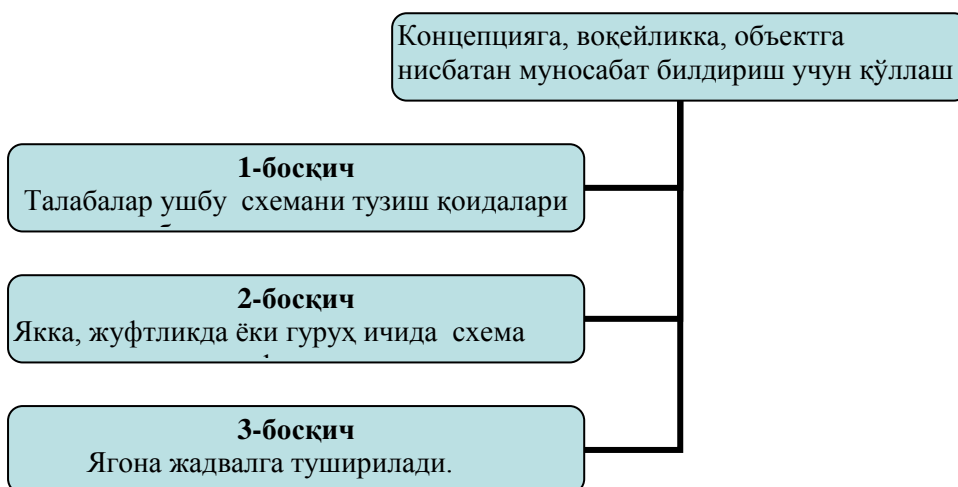
Умумий асихология	Ижтимоий психология	Ёш даврлари психологияси	Умумий ва ижтимоий психология	Ижтимоий ва ёш даврлари психологияси	Ёш даврлари ва умумий психология	Умумий, ижтимоий ва ёш даврлари психологияси
психика, онг, ҳиссий иродавий ҳолатлар	Гуруҳлар, жамоа, гуруҳлараро муносабат)	ёш даврларининг табақаланиши, ёш даврларининг тараққиёти, ёш даврларининг инқиरो-зи)	Шахслар аромуносабатлар	Жамоода шахснинг ривожланиши	Индивидуал типологик хусусиятлар	Фаолият, билиш жараёни, шахс

3-илова

**«Т» схема асосида мустақил фаолиятни ташкил этиш.
(«Т» схема жадвали)**

+ (ха, ижобий)	- (йўқ, салбий)

НАМУНА

Т- СХЕМА «Тест назорати»

Ютуғи	Камчилиги
Ватқни тежалиши	Нтуқнинг ривожлан-маслиги
Фронтал ҳолда иш олиб бориш имкони	Мулоқатни йўқлиги.
Мантқий фикрни ривожлантириш.	Ҳамкорликда фао-лиятнинг йўқлиги
	Педагогик муно-сабатнинг йўқлиги

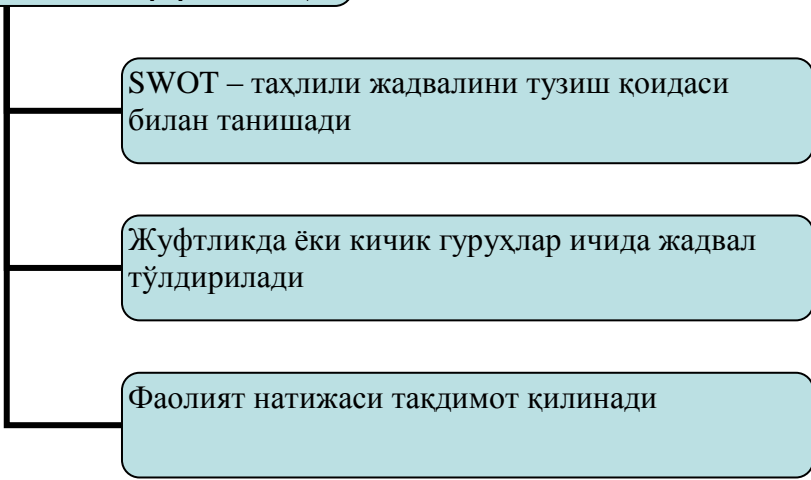
3-илова

Инсерт

- V- биламан тугри келмади (-)-
- (+) –янги ахборот (?)- тушунмадим

V	+	-	?

SWOT – таҳлили жадвалидан фойдаланиш жараёнида талаба мавжуд ҳолатни таҳлил қилади ва баҳолайди. Таҳлил ва синтез қилиш йўли билан бирор **МАНТИҚИЙ**

4-илова

SWOT -таҳлили

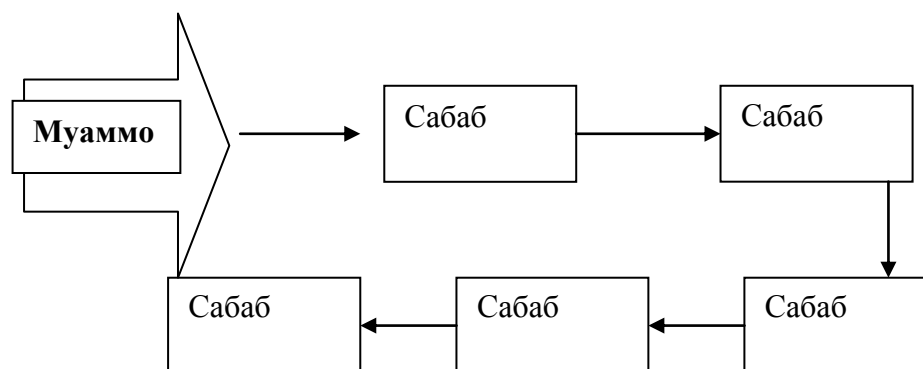
- S-кучли томони
- W- кучсиз томони
- O- имкониятлари
- T- хавф-хатар

Strengths	Weakness
Opportunities	Threats

Муаммоли таълим методига SWOT – таҳлил

S	Кучли томони	<ul style="list-style-type: none"> - муаммоли таълим асосида талабалар билимларни фаол ўзлаштирадилар - мустақил ва ижодий фикрлаш қобилиятини ривожлантиради - мавзунинг моҳиятини чуқур тушунишга ёрдам беради
W	Ожиз томони	<ul style="list-style-type: none"> - кўп вақт талаб этади - алоҳида тайёргарлик талаб этади - кўп куч талаб этади
O	Имкониятлари	<ul style="list-style-type: none"> - талабалар сони чекланган бўлиши лозим - барча мавзуларни муаммоли таълим асосида ўрганиш имкони йўқ - педагогдан махсус тайёргарликни талаб этади
T	Хавфлар	<ul style="list-style-type: none"> - белгиланган вақт оралиғида муаммонинг ечими топилмаслиги мумкин - барча талабалар фаол иштирок этмаслиги мумкин

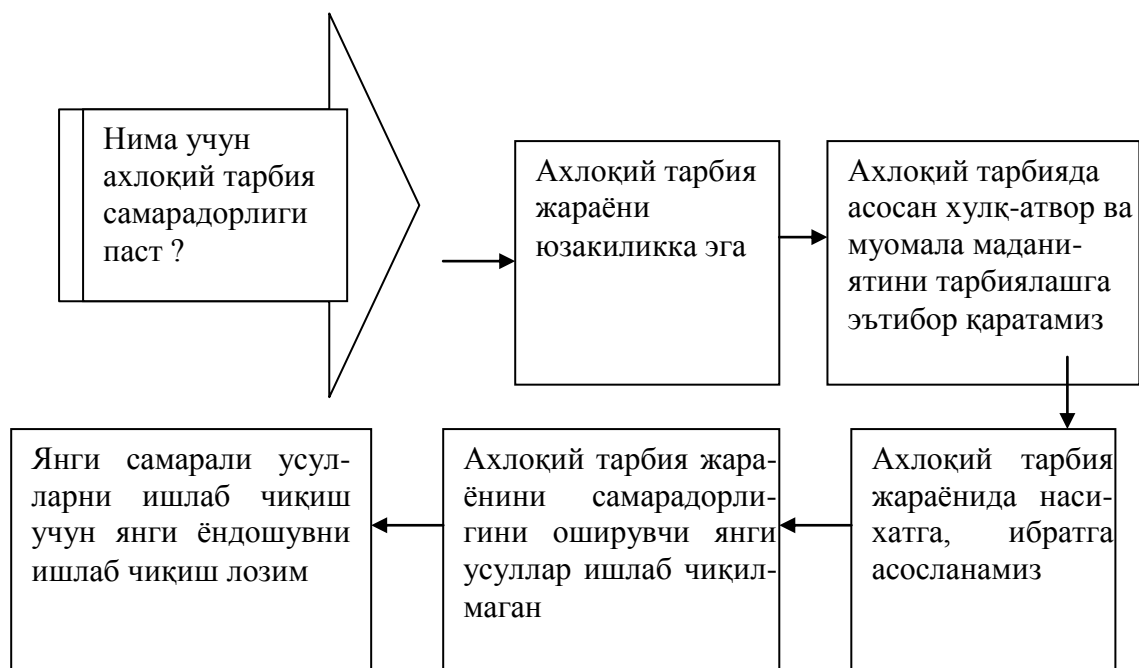
«Нима учун?» техникасининг схемадаги кўриниши

«Нима учун?» схемасини тузиш қоидалари

1. Қандай пиктограммадан фойдаланишни ўзингиз ҳал этасиз.
2. Мулоҳазаларнинг схематик кўриниши қандай бўлишини ўзингиз ҳал этасиз.
3. Ҳар бир стрелка фикр йўналишини кўрсатиши лозим.

Ахлоқий тарбия жараёнини самарадорлигини ошириш муаммоси

«Қандай?» иерархик диаграммаси

«Қандай?» иерархик диаграммаси асосида фаолиятни ташкил этиш қоидалари:

1. Вужудга келган муаммони сабабини аниқлаш зарур, аммо ана шу муаммони қандай йўллар билан ҳал этиш мумкин деган саволга жавоб беришни ўрганиш муҳим вазифалардан биридир. «Қандай?» иерархик диаграммаси ана шундай ҳолларда самарали натижа беради.

«Қандай?» иерархик диаграммаси муаммо ҳақида бутунлигича умумий тасаввурга эга бўлишга имкон берадиган саволарнинг мантиқий занжири кўринишида намоён бўлади.

Кетма-кет равишда «Қандай?» саволини қўйиш орқали сиз фақат муаммони ҳал этишнинг барча имкониятларини тадқиқ этибгина қолмай, балки уларни амалга ошириш усулларини ҳам ўрганасиз.

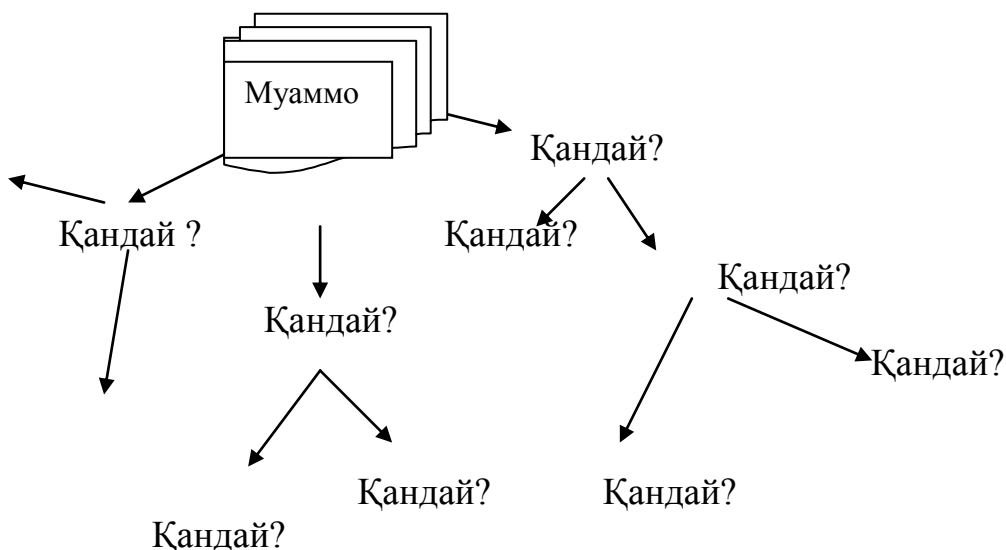
Диаграмма стратегик даражадаги савол билан иш бошлайди. Муаммони ҳал этишнинг қуйи даражаси биринчи навбатдаги ҳаракатлар рўйхатига мос бўлади.

2. Ўйламай, баҳоламай ва уларни ўзаро солиштирмай тезликда барча ғояларни ёзиш лозим бўлади.

3. Диаграмма ҳеч қачон тугалланмайди: унга янги ғояларни киритиш мумкин бўлади.

4. Агарда савол схемада бир қанча «шоҳлар»да қайтарилса, демак у нисбатан муҳимдир. У муаммони ҳал этишнинг муҳим қадами бўлиши керак.

«Қандай?» иерархик диаграммасининг схематик кўриниши

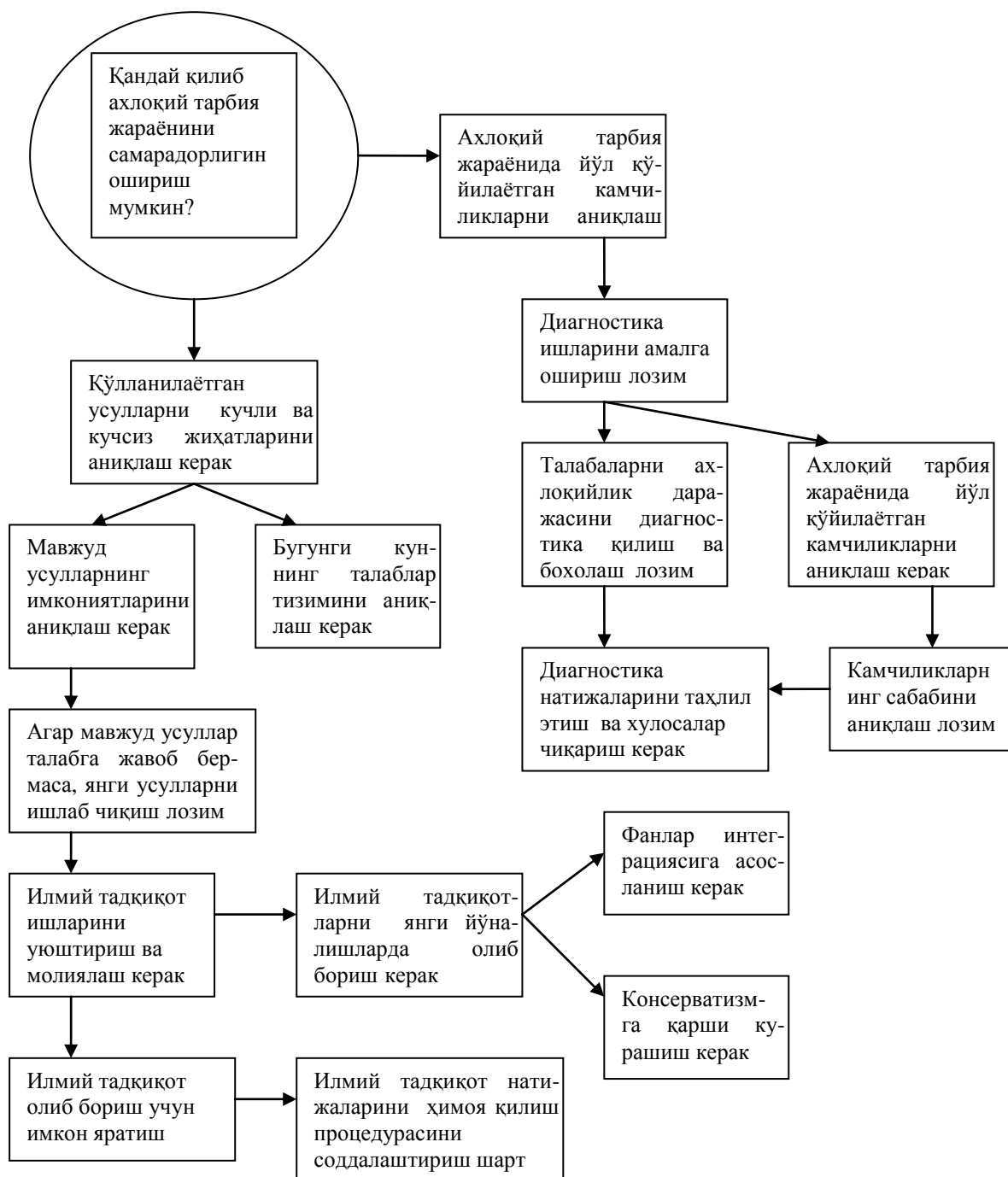
«Қандай» технологияси

■ ҚАНДАЙ?

■ муаммони ҳал этишнинг барча имкониятларини тадқиқ этиади ва уларни амалга ошириш усулларини ҳам ўрганади

«Қандай ? » иерархик диаграммасига

Семинар дарсининг технологиясининг модели

Машгулот вақти-4 соат	Талабалар сони: 30
Машгулот шакли	Ахборотли- кўргазмали
<i>Маъруза режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Интерфаол технологияларга изох. 2. Органайзерлардан фойдаланиш маҳорати 3. Муаммоли интерфаол технологиялар. 4. Ҳамкорликда ўқитиш технологиялари. 5. Баркамол шахсини шакллантириш жараёнида интерфаол технологияларнинг ўрни.
Ўқув машгулотининг мақсади: Интерфаол технологияларни қўллаш малакасини шакллантириш	
<p align="center"><i>Педагогик вазифалар:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Интерфаол технологиларнинг ўзига хос жиҳатларини аниқлаш фаолиятини ташкил этади; • Органайзерларга асосланиб иқтисодий мисоллар ишлаб чиқишни ташкил этади. • Муаммоли интерфаол технологияларни қўллаш асосида талабаларнинг фаолитини ташкил этади. • Ҳамкорликда ўқитиш технологисини амалда қўллаш бўйича фаолиятни ташкил этади.. 	<p align="center"><i>Ўқув фаолияти натижалари:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Интерфаол технологияларга изох беради; • Органайзерлар асосида иқтисодий топшириқларни ишлаб чиқади. • Муаммоли интерфаол технологиялар асосида бажарилувчи иқтисодий топшириқларни ишлаб чиқади. • Ҳамкорликда ўқитиш технологиясини қўллаш асосида ўқув жараёнини ташкил этиш малакасини намоён этади..
<i>Таълим бериш усуллари</i>	Сухбат, блиц-сўров, амалий иш
<i>Таълим бериш шакллари</i>	Жамоавий ва индивидуал
<i>Таълим бериш воситалари</i>	Ўқув қўлланма, проектор
<i>Таълим бериш шароити</i>	Кичик гуруҳларда ишлашга мўлжалланган аудитория
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат, амалий топшириқ

Семинар машғулотининг технологик харитаси

<i>Иш босқичлар и ва вақти</i>	<i>Фаолият мазмуни</i>	
	<i>Таълим берувчи</i>	<i>Таълим олувчилар</i>
Тайёргарлик босқичи.	1. Мавзу бўйича ўқув тарқатма материалларни тайёрлаш. 2. Талабалар ўқув фаолиятини ташкил этувчи топшириқлар тайёрлаш	
1-босқич Мавзуга кириш (15 дақиқа)	1.2. Талабалар билимларини фаоллаштириш мақсадида ўтган машғулот мавзуси юзасидан саволлар беради (1-илова). 1.3. Берилган жавобларни умумлаштиради ва янги мавзу мазмуни бўйича маълумотлар беришга ўтади.	Саволларга жавоб берадилар.
2-босқич. Асосий (55 дақиқа)	2.1. Органайзерларнинг мақсади ва вазифаларини аниқлаш юзасидан саволлар билан муножот этади. 2.2. Талабаларни 3 та кичик гуруҳларга бўлади. 2.3. 1-гуруҳга “ВЕНН” диаграммаси асосида фаолит кўрсатиш учун назорат топшириғини ишлаб чиқиш топширилади. 2- гуруҳга “SWOD” таҳлил диаграммаси асосида фаолит кўрсатиш учун назорат топшириғини ишлаб чиқиш топширилади. 3-гуруҳга “Т”схема асосида фаолит кўрсатиш учун назорат топшириғини ишлаб чиқиш топширилади. 2.4.Тақдимотни эълон қилади. 2.5. Тақдимот натижаларини таҳлил этади ва гуруҳ фаолиятини баҳолайди. 2.6. Талабаларни икки гуруҳга бўлади биринчи гуруҳга “Таълим самарадорлигини ошириш муаммоси” масаласини нима учун диаграммаси асосида сабабларини аниқлаш юклатилади. 2- гуруҳга “Таълим самарадорлигини ошириш муаммоси” масаласини қандай диаграммаси асосида ечимини топиш юклатилади. 2.7.Тақдимот натижаларини таҳлил этади ва баҳолайди.	Саволларга жавоб берадилар. Груҳларга бўлинади. Гуруҳларда фаолият кўрсатади ва тақдимот тайёрлайди Тақдимот қиладилар. Диаграмма асосида фаолият юритадилар.
3-босқич. Якуний босқич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича талабаларда юзага келган саволларга жавоб беради, якунловчи хулоса қилади. 3.2. Кейинги маъруза дарсини мавзусини эълон қилади.	Саволлар жавоб берадилар.

Фаоллштирувчи саволлар

1. Интерфаол технологиялар деб қандай технологиларга айтилади?
2. Органайзерларнинг қандай турларини биласиз?
3. Муаммоли интерфаол технологияларга мисоллар келтиринг.
4. Баркамол шахсини шакллантириш жараёнида интерфаол технологияларнинг ўрнига қандай баҳо берасиз?

Такдимотни баҳолаш меъзонлари

№	Топширикнинг максадга мувофиқлиги	Гуруҳ аъзоларининг иштироки	Нуткнинг равонлиги	Кургазмалилик
1	2	1	1	1
2				
3				

Ўрнлаш мумкин бўлган максимал балл- 5 балл

86 – 100% 4,3-5,0 балл “аъло”

71 – 85% 3,6-4,2 балл “яхши”

55 – 70% 2,8-3,5 балл “қониқарли”

Мавзу - 6	Педагогик жараёни шахсга йўналтириш асосидаги педагогик технологиялар. Ҳамкорлик педагогикаси
------------------	--

Маъруза дасрининг технологияси

<i>Талабалар сони:</i>	<i>Вақти -4 соат</i>
<i>Дарс шакли</i>	<i>Маъруза дарси</i>
<i>Маъруза режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Муаллифлик технологиялари 2. Ҳамкорлик педагогикаси 3. Ўқув жараёнини самарали ташкил этиш ва бошқариш 4. Ўқитишни жадаллаштириш технологияси
<i>Дарс мақсади</i> : талабаларда ҳамкорлик педагогикаси технологиялари ҳақида билимларни шакллантириш	
<i>Педагог вазифалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Мақсадларни аниқлаштириш механизмини ёритиб беради. • Ўқув мақсадларини назоратга ўтказиш қоидаларини тушунтиради. • Тест шакллари ва турлари ҳақидаги маълумотни талабаларга етказиши. 	<i>Ўқув натижалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Мақсадларни аниқлаштириш йўллари ва усулларини айтиб беради. • Ўқув мақсадларини назоратга ўтказиш қоидаларини айтиб беради. • Тест шакллари ва тест турларини санаб беради
<i>Ўқитишнинг усул, техникаси:</i>	сухбат, кўргазмали материаллардан фойдаланиш, муҳокама қилиш, фикр алмашиш.
<i>Ўқитиш воситалари:</i>	Тарқатма материаллар, слайдлар
<i>Ўқитиш шакли:</i>	Фронтал ва индивидуал савол-жавоб
<i>Ўқитиш шарт – шароитлари:</i>	Техник воситаларни қўллашга мўлжалланган аудитория. Проектор
<i>Мониторинг ва баҳолаш:</i>	Оғзаки сўроқ, савол-жавоб, таҳлил натижалари.

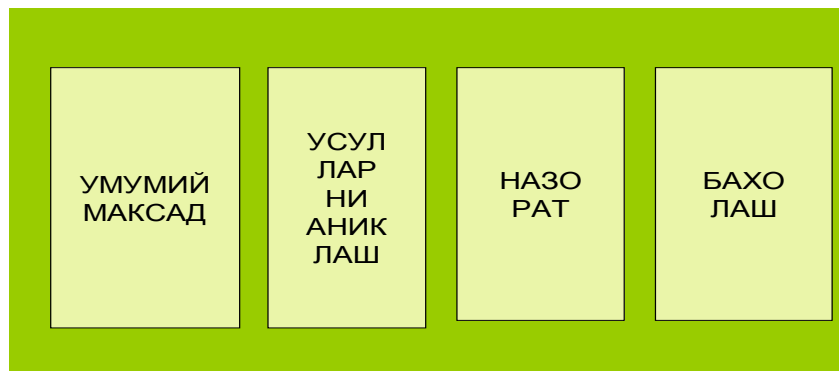
Маъруза дарсига технологик харита

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	педагог	талаба
1-босқич. Кириш	<p>1.1. Ўтган мавзуни мустаҳкамлаш мақсадида саволлар билан мувожазат этади (1-илова)</p> <p>1.2. Дарснинг мақсади ва талабалар эришиши лозим бўлган натижаларни баён этади.</p> <p>1.3. Дарснинг структураси билан таништиради.</p>	<p>1.1. жавоб берадилар.</p> <p>Эшитадилар ва керакли маълумот-ларни ёзиб оладилар.</p>
2-босқич. Асосий босқич (55 дақиқа)	<p>2.1. Мини маъруза уюштиради ва аниқлаштирилган мақсадларни белгилаш механизми, бунинг зарурати ҳақидаги ахборотни слайдлар асосида талабаларга етказилади(2-илова)</p> <p>2.2. Талабаларга саволлар билан мувожазат этади (3-илова)</p> <p>2.3. Ўқув мақсадларини назорат ишларига ўтказиш қоидаларини ва қўлаш мумкин бўлган тест шакллари ва турлари ҳақида маълумот беради(4-илова)</p> <p>2.4. Программалаштирилган таълим ҳақида маълумот беради.</p> <p>2.5. Талабаларни ўзлаштириш даражасини аниқлаш мақсадида саволлар билан мувожазат этади (5-илова)</p>	<p>2.1. Эшитади.</p> <p>2.2. Саволларга жавоб берадилар.</p> <p>2.3. Эшитади ва ёзиб оладилар</p> <p>2.4. Тинглайдилар ва ёзадилар.</p> <p>2.5.</p>
3-босқич Якуний. (10 дақиқа)	<p>3.1. Мавзу бўйича якуний хулосаларни айтиб ўтади.</p> <p>3.2. Талабаларнинг дарс давомидаги фаолиятини таҳлил этади ва баҳолайди.</p> <p>3.3. Мустақил ишлаш учун вазифа беради</p>	<p>3.1. Савол берадилар.</p> <p>3.2. Ёзадилар. ЎУМ га қаранг.</p>

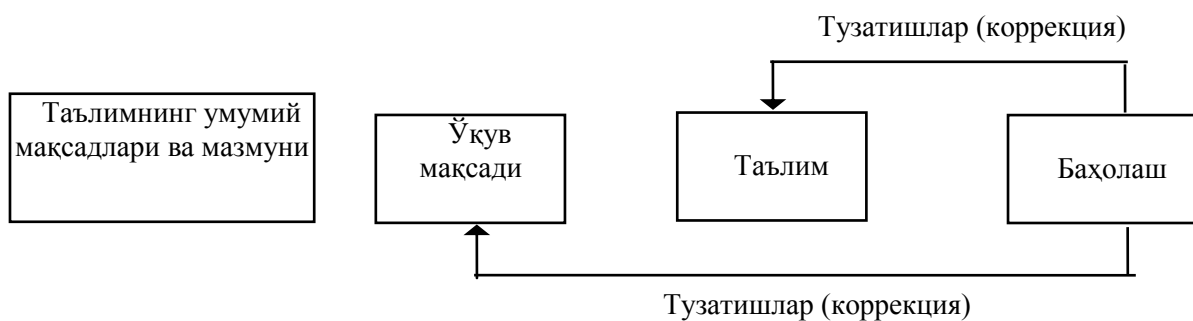
Текшириш учун саволлар

1. Педагогик технологияларни қамровига кўра қандай турларини биласиз?.
2. Фалсафий жиҳатдан педагогик технологиялар қандай гуруҳларга тавсифланади?
3. Ташкил этиш ва бошқариш жиҳатидан қандай ёндашувлар мавжуд?
4. Шахс хусусиятларини ривожлантириш бўйича қандай технологияларни ажратиш мумкин?
4. Қандай муносабат турларини биласиз?

АНЪАНАВИЙ ТАЪЛИМ

Ўқув жараёнининг тузилиши

Аниқ мақсадларни белгилаш

АНИК МАКСАД ЛАР 1 2 3	НАЗОРАТ ИШИ 1 2 3	УСУЛНИ АНИКЛАШ 1 2 3	БАХОЛАШ 1 2 3
--------------------------------------	-------------------------------	----------------------------------	------------------------

ТУШУНЧАЛАР

- **МАВХУМ**
- **ЎРҒАНМОҚ**
- **ТАНИШИБ
ЧИҚМОҚ**
- **КЎРИБ
ЧИҚМОҚ**
- **ТУШУНМОҚ**
- **ТАСАВВУР.Қ.**
- **АНИК**
- **БЕЛГИЛАШ**
- **ГУРУҲЛАШ**
- **АЖРАТИБ
ОЛИШ**
- **ТУЗИШ**
- **ЁДДАН
АЙТИШ**
- **МАСАЛА ЕЧИШ**
- **ЧИЗИШ**

Бенджамин Блум

Педагогик мақсадлар таксономияси

1. Таълимнинг мақсади таълим олувчининг фикрлари, хислари ва ҳаракатларини ўзгартириш
2. Натижада-шахсий қадриятлар ва эътиқод ҳосил бўлади.

Таксономия

«Таксономия» тушунчаси биология фанидан кириб келган булиб, классификациялаш, кетма-кетлик ва динамик боғликликда системалаштириш-деган маънони билдиради. (иерархия) (последовательность)

Б.Блум таксономияси

баҳолаш
синтез
таҳлил
қўллаш
тушуниш
билиш

3-илова

Назорат учун саволлар

1. Анъанавий таълим тизимида ўқув мақсадлари қандай белгиланади?
2. Мақсадларни аниқлаштириш қоидалари қандай?
3. ДТС да белгиланган талабалар қандай мақсадларни белгилашни тақозо этади?

4-илова

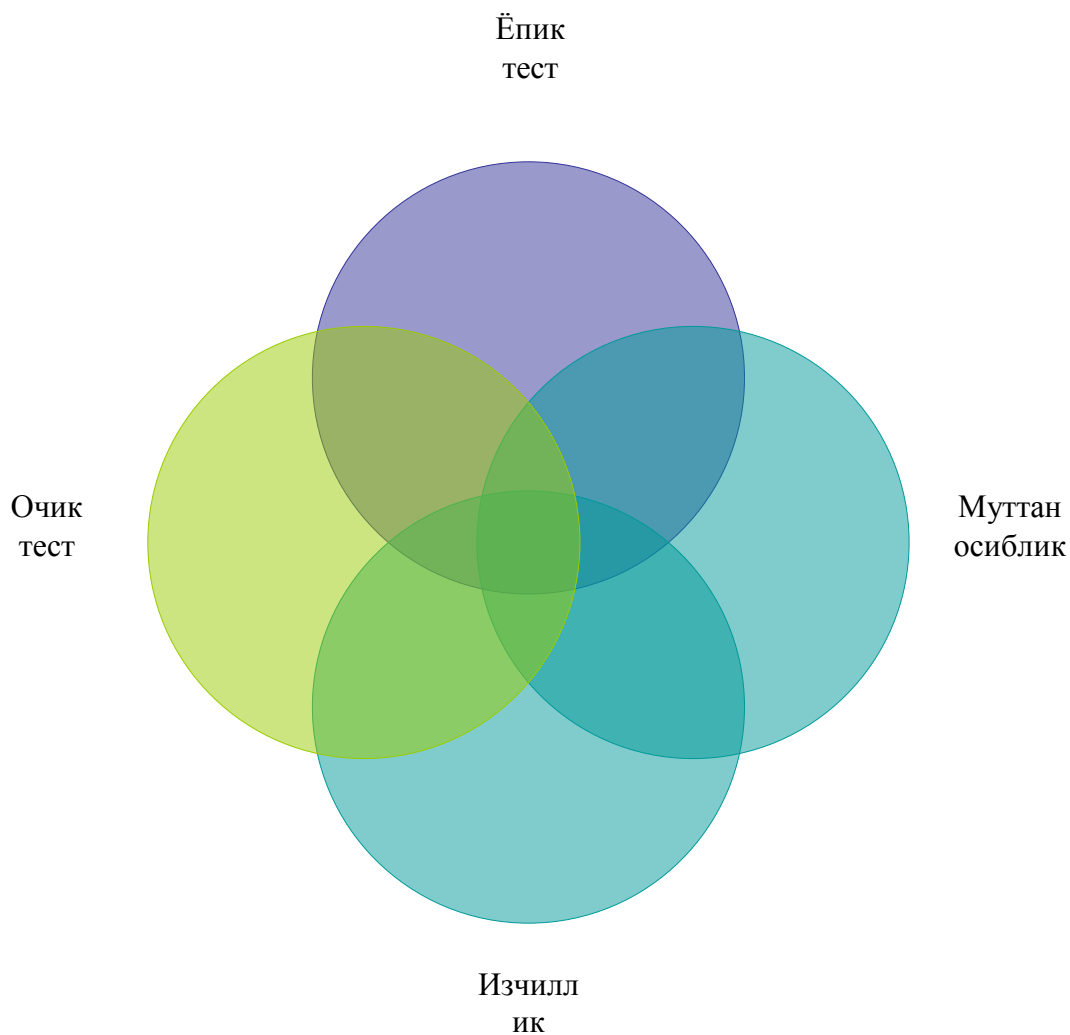
МУРАККАБЛИК ДАРАЖАСИГА КЎРА ТЕСТ ТУРЛАРИ

1.ОДДИЙ ТЕСТ (ЭСЛАШ, ЁДДА САҚЛАШ, ТАНИШ КАБИ ПСИХИК ЖАРАЁНЛАРНИ БОРИШНИ ТАЪМИНЛОВЧИ ТЕСТ. БИЛИМЛАРНИ МУСТАХКАМЛАЙДИ.

2.РЕПРОДУКТИВ ТЕСТ (ЭСЛАШ, ЎХШАШ ВАЗИФАНИ БАЖАРИШ) БИЛИМ, МАЛАКА, КЎНИКМАЛАРНИ ШАКЛЛАНГАНЛИК ДАРАЖАСИНИ ТЕКШИРАДИ.

3.ПРОДУКТИВ ТЕСТ(ЭСЛАШ,ФИКР ЮРИТИШ, МУАММОНИНГ ЕЧИМИНИ ТОПИШ) МУСТАҚИЛ ФИКРНИ ШАКЛЛАНГАНЛИК ДАРАЖАСИНИ ТЕКШИРАДИ.

4.ИЗЛАНУВЧАН – ИЖОДИЙ ТЕСТ (БИЛИМЛАРНИ ЭСЛАШ, АНАЛИЗ-СИНТЕЗ, ХУЛОСА ВА ЕЧИМ ТОПИШ) ИЖОДИЙ ФИКРНИ ТАРБИЯЛАЙДИ.

5-илова

Текшириш учун савол ва топшириқлар

1. Аниқлаштирилган мақсадларни белгилаш заруратини таҳлил қилинг.
2. Б.Блум таксономиясининг мазмунига изоҳ беринг.
3. Назорат ишларни қандай шаклларини ва турларини биласиз?
4. Программали таълимга изоҳ беринг.

1. Аниқ мақсадларни белгилаш тартиби.

- А) * аниқ мақсад, назорат, усул, баҳолаш.
- Б) умумий мақсад, назорат, усул, баҳолаш.
- В) мақсад, усул, назорат.
- Г) мақсад, усул, назорат, баҳолаш
- Д) мақсад, назорат, баҳолаш

2. Қуйидаги тушунчаларнинг қайсилари аниқ тушунчалар қаторига киради..

- А) Ўрганмоқ.
- Б) Танишмоқ
- В) Кўриб чиқмоқ.
- Г) Тасаввур ҳосил қилмоқ.
- Д)* Ёддан айтиб бермоқ

3. Кўйидаги тушунчаларнинг қайсилари мавхум тушунчалар қаторига киради.

- А) Белгилаб чиқмоқ.
- Б) Тузиш.
- В) Ёддан айтиш.
- Г) Иззох бериш.
- Д) Тасаввур қилмоқ

4. Б.Блум таксономияси неча даражадан иборат

- А) 3 та
- Б) 2та
- В) 4 та
- Г) 5 та
- Д) * 6 та

5. Таълим технологияси жараёнининг умумий мақсади қандай даражаларда ойдинлашади?

- А) таълим муассасаларининг мақсади ҳамда ўқитувчи ва унинг методик фаолияти идентификацияси;
- Б) ўқув предметининг мақсади, ўқитувчи ва унинг методик фаолияти идентификацияси;
- В) модул (ўқув элементи) нинг мақсади ва ўқитувчининг ўқувчи-талабалар билан ҳамкорликдаги фаолияти модули, унинг ташхис қилинадиган охириги натижалари;
- Г) таълим, тарбия ва шахс ривожланишини акс эттиришда, таълим мазмунини тартибга солишда;
- Д)* а,б ва в.

Семинар дасрининг технологияси

<i>Талабалар сони: 13</i>	<i>Вақти -4 соат</i>
<i>Дарс шакли</i>	<i>Режа</i>
<i>Машигулот режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Муаллифлик технологиялари 2. Ҳамкорлик педагогикаси 3. Ўқув жараёнини самарали ташкил этиш ва бошқариш 4. Ўқитишни жадаллаштириш технолигияси
<i>Дарс мақсади</i> : талабаларда ҳамкорлик педагогикаси технологиялари ҳақида билимларни шакллантириш	
<i>Педагог вазифалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Аниқ мақсадларни белгилаш бўйича талабаларнинг фаолиятини ташкил этади. • Ўқув мақсадларини назоратга ўтказиш юзасидан фаолиятни уюштиради • Турли мураккабликдаги тест назоратини ишлаб чиқишни ташкил этади 	<i>Ўқув натижалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Ўз соҳаси бўйича бирор мавзуга аниқ мақсадларни ишлаб чиқади. • Ўқув мақсадларига мос ҳолда назорат ишлаб чиқади. • Турли даражадаги мураккабликга эга бўлган назорат турларини ишлаб чиқади.
<i>Ўқитишнинг усул, техникаси:</i>	сухбат, кўргазмали материаллардан фойдаланиш, муҳокама қилиш, фикр алмашиш.
<i>Ўқитиш воситалари:</i>	Тарқатма материаллар, слайдлар
<i>Ўқитиш шакли:</i>	Фронтал ва индивидуал савол-жавоб
<i>Ўқитиш шарт – шароитлари:</i>	Техник воситаларни қўллашга мўлжалланган аудитория. Пректор
<i>Мониторинг ва баҳолаш:</i>	Оғзаки сўроқ, савол-жавоб, таҳлил натижалари.

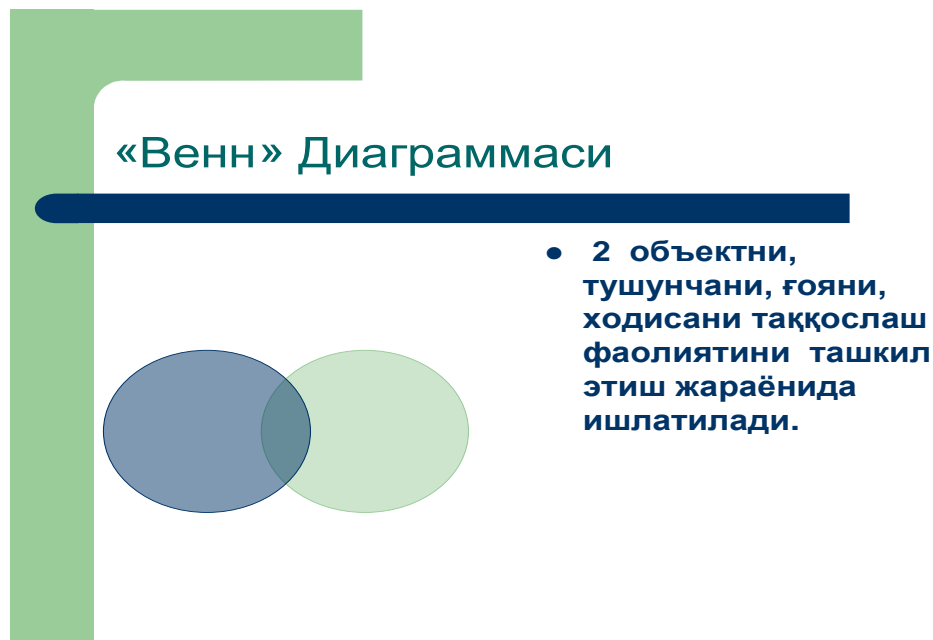
Семинар дарсига технологик харита

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	педагог	талаба
1-босқич. Кириш	<p>1.1. Ўтган мавзуни мустаҳкамлаш мақсадида саволлар билан мурожат этади (1-илова)</p> <p>1.3. Дарснинг структураси билан таништиради.</p>	<p>1.1. жавоб берадилар.</p> <p>Эшитадилар .</p>
2-босқич. Асосий босқич (55 дақиқа)	<p>2.1. Талабаларни кичик гураҳларга бўлади ва уларга анъанавий мақсадни белгилаш усули ва мақсадларни аниқ белгилаш усулини таққослаш вазифасини юклайди(2-илова).</p> <p>2.2. Таққослаш натижаларини тақдимотини эълон қилади (3-илова)</p> <p>2.3. Танланган мавзуга аниқ мақсадларни тузиш ва уларга мос назорат ишларини ишлаб чиқиш топширилади.</p> <p>2.4. Тақдимотни баҳолайди, камчиликларни белгилайди ва хулоса қилади.</p>	<p>2.1. Кичик гуруҳларда фаолиятни ташкил этади.</p> <p>2.2. Тақдимот қилади.</p> <p>2.3. Кичик гуруҳларда фаолият юритади.</p> <p>2.4. Эшитади.</p>
3-босқич Яқуний. (10 дақиқа)	<p>3.1. Мавзу бўйича яқуний хулосаларни айтиб ўтади.</p> <p>3.2. Талабаларнинг дарс давомидаги фаолиятини таҳлил этади ва баҳолайди.</p> <p>3.3. Мустақил ишлаш учун вазифа беради</p>	<p>3.1. Савол беради.</p> <p>3.2. Ёзадилар. ЎУМ га қаранг.</p>

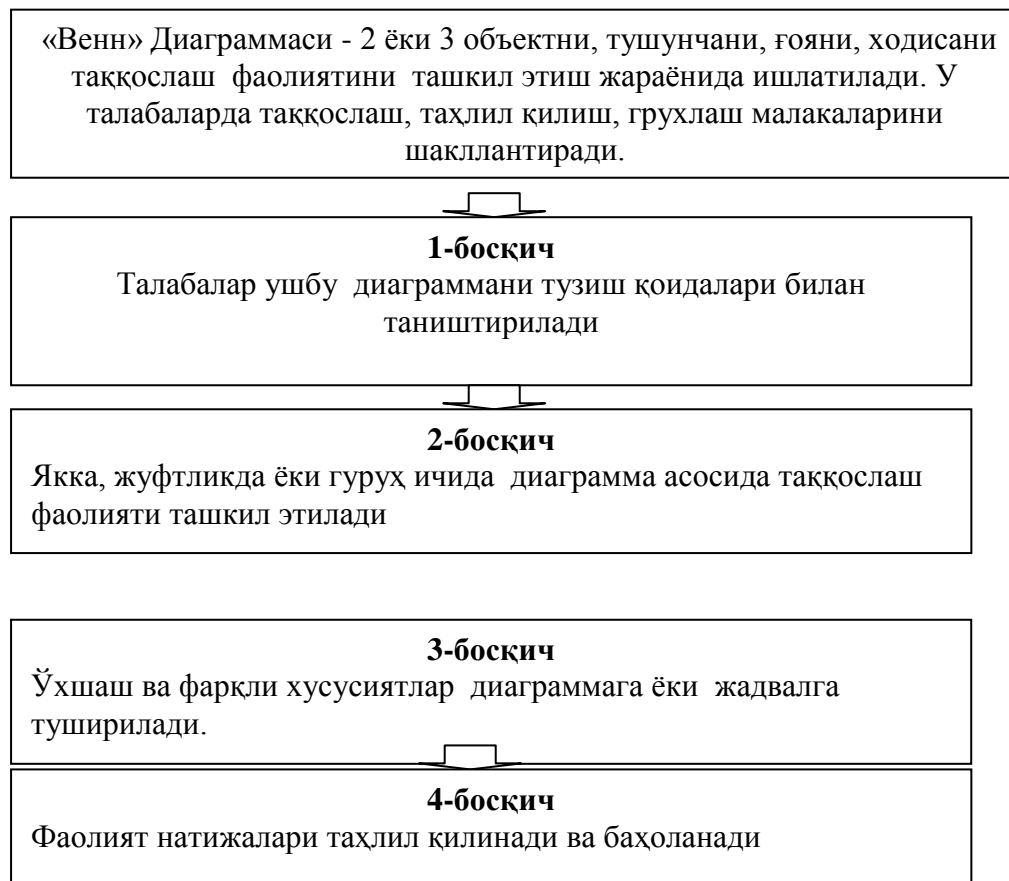
Назорат учун саволлар

1. Педагогик жараёнида шахсни кўзда тутишга асосланган педагогик технология (Ш.А.Амонашвили технологияси).
2. Ўқув материални схемалар ва моделлар ишораси асосида ўқитишни жадаллаштириш технологияси (В.Ф.Шаталов технологияси).
3. Ўқитишни дастурлаш технологияси (Б.П.Беспалько).

2-илова

«Венн» диаграммаси асосида фаолиятни ташкил этиш босқичлари

3-илова

Баҳолаш мезонлари кўрсаткичи (балл ҳисобида)

86 – 100% 4,3-5,0 балл “аъло”
71 – 85% 3,6-4,2 балл “яхши”
55 – 70% 2,8-3,5 балл “қониқарли”

7-Мавзу	Ўқувчилар фаолиятини фаоллаштириш ва интенсификациялаш асосидаги педагогик технологиялар. Муаммоли ўқитиш технологияси
----------------	---

Таълим бериш технологиясининг модели

Машигулот вақти-6 соат	Талабалар сони:
Машигулот шакли	Ахборотли маъруза

<i>Маъруза режаси</i>	1. Муаммоли таълим ҳақида тушунча. 2. Муаммоли таълимнинг тузилиши, унинг даражаси ва усуллари. 3. Муаммоли вазият. 4. Муаммоли таълимни тузишнинг умумий технологияси.
Ўқув машғулотининг мақсади: Иқтисодий фанларни ўрганишда муаммоли таълим технологияларидан фойдаланиш бўйича умумий тушунчаларни шакллантириш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i>	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Муаммоли таълим ҳақида маълумот бериш; <p>Муаммоли таълимнинг тузилиши, унинг даражаси ва усуллари тушунтириш;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Муаммоли вазиятларни тушунтириш; • Муаммоли таълимни тузишнинг умумий технологиясини ёритиб бериш. 	<ul style="list-style-type: none"> • Муаммоли таълим ҳақида маълумот берадилар; • Муаммоли таълимнинг тузилиши, унинг даражаси ва усуллари тушунтирадилар; • Муаммоли вазиятларни тушунтирадилар; • Муаммоли таълимни тузишнинг умумий технологиясини ёритиб берадилар.
<i>Таълим бериш усуллари</i>	Кўргазмали маъруза, суҳбат, блиц-сўров, тушунтириш, савол-жавоб, муаммоли саволлар
<i>Таълим бериш шакллари</i>	Оммавий, жамоавий
<i>Таълим бериш воситалари</i>	Ўқув қўлланма, проектор
<i>Таълим бериш шароити</i>	ЎТВ билан ишлашга мослаштирилган аудитория
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат: савол-жавоб

Маъруза машғулотининг технологик харитаси

<i>Иш босқичлар и ва вақти</i>	<i>Фаолият мазмуни</i>	
	<i>Таълим берувчи</i>	<i>Таълим олувчилар</i>

Тайёргарлик босқичи.	1. Мавзу бўйича ўқув мазмунини тайёрлаш. 2. Маъруза учун тақдимот слайдаларини тайёрлаш. 3. Талабалар ўқув фаолиятини фаоллаштирувчи топшириқ саволлари ҳамда мустақкамлаш учун вазифалар тайёрлаш.	
1-босқич. Мавзуга кириш (15 дақиқа)	1.1. Экран орқали янги маъруза машғулоти мавзуси ва унда кўриладиган асосий саволлар, таянч иборалар моҳияти билан таништилади. 1.2. Ўтган мавзу бўйича саволлар билан талабаларга мурожат этади, жавобларни умумлаштиради ва хулосалайди.	Тинглайдилар. Жавоб берадилар
2-босқич. Асосий (55 дақиқа)	2.1. Маърузани бошлашдан аввал талабаларда янги мавзу бўйича дастлабки маълумотларни текшириш мақсадида савол билан мурожат этади: <i>“Муаммоли таълим деганди сиз нимани тушунасиз?”</i> 2.2. Жавобларни қабул қилади. 2.3. Маърузанинг биринчи саволини Power Point дастури слайдларини намоёиши орқали ёритади ва уни ёзиб олишларини эслатади (1-илова). Талабалар билан бирга савол мазмунини хулосалайди. 2.4. Маърузани иккинчи саволини ёритишдан аввал талабаларга савол беради: <i>“Нима мақсадда муаммоли таълимга мурожат қилинмоқда?”</i> 2.5. Жавобларни қабул қилади. 2.6. Маърузанинг иккинчи саволини Power Point дастури слайдларини намоёиши орқали ёритади ва уни ёзиб олишларини эслатади (2-илова). Талабалар билан бирга савол мазмунини хулосалайди. 2.7. Маърузани учинчи саволини ёритишдан аввал блиц-савол ўтказади: <i>“Муаммоли вазият деганда нимани тушунасиз?”</i> 2.8. Жавобларни қабул қилади. 2.9. Маърузанинг учинчи саволини Power Point дастури слайдларини намоёиши орқали ёритади ва уни ёзиб олишларини эслатади (3-илова). Талабалар билан бирга савол мазмунини хулосалайди. 2.10. Маърузани тўртинчи саволини ёритишдан	Саволларга жавоб берадилар. Тинглайдилар, ёзадилар. Саволларга жавоб берадилар. Саволларга жавоб берадилар.

	<p>аввал блиц-савол ўтказди: “Муаммоли таълимни тузишининг умумий технологияси қандай кўринишга эга бўлиши мумкин? Жавобларни қабул қилади.</p> <p>2.11. Маърузанинг тўртинчи саволини Power Point дастури слайдларини намоёниши орқали ёритади ва уни ёзиб олишларини эслатади (4-илова). Талабалар билан бирга савол мазмунини хулосалайди.</p> <p>2.12. Талабалар билимларини фаоллаштириш ва мустақамлаш мақсадида қуйидаги саволларни беради: “Муаммоли таълим деганда нима тушунилар экан?”, “Муаммоли таълим қандай тузмага эга экан?”, “Муаммоли таълим даражаси ва усулларининг моҳиятини нимадан иборат экан?”, “Муаммоли вазиятнинг моҳияти нимадан иборат?”.</p> <p>2.11. Берилган жавобларни қабул қилади.</p>	
<p>3-босқич. Якуний босқич (10 дақиқа)</p>	<p>3.1. Мавзу бўйича талабаларда юзага келган саволларга жавоб беради, яқунловчи хулоса қилади.</p> <p>3.2. Ўзини текшириш учун савол ва топшириқларига тайёрланиб келиш вазифасини беради.</p>	<p>Саволлар берадилар.</p> <p>Вазифани ёзиб оладилар.</p>

1-савол. Муаммоли таълим ҳақида тушунча

1-слайд

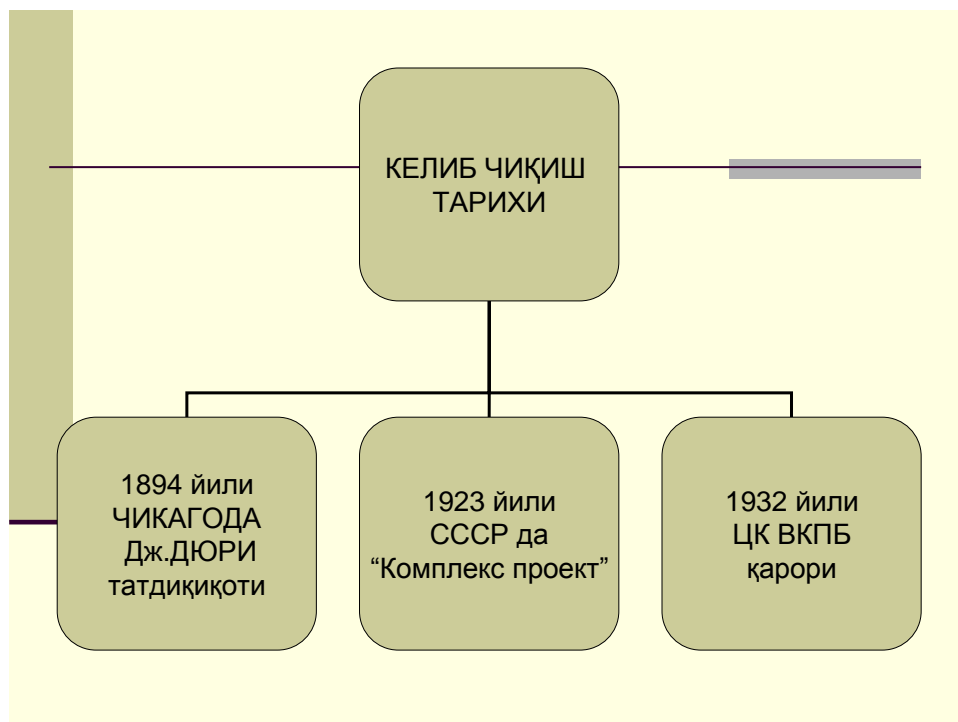
Муаммоли таълим дейилганда, ўқитувчи раҳбарлигида муаммоли вазият вужудга келтирилиб, мазкур муаммо талабаларнинг фаол мустақил фаолияти натижасида билим, кўникма ва малакаларни ижодий ўзлаштириш ва ақлий фаолиятни ривожлантиришга имкон берадиган таълим жараёнини ташкил этиш назарда тутилади.

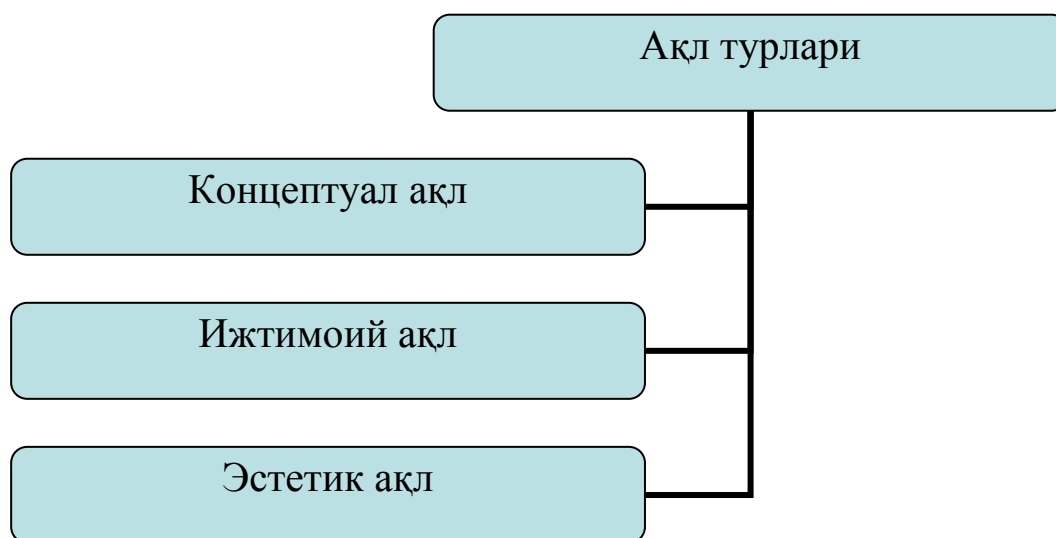
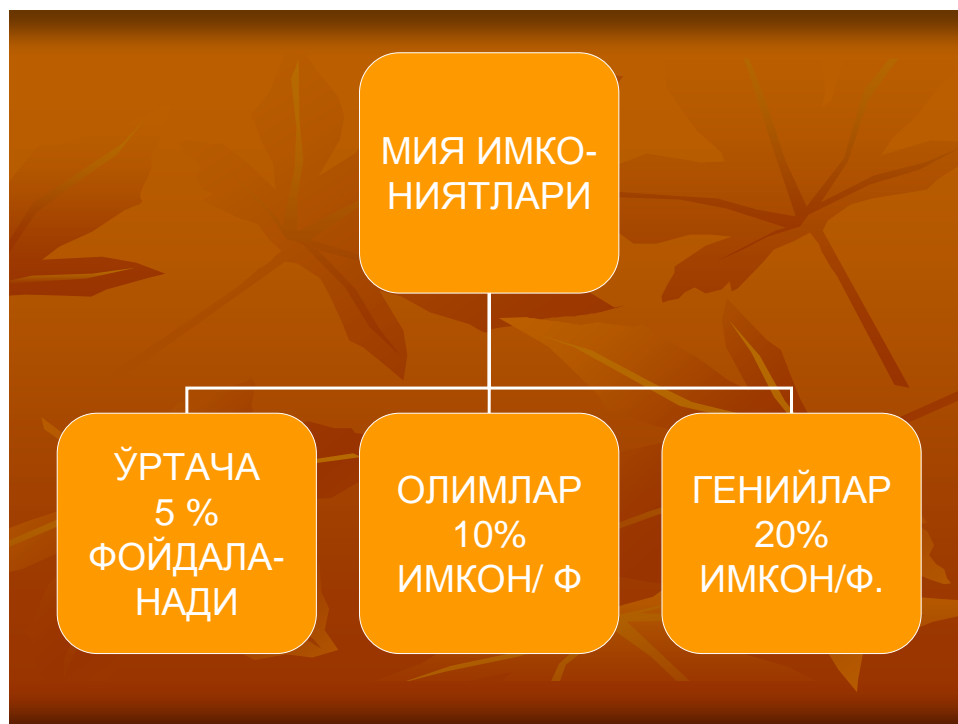
Муаммоли таълимнинг муваффақияти қуйидаги омилларга боғлиқ:

- Ўқув материални муаммолаштириш;
- Талабаларнинг билиш фаолиятини фаоллаштириши;
- Таълим жараёнини ўйин, меҳнат фаолияти билан уйғунлаштириши;
- Ўқитувчи томонидан муаммоли усуллардан ўз ўрнида ва самарали фойдаланиш билиши;
- Муаммоли вазиятни ҳал этиш юзасидан муаммоли саволлар занжирини

Муаммоли таълимнинг ноёблиги, унинг кўп вазифавийлигидадир, яъни уни қуйидаги вазифаларни самарали ҳал этишда кўриш мумкин:

- ✓ Ўқишга бўлган ички мотивацияни кучайтиришда;

2-савол. Муаммоли таълимнинг тузилиши, унинг даражаси ва усуллари

Муаммоли таълимнинг тузилиши:

- Ўқув муаммоси;
- Уни ҳал этиш бўйича фараз ёки тахминлар;
- Илгари сурилган фаразни асослаш, яъни турли кўринишдаги исботлар (назарий, тажрибавий-амалий, далилий);

Агарда, илгари сурилган муаммо бир фаразни илгари суриб унинг исботи билан ҳал этилса, унда бу ерда *монотузлима* бўлади (битта муаммоли- тузлимага келтирилган блок).

Агарда муаммони ҳал этишда бир фатор фаразлар илгари сурилса, ва уларнинг ҳар бири бўлиш эҳтимоли бўлиб кўринса ва шу боис чуқур таҳлил қилиш, исботларни кўриб чиқиш талаб этилади, бундай ҳолда *параллел турдаги ярим тузилмага* эга бўламиз:

3-илова

Агарда илгари сурилган муаммо катта ҳажмли бўлса ва уни изчилликда ҳал этиладиган кичик муаммоларга бўлиш мумкин ва буни изчиллик туридаги ярим тузилмавий муаммоли ўқитиш ҳисобланади:

Муаммо → Кичик муаммо → 1 Фараз 1 → Исботлаш 1 → Хулоса 1 →

Кичик муаммо 2 → Фараз 2 → Исботлаш 2 → Хулоса 2... → Умумий хулоса

бўлиб, бунда талаба ўзи мустақил равишда муаммони илгари суради ва уни ҳал этади. Бу даражага *тадқиқотчилик усули* мос келади ва уни амалга ошириш шакли бўлиб - бу муаммоли амалий ва назарий топшириқларни ечиш ҳисобланади.

2.5-слайд

4-илова

Қисман-изланувчилик даражада муаммо (муаммоли вазият) таълим берувчи томонидан илгари сурилиб, уни ечимини мустақил равишда топишни эса, таълим берувчи раҳбарлиги остида талабага топширилади. Бу муаммоликнинг ўртача даражаси бўлиб, у *эвристик-диалог усули* ёрдамида ташкил қилиниши мумкин ҳамда уни эвристик хусусиятидаги суҳбат шаклида амалга оширилади.

Қисман-изланувчилик даражада муаммо (муаммоли вазият) таълим берувчи томонидан илгари сурилиб, уни ечимини мустақил равишда топишни эса, таълим берувчи раҳбарлиги остида талабага топширилади. Бу муаммоликнинг ўртача даражаси бўлиб, у *эвристик-диалог усули* ёрдамида ташкил қилиниши мумкин ҳамда уни эвристик хусусиятидаги суҳбат шаклида

2.7-слайд

3-илова

Муаммоликнинг энг паст даражаси- бу муаммоли баён этиш бўлиб, бунда таълим берувчини ўзини талабалар олдига муаммоли вазиятни яратиб, муаммони илгари суради, ўзи фаразни илгари суради ва ўзи уни исботлайди. Бу даражага мос келадиган усулни - муаммоли баён этиш деб аталади ҳамда уни амалга ошириш шакли – муаммоли хусусиятдаги маъруза ҳисобланади.

3.1-слайд

Муаммоли вазият- бу таълим олувчини рухий ҳолати бўлиб, бунда у:

- 1) зиддиятларни кўради;
- 2) уларни мураккаблигини ҳамда уларни енгиб ўтиш учун янги маълумотлар талаб этилишини англаб етади.
- 3) ушбу зиддиятларни ҳал этишни истайди.

Муаммоли вазиятлар натижасида талаба онгида муаммо шаклланади. У ваҳоланки, савол шаклида амалга оширилади ва муаммо қанчалик чуқур шакллантирилган бўлса, унга қизиқиш кўпроқ бўлади, демак уни ҳал этиш ҳам муваффақиятли бўлади.

4-илова

Муаммоли вазиятларни яратишдаги зиддиятлар:

- Маълум ва номаълум ўртасида;
- Расмий ва ҳақиқий билим ўртасида;
- Ўзлаштирилган билим ва уларни янги амалий шароитларда қўллаш ўртасида;
- Фақат бир хусусиятдаги, лекин энг пастроқ ва баландроқ даражага эга бўлган билимлар ўртасида;
- Илмий ва ҳаётий билимлар ўртасида;
- Назария ва амалиёт ўртасида;
- Маълум бўлган ва янги бўлган далиллар ўртасида;
- Фантария (ҳаёқ. ўйдинме) ва ҳақиқат ўртасида;

Муаммоли вазиятлар

- Фавқулотда вазият
- Низо вазияти
- Танлаш вазияти
- Инкор вазияти
- Фараз вазияти
- Номуттаносиблик вазияти

Муаммоли машғулотларни тузиб чиқиш босқичлари:

- 1) Таянч билимларни фаоллаштириш;
- 2) Муаммоли топшириқ таҳлили;
- 3) Муаммони ажратиш;
- 4) Барча имконли тахминларни илгари суриш;
- 5) Излаш майдонини торайиши;
- 6) Ишчи фаразлар исботи;
- 7) Ечимни тўғрилигини текшириш.

Ўзини текшириш учун савол ва топшириқлар:

1. Муаммоли таълим деганда нима тушунилади?
2. Муаммоли таълим қандай тузлмага эга?
3. Муаммоли таълим даражаси ва усулларининг моҳиятини тушунтириб беринг.

3. Муаммоли вазиятнинг моҳиятини тушунтиринг.

4. Муаммоли таълимни тузишнинг умумий технологияси қандай босқичлардан иборат?

Семинар дарсини технологияси

<i>Машигулот вақти-бсоат</i>	Талабалар сони:
<i>Машигулот шакли</i>	Ахборотли маъруза
<i>Маъруза режаси</i>	1. Муаммоли таълимни келиб чиқиш трихи ва аҳамияти 2. Муаммоли таълимнинг тузилиши, унинг даражаси ва усуллари. 3. Муаммоли вазиятларни яратиш 4. Муаммоли таълимни тузишнинг умумий технологияси.
Ўқув машигулотининг мақсади: Муаммоли таълим ҳақидаги билимларни чуқурлаштириш, муаммоли таълимни ташкил этиш бўйича малака ва кўникмаларни шакллантириш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Муаммоли таълимнинг бугунги кундаги аҳамиятини аниқлаш жараёнини ташкил этади; • Муаммоли таълимнинг тузилиши, унинг даражаларини ташкил этиш шартларини ўргнишни ташкил этади; • Муаммоли вазиятларни яратиш жараёнини ташкил этади; 	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Муаммоли таълимга баҳо беради. • Муаммоли таълимнинг тузилиши, унинг даражаларини ташкил этиш малакасига эга бўлади. • Муаммоли вазиятларни яратидилар.
<i>Таълим бериш усуллари</i>	савол-жавоб, кичик груҳларда фаолият юритиш,

<i>Таълим бериш шакллари</i>	Оммавий, жамоавий
<i>Таълим бериш воситалари</i>	Ўқув қўлланма, проектор
<i>Таълим бериш шароити</i>	ЎТВ билан ишлашга мослаштирилган аудитория
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат: савол-жавоб

машғулотининг технологик харитаси

<i>Иш босқичлар и ва вақти</i>	<i>Фаолият мазмуни</i>	
	<i>Таълим берувчи</i>	<i>Таълим олувчилар</i>
Тайёргарлик босқичи.	1. Мавзу бўйича ўқув мазмунини тайёрлаш. 3. Талабалар ўқув фаолиятини фаоллаштирувчи топшириқ саволлари ҳамда мустаҳкамлаш учун вазифалар тайёрлаш.	
1-босқич Мавзуга кириш (15 дақиқа)	1.1. Блиц сўров ўтказди (1-илова). 12.Жавобларни умумлаштиради ва хулосалайди.	1.1.Жавоб берадилар. 1.2.Тинглайди
2-босқич. Асосий (55 дақиқа)	2.1. Жуфтликларга бўлинишни таклиф этади. 2.2. “Венн” диаграммаси асосида репродуктив таълим тизими билан муаммоли таълим тизимини таққосланг(2-илова). 2.3. Фаолият натижаларини текширади, хатоларни тўғирлайди ва хулосалайди. 2.4. Муаммоли таълим даражаларига изоҳ беишни сўрайди. 2.5.Талабаларни олти гуруҳга ажаратади ва ҳар бир гуруҳга алоҳида муаммоли вазият яратиш вазифасини юклайди. Яратилган вазиятларга қўшни гуруҳлар жавоб топишлари лозим эканлигини эълон қилади. (3-илова).	2.1.Талабалар жуфтликларга бўлинади. 2.2.“ВЕНН” диаграммаси асосида фаолият юритади. 2.3.Тинглайди, текширади. 2.4.Жавоб беради. 2.5.Гуруҳда фаолият

	2.6. Ҳар бир гуруҳ тузган муаммоли вазиятга бошқа гуруҳ ечим топишини уюштиради. 2.7. талабалар фаолитини таҳлил этади ва баҳолайди	юритадилар. 2.6.Муаммоли вазиятларни ечимини топадилар. Тинглайдилар.
3-босқич. Яқуний босқич (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича талабаларда юзага келган саволларга жавоб беради, яқунловчи хулоса қилади. 3.2. Ўзини текшириш учун савол ва топшириқларига тайёрланиб келиш вазифасини беради.	Саволлар берадилар. Вазифани ёзиб оладилар.

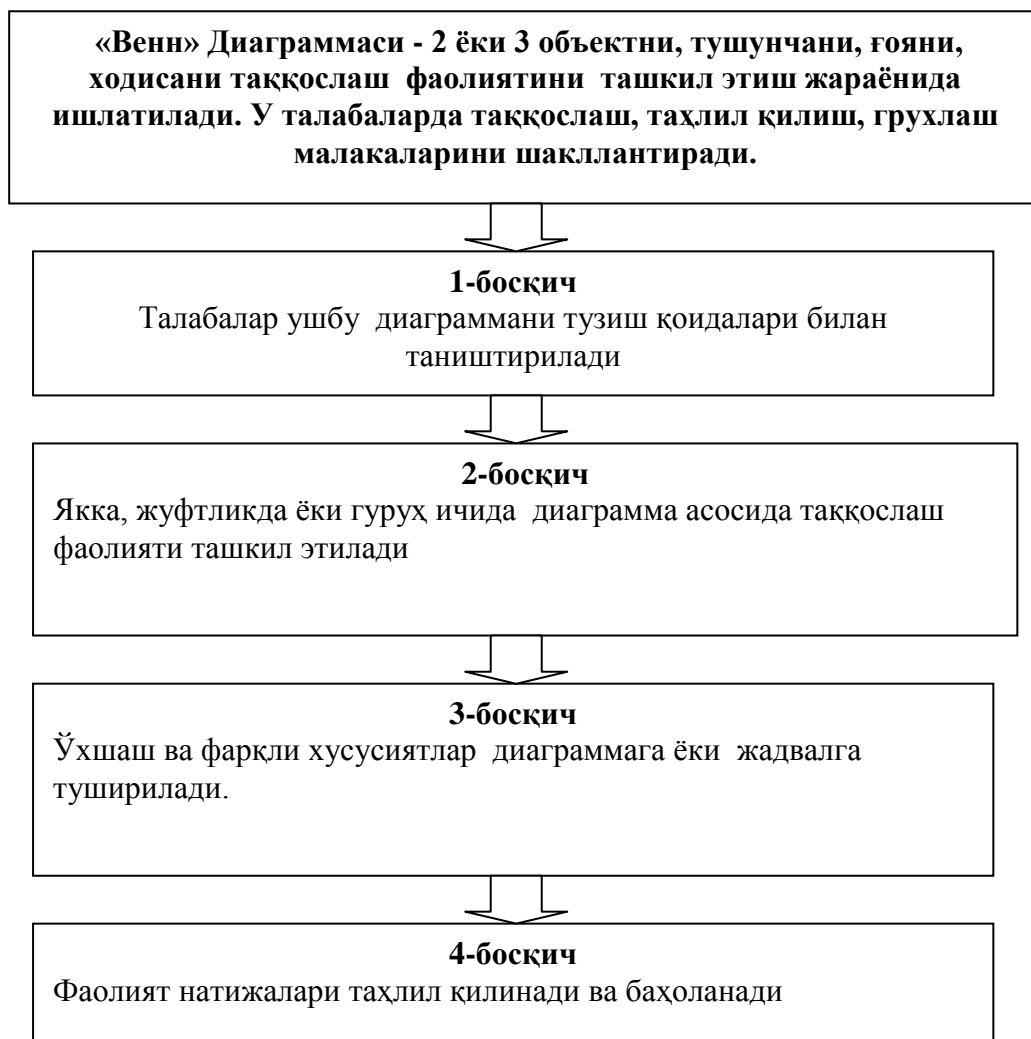
1-илова

Блиц сўров

- 1.Муаммоли таълим талабаларда қайси хусусиятларни шакллантиради?
2. Муаммоли таълимнинг неча даражаси бор?
3. Муаммоли вазиятларни неча турини биласиз?
4. Муаммоли таълим назарияси ким томонидан ишлаб чиқилган?
- 5.Муммоли таълимнинг икониятлари қандай?

2-илова

«Венн» диаграммаси асосида фаолиятни ташкил этиш босқичлари

3-илова

Гуруҳларда ишлаш учун вазифалар

- 1-гуруҳ- Танлаш вазиятини яратади.
- 2-гуруҳ- Низо вазиятини яратади.
- 3-гуруҳ- Номуттаносиблик вазиятини яратади.
- 4-гуруҳ- Фараз вазиятини яратади.
- 5-гуруҳ –Инкор вазиятини яратади.

Мавзу -8	Ўйин технологиялари. Ўйин фаолиятининг вазифалари
-----------------	--

Маъруза дарсини олиб бориш технологияси

<i>Талабалар сони:</i>	<i>Вақти -4 соат</i>
<i>Дарс шакли</i>	<i>Визуал маъруза</i>
<i>Маъруза режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ўйин технологияси тушунчасига изох. 2. Ўйин технологияларининг функциялари. 3. Ўйин структураси. 4. Педагогик ўйинлар классификацияси.

	5. Тадбиркорлик ўйинлар ва уларнинг турлари.
<i>Дарс мақсади</i> : Ўйин технологияси ҳақидаги билимларни шакллантириш.	
<i>Педагог вазифалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Ўйин технологияси тушунчасини ёритади; • Ўйин технологияларининг функциялари. моҳиятини ёритади; • Ўйин структураси билан талабаларни таништиради; • Педагогик ва тадбиркорлик ўйинларини ташкил этишнинг ахамиятини ёритади 	<i>Ўқув натижалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Ўйин технологиясининг мазмуни, мақсади ва вазифаларини аниқлайди. • Ўйин технологияси тушунчасига изох беради. • Ўйин структураси қодаларига изох беради. • Педагогик ва тадбиркорлик ўйинларига изох беради.
<i>Ўқитишнинг усул, техникаси:</i>	Маъруза, сухбат, муҳокама қилиш, фикр алмашиш.
<i>Ўқитиш воситалари:</i>	Маъруза матни, слайдлар.
<i>Ўқитиш шакли:</i>	Фронтал ва индивидуал
<i>Ўқитиш шарт – шароитлари:</i>	Техник воситаларни қўллашга мўлжалланган аудитория.
<i>Мониторинг ва баҳолаш:</i>	Оғзаки сўроқ, савол-жавоб.

Маъруза дарсига технологик карта

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	педагог	талаба
1-босқич. Кириш (15 дақиқа)	1.1.Талабалар диққатини жамлайди ва янги мавзуни эълон қилади. 1.2. Дарсдан кутилаётган натижаларни эълон қилади.	1.1.Эшитадилар. 1.2.Ёзиб оладилар.
2-босқич. Асосий босқич (55 дақиқа)	2.1. Фаоллаштирувчи саволлар билан талабаларга мурожат этади (1-илова). Талабалар фаолиятига баҳо беради. 2.2. Педагогик диагностикага оид маълумотни минни	2.1. Жавоб берадилар. 2.2.Эшитадилар,

	<p>лекция тарзида слайдлар асосида талабаларга баён этади(2-илова).</p> <p>2.3. Ахборот мавзусига оид саволлар билан мурожат этади ва ўзлаштирганлик даражасини аниқлайди (3-илова).</p> <p>2.4. Ўйин технологиясининг мазмуни, мақсади ва уни ишлаб чиқиш технологиясига оид маълумотни талабаларга слайдлар асосида баён этади (4-илова)</p> <p>2.5. Ўйин технологияси мазмуни, мақсади ва турларига бағишланган тест асосида талабалар билимини текширади (5-илова).</p>	<p>мулохаза қиладилар.</p> <p>2.3.Саволларга жавоб берадилар.</p> <p>2.4. Тинлайдилар ва ёзиб оладилар.</p> <p>2.5. Тест саволларига жавоб беради</p>
<p>3-босқич Якуний. (10 дақиқа)</p>	<p>3.1. Мавзу бўйича якуний хулосаларни айтиб ўтади.</p> <p>3.2. Талабаларнинг дарс давомидаги фаолиятини таҳлил этади ва баҳолайди.</p> <p>3.3. Мустақил ишлаш учун вазифа беради</p>	<p>3.1.Савол берадилар.</p> <p>3.2.Ёзадилар.ЎУМ га қаранг.</p>

1-илова

Фаоллаштирувчи саволлар

1. Ўйинли технологиялар ҳақида нималар биласиз?
2. Ўйинли технологияларнинг функцияларини санаб беринг?
3. Педагогик ўйинлар қандай классификация қилинади?

Дидактик уйинларни ташкил этиш принциплари

Ишлаб чиқаришдаги реал вазиятни моделини кўчириш ва ишлаб чиқариш динамикасини ҳисобга олиш.

Ишлаб чиқариш жараёни ривожланиш , доимий ўзгариш характерига эга эканлигини яхши биламиз. Ана шу ўзгарувчанлик ва динамик ривожланиш

ишбилармон ўйинларни ташкил этиш жараёнида албатта ҳисобга олиниши талаб этилади.

Ишлаб чиқариш жараёни ривожланиш , доимий ўзгариш характерига эга эканлигини яхши биламиз. Ана шу ўзгарувчанлик ва динамик ривожланиш ишбилармон ўйинларни ташкил этиш жараёнида албатта ҳисобга олиниши талаб этилади.

Ўйин фаолиятнинг психологик механизмлари шахснинг ўзини намоён қилиш, ҳаётда ўз ўрнини барқарор қилиш, ўзини ўзи бошқариш, ўз имкониятларини амалга оширишнинг фундаментал эҳтиёжларига таянади.

Ўйин ижтимоий тажрибларни ўзлаштириш ва қайта яратишга йўналган вазиятларда, фаолият тури сифатида белгиланади ва унда шахснинг уз хулқини бошқариши шаклланади ва такомиллашади.

Ўйинли педагогик технологияларнинг моҳияти

Ўйинли педагогик технологиялардан фойдаланишнинг асосий талабларини фаоллаштирувчи ва жадаллаштирувчи фаолият ташкил этади:

Ўйин меҳнат ва ўқиш билан биргаликда фаолиятнинг асосий турларидан бири ҳисобланади;

Ўйин фаолиятининг психологик механизмлари шахснинг ўзини намоён қилиш, ҳаётда ўз ўрнини барқарор қилиш жиҳатларида акс этади.

Педагогик ўйинларнинг аҳамияти.

Дарсда ўқувчиларнинг ўқув меҳнати фаолиятини тиклаш, чарчоғини ёзиш, кайфиятини кўтариш, дам олдириш учун педагогик ўйинлардан фойдаланиш тавсия этилади.

“Балиқ ови” ўйини

Ўқувчиларнинг ҳар бири кичик варақчаларга ўзларига қизиқарли бўлган биттадан савол ёзадилар. Уни буклаб скрепка билан маҳкамлайдилар, ўқитувчи уни махсус қутига йиғиб олади ҳамда саволларни аралаштириб юборади. Ўқувчилар магнит-қармоқ билан биттадан саволни тортиб, унга жавоб берадилар. Қармоқ – ипга боғланган магнит бўлиб, қоғозга қистирилган скрепка магнитга ёпишиб чиқади. Шу тариқа гуруҳнинг барча аъзоларидан галма – гал ўзлари “овлаган балиқ” саволларига жавоб бериш талаб этилади. Савол – жавобнинг бу усули ўқувчилардаги қизиқишни оширади, тезкорликга ўргатади.

Дидактик ўйинларни ташкил этиш принциплари

Ишлаб чиқаришдаги реал вазиятни моделини кўчириш ва ишлаб чиқариш динамикасини ҳисобга олиш.

Ишлаб чиқариш жараёни ривожланиш , доимий ўзгариш характерига эга эканлигини яхши биламиз. Ана шу ўзгарувчанлик ва динамик ривожланиш ишбилармон ўйинларни ташкил этиш жараёнида албатта ҳисобга олиниши талаб этилади.

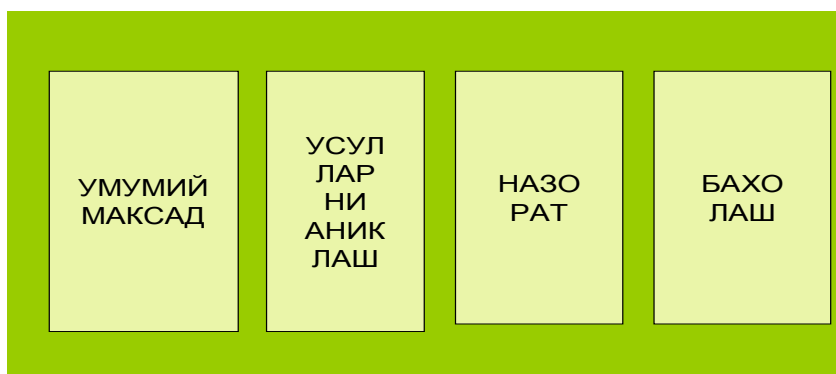
Касбий фаолиятни мазмунини ва шаклини ҳисобга олиш. Олий таълимнинг энг асосий вазифаларидан бири юқори малакали кадрларни етказишдир.

Биз ана шу вазифани бажариш учун ҳар бир ихтисослик буйича узига хос булган ишбилармон ўйинларни ишлаб чиқишимиз зарур.

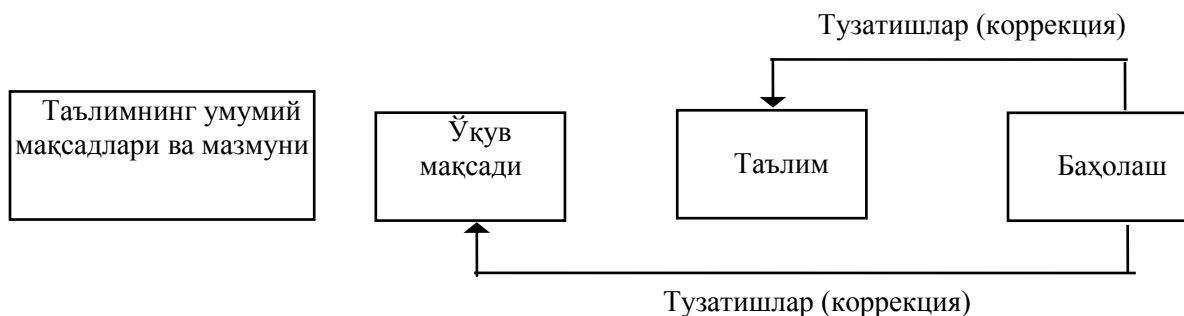
Ролли ҳамда ишбop ўйинлар

Ўйинли технологиялар таълим жараёнининг самарадорлигини таъминлаш, талабаларда муайян фаолликни юзага келтириш, шунингдек, билим, кўникма ва малакаларни ҳосил қилишга хизмат қилувчи вақт оралиғини қисқартириш, таълимни жадаллаштиришга ёрдам беради.

АНЪАНАВИЙ ТАЪЛИМ

Ўқув жараёнининг тузилиши

Аниқ мақсадларни белгилаш

АНИК МАКСАД ЛАР 1 2 3	НАЗОРАТ ИШИ 1 2 3	УСУЛНИ АНИКЛАШ 1 2 3	БАХОЛАШ 1 2 3
--------------------------------------	-------------------------------	----------------------------------	------------------------

Семинар дарсини олиб бориш технологияси

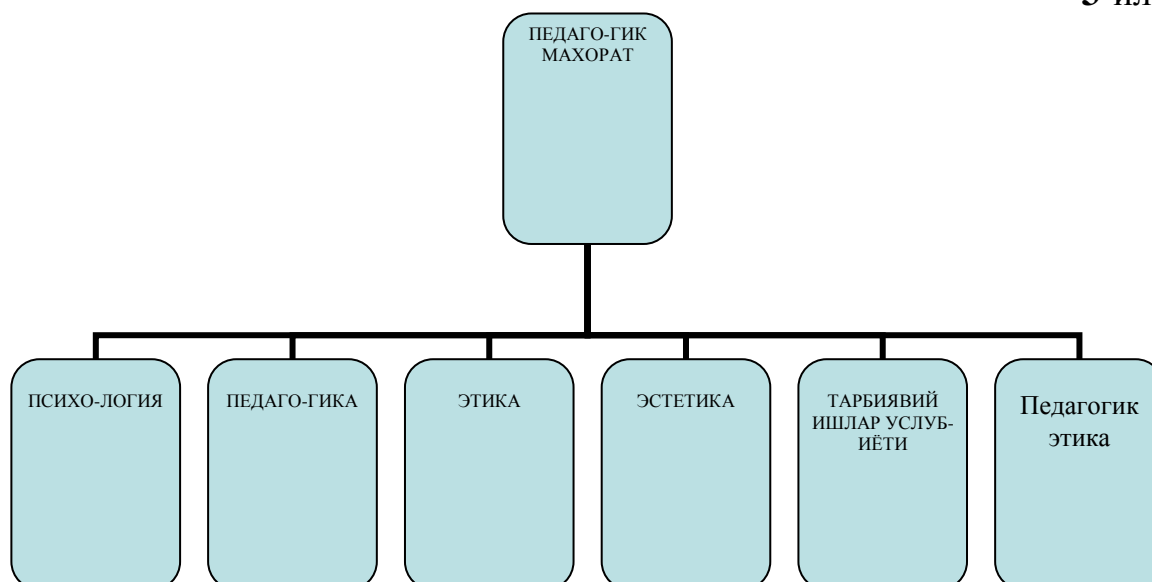
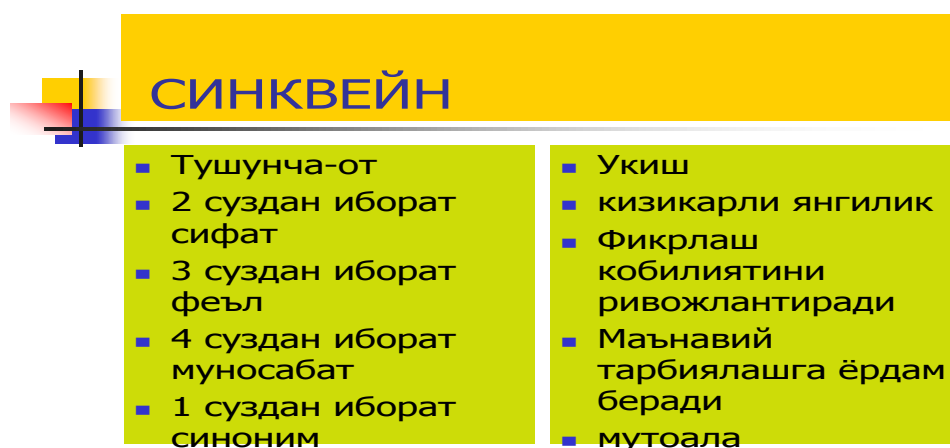
<i>Талабалар сони:</i>	<i>Вақти -4соат</i>
<i>Дарс шакли</i>	<i>Визуал маъруза</i>
<i>Семинар режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ўйин технологияси тушунчасига изох. 2. Ўйин технологияларининг функциялари. 3. Ўйин структураси. 4. Педагогик ўйинлар классификацияси. 5. Тадбиркорлик ўйинлар ва уларнинг турлари.
<i>Дарс мақсади :</i> Ўйин технологияси ҳақидаги билимларни чуқурлаштириш, тадбиркорлик ўйинини тузиш малака, кўникмасини шакллантириш.	
<i>Педагог вазифалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Ўйин технологияси тушунчасини ёритади; • Ўйин технологияларининг функциялари моҳиятини ёритади; • Ўйин структураси билан талабаларни таништиради; • Педагогик ва тадбиркорлик ўйинларини ташкил этишнинг ахамиятини ёритади 	<i>Ўқув натижалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Ўйин технологиясининг мазмуни, мақсади ва вазифаларини аниқлайди. • Ўйин технологияси тушунчасига изох беради. • Ўйин структураси қоидаларига изох беради. • Педагогик ва тадбиркорлик ўйинларига изох беради.
<i>Ўқитишнинг усул, техникаси:</i>	Бахс -мунозара, фикр алмашиш.
<i>Ўқитиш воситалари:</i>	Тарқатма материаллар.
<i>Ўқитиш шакли:</i>	Фронтал ва индивидуал
<i>Ўқитиш шарт – шароитлари:</i>	Техник воситаларни қўллашга мўлжалланган аудитория.
<i>Мониторинг ва баҳолаш:</i>	Оғзаки сўроқ, савол-жавоб.

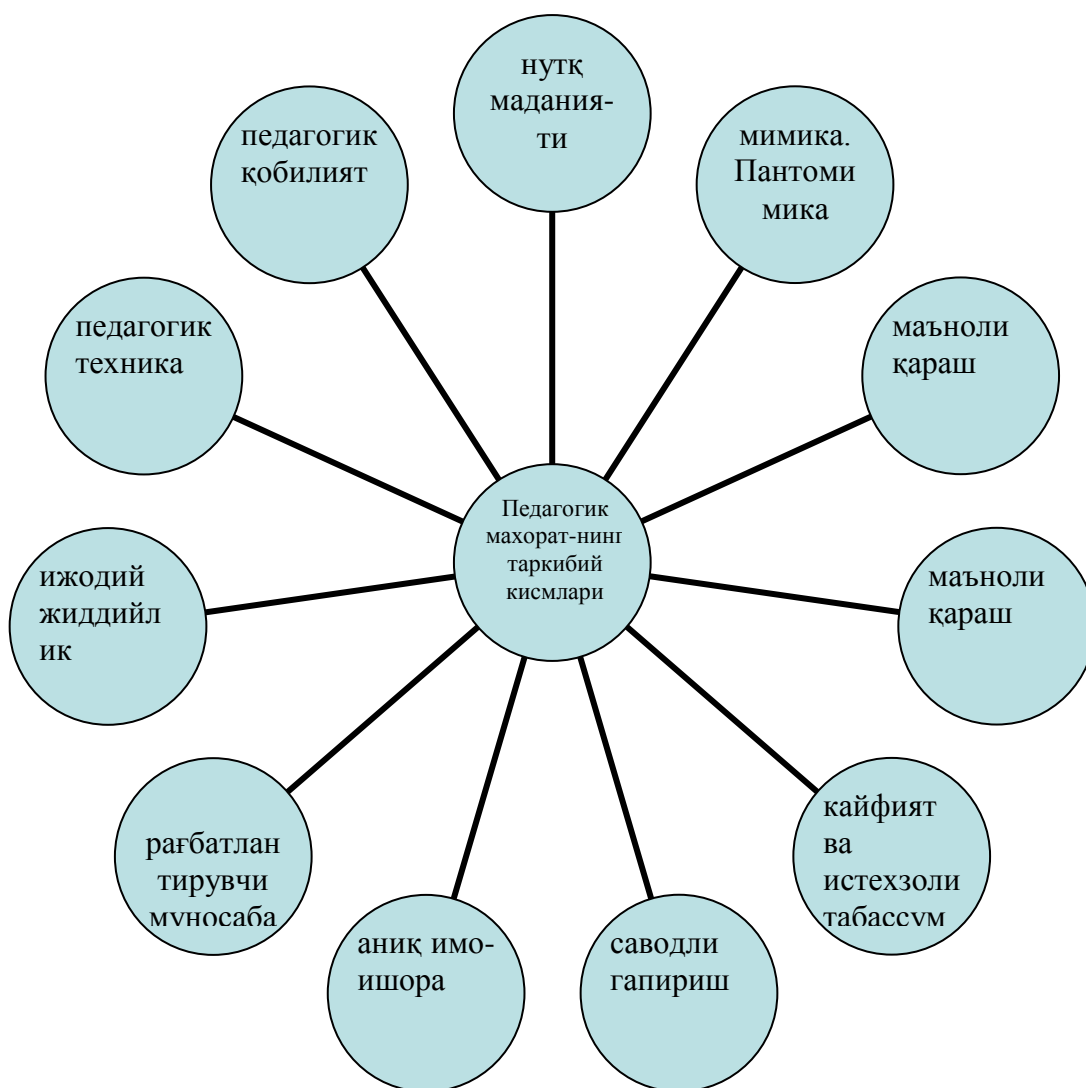
Семинар дарсига технологик карта

Фаолият босқичлари	Фаолият мазмуни	
	Педагог	талаба
1-босқич. Кириш (10 дақиқа)	1.1. Талабалар давоматини, аудиториянинг дарсга тайёргарлигини аниқлайди. 1.2. Талабалар диққатини жалб этади ва дарсдан кутилаётган натижаларни эълон қилади.	1.1. Эшитадилар. 1.2. Ёзиб оладилар.
2-босқич. Асосий босқич (60 дақиқа)	2.1. Ўйин технологияси тушунчасига изох. (1-илова) 2.2. Ўйин технологияси “Синквейн” усули асосида таҳлил этинг (2-илова). 2.4. Синквейн натижаларини таҳлил этади. Ўйин технологиясининг мазмуни, мақсади ва уни ишлаб чиқиш қоидаларига оид саволлар билан мувожаз этади(3-илова). 2.5. Талабаларни кичик гуруҳларга бўлади 2.6. Танланган мавзуга ўйин тузиш вазифасини юклайди 2.7. Тақдимотни ташкил этади. 2.8. Тақдимот натижаларини таҳлил этади, баҳолайди (4-илова).	2.1. Жавоб берадилар. 2.2. Таҳлил этадилар. 2.3. Синквейн натижаларини баён этадилар. 2.4. Жавоб берадилар.. 2.5. Гуруҳларга бўлинади. 2.6. Дифференциал дастур тузадилар. 2.7. Тақдимот га тайёрланадилар. 2.8. Тақдимот қиладилар.
3-босқич Якуний. (10 дақиқа)	3.1. Мавзу бўйича якуний хулосаларни айтиб ўтади. 3.2. Талабаларнинг дарс давомидаги фаолиятини таҳлил этади ва баҳолайди. 3.3. Кейинги дарс мавзуси эълон қилинади.	3.1. Савол берадилар. 3.3. Мавзунини ёзиб оладилар.

Саволлар

1. Ўйин технологияси тушунчасига изох.
2. Ўйин технологияларининг функциялари.
3. Ўйин структураси.
4. Педагогик ўйинлар классификацияси.
5. Тадбиркорлик ўйинлар ва уларнинг турлари.

6- илова.

**Эксперт варағи №1.
Педагогик маҳорат нима?**

1. Педагогик маҳорат – қобилият.
2. Педагогик маҳорат – маданият.
3. Педагогик маҳорат – касбий билимдонлик.

Эксперт варағи №2.

Педагогик маҳоратнинг таркибий қисмлари

1. Нутқ маданияти деганда нимани тушунасиз?
2. актёрлик маҳорати деганда нимани тушунасиз?
3. Нотиқлик санъати деганда нимани тушунасиз?

Эксперт варағи №3.

Педагогик муомала нима?

1. Муомала бу маданият.
2. Муомала маданиятини такомиллаштиришда нималарга эътибор бериш керак?
3. Хушмуомалалик тушунчасига ҳаётий мисоллар келтиринг.

7-илова.

Гуруҳларда ишлаш қондаси.

Ҳар бирингиз ўз гуруҳ аъзоларингизни диққат, эътибор билан эшитишга ҳаракат қилинг.

Гуруҳнинг ҳар бир аъзоси фаол, ҳамкорликда ишлаши ва топширилган топшириққа масъулият билан ёндошиши керак.

Ҳар ким ўзига ёрдам керак бўлганда сўраши мумкин.

Ҳамма қатъий тушуниши керак:

- бошқаларга ёрдам бериб ўзимиз ҳам ўрганамиз;
- биз битта қайиқдамиз: ёки баробар сузиб чиқамиз, ёки баробар чўқамиз.

Гуруҳларда ишлашни баҳолаш.

Гуруҳлар	Жавобнинг тўлиқлиги (3.0)	Схемаларда берилганлиги (1.0)	Гуруҳ иштирокчисининг фаоллиги (1.0)	Баллар	Баҳоши
1					
2					
3					
4					
5					
6					

8-илова.

Талабалар фаолиятини баҳолаш меъзонлари.

86 – 100% 4,3-5,0 балл “аъло”
71 – 85% 3,6-4,2 балл “яхши”
55 – 70% 2,8-3,5 балл “қониқарли”

9-илова.

Мавзу бўйича тест саволлари.

1. “Педагогик маҳорат” тушунчаси қайси жавобда тўғри берилган?

А) муайян тоифадаги вазифаларни ҳал қилиш имкониятларига эга бўлган мутахассиснинг касбий педагогик тайёргарлиги даражаси;

Б) ўқув машғулотини ташкил этиш шакли бўлиб, унда педагог раҳбарлигида муаммоли вазият юзаги калтирилади;

В) педагогик жараёни билиш ва уни ташкил эта олиш, ҳаракатга келтира олиш, педагогик жараёнинг юқори самарадорлигини белгиловчи шахсининг иш сифати ва хусусиятлари тахлили;

2. Педагогик муҳит деганда нимани тушунасиз?

А) педагогик муҳит – педагогик мақсадларга мувофиқ равишда махсус тузилган шахслараро муносабатлар тизимидир;

Б) педагогик муҳит – дарс жараёнидир;

В) педагогик муҳит – шахслараро муносабатлар тизимидир;

3. Педагогик фаолият тушунчасига таъриф беринг.

А) тарбиячининг илмий ишлар олиб бориши;

Б) тарбия жараёнини ташкил этилиши;

В) педагогик фаолият – эстетик, ахлоқий, сиёсий ва иқтисодий мақсадга мувофиқ равишда ёш авлодни ҳаётга тайёрлашнинг ақлан ўйлаб кўрилган катта ёшдагиларнинг ижтимоий зарур бўлган меҳнатининг ўзига ҳос туридир;

4. Ўқитувчининг коммуникатив қобилияти қайси вариантда тўғри кўрсатилган?

- А) талабага бевосита эмоционал иродавий таъсир кўрсатиш қобилияти;
- Б) имо – ишора воситасида ўз фикрини аниқ ва равшан ифодалаш қобилияти;
- В) Ўқув жараёнини тўғри ташкил этиш;

5. Мунозарага изох қайси бандда тўғри кўрсатилган?

- А) матбуотда, суҳбатда бирор баҳсли масалани муҳокама қилиш, баҳс;
- Б) муайян муаммо бўйича фикр алмашишига асосланган таълим методи;
- В) мулоқотнинг етакчи тури;

6. Ўқув фан дастури деганда нимани тушунасиз?

- А) таълим мазмуни ва уни талабалар томонидан ўзлаштирилишининг энг мақбул усуллари, ахборот манбалари кўрсатилган меъёрий ҳужжат;
- Б) бакалавр ва магистр ўзлаштириши лозим бўлган меъёрий ҳужжат;
- В) факт илмий билимлар рўйхати;

ТЕСТЛАР

1. «Инновация» нинг маъноси нима?

- А) тушунтириш
- Б) англаб этиш
- В) янги технология
- Г) янгилик, янги тартиб қоида.
- Д) новаторлик.

2. Педагогик технологиянинг мақсади

- А) талабаларни фаоллаштириш
- Б) янгиликларни етказиш
- В) талабаларга билим бериш
- Г) таълимни технологиялаштириш.
- Д) Кам куч ва вақт сарфлаб юқори натижага эришиш.

3. Қўлланишига кўра технологиялар неча турга ажратилади?

- А) 3 та
- Б) 4 та
- В) 7 та
- Г) 2 та
- Д) 5 та

4. Психик ривожланиш омилига кўра педагогик технологияларни турлари белгиланг.

- А) биоген
- Б) социоген
- В) ривожлантирувчи
- Г) психоген
- Д) биоген, социоген, психоген

5. Фалсафий жиҳатдан педагогик технологиялар.

- А) материалистик, мажбурий.
- Б) илмий, диний
- В) материалистик, идеалистик, илмий , мажбурий
- Г) идеалистик, илмий
- Д) материалистик, идеалистик, илмий , диний, мажбурий

6. Шахс ривожланиши хусусиятига қараб педагогик технологиялар қуйидагиларга бўлинади.

- А) ахборот технологияси
- Б) эстетик-ахлоқий технология
- В) бошқарувчилик
- Г) амалий ҳатти-ҳаракатларни шакллантирувчи
- Д) хаммаси тўғри

7. Педагогнинг ўқувчига нисбатан муносабатига қараб педагогик технологиялар неча турга бўлинади?

- А) 5 та
- Б) 3 та
- В) 8 та
- Г) 4 та
- Д) 3 та

8. Шахсга йўналтирилган педагогик технологиялар қайсилар?

- А) инсоний, ҳамкорлик
- Б) ҳамкорлик, эркин тарбия, инсоний
- В) инсоний, ҳамкорлик, экзотерик, эркин тарбия
- Г) инсоний, ҳамкорлик, эркин тарбия
- Д) эркин тарбия

9. Муносабат технологияларини белгиланг.

- А) авторитар
- Б) дидактик марказлашган
- В) шахсга йўналтирилган
- Г) эзотерик
- Д) хаммаси тўғри

10. Илмий тажрибани ўрганиш бўйича педагогик технологилар нечага бўлинади?

- А) 4 та
- Б) 3 та
- В) 2та
- Г) 5 та
- Д) 7та

11. “Таълим тўғрисида” қонун қачон қабул қилинган?

- А) 1999 й. 29 август
- Б) 1998 й. 29 август
- В) 1997 й. 29 август
- Г) 2000 й. 29 август
- Д) 1992 й 8 бекабрь

12. Педагогик жараён нима?

- А) педагогик тизим.
- Б) мақсадга эришиш учун белгиланган таълимий жараён
- В) таълим берувчи билан таълим олувчи ўртасидаги берилган мақсадга эришишга йўналтирилган жараён.
- Г) педагогик ҳаракатлар тизими.
- Д) фаолият

13. Технология сўзининг маъноси.

- А) грекча икки сўздан - «технос»-хунар ва «логос»-фан сўзларидан ташкил топиб «хунар фани» маъносини англатади.
- Б) ўқитувчи томонидан ўқитиш воситалари ёрдамида ўқувчиларга таъсир кўрсатиш
- В) хунар фани
- Г) санъат
- Д) маҳорат

14. “Фикрлар хужуми” нинг мақсади қайси жавобда тўғри?

- А) катта миқдордаги ғояларни йиғиш, талабаларни айна бир хил фикрлаш инерциясидан ҳоли қилиш, ижодий вазифаларни ечиш жараёнида дастлаб пайдо бўлган фикрларни енгиш.
- Б) ўқитувчи ва ўқувчи талабаларнинг биргаликдаги фаолияти.
- В) талабаларни айна бир хил фикрлаш инерциясидан ҳоли қилиш
- Г) ижодий вазифаларни ечиш жараёнида дастлаб пайдо бўлган фикрларни енгиш
- Д) Фикрлар муҳокамаси

15. “Кластер” технологиясининг маъноси қайси жавобда берилган?

- А) фикрларнинг тармоқланиши ва у педагогик стратегия бўлиб, у ўқувчиларни бирон бир мавзуни чуқур ўрганишларига ёрдам беради.
- Б) катта миқдордаги ғояларни йиғиш, талабаларни айти бир хил фикрлаш инерциясидан холи қилиш, ижодий вазифаларни ечиш жараёнида дастлаб пайдо бўлган фикрларни енгиш
- Г) ижодий вазифаларни ечиш жараёнида дастлаб пайдо бўлган фикрларни енгиш
- Д) ассоциация хосил қилдиш.

16“Иқтисодчи” технологияси

- А) фикрларнинг тармоқланиши ва у педагогик стратегия бўлиб, у ўқувчиларни бирон бир мавзуни чуқур ўрганишларига ёрдам беради.
- Б) талабаларда фикрий боғлиқлик, мантиқ, хотиранинг ривожланишига имконият яратади, қандайдир муаммони ҳал қилишда ўз фикрини очик ва эркин ифодалаш маҳоратини шакллантиради
- В) талабаларни айти бир хил фикрлаш инерциясидан холи қилиш
- Г) ижодий вазифаларни ечиш жараёнида дастлаб пайдо бўлган фикрларни енгиш.
- Д) фикрларини мустақил баён этиш.

17. Веер технологияси

- А) фикрларнинг тармоқланиши ва у педагогик стратегия бўлиб, у ўқувчиларни бирон бир мавзуни чуқур ўрганишларига ёрдам беради.
- Б) талабаларда фикрий боғлиқлик, мантиқ, хотиранинг ривожланишига имконият яратади, қандайдир муаммони ҳал қилишда ўз фикрини очик ва эркин ифодалаш маҳоратини шакллантиради
- В) талабаларни айти бир хил фикрлаш инерциясидан холи қилиш
- Г) мураккаб кўп тармоқли, мумкин қадар муаммо характеридаги мавзуларни ўрганишга қаратилган
- Д) эркин фикрга ўргатади

18. Дифференциал технологиянинг “А” дастурининг мақсадини белгиланг.

- А) таянч стандарт сифатида қайд қилинади. Уни бажариш орқали таълим олувчилар фан бўйича ўқув материални, уни қайта тиклай олиш даражасида ўзлаштирадилар. «С» дастури вазифаларини нисбатан қийин дастурга ўтмасдан олдин ҳар бир талаба бажара олиши лозим.
- Б) дастур мавзуни қўллаш билан боғлиқ масалаларни ечиш учун зарур бўлган ўқув ва ақлий фаолиятининг умумий ҳамда ўзига хос усуллари билан эгаллашни таъминлайди. Ушбу дастурга киритиладиган қўшимча маълумотлар биринчи босқич материалларини кенгайтиради, асосий билимларни исботлайди, намоёниш этади ва ойдинлаштиради, тушунчаларга амал қилиш ёки қўлланишини кўрсатиб туради.
- В) дастур талабаларнинг билимларини тўла англаш, ижодий қўллаш даражасига кўтаради. Бу дастурда ижодий қўллаш истиқболи тобора такомиллашиб боровчи маълумотлар, чуқурлаштирилган материаллар, уларнинг мантиқий асосланганлиги жойлаштирилган.
- Г) Охирги кашфиётлар билан таништиради.

Д) Ситандартни тўлдиради

19 Дифференциал технологиянинг “В” дастурининг мақсадини белгиланг.

А) таянч стандарт сифатида қайд қилинади. Уни бажариш орқали таълим олувчилар фан бўйича ўқув материални, уни қайта тиклай олиш даражасида ўзлаштирадилар.

Б) дастур мавзуни қўллаш билан боғлиқ масалаларни ечиш учун зарур бўлган ўқув ва ақлий фаолиятининг умумий ҳамда ўзига хос усуллари билан эгаллашни таъминлайди. Ушбу дастурга киритиладиган қўшимча маълумотлар биринчи босқич материалларини кенгайтиради, асосий билимларни исботлайди, мустақил фикрни шакллантиради, намоёниш этади ва ойдинлаштиради, тушунчаларга амал қилиш ёки қўлланишини кўрсатиб туради.

В) дастур талабаларнинг иқтисодий билимларини тўла англаш, ижодий қўллаш даражасига кўтаради. Бу дастурда ижодий қўллаш истиқболи тобора такомиллашиб боровчи маълумотлар, чуқурлаштирилган материаллар, уларнинг мантиқий асосланганлиги жойлаштирилган.

Г) Талабалар билимини мустаҳкамлайди.

Д) Дунёқарашни шакллантиради.

20. Аниқлаштирилган мақсадли дифференциал технологиянинг “С” дастурининг мақсадини белгиланг.

А) таянч стандарт сифатида қайд қилинади. Уни бажариш орқали таълим олувчилар фан бўйича ўқув материални, уни қайта тиклай олиш даражасида ўзлаштирадилар. «С» дастури вазифаларини нисбатан кийин дастурга ўтмасдан олдин ҳар бир талаба бажара олиши лозим.

Б) “С” дастур мавзуни қўллаш билан боғлиқ масалаларни ечиш учун зарур бўлган ўқув ва ақлий фаолиятининг умумий ҳамда ўзига хос усуллари билан эгаллашни таъминлайди. Ушбу дастурга киритиладиган қўшимча маълумотлар биринчи босқич материалларини кенгайтиради, асосий билимларни исботлайди, намоёниш этади ва ойдинлаштиради, тушунчаларга амал қилиш ёки қўлланишини кўрсатиб туради.

В) дастур талабаларнинг иқтисодий билимларини тўла англаш, ижодий қўллаш даражасига кўтаради. Бу дастурда ижодий қўллаш истиқболи тобора такомиллашиб боровчи маълумотлар, чуқурлаштирилган материаллар, уларнинг мантиқий асосланганлиги жойлаштирилган.

Г) Ижтимоий закази.

Д) Продуктив таълимни амалага ошириш омили.

21. Муаммоли таълимнинг моҳияти.

А) муаммо ечилади

Б) таҳлил, анализ ва сизтез усулдир

В) мақсад аниқланади ва ечим топиладиган усул

Г) талабаларга муаммоли вазиятларни ва уларнинг фаол билиш фаолиятини ташкил этишга асосланган усул.

Д) Фикр юритишга ўргатувчи метод

22. Таълим технологияси тушунчаси нималарни ўз ичига олади ?

- А) Таълим - тарбиянинг мақсади ва мазмуни.
- Б) Ўқув жараёни, лойиха, таълим технологиялари, восита ва шакллар.
- В) Таълим - тарбиянинг усул ва шакллари.
- Г) 1 ва 2 жавоблар тўғри.
- Д) Таълим усули

23. БББ жадвали нимани ифодалайди?

- А) Биладан, Бишлини хоҳлайман, Билдим
- Б) Билдим, Билар эдим, Бишлини хоҳлайман
- В) Билмайман, Билмас эдим, Билиб олдим
- Г) Бишлини хохламайман.
- Д) Биладан.

24. ВЕННА ДИАГРАММАСИ

- А) муаммони анализ қилишда қўлланилади
- Б) муаммони ечимини топишда қўлланилади
- В) муаммони ҳал этиш йўллари топишда қўлланилади
- Г) 2 ва 3 жиҳатларни солиштириш, таққослаш, қарама-қарши қўйиш ҳамда умумий тарзда кўрсатиш учун қўлланилади.
- Д) таҳлил ва синтез жараёнида қўлланилади.

25. “НИМА УЧУН?” СХЕМАСИ.....

- А) муаммонинг дастлабки сабабини аниқлаш бўйича бир қатор қарашлар тизими
- Б) тизимли , ижодий, таҳлилий мушоҳада қилиш кўникмаларини ривожлантиради
- В) 1 ва 2 жавоблар тўғри
- Г) 3 жиҳатларни солиштириш, таққослаш, қарама-қарши қўйиш ҳамда умумий тарзда кўрсатиш учун қўлланилади.
- Д) Муаммони ечимини топиш

26. “ҚАНДАЙ” ИЕАРХИК ДИАГРАММАСИ.....

- А) муаммонинг дастлабки сабабини аниқлаш бўйича бир қатор қарашлар тизими
- Б) муаммо ҳақида умумий таасурот олиш имконини берувчи мантиқий қатор саволлар
- В) 3 жиҳатларни солиштириш, таққослаш, қарама-қарши қўйиш ҳамда умумий тарзда кўрсатиш учун қўлланилади.
- Г) *муаммони комплекс ечимини топиш усули
- Д) саволнома.

27. “БАЛИҚ СКЕЛЕТИ” СХЕМАСИ.....

- А) муаммонинг дастлабки сабабини аниқлаш бўйича бир қатор қарашлар тизими
- Б) муаммо ҳақида умумий таасурот олиш имконини берувчи мантиқий қатор саволлар
- В) муаммонинг бутун доираси (майдони)ни ифода этиш ва унинг ечимини топишга имконият берадиган схема
- Г) 3 жиҳатларни солиштириш, таққослаш, қарама-қарши қўйиш ҳамда умумий тарзда кўрсатиш учун қўлланилади.
- Д) муҳокама қилишда қўлланилади.

28. “АРРА” ЎЗАРО ЎҚИШ ТЕХНИКАСИ НЕЧА БОСҚИСДА МАЛГА ОШИРИЛАДИ?

- А) 1
- Б) 3

В) 4

Г) 5

Д) 6

29. Муаммони жамоали тарзда ҳал этишнинг усуллари ва воситалари қайсилар?

А) баҳс, музокаралар

Б) ақлий ҳужум

В) график ташкил этувчилар

Г) муаммоли вазиятлар

Д) барчаси тўғри

30. Педагогик технология методдан нима билан фарқ қилади?

А) технологик характери билан

Б) самарадорликни юқорилиги билан.

В) узлуксизлиги билан

Г) тизимлилиги билан

Д) бошқарувчанлиги билан.

31. Педагогик технологицияларни турлари қайси жавобда тўғри ?

А) универсал .

Б) ялпи

В) умумий, махсус, кичик модулли универсал.

Г) дифференциал

Д) локал

32. Педагогик технологицияга берилган қайси таъриф тўғри ?

А) Амалиётга жорий этилаётган педагогик тизим лойихасидир .

Б) Дидактик масалаларни ҳал этиш учун зарур бўлган шарт-шароитни яратиш

В) Ўқитишнинг техник воситалари

Г) Аниқлаштирилган технологик лойиха асосида иш олиб бориб, ўқув жараёнини самарадорлигини кафолатлашдир

Д) Аниқ илмий лойихалаштирилган, ўқитувчининг ютуқларига кафолат берувчи, қайта такрорлана олувчи педагогик ҳаракатлар тизимидир.

33. Педагогик тизим нима?

А) Индивидуал шахс , мутахасис сифатида шакллантирувчи, ҳаракатдаги жтимоий-педагогик ходиса /тузилма/.

Б) Таълим - тарбия .

В) Бўлақлардан тузилган ижтимоий бирлик .

Г) Дарс

Д) Жараён

34. Таълим технологияси тушунчаси нималарни ўз ичига олади ?

А) Таълим - тарбиянинг максади ва мазмуни.

Б) Ўқув жараёни , лойиха , таълим технологиялари , воситалар.

В) Таълим - тарбиянинг усул ва шакллари.

Г) Таълимни ташкил этиш шакллари

Д) Ҳамма жавоблар тўғри

35. Дельфи техникаси

- А) муаммони ҳал этишнинг жамоали баҳолаш ва танлаш имконини беради
- Б) ғояларни иерархик тақдим этиш воситаси
- В) муаммонинг бутун доираси (майдони)ни ифода этиш ва унинг ечимини топишга имконият беради
- Г) 3 жиҳатларни солиштириш, таққослаш, қарама-қарши қўйиш ҳамда умумий тарзда кўрсатиш учун қўлланилади.
- Д) мустақил фикрга ўргатади

36. Технологик жадвал бу-

- А) технологик жараённинг шартли тасвири, унинг алоҳида функционал элементларига бўлиниши ва улар ўртасидаги мантиқий алоқаларнинг белгиланиши.
- Б) жараёни босқичма-босқич усулда ифодалаш, бунда мақбул бўлган воситалар кўрсатилади (бу одатда график шаклда ифодаланади).
- В) режалаштирилган натижаларга олиб борувчи ва бажарилиши шарт бўлган тартибли амаллар тизимидир.
- Г) лойиха
- Д) барчаси тўғри.

37. Замонавий педагогик технологияларнинг турли таърифлари булиб, улардан қайси бири ЮНЕСКО томонидан тан олинди ва куллаб-куватланиб, ҳозирги кунда муваффақиятли кулланмоқда?

- А) педагогик технология - техника ресурслари, одамлар ва уларнинг ўзаро таъсирини ҳисобга олган ҳолда таълим шакллари оптималлаштириш вазифасини қувватловчи ўқитиш ва билимларни ўзлаштиришнинг ҳамма жараёнларини яратиш, қўллаш ва аниқлашнинг тизимли методи;
- Б) педагогик технология - бу ўқитувчи маҳоратига боғлиқ бўлмаган ҳолда педагогик муваффақиятни қафолатлай оладиган ўқув-чи-талаба шахсини шакллантириш жараёни лойихасидир;
- В) педагогик технология - ўқитишнинг, таълимнинг шакллари, услублари, усуллари, йуллари, тарбиявий воситаларининг махсус йиғиндиси ва компоновкаси (жойлашуви)ни белгиловчи психологик тартиблар мажмуаси;
- Г) педагогик технология - таълимнинг режалаштириладиган натижаларига эришиш жараёни тафсилоти;
- Д) педагогик технология - дидактик тизимнинг таркибий жараёнли қисми.

38. Замонавий педагогик технологияларнинг қандай кўринишлари мавжуд?

- А) ижтимоий ҳодиса;
- Б) назарий ва ўқув фани;
- В) таълим-тарбия тизими ва таълим-тарбия жараёни;
- Г) педагогик фаолият ва унинг методикаси ари, алоқдор фанларнинг илмий-тадқиқот соҳаси;
- Д) барча жавоблар тўғри

39. "Технология" сўзининг луғавий маъноси нима?

- А) юнонча сўз булиб, - маҳорат, санъат;
- Б) "loşoz" - тушунча, таълимот;

- В) ишлаб чикдриш усули;
- Г) буюмни тайёрлаш жараёни;
- Д) а ва Б

40. "Таълим технологияси" сўзининг луғавий маъноси нима?

- А) инглизча таълим (укитиш) жараёнини юксак маҳорат, санъат даражасида ташкил этиш борасида маълумотлар берувчи фан (ёки таълимот) маъносини англатади;
- Б) аудиовизуал техника воситаларидан фойдаланиш;
- В) техника воситалари ёрдамида укитиш;
- Г) дастурлаштирилган таълим, лойихдлаштирилган ва'аник, бел-гиланган мақсадларга эришишни кафолатловчи укув жараёни;
- Д) компьютерли ва ахборот технологияларини яратишни, укув жараёнининг узини куриш технология сини билдиради

41. Замонавий педагогик технологияларнинг бажарилиши ва асосий йуналишлари қайсилар?

- А) умумпедагогик, хусусий, кичик технологиялар;
- Б) ҳрзирги анъанавий таълим;
- В) педагогик жараёни такомиллаштириш учун уни укувчи шахсига йуналтиришга, укувчи фаолиятини фаоллаштириш ва жа-даллаштиришга, укув жараёнини самарали бошқариш ва ташкил қ,и-лишга асосланган, табиатга мувофиқлаштирилган, ривожлантирувчи, хусусий, муқобил ҳ,амда муаллифлик педагогик технологиялари;
- Г) эмпирик, когнитив, инклюзив, эвристик, креатив, инверсний, интегратив, адаптив педагогик технологиялар;

Д) а,б,в,г,д

42. Замонавий педагогик технологияларнинг манбалари қайсилар?

- А) ижтимоий ўзгаришлар ва замонавий педагогик тафаккур, илғор педагогик тажриба;
- Б) педагогика, психология, ижтимоий фанлар;
- В) Ватанимиз ва хорижий мамлакатларнинг таълим-тарбия соҳасидаги илғор ҳ,амда замонавий тажрибалари;
- Г) турли халқларнинг тарихий ривожланиши давомида шакл-ланган ва улар томонидан амал қилиб келинаётган халқ педагогикаси (этнопедагогика) анъаналари;

Д) а,б,в,г,д

43. Педагогик технология турлари қайси критерий бўйича ажратилади?

- А) кўлами
- Б) мураккаблиги
- В) тизимлиги
- Г) боғлиқлиги
- Д) динамикаси

44. Авторитар муносабатлар технологияси

- А) ўқитувчи шахси муносабатлар марказига қўйилади.
- Б) ўқувчи шахси муносабатлар марказига қўйилади.
- В) Дидактик жараён муносабатлар марказига қўйилади.
- Г) Ҳеч кимнинг шахси муносабатлар марказига қўйилмайди.

Д) Ҳамкорликда фаолият юритилади.

45. Дидактик марказлашган муносабаталар технологияси

А) Ўқитувчи шахси муносабаталар марказига қўйилади.

Б) ўқувчи шахси муносабаталар марказига қўйилади.

В) Дидактик жараён муносабаталар марказига қўйилади.

Г) Ҳеч кимнинг шахси муносабаталар марказига қўйилмайди.

Д) Ҳамкорликда фаолият юритилади.

46. Шахсга йшналтирилган муносабаталар технологияси

А) Ўқитувчи шахси муносабаталар марказига қўйилади.

Б) ўқувчи шахси муносабаталар марказига қўйилади.

В) Дидактик жараён муносабаталар марказига қўйилади.

Г) Ҳеч кимнинг шахси муносабаталар марказига қўйилмайди.

Д) Ўқувчи шахси муносабаталар марказига қўйилади

47. Аниқ мақсадларни белгилаш тартиби.

А) аниқ мақсад, назорат, усул, баҳолаш.

Б) умумий мақсад, назорат, усул, баҳолаш.

В) мақсад, усул, назорат.

Г) мақсад, усул, назорат, баҳолаш

Д) мақсад, назорат, баҳолаш

48 Қўйидаги тушунчаларнинг қайсилари аниқ тушунчалар қаторига киради..

А) Ўрганмоқ.

Б) Танишмоқ

В) Кўриб чиқмоқ.

Г) Тасаввур ҳосил қилмоқ.

Д) Ёддан айтиб бермоқ

49 Қўйидаги тушунчаларнинг қайсилари мавхум тушунчалар қаторига киради.

А) Белгилаб чиқмоқ.

Б) Тузиш.

В) Ёддан айтиш.

Г) Иззох бериш.

Д) Тасаввур қилмоқ

УМУМИЙ САВОЛЛАР

1 “Педагогик технология” тушунчасига изох беринг

2. Тест ва оғзаки назорат турларини таққосланг.

3. Анъанавий мақсадни белгилаш қоидаларига изох.

4. Дидактик ўйинларга изох беринг.

5. Очиқ ва ёпиқ тест турларининг фарқи нимада?

6. Ўзбекистонда педагогик технологияларни таълим амалиётига

7. тадбиқ этиш амалиёти.

8. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.
9. Аниқлаштирилган мақсадли ўқув жараёнида назоратнинг ўрни.
10. Экспресс методни қўллашнинг қулайликлари нимада?
11. Репродуктив таълим типлари ва даражалари қандай?
12. Продуктив технологияга бағишланган дарс структурасини ёзиб беринг.
13. Продуктив дарс технологиясининг авзаллик томонларини кўрсатинг.
14. Дифференциал технологияга изох беринг.
15. «АВВ» га қўйиб иқтисодий муаммони ечимини топинг
16. Тестнинг қандай турларини биласиз?
17. Ўқув мақсадларини назоратга утказиш деганда нимани тушунаси?
18. Тест ва рейтинг технологиясига изох беринг.
19. Анъанавий мақсадни белгилашга изох беринг.
20. Ролли ўйинлар методига изох беринг.
21. Очиқ ва ёпиқ тест турларига мисол келтиринг
22. Янги педагогик технологияларини ривожланиш тарихи.
23. Ўқув жараёнини мақсадини белгилаш неча хил бўлади, уларни таққосланг.
24. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллашнинг ўзига хос жиҳатлари.
25. «ВДЛ»ни қандай ҳолатларда қўллаш мумкин?
26. Ёдда сақлашга қаратилган тестга изох.
27. Дифференциаллашган ёндошув асосида дарсини ташкил қилиш йўллари.
28. Педагогик технологияларни хусусиятларини санаб беринг.
29. Педагогик технологияларни тузишда қандай тамойиларга амал қилиниши шарт.
30. Репродуктив ва продуктив тест орасида қандай фарқ бор?
31. Ижодий тестга характеристика беринг.
32. Б. Блум таксаномияси ҳақида нима биласиз?
33. «ВЕНН» диаграммасига изох беринг ва мисол келтиринг.
34. Дидактик ўйинлар технологияси ва унинг аҳамияти
35. Очиқ тестга мисол келтиринг .
36. Бирор мавзуга аниқлаштирилган режа тузинг.
37. Янги педагогик технологияларни амалиётга жорий этиш зарурати?
38. Психотехник ўйинларга қандай ўйинларга мисоллар келтиринг.
39. Метод билан педагогик технологияни таққосланг.
40. 39. Муттаносибликка бағишланган тест тузинг.
41. Педагогик технологиялар мақсад ва вазифалари.
42. Тестнинг қандай шаклларини биласиз?
43. Педагогик технологияларни қандай турларини биласиз?
44. Кейс технологиясига изох беринг.
45. Балиқ скелети методига изох беринг.
46. Инвариант тестга изох.
47. Продуктив ўзлаштириш технологиясининг ўзига хос жиҳатлари.
48. Тўрт хил мураккабликка эга назорат ишлаб чиқинг
49. Экспресс методига изох беринг
50. Кейс технологиясига изох беринг.
51. Педагогик маҳоратнинг мазмуни ва мақсади.
52. Педагогик маҳоратга эришиш йўллари

53. Аниқлаштирилган ўқув мақсадларини белгилаш зарурати
54. Ўқув мақсадларини тест ва назорат ишларига ўтказинг.
55. Нутқ маҳорати ва техникаси деб нимага айтилади?
56. Педагогик вазиятларда педагогик маҳоратни қўллаш
57. Педагогик маҳорат ва актёрлик санъати.
58. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
59. Программалаштирилган таълим технологиясига мисол келтиринг
60. Ақлий штурум технологиясига мисол келтиринг.
61. Педагогнинг нутқи ва унга қўйиладиган талаблар.
62. Нутқ маданиятини ривожлантириш йўллари.
63. Инновацион технологиялар ҳақида тушунча.
64. “Т” схемадан фойдаланиб педагогик технологияларни хусусиятларини ажратинг
65. “Диагностика” тушунчасига изох беринг.
66. Педагогик жараёнини ташкил қилиш маҳорати
67. Репродуктив таълим ҳақида тушунча.
68. Педагогнинг талабаларига нисбатан бўлган муносабати.
69. Муносабат турларига изох.
70. Анъанавий таълим тизимини ижобий ва салбий томонлари.
71. Педагогни ўз рухиятини ва ўз хулқини бошқариш маҳорати.
72. Лойихалаш техноллогиясига изох беринг.
73. Шаклига кўра тест турларини аниқланг ва тавсифланг.
74. Педагогик технологияларни классификацияси.
75. «ПМИ» технологиясига мисол келтиринг.
76. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳоратнинг ўзаро боғлиқлиги.
77. Педагогик технологияларни ишлаб чиқишда амал қилиши лозим бўлган тамойиллар.
78. Интерфаол технологияларни аҳамияти.
79. Олий таълимда педагогик технологияларни ўрни.
80. Мураккаблик даражасига кўра тест турларини аниқланг ва тавсифланг.
81. Педагогик технологияларнинг мақсад ва вазифалари
82. Педагогик маҳорат ва актёрлик санъати.
83. Методикани ўзига хос хусусиятлари
84. Тестни қандай шакилларини биласиз?
85. Очиқ тестга мисол келтиринг.
86. Янги педагогик технологияларни келиб чиқиш шарт шароитлари.
87. Б. Блум тақономияси ҳақида нима биласиз?
88. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
89. Педагогик нутқига қўйиладиган талаблар.
90. Муттаносибликка бағишланган тестларга мисол келтиринг.
91. Педагогни ўз рухияти, хулқини бошқариш маҳорати.
92. Педагогик жараёни ташкил этиш йўллари.
93. Муаммолли таълимда муаммоли вазиятларни ташкил этиш
94. Педагогик технология тамойилари.
95. Олий таълимда ишбилармон ўйинларни аҳамияти?
96. Педагог нутқи ва унга қўйиладиган талаблар.
97. Гарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.

98. Рейтинг технологиясини аҳамияти.
99. Дифференция нима?
100. Экспресс метод қандай ҳоларда қўлланилади?
 101. Продуктив дарс технологияларнинг хусусиятлари.
 102. Репродуктив тестнинг мақсади ва мазмуни.
 103. Педагогик маҳорат ва актерлик санъати.
 104. Педагогик технологиялар методикадан нима билан фарқ қилади?
 105. Аниқлаштирилган мақсадли режа тузинг.
 106. Педагогнинг тарбияланувчиларга бўлган муносабати.
 107. «ПМИ» технологиясига мисол келтиринг.
 108. Рейтинг технологиясининг авзаллик томонлари қандай?
 109. Диагностиканинг йўллари.
 110. Ижодий тестга изох.
 111. Педагогик маҳоратга эришиш йўллари.
 112. Педагогик технологияларни мазмуни ва мақсади
 113. Эквивалентлик нима?
 114. Назоратнинг тест усулини ижобий ва салбий томонлари.
 115. Ёпиқ тестга мисол келтиринг.
 116. Педагогик технология нима?
 117. Кластер усулига характеристика беринг.
 118. Педагогик маҳоратнинг ва педагогик технологияни ўзаро таъсири
 119. «АВВ» технологиясига изох
 120. Дифференцияни турлари ва унинг аҳамияти
 121. Лойихалаш методининг ўзига хос жиҳатлари нималардан иборат?
 122. Педагог нутқига қўйиладиган талаблар.
 123. Педагогик технологияларни келиб чиқиш шарт шароитлари.
 124. Блум таксономиясининг ўзига хос хусусиятларини кўрсатинг.
 125. Органайзерлар ва уларни қўллаш зарурати.
 126. “SWOD” таҳлил методига тавсиф беринг.
 127. Технологик харита қандай тузилади?
 128. Кластернинг қандай турларини биласиз?
 129. Педагогик маҳоратнинг қандай компонентлари мавжуд?
 130. Бирор мавзу юзасидан номуттаносиблик вазиятини яратинг.
 131. Кейс технологиясини қўллаш шарт-шароитларига тавсиф беринг.
 132. Шахсий хусусиятларни ривожлантиришга қаратилган технологияларга изох беринг.
 133. Технологик паспортнинг тузилиши ва зарурати.
 134. Бирор мавзу юзасидан низо вазиятини яратинг.
 135. Репродуктив тестнинг асосий мақсади ва мазмуни нимада?
 136. А. Ромишевскийнинг продуктив дарс технологиясининг
 137. авзаллик томонларини аниқланг,
 138. Репродуктив ва продуктив тест орасида қандай фарқ бор?
 139. Ижодий тестга характеристика беринг.
 140. Очиқ тестга мисол келтиринг .
 141. Ақлий хужум технологиясига мисол келтиринг.
 142. Танлаш вазиятига мисол келтиринг.

143. Муаммоли вазиятларнинг қандай турларини биласиз?
144. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
145. Педагог нутқига қўйиладиган талаблар.
146. Таълим самарадорлигини оширишга хизмат қилувчи омиллар.
147. Педагогик технологияларни амалиётга жорий этиш шарт-шароитлари.
148. “Педагогик технологиялар” тушунчасига берилган таърифларнинг таснифи.
149. Узлуксиз таълим самарадорлигини ошириш жараёнида педагогик
150. технологияларнинг ўрни.
151. Иқтисодий таълим тизимида педагогик технологиялардан
152. фойдаланишнинг аҳамияти
153. Педагогик технологияларнинг турлари.
154. Педагогик технологияларни классификацияси.

ОРАЛИҚ НАЗОРАТ САВОЛЛАРИ

1. “Педагогик технология” тушунчасига изох беринг
2. Қандай назорат турларини биласиз?
3. Анъанавий мақсадни белгилаш жараёнида назоратнинг тутган ўрни.
4. Ролли ўйинга сценарийси.
5. Очиқ ва ёпиқ тест турларининг фарқи нимада?
6. Ўзбекистонда педагогик технологиянинг ривожланиш йўналишлари.
7. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.
8. Аниқлаштирилган мақсадли ўқув жараёнида назоратнинг ўрни.
9. Экспресс методни қўллашнинг қулайликлари нимада?
10. Репродуктив тестнинг асосий мақсади ва мазмуни нимада?

11. Подуктив технологияга бағишланган дарс структурасини ёзиб беринг.
12. Продуктив дарс технологиясининг авзаллик томонларини кўрсатинг.
13. Дифференциация деганда нимани тушунасиз
14. «АВВ» га қўйиб иқтисодий муаммони ечимини топинг
15. Тестнинг қандай турларини биласиз
16. Ўқув мақсадларини назоратга утказиш деганда нимани тушунасиз?
17. Тест ва рейтинг технологиясига изох беринг.
18. Анъанавий мақсадни белгилашга изох беринг.
19. Ролли ўйинлар методига изох беринг.
20. Очиқ ва ёпиқ тест турларига мисол келтиринг
21. Янги педагогик технологияларини келиб чиқиш тарихи.
22. Ўқув жараёнини мақсадини белгилаш неча хил бўлади, уларни таққосланг.
23. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллашнинг ўзига хос жиҳатлари.
24. «ВДЛ»ни қандай ҳолатларда қўллаш мумкин?
25. Ёдда сақлашга қаратилган тестга изох.
26. Дифференциаллашган ёндошув асосида дарсини ташкил қилиш йўллари.
27. Педагогик технологияларни хусусиятларини санаб беринг.
28. Педагогик технологияларни тузишда қандай тамойиларга амал қилиниши шарт.
29. Репродуктив ва продуктив тест орасида қандай фарқ бор?
30. Ижодий тестга характеристика беринг.
31. Б. Блум таксаномияси ҳақида нима биласиз?
32. «ВЕНН» диаграммасига изох беринг ва мисол келтиринг.
33. Дидактик ўйинлар технологияси ва унинг аҳамияти
34. Очиқ тестга мисол келтиринг .
35. Бирор мавзуга аниқлаштирилган режа тузинг
36. Янги педагогик технологияларни амалиётга жорий этиш зарурати?
37. Психотехник ўйинларга қандай ўйинларга мисоллар келтиринг.
38. Метод билан педагогик технологияни таққосланг.
39. Муттаносибликка бағишланган тест тузинг.
40. Педагогик технологиялар мақсад ва вазифалари.
41. Тестнинг қандай шаклларини биласиз?
42. Педагогик технологияларни қандай турларини биласиз?
43. Ф.С. Келлернинг олий ўқув юртлари учун ишлаб чиққан технологиясига изох
44. Балиқ скелети методига изох беринг.
45. Инвариант тестга изох.
46. Продуктив ўзлаштириш технологиясининг ўзига хос жиҳатлари.
47. Тўрт хил мураккабликка эга назорат ишлаб чиқинг
48. Экспресс методига изох беринг
49. Кейс технологиясига изох беринг.
50. Педагогик маҳоратнинг мазмуни ва мақсади.
51. Педагогик маҳоратга эришиш йўллари
52. Аниқлаштирилган ўқув мақсадларини белгилаш зарурати
53. Ўқув мақсадларини тест ва назорат ишларига ўтказинг.

54. Нутқ маҳорати ва техникаси деб нимага айтилади?
55. Педагогик вазиятларда педогогик маҳоратни қўллаш
56. Педагогик маҳорат ва актёрлик санъати.
57. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
58. Программалаштирилган таълим технологиясига мисол келтиринг
59. Ақлий штурум технологиясига мисол келтиринг.
60. Педагогнинг нутқи ва унга қўйиладиган талаблар.
61. Нутқ маданиятини ривожлантириш йўллари.
62. Инновацион технологиялар ҳақида тушунча.
63. “Т” схемадан фойдаланиб педагогик технологияларни хусусиятларини ажратинг
64. “Диагностика” тушунчасига изох беринг.
65. Педагогик жараёнини ташкил қилиш маҳорати
66. Репродуктив таълим ҳақида тушунча.
67. Педагогнинг талабаларига нисбатан бўлган муносабати.
68. Муносабат турларига изох.
69. Анъанавий таълим тизимини ижобий ва салбий томонлари.
70. Педагогни ўз рухиятини ва ўз хулқини бошқариш маҳорати.
71. Лойихалаш техноллогиясига изох беринг.
72. Шаклига кўра тест турларини аниқланг ва тавсифланг.
73. Педагогик технологияларни классификацияси.
74. «ПМИ» технологиясига мисол келтиринг.
75. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳоратнинг ўзаро боғликлиги.
76. Педагогик технологияларни ишлаб чиқишда амал қилиши лозим бўлган тамайиллар.
77. Интерфаол технологияларни аҳамияти.
78. Олий таълимда педагогик технологияларни ўрни.
79. Мураккаблик даражасига кўра тест турларини аниқланг ва тавсифланг.
80. Педагогик технологияларнинг мақсад ва вазифалари
81. Педагогик маҳорат ва актерлик санъати.
82. Методикани ўзига хос хусусиятлари
83. Тестни қандай шакиллари биласиз?
84. Очик тестга мисол келтиринг.
85. Янги педагогик технологияларни келиб чиқиш шарт шароитлари.
86. Б. Блум тақономияси ҳақида нима биласиз?
87. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
88. Педагогик нутқига қўйиладиган талаблар.
89. Муттаносибликка бағишланган тестларга мисол келтиринг.
90. Педагогни ўз рухияти, хулқини бошқариш маҳорати.
91. Педагогик жараёни ташкил этиш йўллари.
92. Муаммолли таълимда муаммоли вазиятларни ташкил этиш
93. Педагогик технология тамайилари.
94. Олий таълимда ишбилармон ўйинларни аҳамияти?
95. Педагог нутқи ва унга қўйиладиган талаблар.
96. Гарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.

97. Рейтинг технологиясини аҳамияти.
98. Дифференция нима?
99. Экспресс метод қандай ҳоларда қўлланилади?
100. Продуктив дарс технологияларнинг хусусиятлари.

Яқуний назорат саволлари

1. Репродуктив тестнинг мақсади ва мазмуни.
2. Педагогик маҳорат ва актерлик санъати.
4. Педагогик технологиялар методикадан нима билан фарқ қилади?
1. Ижодий тестга изоҳ.
2. Педагогик маҳоратга эришиш йўллари.
3. Педагогик технологияларни мазмуни ва мақсади
4. Эквивалентлик нима?
5. Назоратнинг тест усулини ижобий ва салбий томонлари.
6. Ёпиқ тестга мисол келтиринг.
7. Педагогик технология нима?
8. Кластер усулига характеристика беринг.
9. Педагогик маҳоратнинг ва педагогик технологияни ўзаро таъсири
10. «АВВ» технологиясига изоҳ
11. Дифференцияни турлари ва унинг аҳамияти
12. Лойихалаш методининг ўзига хос жиҳатлари нималардан иборат?
13. Педагог нутқига қўйиладиган талаблар.
14. Педагогик технологияларни келиб чиқиш шарт шароитлари.
15. Блум таксономиясининг ўзига хос хусусиятларини кўрсатинг.
16. Организаерлар ва уларни қўллаш зарурати.
17. “SWOD” таҳлил методига тавсиф беринг.
18. Технологик харита қандай тузилади?
19. Кластернинг қандай турларини биласиз?
20. Педагогик маҳоратнинг қандай компонентлари мавжуд?
21. Бирор мавзу юзасидан номуттаносиблик вазиятини яратинг.
22. Кейс технологиясини қўллаш шарт-шароитларига тавсиф беринг.
23. Шахсий хусусиятларни ривожлантиришга қаратилган технологияларга изоҳ беринг.
24. Технологик паспортнинг тузилиши ва зарурати.
25. Бирор мавзу юзасидан низо вазиятини яратинг.
26. Репродуктив тестнинг асосий мақсади ва мазмуни нимада?
27. А. Ромишевскийнинг продуктив дарс технологиясининг авзаллик томонларини аниқланг,
28. Репродуктив ва продуктив тест орасида қандай фарқ бор?
29. Ижодий тестга характеристика беринг.
30. Очиқ тестга мисол келтиринг .
31. Ақлий хужум технологиясига мисол келтиринг.
32. Танлаш вазиятига мисол келтиринг.
33. Муаммоли вазиятларнинг қандай турларини биласиз?

34. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
35. Педагог нутқига қўйиладиган талаблар.
36. Таълим самарадорлигини оширишга хизмат қилувчи омиллар.
37. Педагогик технологияларни амалиётга жорий этиш шарт-шароитлари.
38. “Педагогик технологиялар” тушунчасига берилган таърифларнинг таснифи.
39. Узлуксиз таълим самарадорлигини ошириш жараёнида педагогик технологияларнинг ўрни.
40. Иқтисодий таълим тизимида педагогик технологиялардан фойдаланишнинг аҳамияти
41. Педагогик технологияларнинг турлари.
42. Педагогик технологияларни классификацияси.
43. Гарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.
44. Аниқлаштирилган мақсадли ўқув жараёнида назоратнинг ўрни.
45. Экспресс методни қўллашнинг қулайликлари нимада?
46. Репродуктив таълим типлари ва даражалари қандай?
47. Продуктив технологияга бағишланган дарс структурасини ёзиб беринг.
48. Продуктив дарс технологиясининг авзаллик томонларини кўрсатинг.
49. Дифференциал технологияга изох беринг.
50. «АВВ» га қўйиб иқтисодий муаммони ечимини топинг
51. Тестнинг қандай турларини биласиз?
52. Ўқув мақсадларини назоратга утказиш деганда нимани тушунасиз?
53. Тест ва рейтинг технологиясига изох беринг.
54. Анъанавий мақсадни белгилашга изох беринг.
55. Ролли ўйинлар методига изох беринг.
56. Очиқ ва ёпиқ тест турларига мисол келтиринг
57. Янги педагогик технологияларини ривожланиш тарихи.
58. Ўқув жараёнини мақсадини белгилаш неча хил бўлади, уларни таққосланг.
59. Гарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллашнинг ўзига хос жиҳатлари.
60. «ВДЛ»ни қандай ҳолатларда қўллаш мумкин?
61. Ёдда сақлашга қаратилган тестга изох.
62. Дифференциаллашган ёндошув асосида дарсини ташкил қилиш йўллари.
63. Педагогик технологияларни хусусиятларини санаб беринг.
64. Педагогик технологияларни тузишда қандай тамойиларга амал қилиниши шарт.
65. Репродуктив ва продуктив тест орасида қандай фарқ бор?
66. Ижодий тестга характеристика беринг.
67. Б. Блум таксаномияси ҳақида нима биласиз?
68. «ВЕНН» диаграммасига изох беринг ва мисол келтиринг.
69. Дидактик ўйинлар технологияси ва унинг аҳамияти
70. Очиқ тестга мисол келтиринг .
71. Бирор мавзуга аниқлаштирилган режа тузинг.
72. Янги педагогик технологияларни амалиётга жорий этиш зарурати?
73. Психотехник ўйинларга қандай ўйинларга мисоллар келтиринг.
74. Метод билан педагогик технологияни таққосланг.
75. 72. Муттаносибликка бағишланган тест тузинг.
76. 73. Педагогик технологиялар мақсад ва вазифалари.

- 77.74.Тестнинг қандай шакллари биласиз?
- 78.75.Педагогик технологияларни қандай турларини биласиз?
- 79.76.Кейс технологиясига изох беринг.
- 80.77.Балиқ скелети методига изох беринг.
- 81.78.Инвариант тестга изох.
- 82.79.Продуктив ўзлаштириш технологиясининг ўзига хос жиҳатлари.
- 83.80.Тўрт хил мураккабликка эга назорат ишлаб чиқинг
- 84.Экспресс методига изох беринг
- 85.Кейс технологиясига изох беринг.
- 86.Педагогик маҳоратнинг мазмуни ва мақсади.
- 87.Педагогик маҳоратга эришиш йўллари
- 88.Аниқлаштирилган ўқув мақсадларини белгилаш зарурати
- 89.Ўқув мақсадларини тест ва назорат ишларига ўтказинг.
- 90.Нутқ маҳорати ва техникаси деб нимага айтилади?
- 91.Педагогик вазиятларда педагогик маҳоратни қўллаш
- 92.Педагогик маҳорат ва актёрлик санъати.
- 93.Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
- 94.Программалаштирилган таълим технологиясига мисол келтиринг
- 95.Ақлий штурум технологиясига мисол келтиринг.
- 96.Педагогнинг нутқи ва унга қўйиладиган талаблар.
- 97.Нутқ маданиятини ривожлантириш йўллари.
- 98.Инновацион технологиялар ҳақида тушунча.
- 99.“Т” схемадан фойдаланиб педагогик технологияларни хусусиятларини ажратинг

ТАРҚАТМА МАТЕРИАЛ

СИНКВЕЙН

- ◆ Тушунча-от
- ◆ 2 суздан иборат сифат
- ◆ 3 суздан иборат феъл
- ◆ 4 суздан иборат муносабат
- ◆ 1 суздан иборат синоним
- ◆ Укиш
- ◆ кизикарли янгилик
- ◆ Фикрлаш кобилиятини ривожлантиради
- ◆ Маънавий тарбиялашга ёрдам беради
- ◆ мутоала

Б/Б/Б (З/Х/У)

БИЛАМАН	БИЛИШНИ ХОХЛАЙМАН	БИЛИБ ОЛДИМ
1	1	1
2	2	2
3	3	3

Инсерт

- ◆ V- биламан
(-)- тугри келмади
- ◆ (+) –янги ахборот
(?)- тушунмадим

V	+	-	?

SWOT -таҳлили

- ◆ S-кучли томони
- ◆ W- кучсиз томони
- ◆ O- имкониятлари
- ◆ T- хавф-хатар

Strengths	Weakness
Opportunities	Threats

ГЛОССАРИЙ

Педагогик технология – 1) олдиндан лойихалаштирилган педагогик жараённи амалиётга режали ва бир маромда татбиқ этиш ёки педагогик масалани ечишга қаратилган педагогнинг узлуксиз ўзаро боғланган ҳаракатлари тизимидир; 2) таълим-тарбия методларини у ёки бу тўпламини қўллаш билан боғлиқ бўлган педагогнинг узлуксиз, ўзаро шартланган ҳаракатлари тизимидир; 3) таълим шаклларини оптималлаштиришга қаратилган, техника ҳамда инсон омиллари, унинг ўзаро ҳамкорлиги асосида ўқитиш жараёни ва билимларни эгаллаш, яратиш, қўллаш ҳамда белгилашнинг тизимли методидир.

«**Технология**» юнонча сўздан келиб чикқан бўлиб «*techne*» - маҳорат, санъат, малака ва «*logos*» - сўз, таълимот маъноларини англатади.

Таълимни технологиялаштириш – бу ўқитиш жараёнига технологик ёндашиш асосида таълим мақсадларига эришишнинг энг мақбул йўллари ва самарали воситаларни тадқиқ қилувчи ва қонуниятларни очиб берувчи педагогик йўналишдир.

Педагогика тизим – шахснинг бор сифатларини шакллантириш учун ташкилий, мақсадга йўналтирилган ва педагогик таъсир кўрсатишни кўзлаган, ўзаро боғлиқ восита, усул, жараёнларнинг йиғиндисини ифода қилувчи аниқ яхлитликдир.

Метод – 1) табиий ва ижтимоий ҳаёт ҳодисаларини тадқиқ қилиш, билиш усули; 2) ҳаракат қилиш усули, тарзи.

Методика – бирор ишни ташкил қилишда мақсадга мувофиқ қўлланадиган методлар.

Методология- дунёни илмий билиш методи ҳақидаги таълимот.

Муаммоли ўқитиш – ўқув машғулотини ташкил этиш шакли бўлиб, унда педагог раҳбарлигида муаммоли вазият юзага келтирилади ва унинг ҳал қилинишида таълим олувчилар фаол мустақил ҳаракат қиладилар.

Педагогик фаолият – таълим мақсадларини амалга оширишга қаратилган ижтимоий фаолиятнинг алоҳида тури.

Педагогик жараён - таълим масалалари, унинг тараққиётини ҳал қилишга қаратилган, махсус ташкил этилган педагог ва тарбияланувчиларнинг ўзаро муносабатлари.

Педагогик маҳорат - педагогик жараённи билиш, уни ташкил эта олиш, ҳаракатга келтира олиш, педагогик жараённинг юқори самарадорлигини белгиловчи шахснинг иш сифати ва хусусиятлари синтези.

Дидактика - таълим ва ўқитиш назарияси ҳамда ўқитиш жараёнида тарбиялаш мазмунини ифодаловчи педагогиканинг таркибий қисми.

Таълим олиш – бу билим, кўникма ва малакалар тизимини эгаллаш жараёнидир, яъни бунда шахснинг ижодий фаолиятининг жиҳатлари, дунёқараши ва ўзини тутиш сифатлари ташкил топади, ҳамда билиш қобилиятлари ривожланади.

Ўқитиш – бу таълим олувчиларга янги ўқув ахборотини тақдим этиш, уни ўзлаштиришни ташкиллаштиришга, кўникма ва малакаларни шакллантиришга, билиш қобилиятларини ривожлантиришга мақсадли йўналтирилган, мунтазамли ташкилий жараёндир.

Ривожлантирувчи вазифа - ўқитиш жараёнида шахснинг ақлий, ҳиссий ва иродавий ривожланиши, билишга бўлган интилишларини ва ижодий фаолликни шакллантириш ва ривожлантиришни таъминлашдан иборат бўлади.

Тарбияловчи вазифа –ўқитишни тарбиялаш принципига асосланади. Ўқитиш ва тарбиялаш жараёнлари ўзвий боғлиқликда бўлади.

Билим - ҳақиқий борлиқ умумий аксини топади. Талабалар ҳодиса, воқеа, қонуниятлар тўғрисидаги маълумотларни ўрганадилар ва у уларнинг ютуғи бўлади.

Кўникма – эгаллаган билимлар асосида ўзгарувчан шароитларда бирорта фаолиятни амалга ошириш қобилияти.

Малакалар – бу, кўп марта такрорлаш натижасидаги машинал (беихтиёрий), ҳаракатлардир.

Анъанавий тизим- ушбу тизим асосчилари Я.О. Коменский, Г. Песталоцци, И. Гербартлар таълим беришда асосий ўринни ўқитувчи фаолиятига ажратганлар.

Дастурлаштирилган таълим бериш- бу ғоя 1950 йилларда илгари сурилган. Дастурлаштирилган таълим бериш асосини, тартибга келтирилган топшириқларни намоён қилувчи, ўргатуви дастур ташкил этади. У бутун ўқитиш жараёнини бошқаради.

Ривожлантирувчи таълим- ўқитувчининг асосий вазифаси билиш мустақиллиги ва қобилиятларини ривожлантиришга йўналтирилган, талабаларни ўқув фаолиятини ташкиллаштириш ҳисобланади.

Ўқитиш мазмуни (ўқитиш, маълумот олиш)- таълим жараёнида эгаллаши зарур бўлган, илмий билим, амалий кўникма ва малакалар тизими.

Таълим принциплари - бу педагогик жараён иштирокчиларининг ўзаро ҳамкорликдаги фаолиятларини белгиловчи асосий қоидалар тизимидир.

Таълим бериш усули - белгиланган таълим бериш мақсадига эришиш бўйича таълим берувчи ва таълим олувчилар ўзаро фаолиятини тартибли ташкил этиш йўли.

Маъруза - давомли вақт ичида катта ҳажм бўйича монологик ўқув материални баён қилиш.

Семинар - бу таълим берувчини таълим олувчилар билан фаол суҳбатга киришишига йўналтирилган, назарий билимларни амалий фаолиятда амалга ошириш учун шароитни таъминловчи, машғулоти ўқитиш шаклидир.

Фанни ўқитиш услубиёти – таълим тизимида ушбу ўқув фанининг аҳамияти ва ўрнини белгилайди, унинг вазифаларини ва ўқитиш мазмунини аниқлайди, ушбу фан бўйича қўлланилаётган усул, шакл ва ўқитиш воситалари баёнини ўз ичига олади.

Концепция - умумий ғоя ёки бирор-нарсга тўғрисида тасаввур, тушунча, фикрлар тизими.

Таълим воситалари - ўқув материални кўргазмали тақдим этиш ва шу билан бирга ўқитиш самарадорлигини оширувчи ёрдамчи материаллар ҳисобланади.

Таълимнинг техник воситалари (ТТВ) - ўқув материални кўргазмали намоёиш этишга, уни тизимли етказиб беришга ёрдам беради; талабаларга ўқув материални тушунишларига ва яхши эслаб қолишларига имкон беради.

Ёрдамчи таълим воситалари (ЁТВ) – графиклар, чизмалар, намуналар ва ҳ.к. бошқ.

Ўқув - услубий материаллар (ЎУМ) - ўқув материаллар, ўзлаштирилган ўқув материалларини мустақамлаш учун машқлар. Булар талабаларнинг мустақил ишларини фаоллаштиришга ёрдам берадилар.

Графикли ташкил этувчи – фикрий жараёнларни кўргазмаларни тақдим этиш воситаси.

Таълим шакллари (forma-лотинча-ташқи кўриниш) - бу усул ўқув жараёнини мавжудлиги, унинг ички моҳияти, мантиқи ва мазмуни учун қобиқ.

Оммавий иш (фронтал) - барча таълим олувчилар олдида бир хил топширик бажариш мақсади кўйилади.

Жамоавий иш (коллектив) - ҳам умумий ва гуруҳлига тааллуқли бўлиши мумкин: 1) олдинда турган иш режасини ҳамкорликда муҳокама қилиш; 2) мажбуриятларни бўлиш, ҳисобот шаклини танлаш; 3) хулосаларни муҳокама қилиш (тартиб билан алоҳида таълим олувчилар фикрлари тинглади ва муҳокама қилинади); 4) Маъқул хулосаларни шакллантириш (умумий келишув билан).

Гуруҳли - кичик гуруҳларда ҳамкорликда бир топширикни бажариш.

Якка тартибли (индивидуал) - ўқув топширигини якка ўзи бажариши.

Назорат – доимий текшириш ёки назорат мақсадидаги текширув. Таълим олувчиларни билим, кўникма, малакаларини (БМК) аниқлаш, ўлчаш ва баҳолашни англатади.

Билимни текшириш ва баҳолаш – таълим жараёнининг таркибий қисми бўлиб, у талабаларнинг ўқув фаолиятини дарсда, уйда оғзаки, ёзма ва амалий топшириқлар ёрдамида тизимли назорат йўли орқали амалга оширилади.

Назорат қилишли вазифаси – талабаларни таълим босқичини ҳар бир босқичида ўзлаштирган билим, кўникма ва малакаларини аниқлаш ҳисобланади.

Таълимий ва таълим бериш вазифаси – талаба ўқитувчини саволига нафақат жавоб беради, балки топширик ҳам бажариб, ўртоқлари жавобларини мулоҳазалайди, ўзгартиришлар киритади.

Жорий назорат – ўқитувчи томонидан ҳар кунги ишда, асосан дарсда жараёнида амалга оширилади.

Оралик назорат – дастур мавзуси, бўлимлари ўзлаштирилгандан сўнг амалга оширилади.

Якуний назорат – ўқув йили ярмида ёки йил охирида амалга оширилади.

Фронтал текширув – ўзлаштириш лозим бўлган (қоида, жадвал, йилномалар) кўп бўлмаган материални текшириш учун қўлланилади.

Оғзаки текшириш – назоратнинг энг ўзгарувчан усули бўлиб, таълим беришнинг барча босқичларида қўлланилади ва талабалар билан алоқани онсон ушлаб туришга, уларнинг фикр ва ҳаракатларини кузатишга, жавобларини тўғрилашга ёрдам беради.

Ёзма назорат (*диктант, баён ёзиш, саволларга ёзма жавоб бериш ва ёзма назорат ишлари*) – вақт бўйича тежамли бўлиб, бутун гуруҳни ва ҳар бир талабани таълим олишга тайёрлигини бир вақтда аниқлаш имконини бериб, топширикни индивидуал бажариш хусусияти билан ажралиб туради, бироқ топширикни текширишга кўп вақтни талаб қилади.

Бошқарув - бу тартибга солиш даражасини ошириш орқали ижтимоий тизим фаолиятини такомиллаштиришга йўналтирилган, фаолиятнинг махсус шакли.

Мақсадни белгилаш - дидактик вазифаларни аниқлаш, ўқув натижаларини шакллантириш. Бу педагогик фаолиятни асосий омили бўлиб, таълим берувчи ва таълим олувчининг биргаликдаги фаолияти ҳаракатини умумий натижага йўналтиради.

Таълим - таълим олувчилар хусусиятларини ва мавжуд моддий - техник имкониятларни ўрганиш. Бу мақсадни тўғрилаш зарурлигига ва уларга эришиш воситаларини танлашга имкон беради.

Башорат қилиш - ўрнатилган вақт ичида мавжуд шароитларда педагогик ва ўқув фаолияти натижаларини олдиндан кўриш.

Лойиҳалаш - олдиндаги фаолият моделини тузиш, мавжуд шароитларда ўрнатилган вақт мобайнида йўл ва воситаларни танлаш учун, мақсадга эришиш босқичларини ажратиш, улар учун алоҳида вазифаларни шакллантириш, ўқув ахбороти ва қайтар алоқани етказиш воситаси ва йўллари аниқлаш.

Режалаштириш - олдиндаги ўзаро боғлиқ педагогик ва ўқув фаолиятининг режасини ишлаб чиқишдан иборат бўлади. У технологик харита кўринишида расмийлаштирилади.

Адабиётлар рўйхати

I. Ўзбекистон Республикаси Қонунлари

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. - Т.: Ўзбекистон, 2009. – 40 б.
2. Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни. Т. «Шарқ» 2001. Олий таълим меъёрий ҳужжатлари. 3-18 бетлар.
3. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. Т. «Шарқ» 2001. Олий таълим меъёрий ҳужжатлари. 18-52 бетлар.

II. Ўзбекистон Республикаси президенти Фармон ва Қарорлари

4. «Ахборот технологиялари соҳасида кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президенти Қарори. Халқ сўзи газетаси, 2005, 3-июн.

III. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Қарорлари ва Ўзбекистон Республикаси вазирликларининг ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлари

5. «Баркамол авлод йили» Давлат дастури тўғрисида. «Халқ сўзи», 2010 й. 28 январь, 1- бет.
6. Каримов И.А. «Асосий вазифамиз-Ватан тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтириш». Президент Ислам Каримовнинг 2009 йилнинг асосий яқунлари ва 2010 йилда Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим устивор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг мажлисидаги маърузаси. «Халқ сўзи», 2010 й. 30 январь, 1-3 бетлар.

7.«Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими учун дарсликлар ва ўқув адабиётининг янги авлодини яратиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 16 августдаги 341-сонли Қарори.

8.«2010 йилгача бўлган даврда ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими педагог ва муҳандис педагог кадрларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш дастури» Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 4-октябрдаги 400-сонли Қарори.

9.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисининг Қарори. “2008 йилда Республикани ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2009 йилда иқтисодиётни барқарор ривожлантиришнинг энг муҳим устивор вазифалари тўғрисида”, 2009 йил 13 февраль.

10.Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг “Олий таълимга оид меъёрий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида”ги 2000 йил 22 сентябр 251 сонли буйруғи.

11.Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг “Ижтимоий гуманитар фанлар бўйича маъруза матнларини тайёрлаш ва нашр этиш тўғрисида”ги 2000 йил 19 июн 176 сонли буйруғи.

IV. Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари

12.Ислом Каримов. Баркамол авлод орзуси Т., «Шарқ» 1999 й.

13.Президент Ислом Каримовнинг «Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари». Т.: “Ўзбекистон” 2009.-56 б

14.Каримов И. Энг асосий мезон-ҳаёт ҳақиқатини акс эттириш.Т.: Ўзбекистон, 2009.-24 б.

15.Ислом Каримов. Озод ва обод ватан, эркин ва фаровон ҳаёт пировард мақсадимиз. Т., «Ўзбекистон», 2000 й.

16.Ислом Каримов. «Юксак маънавият-енгилмас куч». Т., «Маънавият».2008

V. Дарсликлар

17.Педагогика профессионального образования. Под. ред. В.А.Сластенина. Москва «Академия».2004.

18.«Педагогика» В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. Москва. «Школьная пресса». 2004.

19.Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат.Тошкент.,2003.

20.Фаберман Б.Л,Мусина Р.Г, Жумабоева Ф.А.Олий ўқув юртларида ўқитишнинг замонавий усуллари.Т-2002.

21.Авлиёкулов Н. Замонавий ўқитиш технологиялари.Тошкент 2001.й.

22.Беспалько В.П.Слагаемые педагогической технологии.М.:Педагогика 2000г.

23.Селевко С. Современные образовательные технологии. Москва 1998.

VI. Ўқув қўлланмалар

24.Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг “Мамлакатимизни модернизация қилиш ва кучли фуқаролик жамияти барпо этиш

– устувор мақсадимиздир” ҳамда “Асосий вазифамиз – Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир” номли маърузаларини ўрганиш бўйича Ўқув-услубий мажмуа. – Тошкент: Иқтисодиёт. – 2010. – 340 б.

25.Хўжаев Н., Мамажонов И. Янги педагогик технологиялар. Маърузалар матни. – Т. 2007.

26.Хўжаев Н., Шарипов Ш. Махсус фанларни ўқитиш методикаси. Маърузалар матни. – Т., 2005.

27.И. Иномов, И. Мамажонов Иқтисодий тарбия назарияси. – Т.: Талаба 2007.

28.Саидахмедов Н. Янги педагогик технологиялар. – Т.: Молия, 2006.

29.Зиёмуҳаммадов Б., Абдуллаева Ш. Илғор педагогик технология: назария ва амалиёт. «Маънавият асослари» дарси асосида ишланган услубий қўлланма. – Т., 2001.

30.Толипов Ў., Усмонбоева М. Педагогик технология: назария ва амалиёт. – Т.: Фан, 2005.

31.Хўжаев Н. ва бошқалар. Янги педагогик технологиялар. – Т.: Фан, 2007.

32.Хошимова М. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. Т.: ТДИУ. 2007.

33.Расулова Ф. Абдуллаева Р. Педагогическая этика. Т.: ТДИУ. 2007.

34.Маҳкамов У. Тилабова Н. Касбий маҳорат. Т.: ТДИУ. 2007.

35.Тожибоева Д. Махсус фанларни ўқитиш методикаси. Т.: Фан ва технологиялар. 2007.

36.Йўлдошев Ж, ,Хасанов С. Педагогик технологиялар.Т.: “Иқтисод-молия”,2009.

37.Рахимов Б.Ҳ ва б. Педагогик технологиялар схемаларда. Т.:Фан ва технологиялар, 2009.

38.Абдалова С, Мавлянов А. Мустақил таълимни ташкил этиш технологияси.Т.: Фан ва технологиялар, 2009.

39.Бекмурадов А.Ш, Голиш Л.В и др. Современные технологии обучения.Т.: ТГЭУ, 2009г.

40.Ходжиева К.Н. Проектная технология обучения в вузе. Т.:ТГЭУ,2009.

41. Х.Авлиякулов,Н.Мусаева Педагогик технология (дарслик) - Т.2012

42.Ш.Шодмонова,Р.С.Эргашев Қиёсий педагогика -Т.2005.

43.А.Ч.Чориев Педагогик технология ва педагогик маҳорат (маърузалар матни)- Қарши 2010.

VII. Статистика тўпламлари маълумотлари

41.Боголюбов В.И. Эволюция педагогических технологий //Школьные технологии - 2004. - № 4.-С.12

42.Саидахмедов Н.С. Педагогик амалиётда янги педагогик технологияларни қўллаш намуналари. -Т.: РТМ, 2000.-46 б.

XIII. Интернет сайтлари

43. www.glef.org. Джордж Лукасинг Таълимнинг фонди.
44. www.newhorizons.org. Таълимнинг янги уфқлари.
45. www.rhecherswithoutborders.org. Чегарасиз ўқитувчилар.
46. www.thelearningweb.net. Таълим тармоғи.
50. www.inetlibrary.com. Интернет-кутубхона

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ
ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ФАРМАЦЕВТИКА ИНСТИТУТИ

Ижтимоий фанлар кафедраси

«Тасдиқлайман»

Ўқув ишлари бўйича проректор
в/б. Ф.ф.д. Х.С.Зайнитдинов

«__» _____ 2014 йил

Мезони

Тошкент - 2014

Ушбу Низом ижтимоий фанлар кафедраси йиғилишида «30» июнь_2012 йилдаги йиғилишида муҳокама қилинди ва тасдиқланди. Иш баёни №14

Мазкур Низом Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2009 йил 7 августдаги №276 сонли буйруғи, ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 16 августдаги 343-сонли «Олий таълимнинг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида»ги қарорига ва 2005 йил 3 декабрдаги «Тиббиет олий ўқув юртларида талабалар билимини баҳолаш рейтинг тизими тўғрисида Намунавий Низом»га асосан ишлаб чиқилди.

1. Умумий қоидалар

1. Талабалар билимини назорат қилиш ва рейтинг тизими орқали баҳолашдан мақсад таълим сифатини бошқариш орқали рақобатбардош кадрлар тайёрлашга эришиш, талабаларнинг фанларни ўзлаштиришида бўшлиқлар ҳосил бўлишини олдини олиш, уларни аниқлаш ва бартараф этишдан иборат.

1.2. Рейтинг тизимининг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

а) талабаларда Давлат таълим стандартларига мувофиқ тегишли билим, кўникма ва малакалар шаклланганлиги даражасини назорат қилиш ва таҳлил қилиб бориш;

б) талабалар билими, кўникма ва малакаларини баҳолашнинг асосий тамойиллари:

Давлат таълим стандартларига асосланганлик, аниқлик, ҳаққонийлик, ишончлилик ва қулай шаклда баҳолашни таъминлаш;

в) фанларнинг талабалар томонидан тизимли тарзда ва белгиланган муддатларда ўзлаштиришини ташкил этиш ва таҳлил қилиш;

г) талабаларда мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантириш, ахборот ресурслари манбаларидан самарали фойдаланишни ташкил этиш;

д) талабалар билимини холис ва адолатли баҳолаш ҳамда унинг натижаларини вақтида маълум қилиш;

е) ўқув жараёнининг ташкилиш ишларини компьютерлаштиришга шароит яратиш..

1.3. Фанлар бўйича талабалар билимини семестрда баҳолаб бориш рейтинг назорати жадваллари ва баҳолаш мезонлари асосида амалга оширилади.

1.4. Талабалар билимини 100 балли рейтинг тизими орқали баҳолаш фанларни чуқур ўзлаштириш, топшириқлар ва уй вазифаларга ижодий ёндашиш, мустақил фикрлаш ва ишлашни кўзда тутувчи, умумий ўқув юкмасини ҳисобга олиш, ўз билими ва кўникмаларини мунтазам равишда оширишга интилиш, ҳамда адабиётлардан кенг фойдаланиш каби хусусиятларни шакллантиришга эришилади.

2. Баҳолаш мезонлари

Талабаларнинг фанлар бўйича ўзлаштиришини баҳолаш семестр (ўқув йили) давомида олиб борилади ва қуйидаги турлар орқали амалга оширилади:

- жорий баҳолаш (ЖБ)
- машғулотлардан бўш вақтда талабалар мустақил ишини баҳолаш
- оралик баҳолаш (ОБ)
- якуний баҳолаш (ЯБ)

Ҳар бир фан бўйича талабанинг семестр (йил цикл) давомидаги ўзлаштириш кўрсаткичи 100 баллик тизимда баҳоланади.

Ушбу 100 балл баҳолаш турлари бўйича қуйидагича тақсимланади:

№	Баҳолаш тури	Максимал балл
1	Жорий баҳолаш	55
2	Талабанинг мустақил иши	5
3	Оралик баҳолаш	15
4	Якуний баҳолаш	20
	ЖАМИ	100

Талабанинг фан бўйича тўплаган умумий бали ҳар-бир баҳолаш турларида тўплаган баллар йиғиндисига тенг бўлади.

ЖОРИЙ БАҲОЛАШ (ЖБ)

ЖБда фаннинг ҳар бир мавзуси бўйича талабанинг билими ва кўникмаларини аниқлаб бориш кўзда тутилади ва у амалий, семинар машғулотларида амалга оширилади. Баҳолашда талабанинг билим даражаси,

амалий машғулот материалларини ўзлаштириши, назарий материал муҳокамасида ва таълимнинг интерактив услубларида қатнашишнинг фаоллик даражаси, шунингдек амалий билим ва кўникмаларни ўзлаштириш даражаси (яъни назарий ва амалий ёндашувлар) ҳисобга олинади.

ЖБ ҳар бир фаннинг хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда оғзаки, ёзма иш, тест ёки уларнинг комбинацияси шаклида амалга оширилади.

Ҳар бир машғулотда барча талабалар баҳоланиши шарт.

ЖБ да максимал балл - 55 балл

№	Баҳолаш тури	Фоизда %	Баллда
1	ЖБ (саралаш)	55	30,2
2	Қониқарли	56-70	30,8-38,5
3	Яхши	71-85	39-46,7
4	Аъло	86-100	47,3-55

Талаба дарсга келиб унга мутлоқ тайёрланмаганида ва муҳоқамада мутлоқ иштирок этмаганида – 1-2 балл қўйилади.

Саралаш бали 55 бални ташкил этади.

ТАЛАБАНИНГ МУСТАҚИЛ ИШИ (ТМИ)

Талабанинг мустақил иши ЎЗР олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 21.02.2005 йил 34-сонли буйруғи ва институт ректори томонидан 2005 йил 3 сентябрда тасдиқланган “Талаба мустақил ишини ташкил этиш, назорат қилиш ва баҳолаш тартиби тўғрисида Низом” асосида ташкил этилади.

Мустақил иш бўйича белгиланган максимал рейтинг балининг 55%дан кам балл тўплаган талаба фан бўйича якуний назоратга қўйилмайди.

Талабанинг мустақил иши кафедра архивида рўйхатга олинади ва 1 йил мобайнида сақланади.

Ижтимоий фанлар кафедраси барча фанлар учун талаба мустақил ишининг кафедра низоми ишлаб чиқилади. Бунда талаба мустақил ишининг шакл ва турлари, ҳар бир иш турига соатларни тақсимлаш ва аниқ баҳолаш мезонлари ишлаб чиқилади.

ТМИ максимал балл 5 - балл

№	Баҳолаш тури	Фоизда %	Баллда
1	ТМИ	55	2,75
2	Қониқарли	56-70	2,8-3,5
3	Яхши	71-85	3,5-4,2
4	Аъло	86-100	4,3-5

ОРАЛИҚ БАҲОЛАШ

ОБ да фаннинг бир неча мавзуларини қамраб олган бўлими ёки қисми бўйича машғулотлар ўтиб бўлингандан сўнг, талабанинг назарий билимлари баҳоланади ва унда талабанинг муайян саволга жавоб бериш ёки муаммони ечиш қобилияти аниқланади.

Семестр давомида 1 та ОБ ўтказилади. ОБга ўқув машғулотларидан қарзи бўлмаган талабалар қўйилади.

ОБ кафедра мажлиси қарори билан ёзма иш, тест, оғзаки суҳбат шаклларида ёки уларнинг комбинацияларида ўтказилиши мумкин. ОБ бўйича белгиланган максимал рейтинг балининг 55%дан кам балл тўплаган талаба ЯБга қўйилмайди.

ОБга максимал балл – 15 балл

№	Баҳолаш тури	Фоизда %	Баллда
1	ОБ	55	8,2
2	Қониқарли	56-70	8,4-10,5
3	Яхши	71-85	10,6-12,7
4	Аъло	86-100	12,9-15

ЯКУНИЙ БАҲОЛАШ

ЯБ да талабанинг билим, кўникма ва малакалари фаннинг умумий мазмуни доирасида баҳоланади. ЯБ фан бўйича ўқув машғулотлари тугаганидан сўнг ўтказилади.

ЖБ, ТМИ ва ОБ га ажратилган умумий балларнинг ҳар бирдан саралаш балини тўплаган талабага ЯБ га иштирок этишга ҳуқуқ берилади.

ЯБ ўтказиш шакли – тест, оғзаки, ёзма иш ёки ушбу усуллар комбинациясида Илмий Кенгаш қарори билан белгиланади.

ЖБ, ОБ ва ЯБ турларида фанни ўзлаштира олмаган (55%дан кам балл тўплаган) ёки узрли сабаблар билан баҳолаш турларида иштирок эта олмаган талабаларга қуйидаги тартибда қайта баҳолашдан ўтишга рухсат берилади:

- қолдирилган амалий машғулот келгуси дарсга қадар гуруҳ ўқитувчисига қайта топшириш ва маслаҳат кунида топширилади. Эта машғулотни қолдирган талаба факультет декани рухсати билан қайта топширади.
- семестр якунида фан бўйича саралаш балидан кам балл тўплаган талабанинг ўзлаштириши қониқарсиз (академик қарздор) ҳисобланади.
- академик қарздор талабаларга семестр тугаганидан кейин декан рухсатномаси асосида қайта ўзлаштириш учун 2 ҳафта муддат берилади. Шу муддат давомида ўзлаштира олмаган талаба белгиланган тартибда ректорнинг буйруғи билан талабалар сафидан четлаштирилади (биринчи курс талабаларига ўқув йили якунлари бўйича амалга ошириш мақсадга мувофиқдир).

ЯБга максимал балл – 20 балл

№	Баҳолаш тури	Фоизда %	Баллда
1	ЯБ	55	11
2	Қониқарли	56-70	11,2-14
3	Яхши	71-85	14,2-17
4	Аъло	86-100	17,2-20

РЕЙТИНГ НАТИЖАЛАРИНИ ҚАЙД ҚИЛИШ ТАРТИБИ

Фандан рейтинг назорати бўйича якунловчи қайднома варақаси (ведомость) фан тугаган кундан 1 кун муддатда кафедрада 2 нусхада тўлдирилади ва масъул ходим, кафедра мудирини томонидан имзоланиб, 1 нусхаси деканатларга топширилади.

Талабанинг фан бўйича баҳолаш турларида тўплаган баллари рейтинг қайдномасига бутун сонлар билан қайд қилинади. Рейтинг дафтарчасининг “Ўқув режасида ажратилган соат” устунига фанга ажратилган умумий юклама соатлари, “Фандан олган баҳо” устунига эса, талабанинг мазкур Низомининг 3.1. – бандига мувофиқ 100 баллик тизимдаги ўзлаштириш бали кўйилади.

Талабанинг саралаш балидан паст бўлган ўзлаштириши “Рейтинг дафтарчаси”да қайд этилмайди.

Деканат ва кафедралар томонидан белгиланган тартибда фан бўйича талабанинг ЖБ, ОБ ҳамда ЯБ турларида кўрсатилган ўзлаштириш рейтинг кўрсаткичларининг мониторинги олиб борилади. Ўзлаштириш натижалари кафедралар томонидан рейтинг назорати экранда мунтазам равишда ёритиб борилади ва белгиланган тартибда қайдномаларга киритилади. Рейтинг назорати экранини ташкил этиш ва уни белгиланган муддатларда тўлдириш вазифаси кафедра мудирини ва факультет декани зиммасига юклатилади.

Талабанинг рейтинг кўрсаткичлари олий таълим муассасасининг Илмий кенгашида мунтазам равишда муҳокама этиб борилади ва улар бўйича тегишли қарорлар қабул қилинади.

МАЪРУЗАЛАР МАТНИ

Мавзу: Педагогик технологиялар курсининг предмети, мақсади ва вазифалари.

Режа:

1. “Педагогик технологиялар” курсининг предмети, мақсади ва вазифалари.
2. “Педагогик технологиялар” фани бошқа педагогик фанлар ўртасидаги ўрни.
3. “Педагогик технологиялар” фанининг методологик асоси.

“Педагогик технологиялар фанининг мақсад ва вазифалари.”

-лицей ва коллежларнинг бўлажак ўқитувчиларининг замонавий педагогик

технологиялар назарий асослари билимлари билан қуроллантириш;

- янги педагогик даражада педагогик жараёнларни самарали ташкил этишлари

учун зарур маҳоратларга эга бўлишлари;

- замонавий педагогик технологиялар, ғоялар мактаблар, йўналишлар, кенг турларида йўл топа билиш маҳорати;

- педогогик фаолиятни ижодий ва методик тўғри бажаришга тайёрликни шакллантириш;
- мустақил ишлаш, мустақил билим олиш, ўзини тарбиялаш ва ўзини мутахасислик даражасини доимий ошириб боришга интилишни фаоллаштириш.

“Педогогик технологиялар” фанининг бошқа фанлар билан алоқаси

“Педогогик технологиялар” фанини ўрағниш педогогик назарияси ва тарихи, педогогик маҳорат, психология, Демократик жамият қуриш назарияси ва амалиёти, фалсафа, мантиқ, этика, маънавият, Ўзбекистон тарихи, мактаб гигиенаси ва физиологияси, она тили билан ўзаро боғлиқликда қурилади.

Ўзбекистон миллий тараққиётнинг энг масулиятли босқичи-ижтимоий – сиёсий ва иқтисодий ҳаётнинг кескинбурилиш даврини бошдан кечирмоқда. 20 аср тугаб, жамиятимиз ҳар бир фўқороси 21 аср ибтидосида, ортда қолган йўллارни сарҳисоб қилиш ва келажак ҳаётнинг турли жабҳалари режасини белгилаб олиш муаммосига дуч келиши ижтимоий фан олимлари зиммасига катта вазифаларни юқлайди.

Бундай ҳолларда жамият ижтимоий ривожининг илмий асосланган истиқболлий режасини тузиб, унинг устивор йўналишларини белгилаб олиш ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Арасту ўз вақтида айтганидек, ҳар доим ва ҳар жойда эзгуликка эришиш икки шартнинг бажарилишига:

1. Ҳар қандай фаолият якунидаги мақсадни тўғри белгилаш;
2. Пираворд мақсадга эришиш чора-тадбирларни излаб топишга боғлиқдир.

Илмий тилда буни фаолиятнинг метадологик асосини аниқлаш ва мақсадга етишиш усул ва услубларни тўғри белгилаш дейилади.

“Ватан, миллат тақдири ҳал бўладиган қалтис вазиятларди тўғри йўлни танлай олиш учун аввало тарихни ва ҳаётнинг аччиқ-чучугини билиш керак”, - деган эди И. Каримов.

Юқоридагилар жамият ҳаёти барча жабҳаларининг мувафақиятини белгилаб берувчи, шу билан, уларнинг пойдевори ҳисобланувчи таълим-тарбия соҳасига ҳам тўлалигича тегишлидир.

Республик Президенти таълим-тарбия соҳасига миллий дидактик нуқтаий назардан ёндошиб, уни қуйидагича таърифлайди: “Таълим Ўзбекистон халқи маънавиятига яратувчанлик фаолиятини бахш этади. Ўсиб келаётган авлоднинг барча яхши имкониятлари унда намоён бўлади, касб-кори, маҳорати узлуксиз такомиллашади, катта авлодларнинг доно тажрибаси англаб олинади ва ёш авлодга ўтади”.

Масъулиятли ва мураккаб бу вазифа, давлатнинг бошқа тадбирлари қаторида, Республика Олий Мажлисининг 9 сессиясида қабул қилинган “Таълим тўғрисида” ги Қонун “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” ни (1997 йил 29 август) рўёбга чиқариш орқали бажарилади. Бу дастурни таркибий қисми сифатида таълимнинг янги модели яратилади.

Президент томонидан илмий асослаб берилган таълим-тарбия моделини амалиётга тадбиқ этиш ўқув жараёнини технологиялаш билан узвий боғлиқдир.

Ушбу дастур мазмунида баркамол шаҳс ва малакали мутахасисни тарбиялаб вояга етказиш жааёнини моҳияти тўлақонли очиб берилгандир. Малакали кадрлар тайёрлар жараёнинг ҳар бир босқичи ўзида таълим жараёнини самарали ташкил

этиш, уни юқори босқичларга кўтариш, шу билан бирга жаҳон таълими даражасига етказиш борасида муайян вазифаларни амалга ошириши лозим. Чунончи, мазкур жараённинг *биринчи босқичи* (1997-2001 йиллар)да “...ўқув-услубий мажмуаларнинг ҳамда таълим жараёни дидактик ва ахборот таъминотининг янги авлодини ишлаб чиқиш ва жорий этиш”, *иккинчи босқич* (2001-2005 йиллар)да “...таълим муассасаларининг моддий-техника ва ахборот базасини мустахкамлашни давом эттириш, ўқув-тарбия жараёнини юқори сифатли ўқув адабиётларни ва илғор педогогик технологиялар билан таъминлаш” ҳамда *учунчи босқич* (2005 ва ундан кейинги йиллар) да “...таълим муассасаларининг ресурс, кадрлар ва ахборот базаларини янада мустахкамлаш ўқув-тарбия жараёнини янги ўқув услубий мажмуалар, илғор педогогик технологиялар билан тўлиқ таъминлаш” каби долзарб вазифалар ижобий ҳал этилмоғи лозим.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида, кўп маротаба илғор педагогик технологияларни ўрганиб уларни ўқув муассасаларимизга олиб кириш зарурлиги уқтирилган,

Кейинги 10 йиллар ичида яратилган, педагогикага бағишланган адабиётларда “Педагогик технология”, “Янги педагогик технология”, “Илғор педагогик технология”, “Прогрессив педогогик технология” каби тушунчалар кўп учраб тургани билан, уларнинг ўзбек тилидаги маромига етган таърифи ҳали тузилмаган.

Республикамизнинг педагогик олим ва амалиётчилар илмий асосланган ҳамда Ўзбекистоннинг ижтимоий-педагогик шароитга мослашган таълим технологияларини яратиш ва уларни таълим-тарбия амалиётида қўллашга интиломқдалар.

Бу ерда, нима учун бугунги кунда педогогик технологияларни илмий назарий асосини яратиш ва амалиётга тадбиқ этиш зарурияти туғилди деган савол пайдо бўлиши мумкин. Жамиятимизга қанчадан қанча билимли кадрларни ва юқори малакали олимларни етиштириб келган педогогика услублари мавжудку, уларнинг эскириб, талабга жавоб бермай қолган ва мафкуралаштирилган жойларни ўзгартириб, миллий тус бериб, фойдаланаверса бўлмайдими?- деган мулоҳазалар ҳам эмас. Ўзбекистоннинг шу кундаги педогогик жамоатчиликнинг аксарияти, айнан мана шу йшлдан бормоқда. Бу йўл иложсизликдан излаб топилган бўлиб, қисқа муддат хизмат қилиши мумкин. Мустақилликни қўлга киритган ва буюк келажак сари интилаётган жамиятга бу йўл узоқ хизмат қила олмайди. Чунки:

Биринчидан маълум сабабларга кўра жаҳон ҳамжамияти тараққиётдан ортда қолиб кетган жамиятимиз, тараққий этган мамлакатлар каторидан ўрин олиши учун, аҳоли таълимини жадаллаштириш ва самарадорлигини ошириш мақсадида энг илғор педагогик тадбирларидан фойдаланиш зарурлиги:

Иккинчидан ананавий ўқитиш тизими ёзма ва оғзаки сўзларга таяниб иш кўриши туфайли “Ахборатли ўқитиш” сифатида тавсифланиб, ўқитувчи фаолияти биргина ўқув жараёнининг ташкилотчиси сифатида эмас, балки нуфизли билимлар манбаига айланиб қолганлиги :

Учинчидан Фан-техника тараққиётининг ўрта ривожланганлиги натижасида ахборотларнинг кескин кўпайиб бораётганлиги ва уларни ёшларга билдириш учун вақтнинг чегараланганлиги:

Тўртинчидан кишилик жамияти ўз тараққиётининг шу кундаги босқичида назарий ва эмпирик билимларга асосланган тафаккурдан тобора фойдали натижага эга бўлган, аниқ яқунга асосланган техник тафаккурга ўтиб бораётганлиги:

Бешинчидан ёшларни ҳаётга мукамал тайёрлаш талаби уларга энг илғор билим бериш усули ҳисобланган объектив борлиққа мажму ёндошув тамоилидан фойдаланишни талаб қилишидадир.

Педагогик технология фани юқорида санаб ўтилган 5та сабабий шартларнинг барча талабларига жавоб берадиган таълимий тадбирдир.

Дарҳақиқат, 20 аср кишилик жамияти тараққиёти тарихидан фан ва техника соҳасида юз бериш инқилоблар даври сифатида жой олди. Илм-фан ва техника ривожининг юксак суърати моддий ишлаб чиқариш жараёни назарий (ғоявий) ҳамда амалий жихатдан бойитиб бориш билан бирга ижтимоий муносабатларни янгича мазмун касб этишини таъминлайди. Ҳизмат кўрсатиш соҳаларини пайдо бўлиши, янгича турмуш тарзи кишиларни моддий ва маънавий ихтиёжларини ортиб боришига замин ҳозирлади. Ижтимоий ихтиёжларнинг янгиланиб ҳамда ортиб бориши ўз навбатида уларни қисқа муддат ва сифатли қондирилишини таъмин этувчи фаолиятнинг йўлга қўйилишини тақозо этади. Ижтимоий зарурат маҳсули бўлган технология соҳаси ва унинг такомиллашиб бориши қисқа вақт оралиғида, кам жисмоний куч сарфлаган ҳолда юксак сифатли маҳсулот ишлаб чиқариш имкониятини беради. Моддий ишлаб чиқариш, хом-ашиёни қайта ишлаш соҳалари (қишлоқ хўжалиги, саноат, транспорт, маиший хизмат кўрсатиш ва бошқалар) да маҳсулот ишлаб чиқариш жараёнини ташкил этиш нисбатан технологик ёндошув анаънаси юзага келади. Технологик ёндошув ишлаб чиқариш жараёнининг умумий тавсифини юритишга хизмат қилади. Муайян маҳсулотни ишлаб чиқариш мақсадида хом-ашиёни танлаш (дастлабки босқич)дан мҳсулотни истемолчига етказиб беришгача бўлган (сўнги босқич) даврини ўз ичига олган жараён тахнологик жараён сифатида этироф этилади. Ишлаб чиқариш жараёнига нисбатан технологик ёндошув муайён соҳаларда ислохатларни ташкил этиш уларни муваффақиятини таъминлаш, эришилган ютуқларни бойитиб бориш каби мақсадларга эришишнинг самарали омили сифатида намоён бўлади.

Моддий ишлаб чиқариш соҳаларига замонавий илғор юксак технологияни тадбиқ этилиши бир қатор шартлар асосида кечади, ҳусусан илм-фан ҳамда техниканинг сўнги ютуқларига таяниш, йрик молтянинг маблағлар ва юксак даражадаги касбдаги касбий маҳоратга эга малакали мутахасисларнинг мавжудлиги бу борадаги ютуқларнинг кафолатлайди.

Моддий ишлаб чиқариш соҳаларида илғор техиологияларнинг қўллаш шартларидан бири-малакали мутахасисларни тайёрлаш, уларни касбий маҳоратини доимий равишда ошириб боришга эришиш эканлигидан ҳам англанадики, ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳаёт бир-бири билан узвийлик, алоқадорлик ҳамда яхлитлик тамоили асосида ривожланиб боради. Жамият ижтимоий ҳаётида этакчи ўрин тутган ғоя ва қарашлар иқтисодий ишлаб чиқариш ривожидида ўз тасирини ўтказса, ўз навбатида, иқтисодий ўсиш аҳолининг маданий турмуш тарзини яхшиланшига олиб келади.

Инсонга цивилизациясининг қуйи босқичларида шахисни тарбиялаш, унга таълим беришга йўналтирилган фаолият содда, жуда оддий талаблар асосида

ташкил этилган бугунги кунга келиб талим жараёни ташкил этишга нисбатан ўта катий ҳамда мураккаб талаблар қўйилмоқда. Чунончи мураккаб техника билан ишлай оладиган, ишлаб чиқариш жараёнининг моҳиятини тўлақонлик англаш имкониятига эга, фавқулотда рўй берувчи вазифаларда ҳам фзага икелган муаммоларни ижобий ҳал эта олувчи малакали мутахасисни тйёрлашга бўлган ижтимоий эҳтиёж таълим жараёнини технологик ёндошув асосида ташкил этишни тақазо этмоқда.

Шу боис ижтимоий тараққиёт билан узвий алоқадорликда ривожланиб бораётган педагогика фаниниг вазифалари доираси кенгайиб бормоқда. Табиий равишда замонавий фан-техника ютуқларидан самарли ва унумли фойдалана олиш вазифаси мазкур фан олдига ҳам қўйилгандир.

Айни вақтда Республика ижтимоий ҳаётига шиддатли тезликда ахборотлар оқими кириб келмоқда ва кенг кўламини камраб олмоқда. Ахборотларни тезкор суръатда қабул қилиб олиш, уларни таҳлил этиш, қайта ишлаш, назарий жихатдан умумлаштириш, хулосалаш ҳамда ўқувчига етказа беришни йўлга қўйиш таълим тизими олдида турган долзарб муаммолардан бири ҳисобланади. Таълим-тарбия жараёнига педагогик технологияни тадбиқ этиш юқорида қайд этилган долзарб муаммони ижобий ҳал этига хизмат қилади.

2. ”Педогогик технологиялар” фаниниг бошқа фанлар билан боғлиқлиги.

Педагогик технология фан сифатида бир қанча асосларга эга. Булардан энг аҳамиятлилари ижтимоий, фалсафий, методологик, гигиеник, мафкуравий, ҳукуқий-мъёрий, иқтисодий, тарихий, назарий, амалий ва бошқа асослар ҳисобланади. Улар билан қисқача танишиб чиқамиз.

Педагогик технологияни **ижтимоий асоси** ҳар бир шахс, жамият ва давлатнинг таълим-тарбия соҳасидаги эҳтиёжларидан келиб чиқади ва шу эҳтиёжларни қондиришнинг мақсад ва талабларини ташкилий шакллари ва усулларини белгилайди. У шахснинг жамиятнинг ва давлатнинг ривожланишида асосий омиллардан ҳисобланади. Педагогик технологиянинг **фалсафий асоси** унинг мақсадлари ҳамда ташкилий шакл ва усулларини фалсафий жихатдан тўғри йўналишда бўлишини таъминлашга хизмат қилади. Фалсафий оқимлар ва йўналишларнинг ҳар бири таълим-тарбия масалаларига ўзига хос ёндошади. Шу сабабли Педагогик технология фаниниг фалсафий йўналиши унинг тўғри ёки нотўғрилигини, жамиятнинг маълум мақсадларига мувофиқ ёки зидлигини кўрсатади. Бу педогогик технологияларга баҳо беришда асосий кўрсаткичлардан ҳисобланади.

Педогогик технология фаниниг **методологик асоси** уни амалга оширишда қандай методларга асосланишини белгилайди инсонларни оламини ҳамда ўзларини билишлари турли тарихий даврларда турлича асосларга эга бўлган ва улар ўзига хос методларни келтириб чиқрган. Ҳозир олам ва унинг хусусиятлари ҳақида холис маълумотлар олиш ҳаққоний билимлар ҳосил қилишнинг илмий методикаси педогогик технологияларнинг методологик асоси ҳисобланади. Методологик асоснинг илмий жихатдан тўғри бўлиши технологиялар учун зарурий шартдир. Педагогик технологиянинг **дидактик асоси** унинг таълим-тарбия қоида ва тамойилларига мувофиқлигини белгилайди. Дидактик талаблар таълим-тарбиявий вазифаларнинг назарий жихатдан тўғри бажарилишини таъминлайди.

Педогогик технологиянинг дидактик жихатдан тўғри бўлиши унинг юқори самарадорлигининг зарурий шarti ҳисобланади. Бунинг учун замонавий дидактиканинг илмий хулосаларидан ижодий фойдаланиш талаб қилинади.

Педогогик технологиянинг **педогогик асоси** Замонавий педогогика фанининг илмий хулосаларидан келиб чиқади. Бунда педогогик технологиянинг умумий таркибий тузилмаси, мазмуни, шикли, усуллари, воситалари, педогогик жароённинг ташкил қилиниши, олиб борилиши, унинг диагностикаси, мониторинги, ўқув-мавзу режалар ва шу кабиларнинг илмий жихатдан тўғри бўлиши таъминланади. Педагогик технологиялар ҳозирги педогогика фанининг риважланишида катта ўрин эгаллаб бормоқда.

Педагогик технологиянинг **психологик асоси** психология фанининг илмий хулосалари ва тавсиялари билан белгиланади. Улардан таълим-тарбия жараёнида тўғри фойдаланиш орқалигина кутилган натижага эришиш мумкин. Шу сабабли педагогик технология психология қонунларини тўлиқ ҳисобга олиши талаб этилади.

Таълимнинг ҳар бир босқичида тегишли ёш психологияси хусусиятларига мослаштирилган педогогик технологиялар қўлланилади. Ҳар бир босқичда тегишли даражадаги билим ва тарбия берилади. Бу масалаларни ўрганиш билан педагогик психология фани шуғулланади.

Педогогик технологиянинг **физиологик асоси** ўқувчиларнинг турли ёшдаги физиологик хусусиятларини ҳисобга олишдан иборат. Бунда ўғил ва қиз болалар физиологиясидаги фарқлар алоҳида ҳисобга олиниши лозим. Педогогик технология жараёнида физиологик талабларни ҳисобга олиш соғлом авлодни вояга етказишнинг зарурий шarti ҳисобланади.

Педогогик технологиянинг **гигеник асоси** таълим- тарбия жараёнида саломатликни сақлаш талабларига риоя қилишдан иборат. Бунда турли зарарли ва ортикча таъсирларни бартараф қилиш, ўқув шароити: ёритилганлик, ҳақорат, ҳавонинг тозалиги, ўқувчининг ва ўқитувчининг иш ўрни, жихозлар, ўқув нарузкаларининг меъёрлари, дидактик воситаларнинг қулайлиги сифати ва шу кабилар тиббиёт, физиология, эргономика, экология талабларига, инсонпарварлик ва халқпарварлик ғояларига мувофиқ бўлган илмий асосларда белгилаб борилади.

Бу талаб ва меъёрларга риоя қилиш педогогик технологияни амалга тадбиқ этиш имкониятини яратади. Бу масалаларни ўрганиш билан мактаб гигиенаси фани шуғулланади.

Педогогик технологиянинг **мафкуравий асоси** унинг миллий истақлол ғояси ва мафкураси тамоилларини ўзида мужассам этиши ва уларни амалга оширишга йўналтирилган бўлишидан иборат. Бунда баркамол инсонни шакллантиришда мафкуравий тарбиянинг фидоий, мустақил фикрлай оладиган, хулқ-атвори билан бошқаларга ибрат бўладиган билимли, маърифатли, ижтимоий фаол инсонни ваяга етказишдан иборат асосий вазифаларни амалга ошириб бориши ҳар бир педогогик технология учун долзарб масалалардан ҳисоланади.

Педогогик технологиянинг **ҳуқуқий-меъёрий асоси** таълим-тарбия жараёнини ташкил қилиш ва амалга оширишга доир қонуний ва меъри хужжатлар билан белгиланади. Булар Ўзбекистон Республикаси Конституцияси “Таълим тўғрисида”ги Қонун, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури, давлат таълим стандартлари, ўқув режа ва дастурлар; Ўзбекистон Республикаси Президентининг

таълим-тарбия соҳасига тегишли Фармонлари, Вазирлар қарор ва буйруқлари, улар асосида тайёрланиб ўрнатилган тартибга тасдиқланган низомлар, уставлар ва бошқа меъёрий ҳужжатлар ҳисобланади.

Педогогик технология жараёни иштирокчилари ушбу ҳуқуқий-меъёрий асосларни тегишли даражада билишлари ва амалга ошириб боришлари лозим.

Педогогик технологиянинг **иқтисодий асоси** таълим менежменти ҳулосалари ва маркетинг тадқиқотлари натижаларига мувофиқ белгиланади. Педогогик технология ижтимоий соҳадаги фаолият бўлгани сабабли унинг иқтисодий самараси ўзига ҳос тартибларда аниқланади ва таъминот масалалари ҳал қилиб борилади. Педогогик технология иқтисодий асосини мустаҳкам бўлиши уни амалиётда давом эттириш учун зарурий шарт ҳисобланади.

Педогогик технологиянинг **тарихий асоси** таълим-тарбия масалаларини турли тарихий даврларда амалга оширишнинг шакл ва усуллари, мазмуни ҳамда турли педогогик назариялар ҳақидаги маълумотлардан иборат бўлиб улар замонавий педогогик технологияларнинг келиб чиқиши учун замин ҳисобланади. Ҳозирги педогогик технологиялар турли даврларда бошланган ишлар, олиб борилган таҳлиллар, чиқарилган ҳулосалар, мутафаккирлар билдирган фикр-мулоҳазаларнинг ривожлантирилиши асосида пайдо бўлиб, такомиллашиб бормоқда. Педогогик технологиянинг тарихий асоси унинг ўзига ҳос илдизларини ташкил қилишини ҳисобга олган ҳолда уларни билиш ва чуқур ўрганиш келгуси ривожланиш йўллари белгилашда муҳим аҳамиятга эга.

Юқорида айтилган ав бошқа асослар умумлаштирилса, ҳар бир педогогик технологиянинг ўз **назарий ва амалий асослари** келиб чиқади. Улар алоҳида мақсад, вазифалари, мазмуни, шакл, усул, воситаларига мувофиқ белгиланади.

3. “Педогогик технологиялар” фанининг методологик асослари.

Инсоннинг бошқа мавжудодлардан фарқи- олдига маълум бир мақсад кўйиб, сўнг унга томон ҳаракат қилишидир. Киши мақсад сари қиладиган ҳаракати (фаолияти) жараёнида муайян табиий ва сунъий тўсиқларни енгиб ўтади. Бутўсиқларни енгиб ўтиш учун у бир қатор тадбир ва чоралардан фойдаланади.

Мақсадга етишда муайян тўсиқни енгиб ўтиш учун қўлланиладиган тадбир ва чоралар мажмуини усул дейилади.

Мақсадга етишда бир неча гоҳо ўнлаб – юзлаб тўсиқларни енгишга тўғри келади. Бу тўсиқларни енгиш учун тегишли усуллар тегишли маълум бир тизимда қўлланилади.

Мақсадга етишда қўлланиладиган усуллар тизимини услуб (йўл) дейилади.

Усулларни маълум бир услубда қўлланиш жараёнида ҳар бир ҳаракат мақоми муайян мақсад кўрсаткичларига бўй синдирилади. Ундан ташқари, киши мақсадга етиш жараёнида бир қатор қонуниятларга ҳам тамоил сифатида амал қиладди.

Киши мақсад сари қилган ҳаракатида унинг учун тамоил вазифасини бажарувчи мақсад кўрсаткичлари билан ҳаракати давомида амал қилиниши шарт бўлган қонуниятлар мажмуига методология дейилади.

Ҳар бир шахсни, ижтимоий гуруҳни ва бутун жамиятни энг умумий, умумий ва хусусий мақсадлари бўлади, унчунин уларнинг энг умумий, умумий ва хусуси методологик асослари мавжуд.

Жамият олдига қўйган умумий мақсад кўрсаткичлари фалсафанинг умумий қонуниятлари ҳамма учун энг умумий методологик асосдир.

Ҳар бир соҳада мавжуд мақсад кўрсаткичлари билан фақат шу соҳада ҳуқум сурувчи қонуниятлар шу соҳада фаолият кўрсатувчилар учун умумий методологик асос ҳисобланади.

Муайён фаолиятнинг энг умумий, умумий мақсад кўрсаткичлари ва қонуниятлари билан бирга шу фаолиятнинг ичида қисқа муддатли мақсад кўрсаткичлари ва тармоқ қонуниятлари ҳам бўлади. Уларга амал қилиш хусусий методология дейилади.

Одамлар фаолият кўрсатиш жараёнида ўз ишларини энг умумий, умумий ва хусусий методологиялардан бирдай келиб чиққан ҳолда амалга оширадilar. Акс ҳолда қилган ҳаракатлари зое кетади.

Усул, услуб ва методология тушунчаларига умумфалсафий таъриф бериб чиққанмиздан сўнг уларнинг ўқув жараёнида ишлатилишини кўриб чиқамиз.

Инсоннинг бошқа мавжудотлардан фарқи-унинг ўз олдига мақсад қўйиб, мақсад сари ҳаракат қилишидир, деб таъкидладик.

Табий савол туғиладики. Бу мақсадлар қаёқдан пайдо бўлади? Жавоб: ҳар қандай мақсад алоҳида бир шахс, ижтимоий гуруҳ ёки миллатнинг эҳтиёжидан келиб чиқади.

Инсон биоижтимоий мавжудод бўлганлигидан унинг биологик эҳтиёжи баробарида ижтимоий эҳтиёжи ҳам мавжуд.

Биологик эҳтиёжлар кишининг биологик табиатидан келиб чиқади. Тирик мавжудот сифатида ҳаётни сақлаб қолиш учун талаб этиладиган зарурий эҳтиёж биологик эҳтиёж дейилади. Буларга еб-ичиш, нафас олиш, ҳавф-ҳатардан сақланиш, насл қолдириш кабилар киради.

Ижтимоий эҳтиёжга кишининг ижтимоий тараққиёти натижасида вжудга келадиган фикр юритиш, фикр алмашиш, билим олиш, меҳнат қилиш, завқланиш севиш ва севилиш каби эҳтиёжлар киради.

Эҳтиёжни қондириш устида маълум вақт фикр-мулоҳаза юритилгандан кейин эҳтиёж ё инкор қилиниб бостирилади ёки унга етишиш мақсад қилиб қўйилади.

Мақсад ва унинг кўрсаткичлари аниқ бўлгандан кейин, унга етишиш усуллари тизими излаб топилади ва ҳаракат бошланади. Шунда мақсад кўрсаткичлари билан ҳаракат пайитида ўз мавжудлигини намоён қилувчи қонунлар егиндиси ушбу фаолиятнинг методологик асосини яъни амал қилиниши шартбўлган тамоиллар мажмуини ташкил қилади.

Ҳар қандай жамиятни энг умумий мақсади бўлади. Уни миллий ғоя дейилади.

Ўзбекистон Республикаси халқларининг асосий мақсади ҳуқуқий демократик давлат барпо этиш ҳамда одил фуқоролик жамиятини шакллантиришдир.

Бундай давлат ва жамият сифатларини ифода этувчи кўрсаткичлар бўлади. Улар фалсафанинг энг умумий қонуниятлари билан биргаликда жамият аъзоларининг барча фаолиятига, шу жумладан, таълим-тарбия соҳасидагиларга ҳам, энг умумий методологик асос вазифасини бажаради.

Киши ўз фаолиятида энг умумий тамоилларга амал қилиши билан бирга муайян бир соҳанинг умумий мақсад ва қонуниятларига тамоил сифатида суянади, деган эдик.

Педогогик жараённинг умумий методологияси соҳа олдига қўйган мақсад кўрсаткичлари билан дидактиканинг умумий тамоилларидир.

Педогогика соҳасининг умумий мақсади жамиятнинг энг умумий мақсади, яни гоёсидан келиб чиқиб, ажралмас қисми ҳисобланади.

Маориф соҳасининг умумий мақсади ҳуқуқий демократик давлат ҳамда одил фуқоролик жамияти талабларига жавоб берувчи кишини тарбиялаб беришдан иборатдир.

Ўзбекистонда муаллифлар томонидан олиб борилган тадқиқотлар шуни кўрсатадики, эркин, маърифатли ва демократик давлат фуқоролари қуйидаги ижтимоий сифатларга эга бўлиши керак: ақиллий-мустақил фикр юрита оладиган;

Одобли-миллатимиз тўплаган барча фазилатларга эга;

Меҳнатсевар-меҳнат кишини ижтимоий эҳтиёжларига айланганлиги;

Билимли-диний, дунёвий ва фазовий билмларни кўп ва чуқур эгаллаб олиб, уларни ҳаётга қўллаш олиши;

Соғлом- жисмоний, руҳий ва ижтимоий саломат;

Миллий ғурурга эга-аждодларимизнинг моддий ва маънавий меъросларини эгаллаб, улар билан фахрланувчи ва уларни бойитишга ҳисса қўшувчи;

Ватанпарвар-ватан учун халқ учун фидокорона меҳнат қилувчи, уларни муҳофаза қила олувчи ва зарур бўлса улар учун жонини қурбон қилувчи;

Байналминал-ўз миллати қаторида бошқа миллатларни ҳурмат қилувчи;

Инсонпарвар инсон зотига фақат яхшиликлар йўлловчи ва улар учун эзгу ишлар қилувчи;

Жасур ва шижоатли - ҳар бир ишига мардона киришиб, уни шижоат билан охирига етказувчи.

Бу ўнта ижтимоий сифат жамият эҳтиёжидан келиб чиққан давлат буюртмаси бўлиб, таълим соҳасида фаолият кўрсатаётган ҳар бир инсон улардан умумий методологик асос сифатида фойдаланиши керак. Бу умумсоҳавий методологиянинг биринчи қисми ҳисобланади.

Умумий методологиянинг иккинчи қисмини ўқитувчи(педагог)ларга яхши таниш бўлган дидактика тамоиллари ташкил қилади.

Уларга: таълим-тарбия жарёнида таълим олувчи диққатини берилаётган билимга қаратиб, уни жараён охиригача сақлаб туриш; ҳар бир билимни илмий асослаб бериш; билим беришда ўқувчи (талаба)нинг имконияти ва ёш хусусиятларидан келиб чиқиш; билим беришда мумкин қадар кўпроқ кўргазмали воситалардан фойдаланиш; билим беришда мунтазамлилик ва давомийликни сақлаш; ўқув жараёнини меҳнат жараёни билан қўшиб олиб бориш; таълим ва тарбиянинг тизимли, изчил бўлиши ва унинг бирлиги тамоиллари киради.

Ҳар бир фаолиятнинг энг умумий, умумий методологик асослари билан бир қаторда хусусий методологияси ҳам мавжуд. Бизнинг мисолда, бу муайян ўқув предмети, муайян мавзу ва муайян дарсларни ўтишга қўйилган мақсад кўрсаткичлари билан педогогик технологиянинг беш тамоиллари ҳисобланади.

Педогогик жараёнда амал қилиниши шарт бўлган уч турдаги методологик асосни кўриб чиқдик. Ўқув жараёни билан шуғулланувчи ҳар бир ўқитувчи (педогог) , тарбиячи ва бошқалар шубу уч методологик асоснинг ҳаммасига бирдай амал қилиши шарт. Фақат шундагина улар қўйилган натижага эришиши мумкин.

Таянч тушунчалари

Педагогик технология, методология, метод, индивидуал ўқитиш, таълим-тарбия.

АДАБИЁТЛАР

- 1.Каримов И.А. Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори.-Т.: Ўзбекистон, 1997йил
- 2.ЭльеонинД.В, Психология игры-М., 1979
- 3.Кадрлар тайёрлаш миллий дастури.-Т.: Шарқ, 1997.
- 4.Кларин М.В. Педагогическая технология-М., 1989
- 5..Ў.Толипов М.Усманбаева Педагогик технология 2005

Мавзу: Ўқитувчининг инновацион фаолияти

Режа:

1. Ўқитувчини инновацион фаолиятнинг ўзига хос хусусиятлари.
- 2.Ўқитувчининг инновацион фаолиятни шакллантириш шартлари.

Инновацион фаолиятининг назарий омиллари

Инновация (инглизча innovation) - янгилик киритиш, янгиликдир.

А.И. Пригожин **инновация** деганда *муайян ижтимоий бирликка - ташиқлот, аҳоли, жамият, гуруҳга янги, нисбатан турғун унсурларни киритиб борувчи мақсадга мувофиқ ўзгаришларни тушунади. Бу инноватор фаолиятидир.*

Тадқиқотчилар (А.И. Пригожин, Б.В. Сазонов, В.С. Толстой, А.Г.Кругликов, А.С.Ахиезер, Н.П.Степанов ва бошқалар) инновацион жараёнлар таркибий қисмларини ўрганишнинг икки ёндашувини ажратадилар: *янгиликнинг индивидуал микросатҳи ва алоҳида-алоҳида киритилган янгиликларни ўзаро таъсири микросатҳи.*

Биринчи ёндашувда ҳаётга жорий этилган қандайдир янги ғоя ёритилади.

Иккинчи ёндашувда алоҳида-алоҳида киритилган янгиликларнинг ўзаро таъсири, уларнинг бирлиги, рақобати ва оқибат натижада бирининг ўрнини иккинчиси эгаллашдир.

Олимлар инновацион жараён микротузилмасини таҳлил қилишда ҳаётнинг даврийлиги концепциясини фарқлайдилар.

Бу концепция янгилик киритишга нисбатан ўлчанадиган жараён эканлигидан келиб чиқади.

Педагогикага оид адабиётларда инновация жараёни схемаси бериледи. У куйидаги босқичларни қамраб олади:

1. *Янги гоя туғилиши ёки янгилик концепциясини пайдо қилиш босқичи, у кашфиёт босқичи деб ҳам юритилади.*

2. *Ихтиро қилиш, яъни янгилик яратиш босқичи.*

3. *Яратилган янгиликни амалда қўллай билиш босқичи.*

4. *Янгиликни ёйиш, уни кенг тадбиқ этиш босқичи.*

5. *Муайян соҳада янгиликнинг ҳукмронлик қилиш босқичи. Бу босқичда янгилик ўзининг янгилигини йўқотади, унинг самара берадиган муқобили пайдо бўлади.*

3. *Янги муқобиллик асосида, алмаштириш орқали янгиликнинг қўлланиш доирасини қисқартириш босқичи.*

4. В.А.Сластенин янгилик киритишни мақсадга мувофиқ йўналтирилган янгилик яратиш, кенг ёйиш ва фойдаланиш жараёни мажмуи, унинг мақсади инсонларнинг эҳтиёжи ва интилишларини янги воситалар билан қондириш деб билади.

Янгилик киритишнинг тизимли концепцияси муаллифлари (А.И.Пригожин, Б.В.Сазонов, В.С. Толстой) инновацион жараёнларнинг икки муҳим шаклини фарқлайдилар.

Биринчи шаклга янгилик киритишни оддий ишлаб чиқиш киритилади. Бу илк бор маҳсулот ўзлаштирган ташкилотларга тааллуқлидир.

Иккинчи шаклга янгиликни кенг қўламда ишлаб чиқиш тааллуқлидир.

Янгилик киритиш ҳам ички мантиқ, ҳам вақтга нисбатан қонуний ривожланган ва унинг атроф-муҳитга ўзаро таъсирини ифодалайдиган динамик тизимдир.

Педагогик инновацияда "янги" тушунчаси марказий ўрин тутди. Шунингдек, педагогик фанда хусусий, шартли, маҳаллий ва субъектив янгиликка қизиқиш уйғотади.

Хусусий янгилик В.А. Сластениннинг аниқлашича, жорий замонавийлаштиришда муайян тизим маҳсулоти унсурларидан бирини янгиланиши кўзда тутди.

Мураккаб ва прогрессив янгиланишга олиб келувчи маълум унсурларнинг йиғиндиси **шартли янгилик** ҳисобланади.

Маҳаллий янгилик конкрет объектда янгиликнинг фойдаланиши билан белгиланади.

Субъектив янгилик маълум объект учун объектнинг ўзи янги бўлиши билан белгиланади.

Илмий йўналишларда янгилик ва инновация тушунчалари фарқланади. Янгилик - бу воситадир: янги метод, методика, технология ва бошқалар.

В.И. Загвязинский **янги** тушунчасига таъриф бериб, педагогикадаги **янги** бу фақатгина гоя эмас, балки ҳали фойдаланилмаган ёндашувлар, методлар, технологиялардир, лекин бу педагогик жараённинг унсурлари мажмуан ёки алоҳида олинган унсурлари бўлиб, ўзгариб турувчи шароитда ва вазиятда таълим ва тарбия вазифаларини самарали ҳал этишнинг илғор бошланмаларини ўзида акс эттиради.

Р.Н.Юсуфбекова педагогик янгиликка ўқитиш ва тарбия беришда аввал маълум бўлмаган ва аввал қайд қилинмаган ҳолат, натижа, ривожланиб боровчи назария ва амалиётга элтувчи педагогик воқеликнинг ўзгариб туриши мумкин бўлган мазмуни сифатида қарайди.

Педагогик инновацияда Р.Н.Юсуфбекова *инновацион жараён тузулмасининг уч блокни фарқлайди:*

Биринчи блок - педагогикадаги янгини ажратиш блоки. Бунга педагогикадаги янги, педагогик янгиликнинг таснифи, янгини яратиш шарт-шароити, янгиликнинг меъёрлари, янгининг уни ўзлаштириш ва фойдаланишга тайёрлиги, анъана ва новаторлик, педагогикадаги янгини яратиш босқичлари киради.

Иккинчи блок - янгини идрок қилиш, ўзлаштириш ва баҳолаш блоки: педагогик ҳамжамиятлар, янгини баҳолаш ва уни ўзлаштириш жараёнларининг ранг-баранглиги, педагогикадаги консерваторлик ва новаторлик, инновация мухити, педагогик жамиятларнинг янгини идрок этиш ва баҳолашга тайёрлиги.

Учинчи блок - янгидан фойдаланиш ва уни жорий этиш блоки, яъни янгини тадбиқ этиш, фойдаланиш ва кенг жорий этиш қонуниятлари ва турларидир. М.М.Поташникнинг инновация жараёнлари талқинлари киши эътиборини ўзига тортади. У инновация жараённинг қуйидаги тузилмасини беради:

- *фаолият тузилмаси - мотив - мақсад - вазифа - мазмун - шакл - методлар - методика компонентлари йиғиндисиди;*
- *субъектив тузилма-инновацион фаолият субъектларининг халқаро, минтақавий, туман, шаҳар ва бошқа сатҳлари;*
- *сатҳий тузилма-инновацион фаолият субъектларининг халқаро, минтақавий, туман, шаҳар ва бошқа сатҳлари;*
- *мазмун тузилмаси - ўқув-тарбиявий ишлар, бошқарув (ва б.)да янгиликнинг пайдо бўлиши, ишлаб чиқиши ва ўзлаштирилиши;*
- *босқичликка асосланган ҳаёт даврилик тузилмаси – янгиликнинг пайдо бўлиши - илдам ўсиши - етуклик – ўзлаш тириши - диффузия (сингиб кетиши, тарқалиши) – бойиши (тўйиниши) – қолоқлик - инқироз – иррадиация(алданиши) – замо навийлаштириши;*
- *бошқарув тузилмаси - бошқарув ҳаракатларининг 4 та турининг ўзаро алоқаси: режалаштириши - ташкил этиши - раҳбарлик қилиши - назорат қилиши;*
- *ташкилий тузилма - диагностик, олдиндан кўра билиши, соф ташкилий, амалий, умумлаштирувчи, татбиқ этувчи.*

Инновация жараёни таркибий тузилмалар ва қонуниятларни қамраб олган тизимдан иборатдир.

Педагогикага оид адабиётларда инновацион жараёни кечишининг 4 та асосий қонуниятлари фарқланади:

- *педагогик инновация мухитининг аёвсиз бемаромлик қонуни;*
- *ниҳоят амалга ошириш қонуни;*
- *қолиплаштириши (стереотиплаштириши) қонуни;*
- *педагогик инновациянинг даврий такрорланиши ва қайтиши қонуни;*

Аёвсиз бемаромлик қонунида педагогик жараён ва ҳодисалар тўғрисидаги яхлит тасаввурлар бузилади, педагогик онг бўлинади, педагогик янгилик баҳоланади ва у янгиликнинг аҳамияти ва қимматини кенг ёяди.

Нихоят амалга ошиш қонуни янгиликнинг ҳаётийлиги бўлиб, у эрта ё кеч, стихияли ёки онгли равишда амалга ошади.

Қолиплаштириш (стереотиплаштириш) қонуни шундан иборатки, унда педагогик инновация фикрлашни бир қолипга тушириш ва амалий ҳаракатга ўтиш тенденциясига эга бўлади. Бундай ҳолатда педагогик қолип (стереотип) қоқоқликка, бошқа янгиликларнинг амалга ошиш йўлига тўсиқ бўлишга мажбур бўлади.

Педагогик инновациянинг даврий такрорланиши ва қайтиши қонунининг моҳияти шундаки, унда янгилик янги шароитларда қайта тикланади.

Педагогик инновация тадқиқотчилари инновация жараёнининг икки типини фарқлайдилар:

Инновациянинг биринчи типи стихияли ўтади, яъни инновацион жараёнда унга бўлган эҳтиёж ҳисобга олинмайди, уни амалга оширишнинг барча шарт шароитлари тизими, усуллари ва йўллари онгли муносабат бўлмайди.

Инновациянинг иккинчи типи онгли, мақсадга мувофиқ, илмий асосланган фаолият маҳсулидир.

Олий мактабдаги инновацион жараёнлар В.А.Сластенин, М.М.Левина, М.Я.Виленский ва бошқалар томонидан тадқиқ қилинган.

Олий мактаб инновацион жараёнлари негизида қуйидаги ёндашувларни белгилаш мумкин:

- *маданиятшунослик жиҳатидан (инсонни билишнинг устувор ривожланиши) ёндашув;*
- *шахсий фаолият жиҳатидан (таълимдаги янги технологиялар) ёндашув;*
- *қўп субъектли (диалогик) ёндашув, касбий тайёргарликни инсонпарварлаштириш;*
- *индивидуал - ижодий (ўқитувчи ва талабаларнинг ўзаро муносабатлари) ёндашув.*

Олий мактабда **инновацион фаолиятнинг субъекти** ўқитувчи, унинг шахсий имконияти ҳисобланади. Бунда ўқитувчи шахсининг ижтимоий-маданий, интеллектуал ва ахлоқий имкониятлари юксак аҳамиятга молик бўлади.

С.М.Годниннинг ишларида *талабанинг шахсий хислатлари педагогик жараённинг субъекти сифатида ёритилади*. Унга қуйидагиларни киритади: ўқитишнинг ҳозирги ва келгуси босқичлари учун қабул қилинган ўқув - тарбия жараёнининг мақсади, вазифаси ва кўрсатмаларини англай билиш; интеллектуал меҳнатнинг янги тадбирларини эгаллаш; мақсадга мувофиқ касбий ўз-ўзини тарбиялаш ва мустақил таҳсил олиш, қийинчиликларни аъло даражада енга билиш, ўсиш ва мустақам ўрин эгаллашнинг кенгаяётган интеллектуал ва касбий имкониятлари, истиқболлари билан қониқиш, ўзининг социал роли функциясини бажаришида фаол муносабатда бўлиш ва ҳоказо.

Инновацион педагогик жараённинг муҳим унсурлари *шахснинг ўз-ўзини бошқариши ва ўзини- ўзи сафарбар қила олиши* ҳисобланади. Унинг энг муҳим йўналишларидан бири **талабаларнинг билиш фаолиятини ривожлантириш**.

Бундай йўналиш талабаларнинг ўқув ишларини фаоллаштириш, уларнинг касбий ихтисослашишини аниқлаб олиш фаоллигини ўз ичига олади.

Таянч йўналишлар - таълим, фан ва ишлаб чиқаришнинг интеграциялашуви, уларнинг ўзаро алоқаларида янги тамойилларга ўтиш.

Шундай қилиб, инновацион фаолият омиллари назарияси таҳлили унинг энг муҳим йўналиши *гуманистик аксиология* экан деган хулосага олиб келади.

Инновацион фаолиятга аксиологик ёндашув инсоннинг ўзини янгилик яратиш жараёнига бахшида қилиши, унинг томонидан яратилган педагогик кадриятлар жамини англатади.

Аксиология инсонга олий кадрият ва ижтимоий тараққиётнинг бирдан бир мақсади сифатида қарайди.

3.2. Ўқитувчининг инновацион фаолияти тузилмаси

Ўқитувчининг инновацион фаолиятига яратувчилик жараёни ва ижодий фаолият натижаси сифатида қаралади.

В.А.Сластенин ўқитувчининг инновацион фаолиятини тузишда унга акмеологик жиҳатдан ёндашади.

Акмеология (акме) - юнонча олий нуқта, ўткир, гуллаган, етук, энг яхши давр деган маъноларни билдиради.

Б.Г. Ананьев, Н.В.Кузьмина, А.А.Деркач ва бошқалар касбий фаолиятнинг самарасини ошириш билан йўғрилган инсон ҳаётининг энг ижодий даврлари, етуклик босқичлари тўғрисида фикр юритадилар. Улар етук инсонларнинг профессионализи, шахс ривожланишининг гуллаган давридаги психик қонуниятлари, профессионализмга етишдаги баландликлардан ўта олиш масалалари билан шуғулланганлар.

В.А.Сластенин акмеологиянинг юксак профессионализмга, мутахассиснинг узоқ ижодий умр кўришига олиб келадиган субъектив ва объектив омилларини асослаб берди. Объектив омилларга олинган таълимнинг сифатини, субъектив омиллари эса инсоннинг истеъдоди ва қобилиятини, ишлаб чиқариш вазифаларини самарали ҳал қила олишидаги масъулияти, мутахассисларга ёндашувини киритади.

Юксак профессионализмга эришишнинг омиллари сифатида қуйидагилар кўрсатилади:

- *истеъдод нишонлари;*
- *уқувлилики;*
- *қобилият;*
- *истеъдод;*
- *оила тарбияси шароити;*
- *ўқув юрти;*
- *ўз хатти-ҳаракати.*

Акмеология илмий нуқтаи назардан профессионализм ва ижод муносабатида олиб қаралади. Бунда қуйидаги категориялар фарқланади:

- *ижодий индивидуаллик;*
- *ўзининг ўсиши ва такомиллашиши жараёни;*
- *ўз имкониятларини амалга ошириши сифатидаги креатив тажрибаси.*

Ўқитувчининг ижодий индивидуаллиги қуйидагилардан иборат:

- *интеллектуал - ижодий ташаббус;*
- *билимлар кенглиги ва чуқурлиги интеллектуал қобилияти;*
- *зиддиятларга нисбатан хушёрлик, ижодга танқидий ёндашув, вужудан*

яратувчиликка курашчанлик қобилияти;

- *ахборотларга ташиналик, муаммолардаги гайри одатийликка ва янгиликка бўлган ҳис-туйғу, профессионализм, билишга бўлган чанқоқлик (Н.В.Вишнекова).*

В.А.Сластенин ижодий индивидуализмни рўёбга чиқаришнинг асосий вазифаларини қуйидагича белгилайди:

- *ижтимоий моҳият касб этган маданиятни бойитиши;*
- *педагогик жараён ва шахс билимларини янгилаб туриши;*
- *самарали ва аҳамиятли меъёрларни белгилайдиган янги технологияларни*

топиши;

- *шахснинг ўз тақдирини ўзи белгилаш ва ўзини ўзи намоён қила олиши асосида ўз ривожланишини таъминлаш;*

Шу тариқа ўқитувчининг ижодий индивидуаллигини шакллантириш шахс ривожланиши ва янгилашнинг динамик инновацион жараёни сифатида тушунилади.

Ижодий индивидуалликни характерлайдиган самарали ўз-ўзини англаш қуйидагиларни қамраб олади: ўзини бошқаларга қиёс қилиш асосида ўз шахсининг бетақдор эканлигини англай олиши; ўзи тўғрисидаги креатив кўринишлар ва тасаввурлари тўплами; индивидуал креатив ўзига хосликларнинг бир бутунлиги ва уйғунлиги, ички бирлиги; шахснинг ўз ривожланишидаги динамиклик ва доимийлик жараёни ва унинг ижодкор сифатида шаклланиши; шахс ўзини намоён қила олиши ва ўзининг муайян ишларни амалга оширишга ҳозир турганлиги; ижодкор сифатида ўзини бахшида қила олиши ва шахсий ҳамда ижтимоий вазиятларда ўзининг ўрнини англай олиши (В.А.Сластенин).

Инновацион фаолият тузилмаси таҳлилида акмеологик ёндашув ўқитувчининг касбий маҳорати чўққиларига эришувида унинг шахси ривожланиш қонуниятларини очиш имконини беради.

Ўқитувчи инновацион фаолиятининг энг муҳим тавсифи креативликдир.

Креативлик термини англия-америка психологиясида 60-йилларда пайдо бўлди. У индивиднинг янги тушунча яратиши ва янги кўникмалар ҳосил қилиш қобилияти, хислатини билдиради.

Ж.Гилфорд креативликни тавсифлайдиган қатор индивидуал қобилиятларни кўрсатади:

- *фикрининг равонлиги;*
- *фикрни мақсадга мувофиқ йўллай олиши;*
- *ўзига хослик (оригиналлик);*
- *қизиқувчанлик;*

- *фаразлар яратиш қобилияти;*
- *хаёл қила олиш, фантастлик (фантазия.)*

Ўқитувчи фаолиятидаги креативликнинг бир неча босқичларини белгилаш мумкин:

Биринчи босқичда тайёр методик тавсияномалар тузуккина кўчирилади; **иккинчи босқичда** мавжуд тизимга айрим мосламалар (модификациялар), методик усуллар киритилади; **учинчи босқичда** ғояни амалга ошириш мазмуни, методлари, шакли тўла ишлаб чиқилади; **тўртинчи босқичда** ўқитиш ва тарбиялашнинг ўз бетакрор концепцияси ва методикаси яратилади.

Ўқитувчининг инновация фаолияти тузилмасидаги энг муҳим компонент бу рефлексиядир.

Рефлексия ўқитувчининг ўз онги ва фаолиятини белгилаш ва таҳлил қила олиш деб қаралади (ўз фикри ва ҳаракатларига ташқаридан назар. В.А.Сластенин).

Педагогикага оид адабиётларда рефлексив жараёнларни изоҳлашнинг икки анъанаси мавжудлиги айтилади:

- *объектлар моҳиятини изоҳлашга ва уларни конструкциялашга олиб келадиган онгинг рефлексив таҳлили;*

- *шахслараро мулоқот маъносини тушуниш рефлексияси;*

Бу билан боғлиқ равишда педагог олимлар куйидаги рефлексив жараёнларни фарқлайдилар:

- *ўз-ўзини ва бошқаларни тушуниш;*

- *ўз-ўзига ва бошқаларга баҳо бериш;*

- *ўз-ўзини ва бошқаларни изоҳли таҳлил қилиш.*

Рефлексия (лотинча Reflexio- ортга қайтиш) субъектнинг ўз (ички психик туйғу ва ҳолатларини билиш жараёни сифатида қаралади.

Фалсафа ва педагогикага оид адабиётларда рефлексия шахснинг ўз онгидаги ўзгаришларни фикрлаш жараёни деб ёзилади.

Психологик луғатда шундай изоҳ берилади: "Рефлексия - фақат субъектнинг ўз-ўзини билиши ва тушуниши эмас, балки бошқалар унинг шахсий хислатлари, ҳис қилиш туйғуси ва билиш (когнитив) тасаввурларини билиш ҳамда тушунишини аниқлаб олишини ҳам англатади.

3.3. Ўқитувчининг инновацион фаолиятини шакллантириш шартлари.

Инновационлик педагогик жараёни ифодалаб, нафақат унинг дидактик қурилмасига, балки ўқитувчининг ижтимоий моҳиятли натижалари ва руҳий киёфасига ҳам тааллуқлидир.

Инновационлик очикликни, бошқалар фикрининг тан олинишини билдиради.

Ўқитувчининг инновацион фаолияти турли хилдаги қарашларнинг тўқнашуви ва ўзаро бойитилиши динамикасида амалга ошишини кўзда тутади.

Ўқитувчининг инновацион фаолиятини самарали амалга ошириш бир қатор шарт-шароитларга боғлиқ. Унга ўқитувчининг тайинли мулоқоти акс фикрларга нисбатан беғараз муносабат, турли ҳолатларда рационал вазиятнинг тан олинишини

уктиришга тайёрлиги киради. Бунинг натижасида ўқитувчи ўз билим ва илмий фаолиятини таъминлайдиган кенг қамровли мавзу (мотив)га эга бўлади.

Ўқитувчи фаолиятида ўз-ўзини фаоллаштириш, ўз ижодкорлиги, ўз-ўзини билиши ва яратувчилиги мавзу (мотив)лар муҳим аҳамият касб этади. Бу эса ўқитувчи шахсининг креативлигини шакллантириш имкониятини беради.

Янгилик киритишнинг муҳим шарти *мулоқотнинг янги вазиятини* туғдиришдир.

Мулоқотнинг янги вазияти - бу ўқитувчининг ўз мустақиллик мавқеини, дунёга, педагогик фан, ўзига бўлган янги муносабатни ярата олиш қобилиятидир. Ўқитувчи ўз нуқтаи назарларига ўралашиб қолмайди, у педагогик тажрибаларнинг бой шакллари орқали очилиб, мукаммаллашиб боради. Бундай вазиятларда ўқитувчининг фикрлаш усуллари, ақлий маданияти ўзгариб боради, хиссий туйғулари ривожланади.

Кейинги шарти - бу ўқитувчининг *маданият ва мулоқотга шайлиги*.

Ўқитувчининг инновацион фаолияти воқеликни ўзгартиришга, унинг муаммолари ва усуллари ечишни аниқлашга қаратилгандир.

Ўқитувчи ва талаба ўртасидаги мулоқот намунасининг ўзгариши инновацион фаолият шартларидан биридир.

Янги муносабатлар анъаналарда бўлганидек, кистовлар, ҳукмга бўйсунуш каби унсурлардан ҳоли бўлиши лозим. Улар тенгларнинг ҳамкорлиги, ўзаро бошқарилиши, ўзаро ёрдам шаклида қурилган бўлиши даркор. Улар муносабатларидаги энг муҳим хусусияти бу ўқитувчи ва талабанинг ижоддаги ҳамкорлигидир.

Инновацион фаолият қуйидаги асосий функциялар билан изоҳланади:

- *касбий фаолиятнинг онгли таҳлили;*
- *меъёрларга нисбатан танқидий ёндашув;*
- *касбий янгиликларга нисбатан шайлик;*
- *дунёга ижодий яратувчилик муносабатида бўлиш;*
- *ўз имкониятларини рўёбга чиқариш, ўз турмуш тарзи ва интилишларини касбий фаолиятида мужассам қилиш.*

Демак, ўқитувчи янги педагогик технологиялар, назариялар, концепцияларнинг муаллифи, ишлаб чиқарувчиси, тадқиқотчиси, фойдаланувчиси ва тарғиботчиси сифатида намоён бўлади.

Ҳозирги жамият, маданият ва таълим тараққиёти шароитида ўқитувчи инновация фаолиятига бўлган зарурият қуйидагилар билан ўлчанади:

- *ижтимоий-иқтисодий янгиланиш таълим тизими, методология ва ўқув жараёни технологиясининг тубдан янгиланиш талаб қилади. Бундай шароитда ўқитувчининг инновация фаолияти педагогик янгиликларни яратиш, ўзлаштириш ва фойдаланишдан иборат бўлади;*

- *таълим мазмунини инсонпарварлаштириш доимо ўқитишнинг янги ташкилий шакллари, технологияларини қидиришни тақозо қилади;*

- *педагогик янгиликни ўзлаштириш ва уни татбиқ этишга нисбатан ўқитувчининг муносабати характери ўзгариши.*

Ўқитувчининг инновацион фаолияти таҳлили янгилик киритишнинг самарадорлигини белгиловчи муайян меъёрлардан фойдаланишни талаб қилади. Бундай меъёрларга - янгилик, мақбуллик (оптимальность), юқори натижалилик, оммавий тажрибаларда инновацияни ижодий қўллаш имкониятлари киради

Янгилик педагогик янгилик меъёри сифатида ўзида таклиф қилинадиган янгини, янгилик даражаси моҳиятини акс эттиради. Педагог олимлар янгиликнинг қўлланиш машҳурлиги даражаси ва соҳасига кўра фарқланадиган мутлак, чегараланган мутлак, шартли, субъектив даражаларини фарқлайдилар.

Мақбуллик меъёри ўқитувчи ва талабанинг натижага эришиш учун сарфланган куч ва воситаларини билдиради.

Натижалилик ўқитувчи фаолиятидаги муайян муҳим ижобий натижаларни билдиради.

Педагогик янгилик ўз моҳиятига кўра оммавий тажрибалар мулки бўлиб қолиши лозим. Педагогика янгиликни дастлаб айрим ўқитувчиларнинг фаолиятига олиб кирилади. Кейинги босқичда - синалгандан ва объектив баҳо олгандан сўнг педагогик янгилик оммавий татбиқ этишга тавсия этилади..

Ўқитувчининг инновацион фаолияти ўз ичига янгиликни таҳлил қилиш ва унга баҳо бериш, келгусидаги ҳаракатларнинг мақсади ва концепциясини шакллантириш, ушбу режани амалга ошириш ва таҳрир қилиш, самарадорликка баҳо беришни қамраб олади.

Инновацион фаолиятнинг самарадорлиги педагог шахсияти билан белгиланади.

В.А.Сластенин тадқиқотларида ўқитувчининг инновацион фаолиятга бўлган қобилиятларининг асосий хислатлари белгилаб берилган. Унга қуйидаги хислатлар тааллуқли:

- *шахснинг ижодий-мотивацион йўналганлиги. Бу - қизиқувчанлик, ижодий қизиқиши; ижодий ютуқларга интил иш; пешқадамликка интилиши; ўз камолотига интилиши ва бошқалар;*

- *креативлик. Бу – ҳаёлот (фантастлик), фараз; қолиплардан ҳоли бўлиши, таваккал қилиши, танқидий фикрлаш, баҳо бера олиши қобилияти, ўзича мушоҳада юритиши, рефлексия;*

- *касбий фаолиятни баҳолаш. Бу - ижодий фаолият методологиясини эгаллаш қобилияти; педагогик тадқи қот методларини эгаллаш қобилияти; муаллифлик концепцияси фаолият технологиясини яратиши қобилияти, зиддиятни ижодий бартараф қилиши қобилияти; ижодий фаолиятда ҳамкорлик ва ўзаро ёрдам бериши қобилияти ва бошқалар;*

- *ўқитувчининг индивидуал қобилияти. Бу - ижодий фаолият суръати; шахснинг ижодий фаолиятдаги иш қобилияти; қатъиятлик, ўзига ишонч; масъулиятлилик, ҳалоллик, ҳақиқатгўйлик, ўзини тута билиши ва бошқалар.*

Инновацион фаолият тадқиқотлари ўқитувчининг инновацион фаолиятга ҳозирлиги меъёрларини белгилашга имкон берди (В.А. Сластенин):

- *инновацион фаолиятга бўлган заруриятни англаш;*
- *ижодий фаолиятга жалб қилинишига шайлик;*
- *шахсий мақсадларни инновацион фаолият билан мослаштириши;*
- *ижодий муваффақиятсизликларни енгишига шайлик;*

- *инновацион фаолиятни ижро этиш учун технологик шайлик даражаси;*
- *инновацион фаолиятнинг касбий мустақилликка таъсири;*
- *касбий рефлексияга бўлган қобилият.*

Олий мактабдаги инновация жараёнлари характери киритилган янгиликлар хусусиятлари, ўқитувчиларнинг касбий имкониятлари, янгилик киритиш ташаббускорлари ва иштирокчиларининг инновацион фаолиятлари хусусиятлари билан белгиланади.

Инновацион фаолиятда энг муҳим масалалардан бири-ўқитувчи шахсидир.

Ўқитувчи-новатор сермахсул ижодий шахс бўлиши, креативликни, кенг қамровли қизиқиш ва машғулликни, ички дунёси бой, педагогик янгиликларга ўч бўлиши лозим.

Ўқитувчини инновацион фаолиятга тайёрлаш икки йўналишда амалга оширилиши лозим:

- *янгиликни идрок қилишга инновацион шайликни шакллантириш;*
- *янгича ҳаракат қила олишга ўргатиш.*

Инновацион фаолиятни ташкил этишда талабаларнинг ўқув-билиш фаолияти ва уни бошқариш алоҳида аҳамиятга эга.

Инновация жараёнлари, уларнинг функциялари, ривожланиш қонуниятлари, механизмлари ва уни амалга ошириш технологиялари, бошқариш тамойилларининг педагогик асосларини ўрганиш олий мактаб ўқув жараёнини замонавий педагогика ҳамда психология фанлари ютуқлари асосида жаҳон стандартлари даражасида ташкил этиш имконини беради.

Таянч тушунчалари

Инновация, хусусий янгилик, диагностика, қолипштириш, ўқитувчининг инновацион фаолияти, аксиология, акмеология, креативлик, рефлексия.

АДАБИЁТЛАР

1.Каримов И.А. Баркамол авлод-Узбекистон тараккиётининг пойдевори.-Т.: Узбекистон, 1997 йил.

2.Азизхужаева Н.Н. Уқитувчи тайёрлашнинг педагогик технологияси. Т.: 2000

3.Беспалко В.П. Педагогика и прогрессивные технологик обучения-М., 1995

4. Кларин М.В. Инновационные модели учебного процесса в современной зарубежной педагогике – М.,1994.

Мавзу Педагогик технологияларнинг илмий асослари

Режа:

1. Педагогик технологияларнинг илмий назарий асослари.
2. Педагогик технологиялар махияти.
3. Педагогик технологиянинг асосий аспекти.

Педагогикага оид адабиётлар таҳлили шуни кўрсатадики, ҳозирги даврда **педагогик технология** тушунчаси таълим амалиёти ва назарияси илмдан мустаҳкам ўрин эгаллади, лекин уни педагогиканинг мукамал луғатлари (тезаурус)даги ўрни ҳали номаълумлигича бўлмай қолмоқда.

Педагогик технология тушунчасининг шаклланиши ва ривожланиши тарихида турли қарашлар мавжуд бўлган: у техник воситалар ҳақидаги таълимот деб ҳамда ўқитиш жараёнини лойиҳалаштирилган ҳолда изчил ва мунтазам ташкил этиш деб талқин қилинган. Ҳозир педагогик технологияларнинг бир қанча таърифлари мавжуд.

В.П. Беспалько педагогик технологияни *амалиётга татбиқ қилинадиган муайян педагогик тизим лойиҳаси* сифатида белгилайди. У педагогик тизим технологиялар ишлаб чиқиш учун асос бўлади, деб ҳисоблайди. Бунда асосий диққат ўқув-педагогик жараёни олдиндан лойиҳалашга қаратилади, **дидактик вазифа ва ўқитиш технологиялари** тушунчасидан фойдаланилади. Шу тариқа В.П.

Беспалько ўқув жараёнини лойиҳалаш ғоясини илгари суради, афсуски, педагогик **технология ва лойиҳа** тушунчалари ҳақида аниқлик йўқ.

Педагогик технология таълим жараёнига жадаллик билан кириб бораётган бўлса ҳам, унинг мақоми ноаниқлигича қолиб кетмоқда. Тадқиқотчиларнинг ишларида фан ва амалиёт оралиғидан ўрин эгалламоқда.

Н.Ф.Талызина ҳар бир педагог реал педагогик жараённи ташкил этишдан олдин ўқув жараёни ҳақида *технологик даражада билимлар тизимини билиб олган бўлиши шарт* деб ҳисоблайди. У фан ва амалиёт оралиғида тамойилларни олға сурувчи, методлар ишлаб чиқувчи, уларни изчил қўллаш каби масалалар билан шуғулланувчи -алоҳида фан бўлиши керак, деб ҳисоблайди, уларсиз педагогик жараён асосланмай қолади (технология реал ўқитиш жараёни сифатида).

Айрим муаллифлар ўқитиш технологияларига фан ва санъат оралиғидаги фан деб қарайдилар, бошқалари уни лойиҳалаш билан боғлайдилар.

Шундай қилиб, бир ёндашувда ўқитиш технологиялари ўқитишнинг барча воситаларини қамраб олган қандайдир жиҳозлаш сифатида ҳам белгиланади. Унда технология ўқув жараёнини техниклаштиришни тақозо қилади.

Бошқа ёндашувда технологияга таълим амалиётини янги ёки замонавийлаштирилган билимлар билан таъминлашнинг усули сифатида қарашга имконият беради. Бунда технологияга таълимнинг илмий тамойиллари ва амалиётини татбиқ этиш сифатида қаралади.

Технология тушунчаси 60-йиллардаги Америка ва Ғарбий Европада таълимни ислоҳ қилиниши билан боғлиқ равишда кириб келди. Б.Блуи, Ж. Королл, П.Я.Гальперин, В.И.Давыдов, Н.А.Менчинская, З.И.Калмыкова, Л.И. Занков технологиялари машҳур. Ўқитишни ташкил қилишнинг технологик ёндашувлари В.П.Беспалько, Н.Ф.Талызина, Л.М.Фридман, Ю.Н.Кулюткина, Г.С.Сухобской, Т.В.Кудрявцев, А.М. Матюшкин, М.И.Махмутов каби аксарият психолог ва дидактикачиларга тааллуқлидир.

Технологик ёндашувлар таҳлили шуни кўрсатадики, аксарият ўқитиш технологиялари бўш технологияланганлиги бўйича қолиб кетмоқда. Бир қатор технологияларда назарий асослар кучайтирилган, амалий томони у қадар ойдинлаштирилмаган.

Т.А.Балло технологиянинг бир томонини, яъни ўқитишда топшириқли ёндашувни ёритади. Бошқаларида ё компьютер орқали дастурлаштирилган ўқитиш ёки ўқитишнинг муаммоли тузилмаси ажралиб туради.

Л.В. Занков, Т.Я.Гальперин, В.И.Давидов тадқиқотларида босқичли ўқитишнинг яхлит технологиялари ҳақида фикр юритилади.

1. Педагогик технологияда ҳали кўп аниқланмаган масалалар бор. бу муаммони тадқиқ этиш ўқитиш технологиясининг тушунчаси ва методологик моҳиятини аниқлаш билан боғлиқ.

Педагогик технология ўзига хос ва потенциал яратиладиган педагогик натижаларга эришиш учун педагогик тизимнинг барча ташкилий томонларига алоқадор назарий ва амалий (таълим тизими доирасида) тадқиқотлар соҳаси сифатида белгиланади.

Педагогик технология моҳиятини ёритиш учун педагог-дидактикачилар томонидан берилган таърифларга тўхталишни мақсадга мувофиқ деб топамиз.

«**Педагогик технология** – психологик ва педагогик ўқитлар йиғиндиси бўлиб, шакллар, методлар, усуллар, ўқитиш йўллари, тарбиявий воситаларнинг махсус тўпламидир. Айти замонда у педагогик жараённинг ташкилий-методик омилини ҳам билдиради» (Б.Лихачев).

«**Педагогик технология** – ўқув жараёнини амалга оширишнинг мазмуний техникаси» (В.П. Беспалько).

«**Педагогик технология** – режалаштирилган ўқитиш натижаларига эришиш жараёни тавсифи» (И.П. Волков).

«**Технология** – ишлов бериш, ҳолатни ўзгартириш санъати, маҳорати, малакаси ва методлар йиғиндиси» (В.М. Шепель).

«**Педагогик технология** – талаба ва ўқитувчининг уларга зарур шароит яратиш орқали ўқув жараёнини лойиҳалаштириш, ташкил этиш ҳамда ўтказиш бўйича улар педагогик фаолиятининг ҳар томонлама ўйланган моделидир.»(В.М.Манахов).

«**Педагогик технология** – бу таълим шаклларини жадаллаштириш вазифасини кўзлаган ўқитиш ва билимларни ўзлаштиришнинг барча жараёнларини техника ва инсон омилларида ва уларнинг биргаликдаги ҳаракатлари воситасида яратиш, татбиқ этиш ва белгилашнинг изчил методидир» (ЮНЕСКО).

«**Педагогик технология** – педагогик мақсадларга эришишда фойдаланиладиган шахсий имкониятлар, жиҳозлар ва методологик воситаларда амалда бўлишнинг тизимли йиғиндиси ва тартибини билдиради»(М.В.Кларин).

«**Педагогик технология** – ўзида турли муаллифлар (манбалар)нинг барча таърифлари мазмунини қамраб олган мазмуний умумлашма ҳисобланади». (Г.К. Селевко).

Бу таърифлар таҳлилидан **педагогик технология натижани қўлга киритиш учун таълим доирасида зарур бўлган воситалар тизимини режалаштириш ва татбиқ** этиш деган хулосага келиш мумкин.

Таълим технологияси деганда таълимнинг белгиланган мақсади ва талабанинг билим даражасига кўра ўқув фаолиятини бошқаришнинг назарий лойиҳаси ва педагогик тизимнинг амалда бўлишини таъминловчи зарур воситалар тизими тушунилади.

Ўқитишнинг шахсга йўналтирилган технология бирор назария ва мақсад асосида ишлаб чиқилади. Педагогик тизимнинг амалда бўлиши, унинг мосланувчанлиги ҳамда талабанинг шахсий хусусиятлари, уларнинг технологик ва индивидуал меъёрлари билан боғланган. Бунда ушбу технологияларнинг мослашувчанлиги, уларнинг вариативлиги, талаба хатти-ҳаракатларининг босқичлилиги муҳим аҳамият касб этади.

ўқитиш технологияси сатҳида ўқув жараёнининг барча компонентлари ёритилади.

Шахсга йўналтирилган технология асосида талабаларнинг интеллектуал ва эмоционал-мотивацион ривожланиши, билим ва касбий малакалар шаклланиши, таълим жараёнига қадрият сифатида ёндашиш муносабатини таъминлаш, фаолликни ошириш, ўз-ўзини англаш ва мустақиллигини шакллантириш ётади.

Бу тадқиқотларни таҳлил қилган ҳолда ушбу таърифни бериш мумкин:

Педагогик технология таълим мақсадларига эришиш ва шахснинг ривожланишига қаратилган педагогик фаолиятни муттасил равишда ривожлантириш тизими лойиҳасидир.

Олий таълимни ислоҳ қилиш бу масалаларга илмий асосланган нуқтаи назардан ёндашишга мажбур этади. Ҳар қандай лойиҳалаш, ўқитишнинг илмий асосланган воситалари бўлгани ҳолда унинг технологиклиги ҳисобланмайди.

Лойиҳалаш методологик функция бажаради. У талабанинг психик ривожланиш қонуниятлари, ўқув жараёнининг ривожланиш хусусиятлари ва педагогик бошқарув усулларининг тадқиқот воситаси сифатида майдонга чиқади.

Олий ўқув юртида таълимни такомиллаштириш мақсадида педагогик мулоқотнинг янги шакллари, ахборотларнинг таркибий қисмларини қайта ишлаб чиқиш, ўқув фаолиятини бошқаришнинг янги шакллари талаб қилинади.

Технологик тараққиёт бугунги кунда ижтимоий жараёнларни кузатиб боришга қодир энг муҳим компонентлардан биридир. Педагогик таълим технологиясини яхшилаш жамият маданий савиясини ва унинг иқтисодий қудратини шакллантириш шартидир.

Ўқитиш технологияси таълимнинг фаолиятини таъминлайди, билимларни меҳнат жараёнига татбиқ этишни таъминлайди, педагогнинг онглилигини қолипга туширади, унинг жадал ҳаракат қилишига ва ҳаёт йўлига таъсир кўрсатади.

Касбий ўқитиш технологияси шахсни интизом, ирода ва ихтисосликка бўлган кизиқишни юзага келтиради. Мутахассисга бўлган ҳар томонлама талабни қаноатлантиришга қаратилган таълим технологиялари педагог ва талабанинг ҳамкорлигига тезликда мосланган психологик-педагогик шарт-шароитларни амалга оширишга йўналтиради.

Мутахассисларни касбий тайёрлаш технологик тамойили бўлажак касбига қаратилган мақсадлар, мазмун функциялари, ўқитиш методларидир. Шундан келиб чиққан ҳолда педагогик технологиялар ишлаб чиқилади.

Педагогик технологиялар таърифларига бўлган турли ёндашувлар шуни кўрсатадики, ҳақиқатдан ҳам ўқитиш технологиялари фан ва ишлаб чиқариш ҳамда ўқув-педагогик жараён оралиғидан ўрин олади. Бу касбий дидактик тайёргарлик тизимидаги билимларнинг мустақил соҳаси бўлиб, у ўқитишнинг дидактика назарияси ва амалиёти билан чамбарчас боғланган. У ўқув фаолиятини бошқариш жараёнини лойиҳалаш ва конструкциялаш функцияларини ўзида қамраб олади.

Ўқитиш технологияси таркибига ўқув жараёнини бошқаришнинг аниқ усуллари, бошқариш ва ўқитишнинг айни истиқболли тадбирлари ҳақидаги ҳам назарий, ҳам амалий билимлар киритилади. ўқув жараёнининг бориши шароитларига мос равишда уларнинг изчиллиги белгиланади.

Ўқитиш технологияси, ўқитиш назарияси, ўқитиш техникаси. Улар ўқув фаолиятини бошқариш ҳақидаги педагогик соҳалардир, улар умумлаштирилган даражасига кўра амалга оширилади.

Педагогик технология таълим истиқболининг жараёнлаштирилган аспектидир.

Ўқитиш технологиясини белгилаш – бу касбий фаолият соҳасидаги таълимий ва такомиллашиш самарасини таъминловчи ўқув жараёнини меъёрий бошқариб туришдир.

Илмий адабиётларда **педагогик технологиянинг** уч аспекти тўғрисида фикр юритилади: *илмий, тавсифий, амалий*.

Илмий аспектда ўқитишнинг мақсади, мазмуни ва методлари илмий асосланади, педагогик жараён лойиҳалаштирилади.

Тавсифий аспектда режалаштирилган ўқитиш натижаларига эришишнинг мақсади, мазмуни, методлари ва воситаларининг иштироки асосида алгоритм жараёни ишлаб чиқилади.

Амалий аспектда педагогик технология жараёни амалга оширилади.

Таълим амалиётига нисбатан педагогик технологиянинг уч сатҳи белгиланади: *умумпедагогик, хусусий методик, локал (модул)*.

Умумпедагогик технология яхлит таълим жараёни ифода қилади.

Хусусий методик технология бир фан доирасидаги ўқув -тарбия жараёнини амалга ошириш методлари ва воситаларидан иборат бўлади.

Локал (модул) технология ўқув тарбия жараёнининг махсус бўлимларига технологияни татбиқ қилишни ифода қилади. Бу технология хусусий дидактик ва тарбиявий вазифаларни ҳал қилишга қаратилади.

Педагогикада ўқитиш технологиялари билан бирга таълимий технологиялар ҳам ўрин олган. Таълимий технологиялар мазмун-ахборот аспекти билдирса, ўқитиш технологияси жараёнга алоқадор деб ҳисобланади, яъни улар орасида ҳали ҳам аниқ фарқлар белгиланмаган.

Педагогик технология талабаларнинг тайёргарлик даражасига, уларнинг ахборотлар билан танишгашшк ва амалий тайёргарлигига мосланган бўлиши лозим.

Касбий таълим тизимида ўқитиш технологиялари фундаментал ва амалий билимларнинг ўзлаштирилишини, ҳаракатларнинг рефлексивлигани акс эттиради ва ўз касбий фаолиятини шакллантиради.

Педагогик технология ўқитувчи ва талаба фаолияти билан белгиланади. Фаолиятнинг бундай турларига кўра педагогик технологиянинг тузилмаси аниқланади.

Педагогик технологиянинг тузилмаси. *У концептуал асос, таълим жараёни мазмуни, технологик жараёндан* иборат бўлади.

Ҳар бир педагогик технология **муайян илмий концепцияга** асосланади.

Педагогик технологиянинг **илмий концепцияси** таълим мақсадларига эришишнинг фалсафий, психологик, ижтимоий-педагогик ва дидактик асослашларни қамраб олади.

Таълим жараёни мазмуни таълим жараёнининг умумий ва аниқ мақсадлари, ўқув материали мазмунидан иборат бўлади.

Технологик жараён ўқув жараёнини ташкил этиш, ўқитувчи фаолияти, талаба фаолияти, ўқув жараёнини бошқариш усуллари, ўқув жараёни диагностикасини камраб олади.

Тадқиқотчилар ҳар қандай педагогик технологияларни қаноатлантирадиган мезонларни белгилайдилар.

Изчиллик педагогик технологиянинг мезони сифатида жараённинг мантикийлиги, педагогик технологиянинг барча қисмларининг ўзаро боғликлиги, яхлитлигани ўз ичига олади.

Педагогик технологиянинг мезонларидан бири **бошқарувга** асосланганлигидир. У ўқув жараёни диагностикаси, уни режалаштириш ва амалга оширишни лойиҳалаш, ундаги ўқитиш методлари ва воситалари билан ўзгартириб туришдан иборат бўлади.

Педагогик технологиянинг **самарадорлик** мезони таълим жараёнининг конкрет шароитларида олинадиган юксак натижаларни кўзда тутди.

Қайта тиклаш педагогик технологиялар мезонларидан биридир. Унда педагогик технологияларни бошқа ўқув юртлирида қўллаш имконияти тушунилади.

Шундай қилиб, олий мактабда мутахассисларнинг касбий тайёргарлиги мураккаб ва доимий ҳаракатдаги тизимни ташкил этади. Бу тизимда бўлғуси ўқитувчининг технологик тайёргарлиги алоҳида ўрин тутди. У бўлғуси педагогнинг интеллектуал ривожланиши, фаол ўқиши, ижодий шахсининг ривожланиши, тафаккурнинг касбий йўналганлигани идрок қилиш, ўқув-билиш фаолиятини ташкил этишда тадқиқий (илмий) тамойилларни амалга ошириш билан боғланган.

Бўлғуси педагогнинг технологик тайёргарлиги олий ўқув юртида педагогик технологияларни амалга оширишни талаб қилади. Олий ўқув юрти таълим жараёнида фойдаланиладиган ва кенг тарқалган педагогик технологиялар: *муаммоли ўқитиш, ўқитишнинг табақалаштирилган ва индивидуал технологияси, программалаштирилган ўқитиш технологияси, компьютар ахборот технологияси, муаллифлик технологиясидир.*

Таянч тушунчалари

Педагогик технологиялар, изчиллик, технологик жараён, илмий концепция, ўқитиш технологияси, касбий тайёргарлик.

АДАБИЁТЛАР

1. Азизхужаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат – Т., 2003 ва 2006
2. Бордовский Г.А. Извочкин В.А. Новые технологии обучения-М., 1989
3. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике – Рига, 1995
4. Шаталов В.Ф. Педагогическая проза – М: Педагогика, 1980

Мавзу: **Таълим технологиялари.**

1. Таълим технологиялари.

2. “Талимий технология”, “Педогогик технология”, “Ўқитиш технология” тушунчаларининг таҳлили.

Инсоният цивилизациясининг қуйи босқичларида шахсни тарбиялаш, унга таълим беришга йўналтирилган фаолият содда, жуда оддий талаблар асосида ташкил этилган бўлса, бугунги кунга келиб таълим жараёнини ташкил этишга нисбатан ўта катий ҳамда мураккаб талаблар қўйилмоқда. Чунончи мураккаб техника билан ишлаш оладиган, ишлаб чиқариш жараёнининг моҳиятини тўлақонли англаш имкониятига эга, фақулотда рўй берувчи вазиятларда ҳам юзага келган муаммоларни ижобий ҳал этувчималакали мутахасисни тайёрлашга бўлган ижтимоий эҳтиёж таълим жараёнини технологик ёндошув асосида ташкил этишни тақозо этмоқда.

Шу боис ижтимоий тараққиёт билан узвий алоқадорликда ривожланиб бораётган педогогика фанининг вазифалари доираси кенгайиб бормоқда. Табиий равишда замонавий фан-техника ютуқларидан самарали фойдалана олиш мазкур фан олдига ҳам қўйилгандир.

Айни вақтда Республика ижтимоий ҳаётига шиддатли тезликда ахборотлар оқими кириб келмоқда ва кенг кўламини қамраб олмоқда. Ахборотларни тезкор суратда қабул қилиб олиш, уларни таҳлил этиш, қайта ишлаш, назарий жиҳатдан умумлаштириш, хулосалаш ҳамда ўқувчига етказиб беришни йўлга қўйиш таълим тизими олдида турган долзарб муаммолардан бири ҳисобланади. Таълим-тарбия жараёнига педогогик технологияни тадбиқ этиш юқорида қайд этилган долзарб муаммоларни ижобий ҳал этиган хизмат қилади.

Таълим тизимини технологиялаштириш ғояси ўтган асрнинг бошларида Ғарбий Европа ҳамда АҚШда таълим тизимини ислох қилиш, таълим самарадорлигини ошириш, шахснинг ижтимоилашувини таъминлаш учун муайян шар-шароитни яратиш борасидаги ижтимоий ҳаракат юзага келган даврда илк бора ўртага ташланди. Мазкур ғоя 30 йилларда таълим жараёнига “педагогик техника” (таълим техникаси) тушунчасини олиб кирилиши билан асосланди. Ушбу даврларда яратилган махсус адабиётларда “педагогик (таълим) техника (си)” тушунчаси “ўқув машғулотларини аниқ ва самарали ташкил этишга кўмаклашувчи усул ва воситалар йиғиндиси” тарзида талқин этилди ҳамда ўқув жараёнига ўқув ва лаборатория жихозларининг олиб кирилиши, улардан самарали, унумли фойдаланиш, материал мазмунини кўрсатмали қуроллар ёрдамида тушунтириш каби ҳолатлар таълим самарадорлигини оширишга ёрдам берувчи етакчи омиллардир дея боҳоланади.

20 асрнинг 50 йилларида таълим жараёнида техник воситаларни қўллаш “таълим технологияси” йўналишини белгилаб берувчи омил дея этироф этилади, асосий этибор ўқувчилар аудиториясини кенгайтириш техник воситалардан фойдаланиш эвазига амалга оширилиши, техник воситаларни имкониятларини янада такомиллаштириш, уларни ахборот сиҳимини кенгайтириш, ахборотларни

узатиш хизматини сифатли ташкил этиш, таълим олишни индивидуаллаштириш каби масалаларга қаратилади. Бу борада олиб борилган тадқиқотларнинг объекти, таянч нуқтаси сифатида техник воситалар имкониятлари, уларни такомиллаштириш жараёни қабул қилинди, шунингдек, ўқув жараёни “технологиялаштириш”нинг ташкилий жихатларини ўрганишга алоҳида урғу берилди.

60 йилларнинг бошларида таълимни дастурлаш асосида таълим жараёнини ташкил этиш “технология” тушунчасининг моҳиятини очиб берувчи омил сифатида кўрина бошланди. Дастурий таълим ўқувчиларга муайян билимларни алоҳида қисм холида эмас, балки изчил, яхлит тарзда беришни назарда тутди. Таълим жараёнининг яхлит, мақбул дастурига мувофиқ ташкил этиш таклифи илк бора АҚШда фаолият юрита бошлаган “дастурий таълим ва ўргатувчи машиналар бўйича бирлашган Қўмита” томонидан илгари сурилган. Дастурий таълим ўзида таълим мақсадлари, уларни ўзгартириш ва бохолашнинг мос равишдаги мезонлари ҳамда таълим муҳитининг аниқ тавсифини қамраб олади. (1. жадвал)

(кўрсатилади.)

Таълим жараёнини технологиялаштириш назариясининг шаклланиши узоқ муддатли вақт оралиғида кечди. Қатор мамлакатларда таълим технологияси ва унинг муаммоларини тадқиқ этишга алоҳида этибор қаратилади. Таълим технологияси муаммоларини тадқиқ этувчи ташкилотлар тузулди, махсус журналлар нашр этилди. (2. жадвал):

“Таълим технологияси”назариясининг шаклланиш босқичлари. (1. жадвал)

№	БОСҚИЧЛАР	ЙИЛЛАР	ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ--ТТ
1	1-БОСҚИЧ	XX аснинг 30 йиллари	Т Т- ўқув машғулотларини аниқ ва самарали ташкил этишда кўмаклашувчи усул ва воситалар еғиндиси(пед технология)
2	2-БОСҚИЧ	XX асрнинг 50 йиллари	Т Т—Пед тех.+жараёнида техник воситаларни (ТВ қўллаш, уларнинг имкониятларини такомиллаштириш, ахборот сиғимини кенгайтириш, ахборотларни узатиш хизматини сифатли ташкил этиш, ўқувчи фаолиятини индивидуаллаштириш.

3	3-БОСҚИЧ	XX асрнинг 60- йиллари	ТТ=пед тех. + ТВ + дастурий таълим (ДТ). Дастурий таълим-таълим мақсадларини аниқланиши, таълим жараёнини умумий лоихалаш ўқувчилар томонидан назарий билимларни ўзлаштирилиши эхтимоилини олдиндан ташхислаш таълим жараёнини самарадорлигини аниқлаш, мақсадинини натижаланганлигини ўрганиш, фаолият натижаларини тахлил этиш.
ТТ = пед.тех + ТВ + ДТ			

Таълим технологияси муаммоларин тадқиқ этувчи ташкилотлар ҳамда илмий журналлар. (2 жадвал)

Мамлакатлар	Ташкилот номи	Таш.топ. йил	Журнал номи	Нашр эт. й.
АҚШ	Таълим коммуникацияси Асоциаси	1971	“Таълим технологияси”	1961
Англия	Педогогик таълим Миллий Кенгаши	1967	“Таълим технологияси ва дастурли таълим”	1964
			“Таълим технологияси”	1970
Япония	4 номда илмий жамиятлар фаолият олиб бормоқда	1965-70	“Таълим технологияси”	1965
			“Таълим технологияси соҳасидаги тадқиқотлар”	1965
Италия			“Таълим технологияси”	1971

Юқорида номлари келтирилган ташкилот ҳамда илмий журналлар фаолиятининг асосий мазмуни таълим технологияси муаммолари бўйича олиб

борилаётган илмий тадқиқотлар ғоялари ва натижаларини умумлаштириб, таҳлил этиб бориш, шунингдек, ушбу тадқиқотлар натижаларининг таҳлили асосида муайян тавсияларни ишлаб чиқиш, энг самарали тадқиқотларни оммалаштиришдан иборатдир. Таълим технологиясининг моҳияти, унинг ютуқлари билан таълим соҳаси ходимларини хабардор этиб бориш, уларнинг бу борадаги малакаларини оширишга йўналтирилган фаолиятни ташкил этиш ҳамда таълим технологияси муаммоларини тадқиқ этувчи ташкилотлар зиммасидадир.

Ривожланган мамлакатларда таълим технологияси борасида катта тажрибалар тўпланган бўлиб, айтини вақтда улардан самарали фойдаланиб келинмоқда. Ўзбекистон Республикасида ҳам бу борада муайян тажрибалар тўпланаётган бўлсада, бироқ бир қатор муаммолар ҳам мавжуд. (2- шакл): (кўрсатилади.)

Мазкур муаммоларни ижобий ҳал этилиши таълим-тарбия жараёнларида муайян самарадорликка эришиш билан бир қаторда баркамол шахс ва малакали мутахасисни тарбиялашга имкон беради

Республика таълим муоассасалари фаолиятига педагогик технологияларни жорий этиш муаммолари. (2. шакл)

Замонавий ўқитиш технологиялари-мажмуавий интеграл (бутун, узвий боғлиқ) тизм бўлиб, унда таълим мақсадлари асосида белгиланган кўникма ва малакалар ўқувчилар томонидан назарий билимларни ўзлаштириш, улардан муайян маънавий-ахлоқий сифатларни тарбиялашга йўналтирилган педогогик фаолият усулларининг маълум тартибга солинган тўплами сифатида акс этади. Бу ўринда таълим мақсадларининг белгиланиши (кимга ва нима учун?), мазмунни танлаш ва ишлаб чиқиш (нима?), таълим жараёнларини ташкил қилиш (қандай?), таълим метод ва воситаларининг белгиланиши (нималар ёрдамида?), шунингдек, ўқитувчиларнинг малака даражаси (ким?), эришилган натижаларни баҳолаш методи (қандай йўл билан?) инобатга олиш лозим. Келтирилган мезонларнинг мажмуавий тарзда қўлланиши ўқув жараёнининг моҳияти ва технологиясини белгилаб беради.

Педогогик вазифани белгилашда қуйидагиларни инобатга олиш мақсадга мувофиқдир:

--таълим мақсадларини ҳал этиш асосида ўқув предмети мазмунини аниқлаш;

--ўқув предмети ахборот тузилмасини ишлаб чиқиш ва уни ўқув унсурлари тизими кўринишида ифодалаш;

--ўқувчиларнинг ўқув унсурларини ўзлаштириш даражаларини аввалдан белгилаш;

--ўқувчиларнинг дастлабки билим даражасини аниқлаш (бу кўрсаткич ўқув предметининг мазмуни асосланадиган ўқув материални ўзлаштирганлик даражасидан келиб чиқади) ;

--моддий база ҳамда таълимнинг ташкилий шаклларига қўйилган чегараларни белгилаш.

Педогогик вазифаларни ҳал этилишини таъминловчи ўқитиш технологиясини лоиҳалашга қаратилган ўқитувчи фаолияти таълимнинг метод, шакл ва воситаларини шакллантириш билан белгиланади. Бошқача қилиб айтганда, педогог фаолияти ута асосий омил билан тавсифланади: бошқариш тури, ахборот алмашишжараёнининг тури, ахборотни узатиш воситаларининг типлари ва билиш фаолиятини боқариш.

Ўқитиш жараёнига фаолият нуктаи назаридан ёндошиш канцепциясига асосланиб, уни ташкил этишнинг қуйидаги мантиқий кетма-кетлигини асослаш мумкин. Дастлаб ўқув материали мазмунининг тавсифи, уни ўрганишдан кўзланган мақсад (ўзлаштириш даражалари), шунингдек, педогогик вазифанинг қўйилиш шартлари таҳлил этилади. Сўнгра ўқитишнинг мос равишдаги методлари ҳамда ўқувчиларнинг билиш фаолиятининг бошқариш тизими ишлаб чиқилади. Шу асосда ўқитиш воситаларининг рўйхати тузилди. Ушбу усул билан ҳосил қилинган метод ва таълим воситаларининг яхлит тизими ташкилий шакллар билан уйғунлаштирилди, яъни муайян технология ишлаб чиқилди.

Умумлашган педогогик технологиялар маълум психо-педогогик асосларда қурилган “синтетик назария” сифатида қаралади.

Бугунги кунда педогогик технологиялар тадбиқий асосини шахсий фаолиятли ёндошув, танқидий-ижодий, фикрлаш муаммоларни ҳал этиш, қарор қабул қилиш ва жамоада ҳамкорликни қарор тотиришга оид педогогик технологияларни ишлаб чиқиш эҳтиёжи юзага келмоқда. Айтилиши мумкин таълим муассасалари амалиётида қуйидаги педогогик технологиялардан самарали фойдаланилмоқда.(3-жадвал)(кўрсатилади.)

Шундай қилиб, аввалдан лоиҳалаштирилган таълим-тарбия жараёнининг педогогик технологияси ўзида методлар тизими, мақсад, шакл, воситалари, ўқитувчи ва ўқувчиларнинг биргаликда фаолият кўрсатиш имкониятлари ҳамда яқиний натижаларга эришиш борасидаги мажмуани мужассамлаштиради.

Педогогик технология турлари 3-жадвал

Пед.тех турлари	Мақсади	Моҳияти	Меҳанизми
Муаммоли таълим	Ўқувчиларнинг билиш фаоллиги ва ижодий мустақиллигини ошириш	Ўқувчиларга кетма-кет ва мақсадли равишда уларнинг билимларни ўзлаштириш борасидаги фаолликни юзага келтиришга хизмат қилувчи масалаларни бериб бориш	Тадқиқотчилик методлари, билиш фаолиятига йўналтирилган масалаларни ечиш
Мужассамлаш-тирилган ўқитиш	Шахсни ҳис қилиш хусусиятларига максимал даражада яқинлаштирилган таълим жараёнини тузулмасини яратиш	Машғулотларни блокларга бириктириш ҳисобида фанларни чуқур ўзлаштиришга эришиш	Ўқувчилар иш қобилияти динамикасини ҳисобга олувчи таълим методлари
Модулли таълим	Таълим мазмунини шахс индивидуал эҳтиёжлари ва унинг базавий тайёрлигига даражасига мувофиқлаштириш	Ўқувчиларни индивидуал ўқув дастури асосида мустақил ишлашлари	Муаммоли ёндошувни амалга оширишнинг индивидуал мароми
Ривожлан-тирувчи таълим	Шахс ва унинг қобилиятларини ривожлантириш	Ўқув жараёнини шахс потенциал имкониятлари ва уларни амалга оширишга йўналтириш	Ўқувчилар фаолиятини турли соҳаларга йўналтириш
Дифференциал таълим	Ўқувчиларни лаёқати, қизиқиш ва қобилиятини аниқлаш учун қулай шароитларни яратиш	Турли ўзлаштириш даражалари бўйича мажбурий меъёр(стандарт)дан кам бўлмаган хажмдаги дастур материални ўзлаштириш	Индивидуал таълим методи.

Фаол (мажмуавий) ўқитиш	Ўқувчилар фаоллигини ташкиллаштириш	Бўлажак касбий фаолиятни предметли ва ижтимоий мазмунини моделлаштириш	Фаол ўқитиш методлари
Ўйин технологиялари	Билим, кўникма ва малакаларни ўзлаштиришнинг шахсий фаолият тавсифида бўлишини таъминлаш	Ўқув ахборотларини қайта ишлаш ва ўзлаштиришга йўналтирилган мустақил билиш фаолияти	Ўқувчиларни ижодий фаолиятга жалб этишнинг ўйин методлари.

Таянч тушунчалар

Таълим технологиялари, дифференциал таълим, таълим тизими, педагогик технология, ўқитиш технологиялари, модулли таълим.

АДАБИЁТЛАР

1. Ўзбекистон Республикаси таълим тўғрисидаги қонуни. – Тошкент: Шарқ 1997йил.
2. Бордовский Г.А. , Извочкин В.А.: Новый технологии: обучения – М., 1967
3. Кудрявцев П.О Проблемное обучение: истоки и сущность – Знание: 1991
4. Селевко Г. К. Современный образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: народное образование, 1998.
5. Юдин В.В. Педагогическая технология – Ярославль, 1997

Мавзу: Муаммоли ўқитиш технологияси

Режа

1. Муаммоли таълим моҳияти
2. Муаммоли вазият.
3. Муаммоли таълим шартлари.
4. Муаммоли таълимнинг асосий методлари.

Муаммоли ўқитиш бу такомиллашган ўқитиш технологиясидир.

Ҳозирги олий мактабдаги самарадор ўқитиш технологияси - бу муаммоли ўқитишдир. Унинг вазифаси фаол билиш жараёнига ундаш ва тафаккурда илмий-тадқиқот услубини шакллантиришдир. Муаммоли ўқитиш ижодий, фаол шахс тарбияси мақсадларига мос келади.

Муаммоли ўқитиш жараёнида талабанинг мустақиллиги ўқитишни репродуктив шаклларига нисбатан тобора ўсиб боради.

Ҳозирги педагогикага оид адабиётларда муаммоли ўқитишнинг турли таъриф ва тавсифлар бор. Бизнингча, нисбатан тўлиқ ва аниқ таъриф М.И.Махмудова томонидан берилган бўлиб, унда муаммоли ўқитиш мантикий фикрлар тадбирлари (таҳлил, умумлаштириш) ҳисобга олинган ўргатиш ва дарс бериш усулларини қўллаш қоидалари ва талабаларнинг тадқиқот фаолиятлари қонуниятларининг (муаммоли вазият, билишга бўлган қизиқиш ва талаб...) тизими сифатида изоҳланади.

Муаммоли ўқитишнинг моҳиятини ўқитувчи томонидан талабаларнинг ўқув ишларида муаммоли вазиятни вужудга келтириш ва ўқув вазифаларини, муаммоларини ва саволларини ҳал қилиш орқали янги билимларни ўзлаштириш бўйича уларнинг билиш фаолиятини бошқариш ташкил атади. Бу эса билимларни ўзлаштиришнинг илмий-тадқиқот усулини юзага келтиради.

Маълумки, ўқитишнинг ҳар қандай асосида инсон фаолиятининг муайян қонуниятлари, шахс ривожига ва улар негизда шаклланган педагогик фаннинг тамойиллари ва қоттдалари ётади. Инсоннинг билиш фаолияти жарасни мантикий билиш зиддиятларини ҳал қилишда объектив қонуниятлари дидактик тамойилларга таянади. Ўқитишнинг ҳозирги жарасни таҳлили психолог ва педагогларнинг фикрлаш муаммоли вазиит, кутилган хайрат ва маҳлиё бўлишдан бошланади, деган хулосалари ҳақиқатга яқин эканлигини кўрсатади. Ўқитиш шароитида инсоннинг ўша психик, эмоционал «ҳиссий ҳолати унга фикрлаш ва ақлий ишлаш учун ўзига хос туртки вазифасини бажаради.

Муаммоли вазият муайян педагогик «воситаларда мақсадга мувофиқ ташкил этиладиган ўзига хос ўқитиш шароитида юзага келади. Шунингдек, ўрганилган мавзулар хусусиятларидан келиб чиқиб, бундай вазиятларни яратишнинг махсус усулларини ишлаб чиқиш зарур. Шундай қилиб, ўқитишда муаммоли вазият шунчаки «фикр йўлидаги кутилмаган тўсик» билан боғланган ақлий машаққат ҳолати эмас. *У билиш мақсадлари махсус тақозо қилган ақлий таранглик ҳолатидир. Бундай вазият негизда аввал ўзлаштирилган билим излири аа янги юзага келган вазифани ҳал қилиш учун ақлий ва амалий ҳаракат усуллари ётади.* Бунда ҳар қандай машаққат муаммоли вазият билан боғлиқ бўла бермаслигини

таъкидлаш ўринли бўлади. Янги билимлар аввалги билимлар билан боғланмаса, аклий машаққат муаммоли бўлмайди. Бундай машаққат аклий изланишни кафолатламайди. *Муаммоли вазият* ҳар қандай фикрлаш машаққатларидан фарқ қилиб, унда талаба машаққат талаб қилган объект (тушунча, факт)нинг унга аввал ва айти вақтда маълум бўлган вазифа, масала бўйича ички, яширин алоқаларини англаб стади.

Шуидан қилиб, *муаммони хосиятининг* мохияти шундаки, у талаба таниш бўлган маълумотлар ва янги фактлар, ҳодисалар (қайсики, уларни тушуниши ва тушунтириш учун аввалги билимлар камлик килади) уртасидаги зиддиятдир. Зиддият билимларни ижодий ўзлаштириш учун ҳаракатлантирувчи кучдир.

Муаммоли вазиятнинг белгилари қуйидагилар:

- *талабага нотаниш фактнинг мавжуд бўлиши;*
- *вазифаларни бажариш учун талабага берилдиган кўрсатмалар, юзага келган билиш машаққатини ҳал қилишда уларнинг шахсий манфаатдолиги.*

Муаммоли вазиятдан чиқа олиш ҳамма вақт муаммони, яъни номаълум эканлигини, унинг нутқий ифодаси ва ечимини англаш билан боғланган.

Муаммоли вазиятнинг фикрий таҳлил қиладиган бўлсак, муस्ताқил аклий фаолиятидир. У талабани интеллектуал машаққат келтириб чиқарган сабабларни тушунишга, унга кириш, муаммони сўз билан ифодалаш, яъни фаол фикр юритишни белгилашга олиб келади. Бу уринда изчиллик ёрқин кўринадиган аввало муаммоли вазият юзага келади, сўнг ўқув муаммоси шаклланади.

Ўқитиш амалиётида бошқа вариант - ўша муаммо ташқи кўришида муаммоли вазият юзага келишга мунофиқ келгандай бўладиган вариант ҳам учрайди. Факрлар, лукмалар назарай қоидалар зиддиятлари шаклидаги саволлар кўринишидаги муаммони ифодаси одатда «нимага» саволига жавоб бўладиган муаммоли вазиятнинг мавжудлигини акс эттиради.

Муаммо уч таркибий қисмдан иборат: маълум (берилган вазифа асосида), номаълум (уларни топиш янги билимларни шакллантиришга олиб келади) ва аввалги билимлар (талабалар тажрибаси). Улар номаълумни топишга йўналган қидирув ишларини амалга ошириш учун зарурдир. Аввало талабага номаълум бўлган ўқув муаммоси вазифаси белгиланади ва бунда унинг бажарилиш усуллари ҳамда натижаси ҳам номаълум бўлади, лекин талабалар ўзларидаги аввал эгалланган билим ва кўникмаларга асосланиб туриб кутилган натижа ёки ечилиш йўлини излашга тушади.

Шундай қилиб, талабалар биладиган вазифа ва унинг муस्ताқил ҳал қилиниш усули ўқув муаммоси бўла олмайди, иккинчидан, бирор вазифанинг счилиш усуллари ва уни излаш воситаларини билишмаса ҳам ўқув муаммоси бўла олмайди.

Ўқув муаммосининг муҳим белгилари қуйидагилар:

- *янги билимларни шакллантиришга олиб келадиган номаълумнинг булиши;*
- *талабаларда номаълумни топиш йўлида талантни амалга ошириш учун зарур бўлган муайян билим заҳирасининг бўлиши.*

Ўқув муаммосини счиш жараёнда талабалар аклий фаолиятининг мухлм босқичи унинг ечилиш усулини ўйлаб тониш ёки гипотеза килишш ҳамда уни асослашдир.

Уқув муаммоси муаммоли саволлар билан изчл ривожлантприб борилади ва бунда ҳар бир савол уни ҳал қилинишида бир босқич бўлиб хизмат қилади.

Муаммонинг таркибий қисмлари, маълум ва номаълумининг ўзаро муносабати характери билимга бўлган эҳтиёжни келтириб чиқаради ва фаол билишга бўлган изланишга ундайди.

Таъкидлаш жоизкн, муаммоли ўқитишнинг зарурий шарти талабаларда унинг натижасини излаш жараёнига бўлган ижобий муносабитни вужудга келтириш ҳисобланади.

Талабаларнинг муаммоли ўқитишдаги ижодий ва қидирув билиш фаолияти муаммоли вазият пайдо қилинганда талабалар машғулотда *муаммони ифодилиш* беришдан иборат бўлади, яъни билишдаги қийинчиликларнинг пайдо бўлиши моҳиятини (яъни ушбу дамда унга нима маълум бўлса) сўз билан ифодалаб беради, сўнгра муаммонинг ечилиш усуллари кидиради ва бунда турли тахминларни олға суради, талабалар ҳақиқий деб топган тахминлардан бирини фараз сифатида асос қилиб олади ва уни исботлайди, изланиш муаммо ёки вазифа бажарилгандан сўнг тугалланади.

Шахс билиш фаолиятининг изланиш даврини махсус схемаларда ифодалаш мумкин: *муаммоли вазият - уқув муаммоси - ўқув муаммосини ечиш учун изланиш - муаммонинг ечилиши.*

Муаммоли ўқитиш машғулотларини ташкил этиш ва ўтказишнинг муҳим томони шундаки, бунда ўқитувчи унинг ҳам таълимий, ҳам тарбиявий функциясини яхши англаб олган бўлиши талаб қилинади. Ўқитувчи ҳеч қачон талабаларга тайёр ҳақиқатни (ечимни) бериши керак эмас, балки уларга билимларни олишга туртки бериши, машғулотларда ва ҳаёт фаолиятларида зарур бўлган ахборот, воқеа, вақт ва ҳодисаларни онгида қайта ишлашларига ёрдам бериши лозим бўлади.

Муаммоли ўқитиш билимларни онгли ва мустақкам ўзлаштириш, атроф-муҳитга ўзининг фаол муносабатини белгилаб олишда талабалар билиш фаолиятини жонлантиришда катта имкониятларга эга.

Муаммоли ўқитишда ўқитувчи талабаларнинг билиш фаолиятини ташкил этади, шундагина талабалар фанларни таҳлил қилиш асосида мустақил равишда интеллектуал машаққатларни ҳал қилиш, хулоса чиқариш ва умумлаштириш, қонуниятларни шакллантириш, кўлга киритилган билимларни янги вазиятга татбиқ этишга интилади.

Айрим ҳолларда ўқитувчи талабаларда нафакат кизиқши уйғотиши керак, балки ўқув« муаммосини ўзи ҳал қилиб қўймаслиги ва бошқа ҳолларда талабаларнинг ўқув муаммосини ечишдага мустақил ишларига раҳбарлик қилиш лозим, натижада талабаларда билимларга мустақил эришиш қобилияти шаклланади ҳамда гипотеза қўйиш ва уни исботлаш орқали янги аклий ҳаракат усуллари топади, билимларни бир муаммодан бошқа кўчириш кўникмасини ҳосил қилади, диққат ва тасаввурлари ривожланади. Талабалар муаммоли ўқитиш жараёнида муаммоли вазиятда ўқув материалларини идрок қилиш орқали билим ва аклий ҳаракат усуллари ўзлаштирар экан, ўрганилганларни мустақил таҳлил қилар экан,

гипотезалар қўйиш ва уларни исботлаш орқали ўқув муаммоларини шакллантириш экан, унда талабаларнинг интеллектуал фаоллиги таъминланади.

Шундай қилиб, муаммоли ўқитишнинг вашифаси талабалар томонидан билимлар тизими ва аклий ҳамда амалий фаолиятлари усулларини самарали ўзлаштиришга ҳамкорлик қилиш, уларда янги вазиятда олинган билимларни ижодий қўллаш малакасини хосил қилиш, билиш мустақиллиги ўқув ва тарбия муаммоларини ҳал қилишидир.

Ўқув жараёнининг амалий тахлили муаммоси ўқитишнинг ўзига хослигини белгилаш имкониятини очади. Муаммоли ўқитишнинг моҳияти таълим олувчи томонидан ўзлаштирилиши лозим бўлган ахборотларни ўқитувчининг махсус ташкил қилишидан иборатдир.

Муаммоли ўқитишни ташкил этишнинг биринчи шарти ўқув ахборотларининг такомиллашиб бориши гизимида.

Муаммоли ўқитишнинг иккинчи шартида муаммоли ўқитиш амалга оширилади ва унда ахборотнинг ўқув вашифасига ўтказилиши вақтида уни ечиш усулини танлаш имконияти кўзда тутилади.

Муаммоли ўқитишнинг учинчи шарти таълим олувчининг субъектин мавқеи, уларнинг билиш мақсадларини англаб етиши ва қарор қабул қилиши, масалани ҳал қилиш иа натижани қўлга киритиш учун ўзларининг ихтиёрида бўлган воситаларни баҳолай билишидир.

Муаммоли ўқитишга асосланган ўқув машғулотларини ўтказиш методикаси унда қўлланадиган методларни асослаб беришни талаб қилади. Бунда: ижодий, қисман-ижодий эвристик, ахборотларни муаммоли баён қилиш, ахборотни муаммоли бошлаш орқали баён қилиш асосий методлар ҳисобланади.

Ижодий метод таълим олувчининг ижодий мустақиллигини тўла амалга оширади. Унда талаба ўқитувчининг берган вашифасини бажаради, айни вақтда ўзлари ҳам ўқув муаммосини шакллантиради, ўзлари мустақил гипотезани ечишга ҳаракат қиладилар, излаишни амалга оширади ва проиард натижага эришадилар. Шу тариқа ижод методи қўллаш билан талабалар фаолияти олимларнинг илмий-тадқиқот фаолиятига яқинлашади. Ўқитувчи фақат талабаларнинг илмий изланишларига умумий раҳбарлик қилади, вашифалар эса уларнинг мустақил ўқув-билиш хатти-ҳаракатларининг тўла даврийлигини кўзда тутади: ё таҳлилгача ахоороглар ишилади ёки ечилишига қадар ўқув муаммоси қўйилади ҳамда ечимлар текшириб кўрилади ва янги билимлар жорий қилинади.

Ижодий методдан ўрганилаётган курснинг умумий асосларини қамраб олган энг муҳим мавзуларни ўқишда фойдаланиш тавсия қилинади. Бу эса бошқа барча материалларнинг тобора онгли ўзлаштирилишига олиб келиши лозим. Шунингдек, бундай методда машғулот ўтказиш учун ўқитувчи танланган бўлим ёки мавзу талабаларнинг идрок қилишларига қулай бўлишини назарда тутиши лозим бўлади.

Ижодий метод таълим олувчидаги узок вақтни ва махсус шароит яратилишини талаб қилади.

Талабаларнинг ижодий ишлари шаклий жиҳатдан ранг-барангдир. Улар маъруза матнини тайёрлаш ва семинарга тайёргарлик кўриш, у ёки бу масаланинг назарий ҳолатини (адабиётлар билан бирма-бир ишлаш, ҳужжатларни архивдан ўрганиш) ўрганиш, кўргазмали қуроллар, дидактик материаллар тайёрлаш ва бошқалардир.

Қисман ижодий метод мураккаб муаммони бўлакларга ажратиб, унинг қулай масалаларини босқичма-босқич аниқлаб олишда қўлланади ва унда ҳал қилинган ҳар бир босқич (қадам) масаланинг кейинги босқичини ечишда асос бўлиб хизмат қилади. Бунда талабалар ўқув муммосининг қўйилишида, гипотезани тахмин қилиш ва исботлашда фаол киришадилар. Уларнинг фаолияти репродуктив ва ижодий унсурларини ўзида камраб олади. Бунда ўқитишнинг қидирув (изланиш) суҳбат, талабаларнинг жавоблари ва тўлдиришларига қўшимча қилган ҳолда ўқитувчининг фактларини кузатиш ва умумлаштириш усуллари қўлланади. Бу ҳолларда талабаларнинг репродуктив ва қидирув (изланиш) фаолиятининг мунофқлигига муҳим аҳамият касб этади. Улар бирор босқичдаги ўқув муаммосининг мустақил ҳал қилишдан то улардан аксарияти ечилгунга қадар кучли ўзгариб туриши мумкин.

Машгулотларда ижодий суҳбатни қўллаш мақсадга мувофиқ топилади. Талабалар бундай суҳбат жараёнида ўзларида аввалдан мавжуд бўлган билимлари, ижодий фаолияти тажрибасига асосланган ҳолда ўқитувчи раҳбарлигида муаммони излайди ва мустақил равишда унинг ечимини топадилар. Талабалар ўз ташаббуслари билан саволларга жавоб берадилар ёки ўз чиқишларида турли мулоҳазаларни билдирадилар, муаммонинг ечилишидаги ўз вариантларини илгари сурадилар, ҳодисалар ўртасидаги ранг-баранг, алоқаларар борасида баҳслашадилар, бошқаларнинг фикрига танқидий муносабат билдирадилар. Бу жараёнда ўқитувчининг талабаларга ёрдам бериш даражаси уларнинг машгулотларга тайёргарлик кўриш даражасига боғлиқ бўлади.

Ижодий суҳбатга тайёрлашда ўқитувчининг унга ўта масъулият билан ёндошиши талаб қилинади. Ўқитувчи бундай суҳбатга олдиндан жиддий тайёргарлик кўриши лозим: аввалдан шундай саволлар ўйлаб топиши керакки, улар талабанинг у ёки бу ҳодсанинг моҳиятини англаб етиш ва унинг счиллиги йўллари башорат қила олсин. Ўқитувчи талабаларнинг умуман муаммони счиш учун етарли даражада тайёргарлик кўриб келмаслигини ҳам кўзда тутиши ва бундай вақтда содда ва мураккаблаштириб борувчи қўшимча саволларни тайёрлаб қўйиши лозим, бундай саволлар орқали талабалар ижодий ҳал қилиши шарт бўлган вазифаларни қисмларга ажратиб ҳам зарур бўлади, яъни муаммо кичик муаммоларга бўлинади ва муаммоли вазифа ечилади. Ўқитувчи бундай вазиятда вазминлигини сақлаши, талабаларга тезроқ ёрдам бериш, камчилигини тузатиш ва янглиш фикр билдирганларга танбеҳ беришга шошилмаслиги, балки қўшимча саволлар билан ўзларининг хатосини англашга ва тўғри қарор қабул қилишга эришиш мақсадга мувофиқдир.

Ижодий суҳбат давомида камроқ тайёргарлик кўрган, жонли фикр олишувларда, шунингдек, индамасликни хуш кўрадиган талабаларга алоҳида аҳамият бериш лозим. Бундай талабаларнинг ҳулқларини кўзда тутган ҳолда улардан ҳам «нидо чиқиши»га эришиш мақсадида улар учун ҳам аввалдан саволлар тайёрлаб қўйиш маъқул бўлади.

Ижодий характердаги суҳбат ўқув-тадқиқот ишларининг зарурий босқичи ҳисобланади. Унда талабаларнинг ўзида тадқиқот ишлари унсурлари мавжуд бўлган қисман-ижодий фаолиятнинг бажарилишини талаб қиладиган муаммоли характердаги мантикий масалалар диққатни жалб қилади.

Материални муаммоли баён қилиш. Бунда ижод ўқитувчи томонидан амалга оширилади ва тобора фаоллаштириб борилади. Ўқитувчи янги материални баён қилишда унинг ечилишини ўзи таъминлайди. Бунда ўқитувчи зиддиятларни таъкидлайди, уни барчага эшиттириб муҳокама қилади, ўз мулоҳазаларини билдиради, ҳақиқатни фактлар, мантиқий исботлар тизими ёрдамида асослайди. Ўқитувчи бу тадбирларни муваффақиятли амалга ошира олса, талабалар унинг фикрлари боришига диққат билан қўшилиб боради, муаммоларнинг ечилиш оқимига қўшилиб кетади, бирга фикр юритади, бирга ҳаяжонланади, шу тариқа машғулотнинг қатнашчисига айланади. Бунда ўқитувчи талабанинг билиш жараёнини саволлар бериш, саволга савол бериш йўли билан бошқаради ва шу орқали аудиториядаги ўрганилаётган материаллар бўйича зиддиятларга диққатни жалб қилади ва талабаларни ўйлаб фикр юритишга мажбур қилади. Ўқитувчи тушунилмаган саволни ҳал қилишдан олдиноқ талабалар ўзларича ўз жавобларини тайёрлаб қўядилар ва уни маълум муддат ўтгач ўқитувчининг фикри ва хулосаси билан таққослайдилар.

Материални муаммоли баён қилиш ахборотни баён қилишдан тубдан фарқ қилади, чунки унда у ёки бу ҳодисанинг белгилари, хоссалари, тушунчалари, қоидалари шунчаки тасвирлаб бериледи, тайёр хулосалар баён қилинади.

Ўқув ахборотларининг муаммоли баёни методидан фойдаланишнинг бошқа варианты фан тараққиёти тарихидаги у ски бу қонуннинг олимлар томонидан кашф этилиши йўлини ёритиб бериш бўлиши ҳам мумкин.

Ўқув жараёмида кенг тарқалган методлардан бири - *шартли равишда ўқув ахборотларининг баённи муаммоли бошлаш* дсб номланадиган методдир. Материални муаммоли баён қилиш мтодидан бу метод муаммоли кам фақат материални баён қилиш бошидагина яратилиши билангина фарқланади. Кейинчалик материал ахборот усулида баён қилинади. Албатта, бу метод юқорида талабанинг ижодий излаиш фаолияти, айниқса, ижодий методида кўринган кўникмаларни ҳосил қилишга имконият бермайди, лекин талабаларнинг машғулоти ибтидосида олган илҳомлари барча материални фаол идрок қилишга, унга юқори қизиқиш уйғотишга бевосита туртки беради. Юқоридаги барча методлар орасида бу метод ўзининг оддийлиги билан ажралиб туради.

Муаммоли вазиятни ташкил қилишда қуйидаги эҳтимол кўринган дидактик мақсадларни ҳисобга олиш зарур: ўқув материалига талабалар диққатини жалб қилиш, уларнинг билишга бўлган қизиқишини уйғотиш, талабаларнинг билиш фаолиятини жонлантириш, уларни интеллектуал зўриқиш машаққатларига олиб келиш, талабалар томонидан эгалланган ҳозирги билим, малака ва кўникмалар келажакда юзага келадиган билишга бўлган талабларини қондира олмаслигини кўрсата билиш, талабаларга ўқув муаммолариини таҳлил қилишга, унинг ечилишидаги энг рационал йўللарни аниқлашда ёрдам бериш керак.

Ўқув жараёнидаги муаммоли вазиятнинг бир неча турлари фарқланади:

1. Талабалар қўйилган вазифанинг ечилиш усулини билмайдилар, муаммоли саволга жавоб беролмайдштр.

2. Талабалар аввал олган билимларини янги шароитда фойдаланиш заруриятига дуч келадилар.

3. Вазифанинг назарий жиҳатдан ечилиши мумкин бўлган йўли ва танланган усулнинг амалий жиҳатдан қўллаш қийинлиги орасида зиддият юз беради.

4. Вазифанинг бажарилишида натижага амалий эришиш ва талабаларда уни назарий жиҳатдан асослашга билим етишмаслиги ўртасида зиддият юз беради.

Адабиётларда муаммоли вазият яратишнинг қуйидаги кўп учрайдиган усуллари қайд қилинади:

- *ҳодисалар, ўрганилаётган тушунчалар моҳиятини тушунтириш учун муаммоли вазифалар кўйиш;*

- | •

- *олинган билимларнинг амалий тадбики усулларини топиш учун муаммоли вазисра кўйиш;*

- *талабаларни ҳодисалар ва характерлар орасидаги зиддиятлар ва номувофикликларни тушунтириб беришларига ундаш;*

- *илмий тушунчалари ва ҳаётий тасавурлари орасидаги зиддиятни келтириб чиқарадиган факт ва ходисаларни таҳлил қилишга ундаш;*

- *талабаларни факт, ходиса, хатти-харакатлар, хулосаларни солиштириш, киес қилишга ундаш;*

- *талабаларни гўё тушуниб бўлмайдиган характердаги ва фан тарихиди илмий муаммонинг кўйилишига сабаб бўлган фактлар билан таништириш.*

Муаммоли вазиятни вужудга келтиришнинг юқорида келтирилган усуллари унинг бошқа вариантларига чек қўймайди. Ҳар бир ўқитувчи ўзининг амалий фаолиятида ўқув материаллари билан ижодий ишлаш жараёнида уни ташкил қилишни турли имкониятларини қидириши ва топиши мумкин.

Талабаларнинг фикрлари тобора киёмига ета бориб, *муаммоли вазият* уларда маълум хиссий ҳозирликни вужудга келтиради, мустақил амалга оширилган билиш жараёнидан, кашфиётлардан қониқиш ҳосил қилади. Хайратга тушиш, тушкунлик ёки шодлик ҳиссиётлари муаммоли вазиятни тўғри ташкил қилиш белгилари бўлиб хизмат қилади. Маълумки, юқори кўтаринкилик билимларни самарали ўзлаштириш, ҳақиқатни қидириш ва унга эришишнинг муҳим омили ҳисобланади.

Муаммонинг мураккаблиги, талабаларнинг билим савияси на малакаси, уларнинг ижодий фаоллиги кўникмалари, дидактик мақсадга йўналганлигига қараб муаммоли ўқитишда талаба ва ўқитувчи ўзаро муносабатларининг турли вариантлари бўлиши мумкин, яъни *муаммолиликнинг турли сатҳлари* амалда бўлиши мумкин.

Педагогикага оид адабиётларда асосан муаммолиликнинг уч сатҳи ҳақида фикр юритилади:

Биринчи сатҳ да ўқитувчи ўзи муаммони кўяди, уни шакллантиради ва талабаларни мустақил равишда унинг ечилиш йўлини қидиришга йўналтиради.

Иккинчи сатҳ да ўқитувчи фақат муаммоли вазиятни вужудга келтиради, талабалар эса муаммони мустақил шакллантирадлар ва ечадилар.

Учинчи сатҳ - олий сатҳ бўлиб, унда ўқитувчи шундай қонидани кўзда туттади: муайян муаммони кўрсатиб бермайди, балки унга талабаларни «рўбарў» қилади ҳамда уларни мустақил ижодий фаолиятга йўналтиради, уларни бошқаради ва

иатижани баҳолайди. Талабалар эса муаммони мустақил англайдилар, уни шакллантирадилар, унинг ечилиш усулларини тадқиқ қиладилар.

Ўқув муаммосининг қўллашш жараёини осонлаштириш уни муайян тартибга риоя қилиши лозим булади. Муаммоли вазифаларни ташкил қилишдан олдин талабаларнинг сабаб-окибит алоқаларини ўрната олиш усулларини эгаллаганлигига ишонч ҳосил қилиш, талабаларнинг муаммоли вазиятни таҳлил қила олиш даражасини ўрганиш шартдир. Шунингдек, ўқитувчи талабалар эътиборига фақат улар учун қулай бўлган муаммоларни қўймаслиги ҳам мумкиндир. Шу билан биргаликда муаммонинг ечилиши уни тўғри қўя билишга кўп жиҳатдан боғлиқ эканлигини унутмаслик зарур.

Бу қоидаларни амалга ошириш аввало ўқув материалининг мазмун хусусияти билан боғлиқдир. Унинг таркиби ва гузилмасига қатор талабаларни қўйиш мумкин.

Ўқув материали қуйидаги мазмунни қамраб олади:

- *янгилик унсурлари (янги тушунчалар, янги белгилар, хусусияшлар, номаълум тушунчаларнинг жиҳатлари, янги алохалар, ҳаракатланишнинг янги усуллари);*

- *фактлар, билиш вазифалари ва масалалари, зиддиятлари кўринишидаги материалларни қамраб олган маълум ва янги билим ўртасидаги зиддият;*

- *умумпедагогик ва дидактик тамойилларни ҳисобга олган педагогик назариянинг методологик асослари материални мавзуга мукофлик баён қилиши.*

Шуни таъкидлаш лозимки, ўқитиш жараёни фақат «муаммоли» ёки «номуаммоли» методлар ёрдамидагина амалга ошмайди, балки унинг самарали бориши учун хилма хил методларни қўллаш мақсадга мувофиқдир. Ўқитувчи машғулотнинг мақсади, ўқув материалларининг мазмунини тўплаш, аудиторияда қатнашган талабаларнинг характери, уларнинг тайёргарлик даражасини ҳисобга олган ҳолда уларни тинглаш ҳамда бирини иккинчиси билан боғлашни амалга оширади. Шундагина ўқув жараёнининг юқори самарадорлиги таъмииланади. Шунингдек, муаммоли ўқитишнинг самарадорлиги кўп жиҳатлардан талабаларнинг ижодий фаолиятга, муаммони нфодалаш на ечишга бўлган тайёргарлигига боғлиқ бўлади. Уларни ижодий фаолиятга жалб қилишда муаммолилик баёнидан аста-секин тадқиқот ишларига ўтиш, муаммоли ўқитишнинг барча методлари занжирида аста-секин оддийдан мураккабга ўтиш тавсия этилади.

Агар ўрганилаётган курснинг (бўлим, мавзунинг) моҳиятини, улардан фойдаланишнинг зарур методик материаллари ва қоидаларини талабалар билмас ва англамас, ўқитувчи уларнинг ижодий фаолиятини ташкил эта олмайди.

Демак, муаммоли ўқитиш етарли даражада самарали бўлиши учун у яхлит ўқув-тарбия жараёнининг узвий қисми бўлиши керак.

Муаммоли лекциялар ўтказиш жараёнида талабаларда ижодий фаолиятга зарур бўлган мотивлар, қимматли йўл-йўриқлар ва йўлланмаларнинг шаклланилиги муҳим ўрин эгаллайди.

Таъкидалаш жоизки, ўқув фаолияти мотивларининг доираси жуда кўп мотивлар йиғиндисидан бўлса-да, улардан икки гуруҳи белгиланган ҳисобланади.

Туртинчи гуруҳга махсус мотивлар шаллуқли. Улар талабалар томонидан барча ҳаётий эҳтиёжларни чуқур англаш, мутахассис бўлиб етишиши учун билимларни эгаллашнинг ижтимоий зарурлигини тушунишни қамраб олади. Бу гуруҳ

мотивларини ўқитувчи курснинг амалий характери ва касбий йўналганлигини намоёни қилиш орқали талабаларнинг тушунчаларини амалда қўллаш орқали кучайтириш мумкин.

Иккинчи гуруҳ мотивлари ўқув фанлари ва билишга бўлган қизиқиш билан боғланган. Бу гуруҳ мотивлари моҳиятини ўқитувчи талабалардаги ўқув фанларига бўлган қизиқишни билиш тўғрисидаги билимларни шакллантириш орқали кучайтириш мумкин. Бунинг учун лекция жараснида хатти-ҳаракатларнинг намунавий усуллари, тушунчалар тизимининг мантиқий усуллари, аниқланмалар, хислатлар ва бошқа исботловчи курилмаларининг «тушунчалар асосида хулосалар» хатти-ҳаракатлари шаклланишининг дидактик қимматини белгиловчи ўқув материалга урғу берилади.

Талабаларда юқорида баён килинган малакаларни шакллантириш учун лекцияни ўтказиш учун шундай тайёргарлик кўриш кўзда тутилиши керакки, улар тайёр билимларни чаққонлик билан ҳаракат усулларига айлантира олсин. Бу дидактик мақсадга эришиш учун талабаларнинг ечимларни қандай шакллантиришларига, у ёки бу ифода қайси талаблар асосида қониктирилаётганига, дастлабки омил, аргументлар, хулосаларга диққатни жалб қилиш лозим.

Ўқитишнинг бу мтодини лекция ўқишнинг ахборот - тасвирий ёндашувдан қисман ижодий ва ижодий методга ўтиш орқали амалга ошириш мумкин, улар талабаларда лекциянинг турли босқичларида ва шароитларида муайян билиш машаққатларини туғдирадики, улар ўқитиш жараснида аввал шаклланган билим ва кўникмаларни жорий этиш ҳамда қайта ишлаш асосида муваффақиятли ҳал қилинади.

Талабаларни ижодий фаолиятга тайёрлаш тизимида ўқитувчининг лекция жараёнида уларга эътибор қаратиш, ўқув-билиш фаолиятига мос кўрсатмаларни бера олиши муҳим аҳамиятга эга. Шу мақсадда лекцияда ўқув фани мазмунининг умумий-таълимий қимматини исботлаш билан бирга унинг шахс интеллекти, дунёқараши, билимларни таснифлаш ва қўллаш усуллари, улардан тежамли фойдаланиш ҳамда тўғри баҳолай олиш тарбиясига таъсир этишни ҳам исботлаш лозим бўлади.

Шунингдек, бундай эксперимент (амалиёт), эгалланган билимлар, фикрларни (хукмларни) куриш усулларининг ҳақиқийлигини тасдиқлашга қаратилганлиги таъкидланиши лозим. Ўқув машғулотларининг бундай бориши талабаларда илмий-назарий тадқиқот ва эксперимент ўтказиш малакасини шакллантиради, бу билан улар илмий ижод кенглигига, ишчанлик мулоқотига чиқади, тадқиқотнинг босқичларини режалаштиради, унинг мақсад ва вазифаларини ифодалайди, методикасини ишлаб чиқади.

Муаммоли ўқитишнинг талаблар даражасидаги сифатини таъминлаш, талабалар томонидан ўзлаштирилган ахборотлар бўйича билимларни чуқурлаштириш ва кенгайтириш мақсадида *семинарлар* ўтказиш мумкин.

Маълумки, бундай семинар ўтказишнинг дастлабки мақсади маъруза ёки ахборотни жамоа бўлиб муҳокама қилишдир. *Семинарнинг самарадорлиги* албатта талабаларни унга тайёрлаш сифатига боғлиқ. Айниқса, маъруза ва ахборот тайёрлаётган талабалар билан ишлаш муҳим аҳамиятга эга.

Таянч тушунчалар:

Муаммоли технологиялар, укув муаммоси, ижодий суҳбат, муаммоли вазият, муаммоли баён, мустакил фикр.

АДАБИЁТЛАР

1. Азизхужаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат-Т., 2003-2006
2. Кудрявцев П.О. Проблемное обучение: истоки и сущность-Знание: 1991.
3. Селевко Г.К. Опыт разработки теории педагогики сотрудничества-Метод. реком-ч. 1,2-Ярославль, 1988-1989
4. Ишмухаммедов инновацион технологиялар ёрдамида уқитиш самарадорлигини ошириш йуллари.- Т 2000

Мавзу: Ўйинли технологиялар

Режа:

1. Ўйинли технологиялар.
2. Ўйинли технологияларни функциялари.
3. Ўйин структураси.
4. Педагогик ўйинлар классификацияси.
5. Педагогик ўйинларни амалга оширишнинг асосий йўналишлари.

Ўйинли технологиялардан фойдаланишнинг асосини талабаларнинг фаоллаштирувчи ва жадаллаштирувчи фаолияти ташкил этади.

Ўйин олимлар тадқиқотларига кўра меҳнат ва ўқиш билан биргаликда фаолиятнинг асосий турларидан бири ҳисобланади.

Психологларнинг таъкидлашларича, ўйинли фаолиятнинг психологик механизмлари шахснинг ўзини намоён қилиш, ҳаётда ўз ўрнини барқарор қилиш, ўзини ўзи бошқариш, ўз имкониятларини амалга оширишнинг фундаментал эҳтиёжларига таянади.

Ўйин ижтимоий тажрибаларни ўзлаштириш ва қайта яратишга йўналган вазиятларда, фаолият тури сифатида белгиланади ва унда шахснинг ўз хулқини бошқариши шаклланади ва такомиллашади.

Д.Н. Узнадзенинг таърифича, ўйин шахсга хос бўлган ички имманент психик (руҳий) хулқи шаклидир.

Л.С. Вигодский ўйинни боланинг ички ижтимоий дунёси, ижтимоий буюртмаларни ўзлаштириш воситаси сифатида таърифлайди.

А.Н. Леонтьев ўйинга шахснинг хаёлотдаги амалга ошириб бўлмайдиган кизиқишлари (манфаатлари)ни хаёлан амалга оширишдаги эркинлиги сифатида қарайди.

Психологлар таъкидлайдиларки, ўйинга киришиб кетиш қобилияти киши ёшига боғлиқ эмас, лекин ҳар бир ёшдаги шахс учун ўйин ўзига хос бўлади.

Ўйинли фаолият муайян функцияларни бажаришга бағишланган бўлади. Улар қуйидагилар:

- *мафтункорлик;*
- *коммуникативлик;*
- *ўз имкониятларини амалга ошириш;*
- *даволовчилик;*
- *ташхис;*
- *миллатлараро мулоқот;*
- *ижтимоийлашув.*

Тадқиқотчилар ўйин хусусиятларини ишлаб чиққанлар. Ўйинларнинг муҳим кирралари С.А.Шмаков томонидан ёритилган. У эркин ривожланувчи фаолиятни фарқлайди. Бундай фаолият фақат натижа (тадбирни) туфайли баҳра олиш учун эмас, балки хоҳишларига кўра, фаолият жараёнининг ўзидан баҳра олиш учун қўлланади.

Ўйин ижодийлиги билан ажралиб туради. У мумкин қадар бой, фаол характерга – «ижод майдони»га эга бўлади.

Ўйин учун ҳиссий кўтаринкилик хосдир. У ўзаро кураш, мусобақалаш, рақобат шаклида намоён бўлади.

Ўйиннинг ўйин мазмунини акс эттирувчи, уни ривожлантиришнинг мантиқий ва вақтинча изчиллигини кўзда тутган бевосита тегишли ва унга нисбий алоқадор қоидалари бўлишини кўрсатадилар.

Тадқиқотчилар назарий аспектда ўйинга фаолият, жараён ва ўқитиш методи сифатида қарайдилар.

Ўйин фаолият сифатида мақсадни белгилаб олиш, режалаштириш ва амалга ошириш, натижаларни таҳлил қилишни қамраб олади ва бунда шахс субъект сифатида ўз имкониятларини тўла амалга оширади.

Ўйинли фаолиятни мотивациялаш ўйин характерининг мусобақалаш шартлари, шахснинг ўзини намоён қила олиши, ўз имкониятларини амалга ошириш эҳтиёжларини қондиришдан келиб чиқади.

Жараён сифатида ўйин тузилмаси (Г.К. Селевко таъбирича) қуйидагиларни қамраб олади:

- *ўйнаш учун олинган роллар;*
- *бу ролларни ижро этиш воситаси бўлган ўйин ҳаракатлари;*
- *предметларни, яъни ҳақиқий нарсаларни шартли, ўйин нарсалари ўрнида қўллаш;*

- *ўйинда иштирок этувчиларнинг реал ўзаро муносабатлари;*
- *ўйинда шартли равишда яратилган сюжет (мазмун) – ижро соҳаси.*

Ўйиндан тушунчалар, мавзу ва ҳатто ўқув предмети бўлимини ўзлаштиришда ўқитиш методи ва мустақил технология сифатида фойдаланилади.

Ўйин билиш ва унинг бир қисми (кириш, мустаҳкамлаш, машқ, назорат) тарзида ташкил этилади.

Ўйинлар турли мақсадларга йўналтирилган бўлади. Улар дидактик, тарбиявий, фаолиятни ривожлантирувчи ва ижтимоийлашув мақсадларда қўлланади.

Ўйиннинг дидактик мақсади билимлар доираси, билиш фаолияти, амалий фаолиятида билим, малака ва кўникмаларни қўллаш, умумтаълим малака ва кўникмаларни ривожлантириш, меҳнат кўникмаларини ривожлантиришни кенгайтиришга қаратилган бўлади.

Ўйиннинг тарбиявий мақсади мустақиллик, иродани тарбиялаш, муайян ёндашувлар, нуқтаи назарлар, маънавий, эстетик ва дунёқарашни шакллантиришдаги ҳамкорликни, коллективизмни, жамоага киришиб кета олишни, коммуникативликни тарбиялашга қаратилган бўлади.

Фаолиятни ривожлантирувчи ўйинлар диққат, хотира, нутқ, тафаккур, қиёслаш малакаси, чоғиштириш, ўхшашини топиш, фараз, хаёл, ижодий қобилият, эмпатия, рефлексия, оптимал ечимни топа олиш, ўқув фаолиятини мотивациялашни ривожлантиришга қаратилган.

Ижтимоийлашув ўйинлари жамиятнинг меъёрлари ва қадриятларига жалб қилиниш, муҳит шароитларига кўникиш, эҳтиросларни назорат қилиш, ўз-ўзини бошқариш, мулоқотга ўргатиш, психотерапияни назарда тутати.

Педагогикага оид адабиётларда педагогик ўйин деган тушунча мавжуд.

Педагогик жараёни ташкил этишнинг бир қатор методлари ва усуллари ҳамда турли шаклдаги педагогик ўйинлар «ўйинли педагогик технологиялар»ни ташкил этади.

Педагогик ўйинда таълимнинг педагогик мақсадлари аниқ қилиб қўйилади.

Педагогик ўйинлар асосида талабаларни ўқув фаолиятига йўлловчи ўйинли усуллар ва вазиятларни вужудга келтириш ётади.

Г.К. Селевко томонидан педагогик ўйинлар таснифи ва уни амалга оширишнинг асосий йўналишлари ишлаб чиқилган.

Педагогик ўйинлар қуйидаги асосий йўналишларда бўлади:

- *дидактик мақсад ўйинли вазифа шаклида қўйилади;*
- *ўқув фаолияти ўйин қоидаларига бўйсунди;*
- *ўқув материалдан ўйин воситаси сифатида фойдаланилади;*
- *ўқув жараёнига дидактик вазифа ўйинга айлантирилган тарзда мусобақалашши унсурлари киритилади;*
- *дидактик вазифанинг муваффақиятли бажарилиши ўйин натижалари билан боғланади.*

Педагогик ўйинлар фаолият турлари, педагогик жараён характери, ўйин методикаси, соҳа хусусияти, ўйин муҳити бўйича тасниф қилинган (4.01 таблицага қаратилсин).

Олий мактаб амалиётида тадбиркорлик ўйинларига алоҳида аҳамият берилади.

Тадбиркорлик ўйинлари назарияси умуман бошқа ўйин фаолияти назарияси билан бевосита боғланган.

Тадбиркорлик ўйинларини машҳур психологлар Л.С. Вигодский, А.Н. Леонтьев, П.Я. Гальперин ва бошқаларнинг ишларида назарий асосланган.

Тадбиркорлик ўйинлари ўз характерига кўра инсоннинг шахсий хислатларини шакллантиришнинг амалдаги воситаси ҳисобланади.

Тадбиркорлик ўйинлари билиш ва ўқитишнинг воситаси сифатида ХХ асрнинг 20-йилларида гуркираб ривожланди. Тадбиркорлик ўйинларига тақлидий (имитацион) ўйинлар билишнинг воситаси сифатида асос бўлди. Тақлидий ўйинларга ўз навбатида ҳарбий ва ҳарбий-сиёсий ўйинлар асос бўлган.

А.А. Вербицкий тадбиркорлик ўйинларига ўқитишнинг ишоравий-контекст шакллари сифатида қарайди. Унинг фикрича, тадбиркорлик ўйинларида машқ қилиш фаолияти ва бўлажак касбий фаолият модел ёки унинг прототиби, қайсидир сунъий ва табиий тизим сифатида ўзаро нисбатланади. Шу туфайли тадбиркорлик ўйинлари касбий фаолиятнинг ишоравий моделлари сифатида белгиланади, унинг контексти (мазмун) ишора воситалари, яъни табиий тилни ҳам ҳисобга олган моделлаштириш, тақлид (имитация) ва алоқа ёрдамида берилади.

А.А. Вербицкий олий ўқув юртининг вазифасини бундай ўқитишда, яъни талабани бир етакчи фаолият типи (ўқув)дан бошқа (касбий) типга фаолиятнинг предмети, мотиви, мақсади, воситаси, усул ва натижаларини мақсадга мувофиқ йўналтирилган (ўзлаштирилган) ҳолда ўтказишни таъминлаш деб билади.

Тадбиркорлик ўйини янги технология сифатида моҳиятан қуйидагиларни билдиради:

- *ишлаб чиқариш имитацион модели сифатида тақдим этилган ўқув материали мазмунининг изчиллиги;*

- *ўйинли ўқув моделида келгусидаги касбий фаолияти таркибий қисмларини яратиш;*

- *ўқув жараёни тарзини билимларга эҳтиёжларни тугдириш ва уларни амалда қўллашнинг реал шароитларига яқинлаштириш;*

- *ўйиннинг таълимий ва тарбиявий самарадорлиги йи гиндиси;*

- *ўйинни олиб боровчи ўқитувчининг талабалар фаолиятини ташкил этиш ва бошқаришидан талабаларнинг ўз хатти- ҳаракатларини ташкил этиш ва бошқаришга ўтишини таъминлаши.*

А.С. ва Г.Ф. Арбеньевлар тадқиқотларида тадбиркорлик ўйини мутахассиснинг эвристик тафаккурини ривожлантиришнинг самарали методларидан бири сифатида баҳоланади.

А.Тюков фикрича, ҳар қандай ўйин қай тарзда лойиҳалаштирилишидан қатъи назар уларнинг ҳар бири қуйидаги талабларни бажариши лозим:

- *касбий доира имитацияси яхлитлиги. Ўйин имитациясига тааллуқли бўлган тузилма ва жараёнлар асосий воқеликни акс эттирувчи умумий сюжет ёки асосий мавзуга эга бўлиши лозим;*

- *мустақил ташкил этишга йўналганлиги;*

- *ўқитишнинг муаммолилиги;*

- *методологик, психологик ва техник жиҳатдан таъминланганлиги.*

Ташкилий ўйин аслида тобора такомиллашиб боровчи ўқитишни таъминлаши керак. Шу мақсадда унда фаолият ривожланишининг тўлиқ даврийлиги имитацияси амалга оширилади, яъни қандайдир вазият ечимига бўлган ёндашувдан топилган ечимнинг умумлаштирилган баҳоси ўтилади.

А.А. Тюков ўйин даврийлигининг қуйидаги босқичларни қайд қилади:

- *вазиятни ва муаммолаштиришни таҳлил қилиш асносида ўйиннинг асосий сюжет мавзуси бўйича ўйин иштирокчисининг сермахсул мустақил ижодий иши.*

- *амалий гуруҳларнинг иш натижаларини умумий танқидий муҳокама қилиш;*

- *ўйин жараёни ва иштирокчилар хатти-ҳаракатларини рефлексив таҳлил қилиш;*

- *ечимни ташкил этиш босқичи.*

Я.С. Гинзбург ва Н.М. Коряк ўйиннинг қуйидаги социал-психологик хусусиятларини фарқлайди:

- *гуруҳ характери;*

- *яратувчилик, шартлилик;*

- *рамзийлик, утилитар бўлмаслик характери;*

- *белгисизлик (мавҳумлик), тарқалувчанлик хусусияти*

Тадбиркорлик ўйинини тайёрлашнинг социал-психологик муаммоларига қуйидагилар киради:

- *иштирокчиларни танлаш;*

- *роллари тақсимлаш;*

- *ўйин раҳбарини ижтимоий-психологик жиҳатдан тайёрлаш;*
- *ижтимоий психология бўйича умумназарий билимларни эгаллаш;*
- *назарий билимларини амалда қўллай олиш;*
- *шахсий тайёргарлик.*

И.Оллоёров тадбиркорлик ўйинларига ўқув ишларини ташкил этишнинг бир шакли сифатида қарайди. У ўйинлар ўқув жараёнида ўз ўрнига эга ва ўқув жараёнининг асосий вазифалари, моҳияти ва тузилмаси ҳамда ўрганилаётган фаннинг дидактик табиатига боғлиқ бўлган, аниқ белгиланган дидактик функцияларни бажаришини таъкидлайди.

Тадбиркорлик ўйинларининг дидактик функцияларига қуйидагилар киради:

- *талабаларда ақлий фаолият усулларининг шаклланиши;*
- *билимларни мустаҳкамлаш ва қўллаш;*
- *ўқув жараёнида бўлгуси мутахассиснинг фаолияти фақат ўрганиш эмас, балки уни бажаришга қаратилган дидактик қоидалар ишлаб чиқишдан иборат бўлиши;*
- *талабалар ўқув-билиш фаолиятининг бўлгуси касбий фаолияти, характери ва тузилмасига максимал даражада яқинлашиб бериши.*

Тадбиркорлик ўйини ижтимоий-педагогик тизим сифатида қуйидаги тайёргарлик босқичларига эга:

1. Ўқув-билиш вазифаларини муаммоли вазият топшириғи шаклида қўйиш:

- *бўлгуси тадбиркорлик ўйинининг мақсадини аниқлаб олиш;*
- *муаммоли вазиятни англаб етиш;*
- *талабаларга навбатдаги тадбиркорлик ўйини ҳақида дастлабки маълумотлар бериш;*

2. Навбатдаги вазифани бажариш учун зарур бўлган аввал эгалланган билимлардан фойдаланиш:

- *талабаларнинг ўқитувчидан ёки адабиётларни таҳлил қилиш орқали янги билимларни қабул қилиб олиши;*
- *бажарилиши лозим бўлган иш тўғрисида талабаларга йўл-йўриқларни кўрсатиш;*
- *олинган билим, ўзлаштирилган илмий тушунчалар ва ишлаш методларини умумлаштириш;*
- *ўз-ўзини назорат қилиш;*

3. Тадбиркорлик ўйинларининг шартларини тушунтириш ва вазифани бажариш учун зарур бўлган янги амалий билимларнинг ахборотини бериш.

Навбатдаги ишни режалаштириш:

- *уларга аввал маълум бўлганлар асосида унинг айрим босқичларини бажариш усулларини танлаш;*
- *аввал эгалланган билимлар асосида тушунтириш ишини олиб бориш ва ўз ижоди учун зарур бўлган янги методларни қидириш;*
- *режалаштиришини мустақил назорат қилиш.*

5. Вазифа шартлари, уларнинг бажарилишини тушунтирувчи қоидалар (материаллар)ни ўрганиш ва таҳлил қилиш бўйича мустақил ишлар ва тадбиркорлик ўйинларидаги ўз мавқеини аниқлаш.

6. Ўзларидаги бор билим, малака ва кўникмалар асосида режа бўйича ишларни бажариш:

- янги билим ва малакаларни ҳосил қилиш;
- ўз хатти-ҳаракатлари ва уларнинг натижаларини мунтазам назорат қилиш.
- қайд қилинган камчиликлар ва уларнинг сабабларини бартараф қилиш;
- белгиланган режаларни (режа олди ишлари ва режадан ташқари) такомиллаштириш;

- якуний натижаларни текшириб кўриш ва таҳлил қилиш.

7. Талабалар фаолиятини, уларнинг билими, малакаси, кўникмаларини назорат қилиш ва жорий йўл-йўриқлар бериш.

8. Талабаларнинг тадбиркорлик ўйинларига тайёрлигини аниқлаш мақсадида уларнинг мустақил ишлари натижаларини текшириб кўриш.

9. Талабаларга тадбиркорлик ўйинларини ўтказиш ва унда қатнашиш бўйича йўл-йўриқлар бериш, уларни роль ўйнаш бўйича тақсим қилиш, зарурат туғилганда ҳар бирига қўшимча йўл-йўриқлар бериш.

10. Олдиндан ишлаб чиқилган сценарий бўйича талабаларнинг тадбиркорлик ўйинлари.

11. Ўйин иштирокчиларига жорий йўл-йўриқлар бериш.

12. Ўйин иштирокчиларининг ўйин давомида ўзи ўйнаган ролларига баҳо бериши, ўз-ўзини назорат қилиши.

13. Тадбиркорлик ўйини натижаларини муҳокама қилиш ва талабанинг ўқув-ўйин фаолиятига баҳо бериш.

Шундай қилиб, тадбиркорлик ўйинлари материалларни янги билимларни эгаллаш, ўтилганларни мустаҳкамлаш, ижодий қобилиятларини ривожлантириш, умумий малакани шакллантириш каби бир катор вазифаларни ечишда фойдаланилади.

Тадбиркорлик ўйинларининг бир неча модификациялари мавжуд:

Имитацион ўйинлар.

Бундай ўйинлардан мақсад қайсидир ташкилот, муассаса ва унинг қисмлари фаолияти андоза қилинади. Воқеалар, кишиларнинг бирор фаолияти (иш битириш мажлислари, режани муҳокама қилиш, суҳбатлар ўтказиш ва б;), фаолият ҳолати ва шартлари андоза қилиб олиниши мумкин.

Сценарийда бундай ўйнаш тўла тузилмаси ёзиб чиқилган ва имитация қилинадиган объектлар ва жараёнлар белгиланади.

Операцион (вокеий) ўйинлар. Бундай ўйинларда аниқ ўзига хос воқеа-ҳодисанинг бажарилиши машқ қилинади. Операцион ўйинлар иш жараёнига хос моделлаштирилади.

Роль ижро этиш ўйинлари. Унда конкрет шахсининг хулқи, хатти-ҳаракати, ўз вазифалари ва мажбуриятларини бажарилиш тактикаси машқ қилинади.

Тадбиркорлик театри. Бунда қандайдир вазият ва ундаги кишининг хулқи ўйналади. Бу ўйиннинг асосий вазифаси турли ҳолатларда мўлжални тўғри баҳолай олишни ўргатиш, ўзининг хулқига тўғри баҳо бериш, бошқа кишиларнинг имкониятларини баҳолай олиш, улар билан мулоқот ўрната олишга ўргатишдир.

Психодрама ва социодрама. Бу ҳам ўзига хос «театр», лекин ижтимоий психологик мақсадни кўзлайди: Унинг асосий мақсади жамоада вазиятни ҳис қила олиш, бошқа кишининг ҳолатини ўзгартириш ва унга баҳо бериш, у билан самарали мулоқотга кириша олишни шакллантириш ҳисобланади.

Тадбиркорлик ўйинлари технологияси 4-02 жадвалда тасвирланган (Г.К.Селевко варианты).

Бу технология тайёргарлик даврини ҳам ўз ичига олади. У сценарийни ёзиб чиқиш, вазият ва объектларни шартли белгилар асосида тасвирлашдан бошланади. Сценарий машғулотнинг ўқув мақсади, ўрганилаётган муаммонинг тавсифи, қўйилган вазифани асослаш, ўйиннинг режаси, вазиятнинг мазмуни ва қатнашувчи шахсларнинг тавсифини ўз ичига олади.

Ўйинга киришиш. Бу босқичда иш режими аниқланади, машғулотнинг бош мақсади шакллантирилади, муаммони қўйиш ва вазиятни танлаш асосланади.

Ўтказиш босқичи. У ўйин жараёнидир. Ўйин бошлангач, ҳеч ким унга аралашмайди ва унинг боришини ўзгартира олмайди. Ўйинни фақат уни бошқарувчи тузатиб бориши мумкин.

Таҳлил босқичи. Ўйин натижалари муҳокама қилинади ва баҳоланади. Бу босқичда экспертларнинг фикрлари эшитилади, ўзаро фикр алмашинади, талабалар ўз хатти-ҳаракатлари ва хулосаларини ҳимоя қиладилар.

Шундай қилиб, тадбиркорлик ва эвристик ўйинлар бўлғуси мутахассиснинг илмий-ижодий тажрибаларини ривожлантириш учун катта имкониятлар яратади.

Олий мактаб муаммоларининг тадқиқотчилари қуйидаги тадбиркорлик ва эвристик ўйин турларини фарқлайдилар:

1. Мутахассислар орасида ўз вазифаларини, дастурлар ва ролларини тақсим қилиш асосидаги тадбиркорлик ва эвристик ўйинлар. Бундай мутахассислар сирасига қуйидагилар киради:

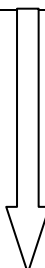
- *келгусида ишлаш кутилаётган муассасада фаол ижодий ишловчиларни ва уларни ишлаб чиқишда, аниқлаш билан банд бўлган «вазифа тадқиқотчилари»;*

Тадбиркорлик ўйинларининг технологик схемаси

Тайёргарлик босқичи	Ўйинни ишлаб чиқиш	<ul style="list-style-type: none"> • сценарий яратиш • тадбиркорлик ўйини режаси • ўйиннинг умумий тавсифи • йўл-йўриқлар мазмуни • моддий таъминот тайёргарлиги
	Ўйинга киришиш	<ul style="list-style-type: none"> • муаммо, мақсадни аниқлаб олиш • шартлари, йўл-йўриқлар бериш • регламент, қоидалар • ролларга тақсим қилиш • гуруҳни шакллантириш • маслаҳат (консультация).

Ўтказиш босқичи	Вазифани гуруҳ бўлиб ишлаб чиқиш	<ul style="list-style-type: none"> • манбалар бўйича ишлаш • тренинг • «фикрлаш ҳужуми» • ўйин техникаси устида ишлаш
	Гуруҳлараро мунозара	<ul style="list-style-type: none"> • гуруҳларнинг чиқишлари (фикрлари) • натижани ҳимоя қилиш • мунозара қоидаси • экспертлар иши

Таҳлил ва умумлаштириш босқичи	<ul style="list-style-type: none"> • ўйинни тўхтатиш • таҳлил, рефлексия • ўйинни баҳолаш ва ўз-ўзини баҳолаш • хулосалар ва умумлаштиришлар • тавсиялар
--------------------------------	---

• *ижодий гуруҳдаги барча иштирокчиларнинг фаоллиги сатҳида шу гуруҳнинг ўзига хос катализаторлик вазифасини бажарувчи «фаоллаштирувчилар»;*

• *илмий муаммонинг ечимига ёрдам берадиган йўллар ва бетакрор фикрлар таклиф қилувчи «гоялар ишлаб чиқувчи» талабалар;*

- *гояларнинг тугилишига ва уларнинг бошқа ижодий гуруҳ аъзолари томонидан идрок қилинишига ёрдам берадиган «резонатор» (тарқатувчи) талабалар;*

- *муаммони ечишнинг энг мақбул (оптимал) вариантыни қайта ишлаб чиқиш ва топши билан банд бўлган «назоратчи» талабалар.*

Бундай ўйинларни муайян объектда ўтказиш мақсадга мувофикдир. Раҳбарлар ва ўқитувчилар олдиндан ролларни белгилаб кўядилар. Масалан, агар ўйин конструкторлик бюросининг тузилмасини ўзлаштиришга қаратилган бўлса, қуйидагилар белгиланади:

- *«КБ бошлиғи»;*
- *«Бош конструктор»;*
- *«Ихтирочи»;*
- *«Оппонент»;*
- *«чизмакаш»;*
- *«текишувчи»;*
- *«маслаҳатчи»;*
- *«назоратчи» ва б.*

Шундан сўнг қуйидагилар тузиб чиқилади:

- *ҳар бирининг эгаллайдиган вазифалари ва хатти-ҳаракатлари баҳоси бўйича йўриқнома;*

- *ўйин жараёнининг асосий даврилиги бўйича дастур ишлаб чиқилади.*

Ўйин жараёнида тортишиш, мусобақаланиш (баҳс-мунозара юритиш), руҳиятининг бўлишини таъминлаш зарур.

Ўйин ўтказиш чоғида «буюртмачи» ролини бажарувчи раҳбар у ёки бу тадбирларнинг бажарилиш сифатига ва бу тадбирларда роль ижро этган (қатнашган, иштирок этган) талабаларга баҳо беради. Шу баҳолар асосида бутун гуруҳнинг ҳамда алоҳида талабаларнинг роль ижро этиши баҳоси чиқарилади.

Бундай ўйинларни ташкил этиш бўлғуси мутахассис қобилиятини диагностика қилишни тақозо қилади. Шу мақсадда талабаларни роль ижро этишларини алмаштириб туриш ҳам тавсия этилади, чунки ҳар бир талаба у ёки бу ролда ўз имкониятларини синаб кўра олсин, яъни «оддий»дан «КБ бошлиғи» даражасидаги ролларни ижро этишга имконият берилсин.

2. Ижодий фаолиятнинг бирор босқичида муайян стратегия, тактика ва методларни қўллаш малакасини шакллантиришга қаратилган тадбиркорлик ва роль ўйинлари.

Масалан, «Илмий-тадқиқот ишларида маъруза, мунозара» тарзидаги ўйин.

Бу ўйиндаги асосий роллар қуйидагича бўлиши мумкин:

«Бошловчилар» - ўқитувчи, ишлаб чиқариш мутахассиси;

«Пешқадамлар» - муҳокама қилинадиган муаммонинг муайян масаласи бўйича вазиятни тасаввур қила оладиган маърузачилар;

«Безакчилар» - пешқадамларнинг маърузалари ва чиқишларини кўргазмали тасаввур этишлари ва тушунтиришларини таъминловчи ўйин иштирокчилари.

«Ассистентлар» пешқадамлар ёрдамчилари бўлиб, улар пешқадамларга ва оппонентларга кўргазмали чиқишларига ёрдам берувчи ўйин иштирокчилари.

«Расмий оппонентлар» - пешқадамларнинг маърузаси ва бошқа материаллар бўйича расмий танқидий руҳда чиқиш қилувчилар;

«Норасмий оппонентлар» - муаммо бўйича гуруҳ бўлиб ёки мустақил илмий-тадқиқот олиб борувчи барча бошқа талабалар – ўйин иштирокчилари;

«Чалғитувчилар» - корхона ёки илмий муассасада қўшимча салбий ҳодиса, фактларни баён қилиш асосида ўйин иштирокчиларининг фаоллигига сабаб бўладиган саволлар қўйиши лозим бўлган ўйин иштирокчилари. Корхона ёки илмий муассаса мутахассислари, олий ўқув юрти ўқитувчилари, илмий ходимлари, аспирант, талабалари бу «вазифа»ни бажаришлари мумкин.

«Регистраторлар» - мунозараларни ёзиб олувчи ўйин иштирокчилари;

«Экспертлар» - маъруза муҳокамасидаги чиқишлар ва ечимнинг гуруҳ бўлиб қабул қилиниши бўйича объектив баҳо берувчи ўйин иштирокчилари. Бу вазифада корхона ва илмий муассаса мутахассислари, олий ўқув юрти ўқитувчилари ва илмий ходимлари, аспирант ва талабалар қатнашишлари мумкин.

Бундай ўйинларда қуйидаги асосий вазифалар ҳал қилинади:

- *бўлғуси мутахассисни ахборотлар алмашишга ўргатиш;*
- *уларда ўз нуқтаи назарларини асослаш ва ҳимоя қилиш, бошқа кишиларнинг гояларига кириб бора олиш, гуруҳ бўлиб ечим қабул қила олиш малакасини шакллантириш.*

Ўйин-мунозаралар бўлғуси мутахассисда илмий-ишлаб чиқариш муаммосини қўя билиш ва ечишга, мустақил фикрлашга, объективликка нисбатан қизиқишни шакллантиради, муаммоларни қўйиш, уни муҳокама қилиш, уларни ечишда ўзини тута билиш кўникмаларини ҳосил қилади.

Ўйин- мунозаралар муайян муаммо бўйича баҳсларни ташкил этилишини кўзда тутади.

Баҳс муаммони муҳокама қилиш жараёнидир. Унинг усули эса гуруҳ бўлиб тадқиқ қилишдир. Унда ҳар бир иштирокчи ҳамсуҳбати (рақиб)нинг фикрини асослаш, уни инкор этиш орқали ҳақиқатни тиклашда ўз монополиясини ўрнатади.

Баҳс мунозара боришининг турли вариантлари мавжуд:

Эвристик ёндашувда томонлардан бири муаммонинг ечими бўйича ўзининг ёндашувини қабул қилишга уринмасдан ишонтириш методи, ички туйғу, соғлом ақлдан фойдаланган ҳолда баҳс иштирокчиларини ўзининг нуқтаи назарига оғдириб олади.

Мантиқий ёндашувдаги баҳсга ўта мустаҳкам мантиқий таҳлил ва далил–исботлар характерли бўлиб, унинг воситасида иштирокчилар якуний хулосаларга келадилар.

Сўфиёна ёндашув. Унда томонлардан бири ўз рақибини донолик қилиб мағлуб қилиши ҳам мумкин.

Авторитар ёндашув. Унда томонлардан бири ўзининг обрўсидан фойдаланиб, ўз нуқтаи назарини ўтказиши мумкин.

Танқидий ёндашув. Баҳс иштирокчиларидан баъзилари ўз рақибининг фақат камчилиги, кучсиз ўрни ва мавқеига диққатни жалб қилади ва, аксинча, рақибининг фикридаги ижобий унсурларни кўришга интилмайди ва муаммонинг ечими бўйича ўз таклифларини ҳам бера олмайди.

Догматик ёндашув. Унда томонлардан бири баҳсни ҳақиқатни ўз манфаати учун ўзининг шахсий мақсадларига мувофиқ келадиган томонга бошлаб кетади.

Прагматик ёндашув. Иштирок этувчилардан бири ва ҳар бир томон фақатгина ҳақиқатни ўрнатиш учунгина баҳс юритмайди, балки ундан ўзларининг яширин ва баҳс иштирокчиларига маълум бўлмаган амалий манфаатларига буриш учун фойдаланади.

Баҳсни ўтказишда қуйидаги қоидаларга аҳамият бериш лозим:

- *оппонентининг ўз фикрини асословчи сўзини тинглаб, кузатиб бориши;*
- *оппонентини сўзлашдан тўхтатиб қўйишга шошилмаслиги;*
- *майда-чуйда деталларга эътибор қаратмаслиги, энг муҳимини кўришга, тушунишга ҳаракат қилиши;*
- *кучсиз ўринлар, далил-исботлар, мисолларни топиш ва таҳлил қилиши;*
- *оппонентини ўзидан кучли деб ҳисобламаслик;*
- *ўзига ҳаддан ташқари бино қўйиш ва ишонишга ружу бермаслик;*
- *қўрқиш рақиб олдида мағлубият эканлигини эсда тутуши.*

Таянч тушунчалар

Ўйинли технологиялар, ўйин функциялари, назарий аспект, ўйин тузилмаси, педагогик ўйин, тадбиркорлик ўйинлари, социал-психологик муаммолар.

АДАБИЁТЛАР:

1. Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат – Т., 2003 ва 2006
2. Беспалько В.П. Слагаемке педагогических технологий-М., 1997
3. Бордовский Г.А., Извочкин А.А. Новые технологии обучения-М., 1967
4. Кларин М.В. Педагогическая технология-М., 1989
5. Муомала тренинги-Т. : Университет, 1994.

Танқидий фикрлашни ўстирувчи фаол методлар

Режа:

Танқидий фикрлашни ривожлантирувчи педагогик технологиялар: белгиси, асоси ва механизми.

Танқидий фикрлашни ўстиришга хизмат қиладиган методлар «Демократик таълим учун» консорциуми томонидан амалга ошириладиган «Танқидий фикрлаш учун ўқиш ва ёзиш» лойиҳаси доирасида ишлаб чиқилган.

Консорциумнинг аъзолари: Халқаро ўқиш ассоциацияси, Хобарт ва Уильям Слимс коллежлари ва Шимолий Айова штат университети. Бу лойиҳани Нью – Йорк Очиқ жамият институти ва Марказий Осиё тўғрисидаги Марказий ва Шарқий Европадаги Сорос фонди маблағ билан таъминлайди.

Бу параграфда методлар мазмуни мазкур лойиҳа материалларига мувофиқ равишда ёритилади.

Танқидий фикрлашнинг фаол методларини ишлаб чиқишда қуйидаги асослардан келиб чиқадилар: **Танқидий фикрлаш нима?**

Фикрлаш – ўқиш, ёзиш, сўзлаш ва эшитишга ўхшаш жараён. У фаол, мувофиқлаштирувчи шундай жараёнки, унда ўзида бирор ҳақиқат тўғрисидаги фикрларни қамраб олади.

Фикрлаш контекстдан ташқарида ҳосил қилинадиган кўникма эмас.

Танқидий фикрлаш таълимий дастур ёки кундалик ҳаётнинг умумий контекстидан йироқлашган шароитда ўрганилиши лозим бўлган ҳодиса ҳам эмас.

Браун (1989) таъкидлайдики, вазифа ва реал ҳаёт мақсадларидан ажратилган ўқув кўникмалари таълим олувчиларга объектив тестларни яхши топшириш имкониятини бериши мумкин, лекин улар бу кўникмаларни янги вазиятларда қўллай олмайдилар.

Рихер таъбири бўйича ўрганиш ва фикрлашнинг таърифи когнитив психология, фалсафа ва мультимедиа маданияти таълими соҳасидаги тадқиқотлар натижаларига асосланади.

Бу тадқиқотларнинг асосий натижалари:

1. Самарали ва муттасил ўрганиш асосида талабаларнинг ахборотларни ўзлаштириш, синтезлаш ва уларни тўла эгаллаш фаоллиги ётади (Андерсон ва унга ҳаммуаллифлар, 1985).

2. *Ўрганиш жараёни фикрлаш фаолиятини ривожлантиришнинг турли туман стратегияларидан фойдалангандагина муваффақиятлироқ бўлади. Бундай стратегия ўрганиш жараёнини янада онглилаштиради (Палинскар ва Браун, 1989).*

3. *Ўрганиш ва танқидий фикрлаш талабаларнинг аниқ вазифаларга нисбатан янги билимларни қўллаш имкониятларига эга бўлган тақдирда ривожланади (Ресник, 1987).*

4. *Ўрганиш талабаларнинг олдинги билимлари, тажрибаларига таянгандагина мустаҳкамланади. Булар талабаларнинг билган билимларини янги ахборотлар билан боғлаш имкониятини беради (Рос, 1990).*

5. *Танқидий фикрлаш ва ўрганиш зоя ва тажрибаларнинг турли-туманлигини педагоглар тушунган ва қадрлаган вақтдагина амалга ошади. Танқидий фикрлаш*

«яккаю ягона тўғри жавоб»ни қабул қиладиган менталитет жараёнида юз бермайди.

Танқидий фикрлашнинг ривожланиш муҳитини яратиш

Танқидий фикрлашни ривожлантириш осон иш эмас. Бу муайян ёш даврида тугалланган ва эсдан чиқарилган вазифа ҳам эмас. Шу билан бирга танқидий фикрлашга олиб борадиган тугалланган йўл ҳам йўқ.

Лекин танқидий фикрловчиларнинг шаклланишига ёрдам берувчи муайян ўқув шароитлари тўплами мавжуд. Унинг учун:

- талабаларга фикр юритиш учун имконият бериш;
- турли-туман гоя ва фикрларни қабул қилиш;
- талабаларнинг ўқув жараёнидаги фаоллигини таъминлаш;
- талабаларни кулгига қолмасликка ишонтириш керак;
- ҳар бир талабанинг танқидий фикр юритишига қодир эканлигига ўзларида ишонч ҳиссини уйғотиш;
- танқидий фикрлашнинг юзага келишини қадрлаш лозим.

Шу муносабат билан талабалар:

- ўзига ишончни орттириш ва ўз фикри ҳамда гояларининг қадрини тушуниш;
- ўқув жараёнида фаол иштирок этиш;
- турлича фикрларни эътибор билан тинглаш;
- ўз ҳукмларини шакллантиришига ҳамда ундан қайтишига тайёр туриши лозим.

Вақт. Танқидий фикрлаш вақт талаб қилади.

Пирсон, Хансен, Гордон (1979)лар таъкидлашадики, ўз фикларини ижод қилиш гўё аввалги гоя, тасаввур, учрашувлар ва тажрибаларни археологик жиҳатдан тадқиқ қилишга олиб келади. Шунинг учун ҳам:

- фикрларини ўз сўзлари билан ифодалаш;
- ўзаро танқидий фикрлар алмашиш;
- ўз гояларини ифодалай олиш ва конструктив таклифларга жавоб ола билиш;
- фикрларни муайян гоялар қиёфасида, қулай муҳитда амалга ошира олиш ва ўз гояларини тўла ва аниқ ифодалай олиш.

Изн. Танқидий фикрлашда эркинлик бўлиши учун талабалар маъқул ва номаъқул нарсаларни айтиш, улар ҳақида фикрлаш, ижод қилиш учун рухсат олишлари лозим. Талабалар йўл кўйиладиган ҳолатларни англаб олишгач, танқидий таҳлил қилишга фаол киришадилар.

Танқидий таҳлилга изн олиш онглилик тамойилига асосланади. Бунда таҳлил ва хаддан ошиш орасидаги фарқ аниқлаб берилиши лозим. Танқидий фикрлашга изн фикрлаш учун чинакам мақсад бўлган ва дўстона ҳамда самарали шароитда берилади.

Ранг-баранглик. Талабаларнинг фикрлаш жараёнида турли фикрлар ва гоялар пайдо бўлади.

Ранг-баранг фикр ва гоялар яккаю-ягона жавоб мавжудлиги ҳақидаги тасаввур бартараф қилинган чоғдагина юзага келади. Фикрларни ифода қилиш чегараланганда талабаларнинг фикрлашига чек кўйилади. Фақат биргина жавоб мавжуд бўлган тақдирда хилма-хил восита ва жараёнлардан фойдаланиш жоизки, унинг ёрдамида талабалар ана шу жавобни топа олсин.

Фаоллик. Танқидий фикрлаш талабаларнинг фаоллиги билан бевосита боғланган. Одатда, талабалар сусткаш тингловчилар бўлишади, чунки уларда ўқитувчи билимли ёки матнда унинг бу билимлари акс этган, шу туфайли уларнинг билимлари ўқитувчи масъул деган ишонч шаклланиб қолган. Ўқув жараёнидаги талабаларнинг фаол иштироки ва ўқишларига ўзларининг масъул эканлигига тайёрлиги танқидий фикрлашда кутилган натижаларни беради. Талабаларни фикр юритишга, ўз ғоялари ва фикрлари билан ўзаро ўртоқлашишга даъват этиш каби педагогик ёндошув уларнинг фаоллигини ўстиради.

Михали Чикжентмихалий (1975) таъкидлайдики, талабалар ўша мураккаб даражадаги ўқув жараёнида фаол иштирок этишса, билиш жараёнида қатнашганлигидан катта баҳра оладилар ва ўзларида чуқур қониқиш хиссини сезадилар.

Таваккалчилик Эркин фикрлилик таваккалчиликка асосланади. Унинг билим фаолиятида кўрқмай таваккал қилувчи инсонларни рағбатлантириб туриш жоиздир. Фикрлаш жараёнида «аҳмоқона ғоялар» ақл билан тузилмаган бирикма ва тушунчалар илгари сурилган ҳолатлар ҳам бўлиши мумкин. Ўқитувчи уни ўқув жараёнини табиий ҳолати сифатида талабаларга тушунтириши лозим.

Талабаларни таваккалдан ҳоли бўлган, яъни ғоялар қадрланган, талабаларнинг фикрлаш фаолиятида фаол иштирокини юқори мотивациялаш имкони бўлган муҳитда ўйлаш лозимлигини уларда ишонч ҳосил қилиш зарур.

Қадрлаш. Танқидий фикрлашнинг омилларидан бири талабаларнинг фикрлаш жараёнини қадрлашдир. Ташкил этилган фикрлаш жараёнида талабалар ўз ғоялари, тасаввурларининг ўқитувчи томонидан қадрланаётганини тушунган чоғдагина чуқур масъулият ва эътиборга яраша жавоб қайтарадилар.

Талабалар ўз фикрлаш жараёнини қадрлашни намоёиш қилишга ҳаракат қиладилар, унга ва унинг оқибатларига нисбатан жиддий муносабатда бўла бошлайдилар.

Қимматлилик. Фикрлаш жараёнини ташкил этиш давомида талаба уларнинг фикрлари, ўз танқидий таҳлили натижалари қимматли эканлигини уларнинг онгига синдириш зарур. Ўқитувчи талабалардан муайян материални шунчаки қайта ишлашни талаб қилганда тайёр қолиплардан, андозалардан ҳоли бўлиши лозим. Бу эса талабаларда ўзгалар ғояларини механик тарзда қайта ишлаб чиқиш энг муҳим ва қимматли эканлигига ишонч ҳосил қилишга олиб келади. Аслида талабаларга ўз фикри, ўзига тааллуқли бўлган ғоя ва тасаввурлар қимматли эканлигини кўрсата олиш зарур. Талабаларнинг ўзлари ҳам ўз фикрларининг қимматбаҳо эканлигига ишонч ҳосил қила олишлари зарур. Улар ўз фикрининг тушунча ва масалани муҳокама қилиш жараёнида ўта муҳим, шунингдек, катта ҳисса бўлиб ҳисобланишини тан олишлари керак.

Ўзаро фикр олишув. Фикрлаш жараёни талабаларнинг ўзаро фикр олишувини кўзда тутди. Талабаларнинг ўзаро фикр олишиши уларнинг бир-биридан ўрганишдаги ўртоқчилигига асос солади. Талабалардан фикрловчи сифатида ўзларида бўлган йирик фикр ва оддий хатога бўлган қобилиятларини бошқаларга очиқ бериш талаб этилади.

Ўзаро фикр олишишда талабалардан диққат билан тинглаш, ўзининг қарашлар тизимини сўзловчига зўрлаб ўтказиш ва бошқа сўзловчиларни тузатиб туришдан

Ўзини тийиб туриши ҳам талаб этилади. Бунга жавобан талабалар бошқаларнинг ялпи фикрларидан фойдаланиш имкониятига эга бўлади. Кенг доирадаги мунозара оқибати ўлароқ талабалар ўзларига тегишли бўлган ғояларни таҳлил қилиш ва уни аниқлашга янада қобилияти орта боради ҳамда уларни ўз билимлари ва ҳаётий тажрибаларида яратган ғоялари тизимига тиркаб боради. Фикрлаш жараёнини ташкил этишда уни ўтказишнинг бир неча моделлари мавжуд. Улар:

- ўзига ишонч ҳосил қилиш;
- ишда фаол иштирок этиш;
- ўртоқлар ва ўқитувчи билан фикр олишиш;
- ўзгалар фикрини тинглай олиш.

Танқидий фикрлашни таъминловчи саволлар. Танқидий фикрлаш жараёнида ахборотни таҳлил қилиш ва изоҳлаш, ғояларини таҳлил қилиш, ўрганилаётган ҳикояларни ўз тахминий режалари билан қайта тузиб чиқишга қаратилган саволлардан фойдаланилади. Қўлланмада таҳлил қилинаётган бу масалалар Сэндерс (1969) ифодалари ва Блум тизимли саволларидан олинди. Бу саволлар турли сатҳдаги қийинчиликда фикрлашнинг турли кўринишларини таъминлашда восита бўлиб хизмат қилади. Эслаб қолишга хизмат қиладиган саволлар ёки формал сатҳдаги саволлар энг куйи сатҳдаги саволларга тааллуқлидир. Баҳолаш ёки ҳукм чиқариш бериладиган саволлар фикрлашни таъминлайдиган иккинчи сатҳдаги саволлар сифатида қаралади.

Танқидий текшириб кўриш

Формал сатҳ саволлари фактологик ахборотлар олиш мақсадида берилади. Улар фақат механик эшлаши ва талабаларда яхши жавоб бериш учун қисқа муддатда маълум предметлар бўйича билим қисмлари (фрагмент)ни талаб қилади.

Ахборотларни бир шаклдан иккинчи шаклга кўчириш талабалардан уни кўчим (трансформация) қилишни талаб қилади. Кўчириш саволлари талабаларга ўрганаётган, тавсифлаган ва кўрган вазиятлари, саҳналари ва воқеаларини ўзлари намоиш эта олишлари учун берилади. Кўчириш саволлари талабаларни ахборотларни қайта ишлаш ёки бошқа шаклларга кўчим қилишга илҳомлантиради. Талабаларга сезиш, кўриш (сенсор) тажрибасини яратиш, шундан сўнг эса бошқаларга ўз кўрганларини етказиш учун уни эълон қилиш зарур. Бу фикрлашга тортишнинг фаол ижодий жараёнидир.

Талабаларга ғоялар, фактлар, қайдлар ва қадриятлар орасидаги боғланишларни очиш учун изоҳлашга қаратилган саволлар берилади. Сэндрс изоҳлашга қаратилган саволларга нисбатан юқори даражадаги фикрлашни талаб қиладиган таянч саволлар деб қарайди, бошқалари эса (Вогн ва Эстес) тушунишнинг ўзигина изоҳлашдир, деб ҳисоблайдилар.

Татбиқ қилишга қаратилган саволлар ўқиш (талаффуз) жараёни ёки ўрганиш тажрибасида учрайдиган мантиқ муаммоларини ечиш ва чуқур ўрганиш учун имконият беради.

Таҳлил этишга қаратилган саволлар талабалардан у ёки бу воқеанинг аҳамияти етарли даражада яхши ёритилганми, йўқми деган саволга жавоб беришга ундайди.

Синтез қилишга қаратилган саволлар янгича фикрлаш асосида ижодий муаммоларни ҳал қилишга даъват этади. Синтез саволлари талабаларга ўзининг барча билим ва тажрибаларини муаммонинг ижодий ечилишида фойдаланишга имкон беради. Синтез саволлари муқобил сценарийлар яратишни ҳам тақозо қилиши мумкин.

Баҳолаш саволлари яхши ва ёмон, адолатли ва адолатсизлик тўғрисида ҳукм чиқариш учун берилади.

Баҳолаш саволлари талабалар, ахборотлар сифатини, янги ахборотларга нисбатан ўз муносабатини баҳолай олиши, уларни қадрлай олиши учун берилади.

Танқидий фикрлашни ривожлантириш муаллифлари фикрлаш жараёнини ташкил этишда идрок қилишнинг 4 типини фарқлайдилар:

Яхлитлигича идрок этиши. Мавзу ёки фан тўғрисида умумий билим берадиган идрокнинг шаклидир.

Изоҳли идрок этиши. Бу Блум изоҳлари даражасига айнандир. Идрокнинг бу типиди талаба ғоя ва ҳодисаларнинг ўзаро алоқаларини ёритади, унинг моҳиятини муҳокама қилади, фаннинг турли соҳаларига оид ғоя ва ахборотларни ҳатто ташқи жиҳатдан боғлиқ ҳодисаларни бирлаштиради.

Шахсий идрок этиши. Талабалар ўзларида аввалдан мавжуд бўлган шахсий тажриба ва билимлар тузилмасини янги билимлар билан боғлаб тушуниш жараёни акс эттиради.

Танқидий идрок этиши. Мазмунни бир томонга қўйиб, уни таҳлил қилиш, унинг нисбий қимматини, тўғрилигини, фойдалилигини ва талабаларнинг билиши, тушуниши ва қабул қилиши доирасида унинг аҳамиятини баҳолашдир.

Шундай қилиб, ахборотларни чорлаш, ўйлаб кўриш ва фикрлаш методикаларидан фойдаланиш қуйидаги муҳим вазифаларни ечиш имкониятини беради:

- талабаларга мақсадларини англаб олишга ёрдам беради;
- машғулотларда фаоллигини таъминлайди;
- самарали мунозарага чорлайди;
- талабаларнинг ўзлари саволлар тузиши ва уни савол тарзида бера олиши учун ёрдам беради;
- талабаларга ўз шахсий билимларини ифода қилишга ёрдам беради;
- талабаларнинг шахсий мутолааси мотивациясини қўллаб-қувватлайди;
- ҳар қандай фикрларга бўлган ҳурмат кайфиятини яратади;
- талабаларда персонажларга бўладиган изтиробини ўстиришга ёрдам беради;
- талабалар қадрланадиган фикрлашга шароит яратади;
- талабаларнинг танқидий жалб қилинишига бир қатор умидлар билдирилади.

Кластерларга бўлиш. Бу педагогик стратегия бўлиб, талабаларнинг у ёки бу мавзу бўйича эркин ва бемалол ўйлашга ёрдам беради. У фақат ғоялар орасидаги боғланишларни фикрлашни таъминлаш имкониятини берадиган тузилмани аниқлаб олишни талаб қилади. У фикрлашнинг оддий шакли эмас, балки мия фаолияти билан зия боғланади.

Кластерларга бўлишдан ахборотларни чорлаш босқичида ҳам, фикрлаш босқичида ҳам фойдаланилади. У муайян мавзу синчиклаб ўрганилгунча фикрлаш фаолиятини таъминлашда фойдаланилиши мумкин. Кластерларга бўлиш талабаларнинг тасавурларини янги боғланишлари ёки уларнинг график ифодалари кўринишларини таъминловчи сифатида ҳам ўтганликларини яқунлаш воситаси сифатида қўлланилиши мумкин. Бу ўз билимларига, муайян мавзу тўғрисида тасаввурига ва уни тушунишга йўл очадиган назардаги стратегиядир.

Кластерларга бўлиш қуйидаги усулларда амалга оширилади:

1. Ҳушингизга келган барча фикрларни ёзиб олиш. Бу фикрларни муҳокама қилманг, шунчаки ёзиб олаверинг.

2. Хатни (матни) кечиктирадиган имло ва бошқа омилларга ҳам парво қилманг.

3. Сизга берилган вақт ниҳоясига етмагунга қадар ёзишдан тўхтаманг. Миянгизга фикр келиши тўхтаб қолса, токи янги фикрлар келгунга қадар қоғозда нималарнидир чизиб ўтиринг.

4. Имкони борича, боғланиши мумкин бўлган ғояларни тизиб чиқинг, ғояларнинг оқими сифати ва улар орасидаги алоқаларни чегаралаб қўйманг.

Кластерларга бўлиш, Стил ва Стил (1991)нинг таъбирича, бу жуда мослашувчан стратегиядир. Уни индивидуал тарзда ҳам гуруҳда ҳам қўллаш мумкин. Гуруҳ фаолиятида у гуруҳ ғояларининг тирговичи сифатида хизмат қилади. Бу эса талабаларни ҳар бир амалда бўлган боғланишларга, алоқаларга яқинлаштиради.

Синквэйн. Ахборотларни қисқача баён қилиш, мураккаб ғояларни, сезгиларни, тасавурларни бир неча сўзлар воситасида баён қилиш имконияти муҳим малакадир. Бу бой тушунчалар захираси асосидаги ўйланган рефлексияни талаб қилади. Синквэйн бу шеър бўлиб, у бирор воқеа муносабати билан ёзиладиган ёки

рефлексия қилинадиган қисқа ифодаларда ахборот ва материалларнинг синтезланишни талаб этади.

Синквэйн сўзи французча сўз бўлиб, беш деган таржимани беради. Демак, синквэйн беш қатордан иборат шеърдир.

Синквэйнни ёзиб чиқиш қоидаси қуйидагича:

1. *Биринчи қаторда бир сўз билан мавзу ёзилади (одатда от туркумидаги оид сўз билан).*

2. *Иккинчи қаторда мавзу икки сўз билан тавсиф қилинади (сифат туркумига оид икки сўз билан).*

3. *Учинчи қаторда ушбу мавзу бўйича хатти-ҳаракатлар уч сўз билан тавсиф этилади.*

4. *Тўртинчи қаторда темага алоқадорликни кўрсатувчи 4 сўздан иборат гап (ибора) ёзилади.*

5. *Бешинчи қатор мавзу моҳиятини такрорловчи бир сўздан иборат синонимдир*

Амалиётда синквэйн:

- *мураккаб ахборотни синтезлаш қуроли;*
- *талабалар тушунчалар заҳирасини баҳолаш воситаси;*
- *ижодий ифодалилик воситаси сифатида жуда фойдалидир.*

Синквэйн тушунчалар ва ахборотларни рефлексиялаш, синтезлаш ва умумлаштиришда тезкор, айна замонда қудратли қурол ҳисобланади.

Таянч тушунчалар

Танқидий фикрлаш, ча³ирув, англаш, хулосалаш, изн, ранг-баранглик, фаоллик, таваккалчилик, ўзаро фикр олишув.

АДАБИЁТЛАР:

1. Азизходжаева Н.Н. Педагогические технологии в подготовке учителя. Ташкент, 2000.

2. Гальперин П.К. К теории программированного обучения – М.: 1967

3. Кларин М.В. Педагогическая технология-М.: 1989

4. Кудрявцев П.о. Проблемное обучение: источник и сущность-Знание: 1991

Мавзу : **Муаллифлик технологиялари.**

Режа:

- 1.Муаллифлик технологиялари.
- 2.Хамкорлик педагогикаси.
- 3.Ўқув жараёнини самарали ташкил этиш ва бошқариш.

Муаллифлик технологияси

Ўқитиш технологияси педагогик стратегия сифатида талаба ва ўқитувчилар фаолиятини фаоллаштириш ва жадаллаштириш воситаларига эга бўлади. Бундай технологияларга қуйидагиларни келтириш мумкин:

- *педагогик жараёнда шахсни кўзда тутишга асосланган педагогик технология (Ш.А.Амонашвили технологияси);*
- *ўқув материални схемалар ва моделлар ишораси асосида ўқитишни жадаллаштириш технологияси (В.Ф.Шаталов технологияси);*
- *ўқув жараёнини самарали бошқариш ва ташкил этиш асосига қурилган технология (С.Н.Лисенкова технологияси, Н.П.Гузикнинг ўқитиш тизимини режалаштириш технологияси);*
- *ўқитишни индивидуаллаштириш технологияси (Инге Унт, А.С.Границкая, В.Д.Шадриков технологияси);*
- *ўқитишни дастурлаш технологияси (Б.П. Беспалько).*

Хамкорлик педагогикаси

Хамкорлик педагогикаси XX асрнинг 80-йилларида ривожлана бошлади ва таълимдаги кўпгина инновацион жараёнларни ҳаётга чорлади. Бу технология негизида таниқли рус ва чет эл педагогларининг тажрибаси ётади. Улар К.Д.Ушинский, Н.П.Пирогов, Л.Н.Толстой, Ж.Ж. Руссо, Я.Корчак, К.Роджерс, Э.Берн, С.Т.Шацкий, В.А.Сухомлинский ва бошқалардир.

Хамкорлик педагогикаси 4та асосий йўналиш бўйича амалга оширилади:

- *шахсга инсон, шахс сифатида ёндашув;*
- *диалектик фаоллаштирувчи ва ривожлантирувчи мажмуа;*
- *тарбия концепцияси;*
- *атроф-муҳитни таълим-тарбияга мослаш;*

Ш.А.Амонашвилининг инсон-шахс технологияси. Шалва Александрович Амонашвили таниқли педагог олим ва амалиётчидир. У ўзининг экспериментал мактабида хамкорлик педагогикасини, шахсий ёндашувни, тил ва математика ўқитишнинг ажойиб методикасини ишлаб чиқди ва ҳаётга татбиқ этди.

Ш.А. Амонашвилининг асосий мақсадлари қуйидагилардан иборат:

- *боланинг шахсий хислатларини намоён қилиш орқали унда олижаноб инсоннинг шаклланиши, ривожланиши ва тарбияланишига имкон туғдирмоқ;*
- *боланинг қалби ва юрагини улуғламоқ;*
- *боладаги билишга бўлган кучларни ривожлантириш ва шакллантириш;*
- *кенг ва чуқур билим ҳамда малака олиш учун шароит туғдирмоқ;*
- *идеал тарбия – бу ўз-ўзини тарбияламоқ.*

Ш.А. Амонашвили ўзининг технологиясини амалга ошириш учун қуйидаги методика ва методик усуллардан фойдаланди:

- *инсонпарварлик;*
- *шахсий ёндашув;*
- *мулоқот маҳорати;*
- *оила педагогикасининг қўшимча имконияти;*
- *ўқув фаолияти.*

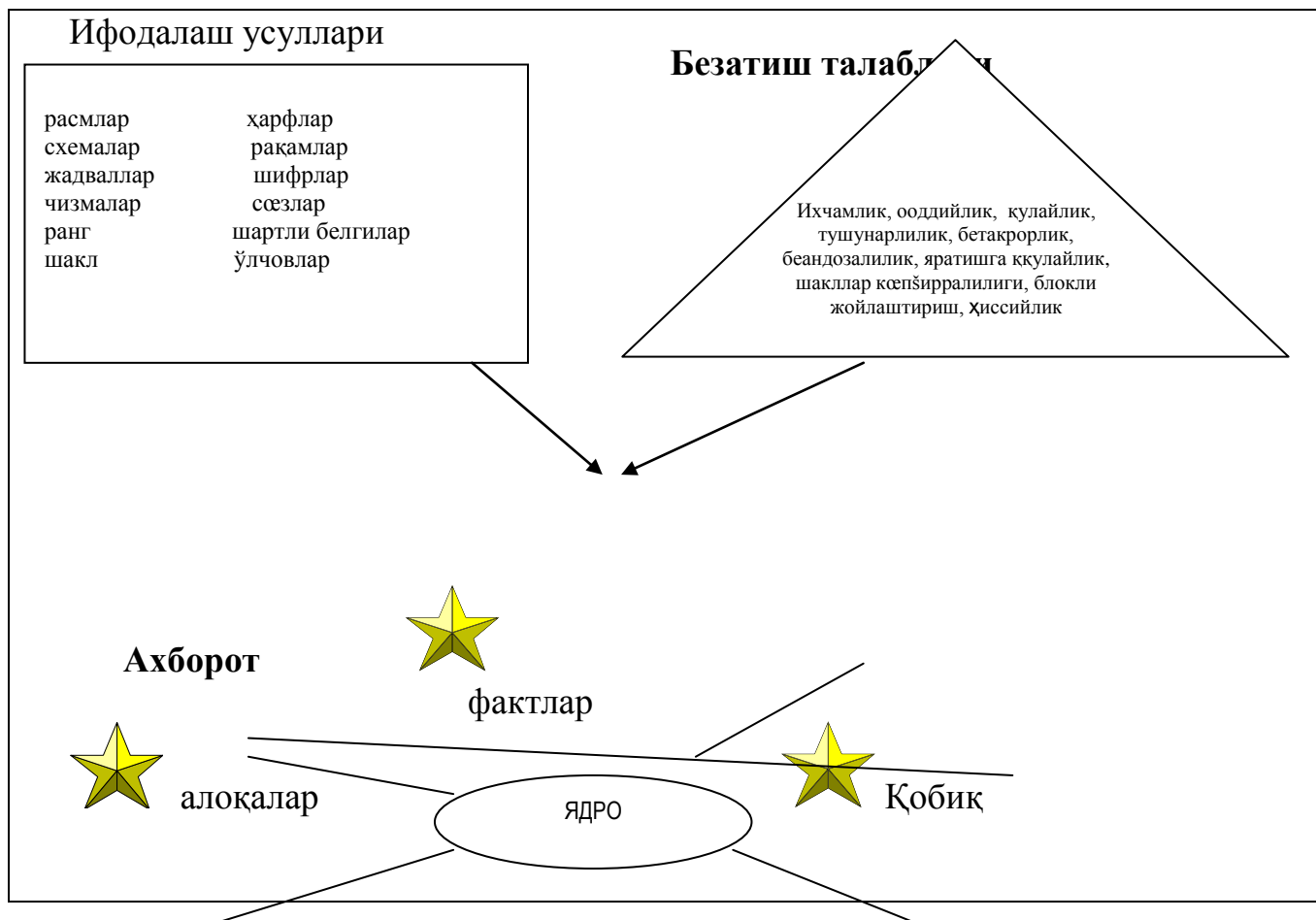
Ш.А.Амонашвили технологиясида бола фаолиятини баҳолаш алоҳида аҳамиятга эга. Баҳолардан фойдаланиш ўта чекланган. Микдорий баҳолашдан кўра сифатли баҳолашга урғу берилади, яъни тавсиф, натижалар пакети, ўз-ўзини баҳолаш.

Ўқитишни жадаллаштириш технологияси

Бу технологияни Виктор Федорович Шаталов ишлаб чиқди ва ҳаётга жорий қилди. У ўқитишнинг анъанавий синф-дарс усулининг ҳали очилмаган катта имкониятларини кўрсатиб берди.

В.Ф. Шаталовнинг мақсад-мўлжали:

- *билим, малака ва кўникмаларни шакллантириш;*
- *ҳар қандай индивидуал хусусиятларга эга бўлган барча болаларни ўқитиш;*
- *ўқитишни тезлаштириш.*
- Таянч сигналлар конспекти

Ахборот бирликлари

Таянч сигнал

Тамойиллар:

- *кўп марта такрорлаш, мажбурий босқичма-босқич назорат, қийинчиликнинг юқори даражаси, катта блокларда ўрганиш, фаолиятнинг динамик қолипи, хатти-ҳаракатнинг таянчи, мўлжалдаги асосини қўллаш;*

- *шахсни кўзда тутиш асосида ёндашув;*

- *инсонпарварлик;*

- *зўрлаб ўқитмаслик;*

- *ўқув вазиятларининг конфликтсизлиги, ҳар бир ўқувчининг муваффақиятларидан бохабарлик, тузатиш (йўлга солиш), ўсиш, ютуқларга истиқболни очиш;*

- *ўқитиш ва тарбияни боғлаш.*

В.Ф. Шаталов методининг ўзига хослиги:

- *материаллар катта ҳажмда киритилади;*

- *материаллар блоклар бўйича жойлаштирилади;*

- *ўқув материали таянч схема – конспект кўринишида расмийлаштирилади.*

Жадвалдан кўришиб турибдики, таянч конспект кўргазмали схемани ташкил этмокда.

В.Ф.Шаталов таянч (таяниш) деганда бола ҳаракатларининг тахминий асосини, ички фикрлаш фаолиятининг ташқи ташкил қилиниш усулини тушунади.

Таянч сигнал ўзаро узвий боғловчи рамзлар (ишора, сўз, схема, расм ва ҳ.о) бўлиб, қандайдир маъноли моҳиятни алмаштиради.

Таянч конспект - ўқув материаллари ўзаро боғланган усулларининг бутун қисмлари сифатида фактлар, тушунчалар, ғоялар тизими ўрнида қўллана оладиган кўргазмали конструкциялардан иборат қисқача шартли конспект кўринишидаги таянч сигналлар системасидир.

В.Ф.Шаталовнинг хизматлари шундаки, у машғулотларда етарли даражада ва барчанинг фаоллигини таъминловчи ўқув фаолияти тизимини ишлаб чиқди.

В.Ф.Шаталовнинг ўқув жараёни технологик схемаси таблицада кўрсатилган.

В.Ф.Шаталов методикаси 4 босқичдан иборат бўлиб, улар бир қанча усул ва методик ечимларни ўз ичига олади:

1. Назарияни синфда ўрганиш: тахтада оддий тушунтириш (бўр, кўргазмали курол, ЎТВ билан); бўялган плакат – таянч конспект бўйича қайта тушунтириш; плакат бўйича қисқача баён қилиш; ўқувчиларнинг ўз конспектлари устида индивидуал ишлашлари, конспект блоклари бўйича кенг мустаҳкамлаш.

2. Уйдаги мустақил ишлар: таянч конспект+дарслик+ота-оналар ёрдами. Ўқувчиларга уқтириш: конспекtdан фойдаланган ҳолда ўқитувчининг тушунтирганларини эсла, берилган материални китобдан ўқи; ўқиганларингни конспект билан қиёсла; конспект ёрдамида дарслик материалларини сўзлаб бер

(кодлаштириш-декодлаштириш); конспектни сўзлаб бериш учун таянч сифатида ёдда сақла; конспектни қайта ишлаб чиққиш ва намунага қиёсла.

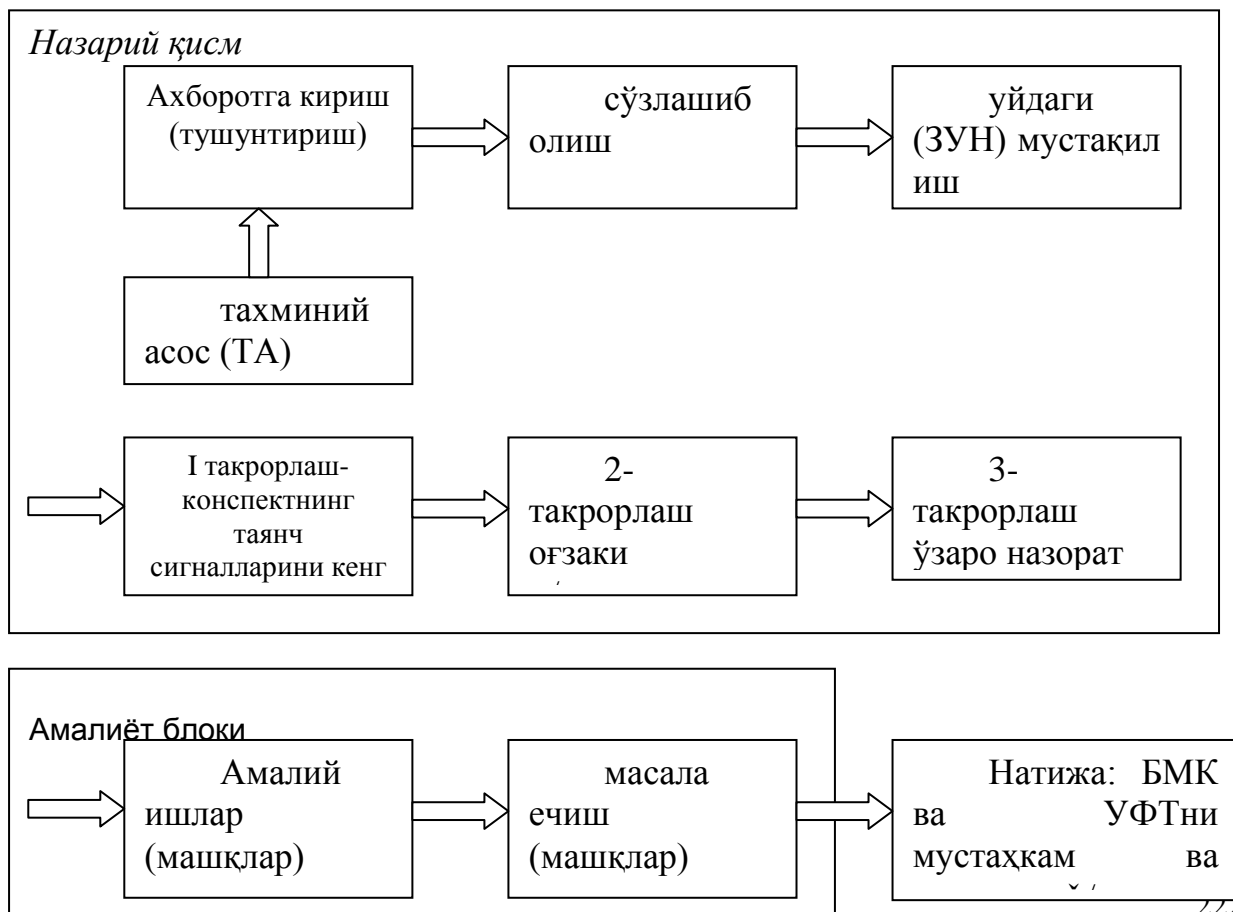
3. Биринчи такрорлаш - конспектни ўзлаштиришни ҳар томонлама кенг назорат қилиш: барча ўқувчилар конспектни хотирасида қайта ишлаб чиқадилар, ўқитувчи уларни пешма-пеш текшириб боради; бир вақтнинг ўзида «аста» ва магнитофон орқали сўраб боради; ёзма ишдан сўнг оғзаки сўраш бошланади.

4. Таянч конспектни оғзаки сўзлаб олиш - ўзлаштиришдаги ташқи нутқ (оғзаки) фаолиятининг энг муҳим босқичи, у турли савол-жавоблар жараёнида юз беради.

5. Иккинчи такрорлаш-умумлаштириш ва бир тизимга келтириш (тартибга тушириш): ўзаро назорат дарслари; олдиндан синов саволлари рўйхатини нашр қилиш; тайёрлаш; барча турдаги назоратлардан фойдаланиш (тахтада, астагина, ёзма ва б.); ўзаро сўраш ва ўзаро ёрдам; ўйинли унсурлар (жамоалар беллашуви, ребусни топиши ва б.).

Назорат, баҳолаш. В.Ф. Шатолов ўқувчиларнинг билим, малака ва кўникмаларини босқичма-босқич назорат қилишнинг бош муаммосини ҳал қилди. Доимий ташқи назоратни ўзини-ўзи назорат қилиш ва ўз-ўзини баҳолаш билан боғлаш, ҳар бирини босқичма-босқич назорат қилиш, кучи етадиган даражада талаб қилиш, доимо тузатишнинг имконияти мавжудлиги, натижалар ошкорлиги, икки баҳонинг йўқлиги, паст баҳодан кўрқишнинг йўқлиги.

В.Ф. Шаталов тизимининг технологик схемаси

Назорат шакллари: таянч конспект бўйича ёзма иш, мустақил ишлар, баланд овозда сўраш, магнитофонда, жуфтликда ўзаро назорат, гуруҳдаги ўзаро назорат, уй назорати, ўз-ўзини баҳолаш.

Ўқувчи томонидан олинган ҳар бир баҳо билимларни махсус очилган кўзгуга қўйиб борилади. У гўё ўқувчига хизмат қиладиган рўйхат вазифасини бажаради, баҳолар эса ижобий шифрланган тавсифнома аҳамиятига эга бўлади. Бундай тавсифномани эълон қилиш катта тарбиявий аҳамиятга эга бўлади. Бу тавсифноманинг энг муҳим томони шундаки, ўқувчи хоҳлаган вақтида ҳар қандай баҳони нисбатан юқори баҳога ўзгартириши мумкин. Очiq имконият тамойилининг моҳияти ҳам шунда. Ҳар бир баҳо, - деб таъкидлайди В.Ф. Шаталов, авваламбор, ўқувчида ижобий эътиборни қўзғатадиган восита, туртки бўлиб хизмат қилиши лозим. Икки баҳо салбий ҳисларга сабаб бўлади, ўқитувчи ва фан билан зиддиятни келтириб чиқаради. Шаталов бундай конфликтли вазиятларни бартараф қилади.

Методик усуллар (педагогик микроунсурлар) тиркамасига: учирма такрорлаш, релели (алмашма) назорат ишлар, десант методи, занжир методи, вазифалар ичида «чўмилмоқ», китобдаги хатоларни топмоқ, варақчаларда мисол-масала ечиш, танлов асосида мисол-масала ечиш, 4 қўлда ечиш, тажриба дарслари, «мияга» ниқташ, қуйидан юқорига қараб ечиш, айтиб берганни рағбатлантириш, очiq фикрлар дарси, олтинчи балл, ижодий конспект, тезайтиш, кескинликни юмшатиш усуллари (мусиқа, ёруғлик, танаффус ва б.) ва б.

В.Ф.Шаталов томонидан ишлаб чиқилган ўқув фаолияти тизими мактаб ўқувчиларида эксперимент қилинган, лекин унинг методикаси математика ўқитиш доирасидан чиқиб, нафақат табиий фанлар, балки гуманитар фанлар: тил, тарих каби фанларни ўқитишда ҳам кенг тарқалди.

В.Ф. Шаталов методикаси олий ўқув юртларида ҳам муваффақиятли қўлланмоқда.

Таянч схемалар изоҳидан фойдаланган ҳолда истиқболли ўқитишни бошқариш С.Н.Лисенкова технологияси. Бу технология асосида қуйидагилар ётади:

- *ҳамкорлик педагогикасига бўлган шахсий ёндашув;*
- *ўзлаштириш (муваффақият) - ўқитиш жараёнида болалар ривожланишининг энг муҳим шарт;*
- *синфдаги файз: хайрихоҳлик, ўзаро ёрдам;*
- *хатоларидан огоҳ қилиш, лекин хатолар устида ишлаш эмас;*
- *ўқув материалининг кетма-кетлиги, изчиллиги;*
- *вазифанинг ҳар бир ўқувчига қулайлиги ва уларга алоҳида-алоҳида бўлиб берилиши;*
- *аста-секин тўлиқ мустақилликка ўтиш;*
- *билагон ўқувчи воситасида билмайдиган ўқувчиларни ўқитиш.*

С.Н.Лисенкова методикасининг хусусияти шундаки, қийин мавзулар дастурда белгиланган соатларда эмас, балки ундан олдин ўрганила бошланади. Бу истиқболли тайёргарликдир.

Истикболли тайёргарлик ўрганилиши яқинлашиб келаётган қийин мавзуларни йўл-йўлакай ўтишининг бошланишидир.

Умумлаштириш бу муайян билимлар асосидаги мавзуни умумлаштиришдир.

С.Н.Лисенкова методикаси асосида материални ўзлаштириш уч босқичда кечади:

1. *Келгусида ўзлаштирилиши лозим бўлган билимларни олдиндан кичик ҳажмларда бериб бориш;*

2. *Янги тушунчаларни аниқлаштириш, уларни умумлаштириш ва қўллаш;*

3. *Фикрлаш усуллари ва ўқув хатти-ҳаракатларининг равонлигини ривожлантириш.*

Ўқитишни табақалаштириш

Г.К.Селевко тадқиқотларида ўқитишни табақалаштириш ўқув жараёнини ташкил этиш шакли сифатида изоҳланади, ўзида билим даражаси бир хил бўлган, у ёки бу жиҳатдан ўқув жараёнида умумий сифатларга эга бўлган ўқувчилар гуруҳи билан ўқитувчи ишлайди. Ўқитишни табақалаштириш ўқув жараёнидаги таълим олувчиларнинг турли гуруҳларини ихтисослаштирилишини таъминлайдиган умумий дидактиканинг бир қисми сифатида ҳам белгиланади.

Ўқитиш тизимининг курама технологияси (Н.П. Гузик).

«Ўқитиш тизимининг курама технологияси» савиясига ва дарсларда мавзу бўйича даврийликни ривожлантиришга кўра синф ичидаги ўқитишнинг табақалаштирилиши деб қаралади. Дарслар ҳар бир мавзу бўйича кетма-кет жойлашган беш типдан иборат бўлади:

1) мавзуни умумий таҳлил қилувчи дарслар (улар лекциялар деб юритилади);

2) таълим олувчиларнинг мустақил ишлари жараёнида ўқув материалининг чуқурлаштириб ишлаб чиқишини кўзда тутган, тузилган семинар машғулотлари (бундай дарслар учтадан бештагача бўлиши мумкин);

3) билимларни умумлаштириш ва тартибга тушириш (гуруҳлаш) дарслари (мавзулар бўйича синовлар);

4) фанлараро материалларни умумлаштириш (мавзулар бўйича вазифаларни химоя қилиш);

5) дарс-практикумлар.

Кейинги босқичда ўқитувчи ўқувчиларнинг савияларига кўра табақалаштириш ишларини ташкил этади. Бу иш янги материални бериш, уни мустаҳкамлаш ва такрорлаш, билим, малака ва кўникмаларни назорат қилишда амалга оширилади.

Бу технологияда учта табақалаштиришнинг турли даражадаги қийинчиликда: «А», «В», «С» дастурлари ажралиб туради.

Дастурлар қуйидаги вазифаларни ҳал қилади:

- *муайян даражадаги билим, малака ва кўникмаларни эгаллашни таъминлайди;*

- *таълим олувчиларнинг маълум даражадаги мустақиллигини таъминлайди;*

«С» дастури таянч стандарт сифатида қайд қилинади. Уни бажариш орқали таълим олувчилар фан бўйича ўқув материални, уни қайта тиклай олиш даражасида ўзлаштирадидилар. «С» дастури вазифаларини нисбатан қийин дастурга ўтмасдан олдин ҳар бир ўқувчи бажара олиши лозим.

«В» дастури мавзуни қўллаш билан боғлиқ масалаларни ечиш учун зарур бўлган ўқув ва ақлий фаолиятининг умумий ва ўзига хос усуллари билан бирга эгаллашни таъминлайди. Ушбу дастурга киритиладиган қўшимча маълумотлар биринчи босқич материалларини кенгайтиради, асосий билимларни исботлайди, намоёниш этади ва ойдинлаштиради, тушунчаларнинг амал қилиш ва қўлланишини кўрсатиб туради.

«А» дастури ўқувчиларнинг билимларини тўла англаш, ижодий қўллаш даражасига кўтаради. Бу дастурда ижодий қўллаш истиқболли тобора такомиллашиб боровчи маълумотлар, чуқурлаштириладиган материаллар, унинг мантикий асосланганлиги жойлаштирилган.

Материалларни такрорлашда турли даражадаги вазифаларни эркин тиклаш методикаси қўлланади.

Табақалаштирилган вазифаларни назорат қилишда индивидуалликка ўтилади ва у чуқурлаштирилади.

Ўқитишни индивидуаллаштириш технологияси

Инге Унт, А.С. Границкая, В.Д. Шадриков тадқиқотларида индивидуал ўқитиш ўқув жараёнини ташкил этиш шакли, модели сифатида белгиланади. Унда:

- *педагог фақат биргина талаба билан ўзаро муносабатда бўлади;*
- *бир талаба фақат ўқитиш воситалари (китоблар, компьютер ва б.) билан ўзаро алоқада бўлади.*

Индивидуал ўқитишда фаолиятнинг мазмуни, методлари ва суръати талабанинг хусусиятларига мослаштирилади.

Шахсий ёндошиш деганда:

- *у педагогиканинг тамойили бўлиб, унга кўра педагог ўқув – тарбия ишлар жараёнида талабаларнинг шахсий хислатларини ҳисобга олган ҳолда айрим талабалар билан индивидуал модел бўйича ўзаро муносабатда бўлиш, индивидуал хусусиятларига асосланиш;*

- *ўқув жараёнида талабаларнинг индивидуал хусусиятини ҳисобга олиш;*
- *барча талабаларнинг ривожланишигина эмас, балки ҳар бир талабага алоҳида ривожланиш учун психологик–педагогик тадбирлар яратиш тушунилади.*

Ўқитишни индивидуаллаштириш;

- *ўқув жараёнини ташкил этиш бўлиб, унда ўқитиш усуллари, суръатини танлаш талабанинг индивидуал хусусиятлари билан боғланади;*

- *индивидуал ёндашувни таъминловчи турли ўқув-методик, психологик-педагогик ва ташкилий-маъмурий тадбирлардир.*

Шундай қилиб, дидактика бўйича амалга оширилган тадқиқотларга кўра ўқитишни индивидуаллаштириш ўқув жараёнининг шундай ташкил қилинишики, унда индивидуал ёндашув ва индивидуал шакл устувор ҳисобланади.

Ўқитишни индивидуаллаштириш қуйидаги муаллифлик технологияларида асослаб берилди:

- *Инге Унтнинг ўқитишни индивидуаллаштириш технологияси;*
- *А.С. Гранцкаянинг мослашувчан ўқитиш технологияси;*

- *В.Д. Шадриковнинг индивидуалликка қаратилган режа асосида ўқитиш технологияси.*

Инге Унтнинг ўқитишни индивидуаллаштириш технологиясидаги асосий концепция ҳозирги шароитда ўқитишни индивидуаллаштиришнинг муҳим шакли ўқувчиларнинг мактабдаги ва уйдаги мустақил ишлари деб қоидалаштирилган. Инге Унт унинг мазмуни ва методикаси деб мустақил ишлар учун индивидуал ўқув вазифалари, жорий ўқув адабиётига мослаштирилган, индивидуаллаштирилган мустақил ишлар қўлланмаси асосида нашр этилган иш дафтарларини тушунади.

А.С.Границкая ўзининг мослашувчан ўқитиш тизимини синф-дарс тизимида ташкил этиш ва унда ўқитувчи 60-80% вақтини ўқувчилар билан индивидуал ишлашга ажратиш мумкинлигини қайд қилади. А.С.Границкая методикасининг ўзига хослиги унинг дарсни муайян ғайриодатий қурилма асосида ташкил этишидир:

- *Биринчи қисм – барчани ўқитиш;*
- *Иккинчи қисм – икки параллел жараён: ўқувчиларнинг мустақил ишлари ва ўқитувчининг айрим ўқувчилар билан индивидуал ишлаши, яъни умумлаштирилган схемалардан фойдаланиш, алмашиб турувчи жупт ўқитувчи бўлиб ишлаш, мослашувчан кўп қиррали вазифалар ва б.*

В.Д.Шадриков гипотезасига кўра агар болага мураккаблашиб борувчи вазифаларнинг тафсилоти берилса, унга ўрганиш жараёнини мотивациялаш таклиф этилса, лекин болага шу бугун унинг учун мумкин ва қулай ишлаш имконияти қолдирилса, ўқувчилар қобилияти самарали ривожланади деб ҳисобланади. В.Д.Шадриков методикаси асосини ҳар бир ўқувчининг қобилиятига қараб ўқитишга имкон берадиган олти даражадаги ўқув режаси, дастур ва методик қўлланма ташкил этади. Ҳар бир фаннинг мураккаблик даражасига кўра кучи етган вариантни танлаб олиб, ўқувчилар синфда тез-тез алмашиб туради ва фаннинг ҳажми ва мазмунини қўлдан чиқармай биргаликда ўқув дастурини ўзлаштиришга ҳаракат қиладилар. Мураккаблик даражасини танлаш тезликда амалга оширилади, «баъзан» уни амалга ошириб бўлмайди, чунки у синфдаги ўқувчиларнинг тенглашиш, ўқувчиларнинг қобилияти ҳолатига боғлиқ бўлади.

Мураккабликнинг олти даражаси амалда барча болаларга эътибор беришга, барчанинг кучи етадиган, ўқувчининг қобилиятига, унинг ривожланишига мосланган, ўқув жараёнини ташкил этишга имкон беради.

Бу ўқитишни индивидуаллаштириш муаллифлик технологияси негизида умумий тамойиллар мавжуд:

- *индивидуаллаштириш ўқитиш жараёни стратегиясидир;*
- *индивидуаллаштириш–индивидуалликни шакллантиришнинг зарурий омили;*
- *барча ўрганиладиган фанларда индивидуаллаштирилган ўқитишдан фойдаланишнинг мумкинлиги;*
- *индивидуал ишларни ўқув фаолиятининг бошқа шакллари билан интеграциялаш;*
- *индивидуал суръатда, услубда ўрганиш.*

Индивидуаллаштириш технологиясининг умумий хусусиятларига қуйидагилар киради;

- *ўзлаштира олмасликка олиб келувчи омилларни қайд қилиш;*
- *фикрлаш жараёнида билим, малака, кўникмаларни эгаллаш индивидуал камчиликларни тузата олиш усуллари;*
- *оила тарбиясидаги мотивациянинг бўлинмаслиги, ироданинг суствлиги камчиликларини қайд қилиш ва енга олиш;*
- *қобилиятли ва истеъдодли ўқувчиларга нисбатан ўқув жараёнини оптималлаштириш (ижодий фаолият, синф ва синфдан ташқари ишларни ҳисобга олиш);*
- *ўқитиш жараёнини танлаш эркинлигини бериш;*
- *умумий ўқув малакалари ва кўникмаларини шакллантириш;*
- *ўқувчиларнинг ўз-ўзига мос баҳо бера олишини шакллантириш;*
- *ўқитишнинг техник воситаларидан, шунингдек, ЭҲМдан фойдаланиш.*

Ўқитишни индивидуаллаштириш технологиясига қуйидагилар киради:

Батов тизими. АҚШда ишлаб чиқилган бу тизимда ўқув жараёни икки қисмга бўлинади:

Биринчи қисм- бутунича синф иши.

Иккинчи қисм- индивидуал машғулотлар.

Бундай машғулотлар унга зарурият сезган ўқувчилар билан ё умум томонидан қабул қилинган меъёрлардан орқада қолмаслик ёки нисбатан ривожланган қобилиятлари билан ажралиб турганлар билан бир қаторда бўлишини таъминлаш мақсадида ўтказилади.

Юқори қобилиятли категория ўқувчилар билан ўқитувчи, нисбатан камроқ қобилиятли ва қолоқ ўқувчилар билан ўқитувчи ёрдамчиси шуғулланади.

Трамп режаси – бу технология АҚШда жуда машхур. Бу ўқитиш шакллариининг шундай тизимики, унда катта аудиториядаги машғулотлар кичик гуруҳлардаги индивидуал машғулотлар билан қўшиб олиб борилади.

Замонавий техник воситалар ёрдамида 100-150 кишидан иборат катта гуруҳларда юксак малакали ўқитувчилар, профессорлар лекция ўқийдилар. 10-15 кишидан иборат кичик гуруҳлар эса лекция материалларини муҳокама қиладилар, баҳс юритадилар.

Индивидуал ишлар эса мактаб кабинетларида, лабораторияларида ўтказилади. Лекция машғулотларига 40%, кичик гуруҳлардаги машғулот 20%, кабинет ва лабораториялардаги индивидуал ишларга 40% ажратилади. Одатдаги синф тушунчаси йўқ, кичик гуруҳлар ҳам доимий эмас.

Таянч тушунчалар

Ўқитиш технологияси, программалаштирилган ўқитиш, таба³алаштирилган ўқитиш, таълимни индивидуаллаштириш, аудиовизуал, трамп режаси.

АДАБИЁТЛАР:

1. Азизходжаева Н.Н. Педагогические технологии в подготовке учителя. Ташкент, 2000.
2. Молибог А.Г. Программированное обучение-М., 1967
3. Унт Инге. Индивидуализация и дифференциация обучения.- М.: Педагогика, 1990.
4. Юдин В.В. Педагогическая технология. – Ярославль, 1997.
5. Шаталов В.Ф. Педагогическая проза. – М.: Педагогика, 1980.

Мавзу: **Тарбия технологиялари.**

Режа

- 1.Тарбиявий технологиялар.
2. Тарбиявий технологиялар турлари.
3. Тарбиявий технологияларга ўқитиш.

Бизга яхши маълумки, тарбия жараёни узоқ муддатли, мураккаб, узлуксиз бўлиб, у ўзига хос хусусиятларга эга. Гарчи замонавий таълим технологияси ўқувчининг таълим жараёнидаги етакчилик ролини ёқлаётган бўлсада, тарбия жараёнида тарбияланувчи асосий мавқеини эгаллай олмайди. Чунки унда характер, дунёқараш етарлича шаклланмаган бўлиб, у бу борада тарбиячининг ёрдамига эҳтиёж сезади шу боис тарбия технологияси мантиқий, ҳам таркибий жихатдан таълим технологиясидан фарқ қилади.

Тарбия технологияси асосида тарбиявий жараён ётади. Уқувчилар фаолиятини ташкил этувчилар бўлиб, улар томонидан эришиладиган натижаларни режалаштириш ва унга эришиш усуллари, бу усулларни моделлаштириш ишлаб чиқарилган режа ва моделларни рўйибга чиқариш, бу режаларни амалга оширувчи шахснинг фаолияти ва ахлоқини бошқариш кабилар ҳисобланади. қ

Тарбия – тарбиячи ва тарбияланувчи фаолиятларини ўз ичига олган икки ёқлама жараён. Тарбиячилар-билан ва тарбияга эга бўлган кишилар тарбияланувчилар-билим ва тажриба ўрганувчи ёшлардир. Аммо тарбияланувчилар муайён даражада актив фаолият кўрсатмасалар тажриб ва билим ўргана олмайдилар.

Тарбия жараёни

- мақсадга йўналганлик;
- кўп омиллик;
- жўшқинлик;
- давомийлик;
- узлуксизлик;
- комплекслилик;
- вартлилик;
- икки томонли характер;
- натижаларнинг олислиги;

Тарбия вазифалари

1.Ўз ватанини фукоросини тарбиялаш. Тарбиянинг бу вазифаларни амалга ошириш қуйидагиларни тақазо этади;

Миллий ватанпарварлик, ўз ватанига, тарихига, маданиятига ифтихор туйғуси;

Миллатлар аро маданий муносабатлар, сиёсий маданият.

2.Шахснинг маънавиятини шакллантириш. Маънавиятқкишининг ички дунёси бўлиб, унинг жамият ва табиатдаги «Мен»и, образи, тақдири ва ролини ифода этади. Маънавият даражасиғбу, маълум маънода, инсонийлик мезонидир.

Маънавиятни шакллантириш бу унинг шахсий харакатлари, интилишлари, рефлексияси билан кишининг ички дунёсини вжудга келтиришдир.

3. Мехнаткаш инонни иқтисодий тафаккурини тарбиялаш мехнатга, касбга хурмат ва ижтимоий-психологик жихатдан ёшларда мустақиллик, ижод, ишчанлик, фаоллик, юкори касбий тайёргарлик сифатларини кучайтириш зарур.

4. Рухий - жисмоний соғломликни тарбиялаш. Бу ахлоқий – хаётий мувозатат ва психологик қулайлик холатини ушлаб туриш хамда жисмоний ривожланиш меъеридан узоклашиб кетишга йўл қўймаслик кўникмаларини шакллантиришдир.

5. Кишининг табиат билан муносабатини уйғунлаштириш.

Экологик фожа муаммоси давримизнинг энг долзарб муаммоларидан биридир. Кишининг табиат билан муносабатини уйғунлаштириш конкрет худудий ўзига хосликни хисобга олган холда ўлкашунослик ва табиатшунослик бўйича амалий фаолиятни кучайтириш ва кенгайтиришни талаб этади.

Бу эса, ўз навбатида, тарбияланувчиларга нафақат экологик хавфсизлик қоидаларин англаб етиш балки, табиатни кўриқлаш ишида шахсан қатнашиш зарурлигига ишонч хосил қилиш имконини хам беради.

6. Шахсда индивидуаллик ва жамовийликни тарбиялаш.

Собиқ Иттифоқ даврида педагогика шахсни жамоада ва жамоа орқали тарбиялашга йўналтирилган эди. Хозирги пайтда айрим педагогик доираларда индивидуал тарбия хаддан ташқари мақталмоқда. Аслида индивидуал ва жамоавий тарбия бир-бирига зид эмас. Индивидуаллик табиат тухфаси бўлиб, уни ривожлантириш зарур, Модамики, инсон жаимятда яшар экан, у жамиятдаги ахлоқ ва ҳуқуқ меъзонларини, ижтимоий фикрларни хурмат қилиши лозим. Мехнатнинг аксарият кўринишлари учун жамоа харакати зарур бўлади. Шу туфайли жамоавийлик руҳида тарбиялаш долзарб масала бўлиб хисобланади. Айни чоғда индивидуал тарбия ниҳоятда муҳимдир, чунки бунга дастлаб етарлича эътибор берилмаган эди, хозир эса буни замонавий ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар талаб этмоқда.

Тарбия тизимининг миллий хусусиятлари:

-миллий тарих ва маданиятнинг ўзига хос жихатларини хисобга олиш;

-тарбиявий ишларда миллий удумлар, анъаналар, урф-одатлар, диний маросимлардан фойдаланиш;

-миллий маданият жаҳон маданиятининг бир бўлаги эканлиги тушунчасини шакллантириш.

Тарбия принциплари

Тарбия принциплари – бу умумий қоида бўлиб унда тарбиявий жараёнини ташкил қилиш мазмуни, методлари шаклларига бўлган асосий талаблар акс этган. Таълим принципларидан фарқли равишда улар ўқитувчилар томонидан тарбиявий вазибаларни хал этишда қўлланилади. Бу принципларнинг асосий жихатлари: мажбурийлик, комплекслилик(уйғунлилик), тенг ахамиятлилик бўлиб хисобланади.

Тарбия принциплари – бу тарбиячилар учун тайёр ва хар нарсага ярайдиган қоида эмас, чунки уни қўллаш билан юқари натижаларга эришиб қолинмайди.

Бу тарбиячининг на тажрибасини, на маҳоратини алмаштира олади, уларнинг амалга ошириши шахс фаолияти билан шаклланган.

Тарбия принциплари тизими(системаси)

Тарбиявий жараён таянувчи принциплар тизимида қуйидагиларни ажратиш мумкин:

- тарбиянинг ижтимоий йўналганлиги;
- тарбиянинг хаёт ва меҳнат билан боғлиқлиги;
- тарбияда ижобий жихатларга таяниш;
- тарбияни инсонпарварлаштириш;
- шахсий ёндошиш;
- тарбиявий таъсирнинг умумийлиги.

Тарбиянинг ижтимоий йўналганлиги. Илғор ўқитувчилар тарбияни ижтимоий институт сифатида тушунганлар. Турли давларда ё ижтимоий, ё давлат, ёки шахсий йўналиш касб этиб, унинг мазмун принциплари ўзгарган. Мазкур принцип ўқитувчининг барча фаолияти тарбиянинг давлат стратегиясига мос ҳолда ўсиб келаётган авлодини тарбия вазифаларига бўйсундиришни талаб қилади ва тарбиячилар фаолиятини шахсни ижтимоийлаштиришга йўналтиради. Бу принципларни амалга оширишнинг асосий қоидалари тарбиявий (меҳнат, ижтимоий, ўйин ва б.) фаолият жараёнида ўқувчиларда фаолиятнинг ижтимоий қиммат ва муҳим сабабга молик, ижтимоийлаштириш суратини тезлаштиришни ташкиллаштириш заруряти билан боғланган.

Тарбиянинг хаёт ва меҳнат билан боғлиқлиги Мазкур принцип ўқитувчилар фаолиятининг икки асосий йўналишини кўзда тутди:

- а) тарбияланувчиларни кишиларнинг ижтимоий ва меҳнат фаолияти, унда рўй бераётган ўзгаришлар билан атрофлича ва дарҳол таништириш;
- б) тарбияланувчиларни ҳақиқий хаётий муносабатлар, ижтимоийфойдали фаолиятнинг турли кўринишларига жалб қилиш.

Тарбиянинг хаёт билан боғлиқлиги принципини амалга ошириш ўқитувчидан қуйидагиларни таъминлаш маҳоратини талаб этади:

ғтарбияланувчилар томонидан меҳнатнинг жамият ва алоҳида шахс хаётидаги ролини тушуниш;

ғфуқороларнинг ўсиб бораётган талабларини қондириш учун иқтисодий базанинг ахамияти;

ғмоддий ва маънавий бойликларни яратувчи меҳнат кишиларига ҳурмат;

ғижодий меҳнатга бўлган қобилиятини ривожлантириш;

ғзамонавий ишлаб чиқаришнинг умумий асосларини тушуниш;

ғиқтисодий билимларни эгаллаш;

ғумумий маданият, меҳнатни илмий ташкил этиш;

ғмеҳнат фаолиятига шахсий ва ижтимоий қарашларни қўшиб олиб бориш;

ғжамият мулки ва табиат бойликларига эҳтиёткорона муносабатда бўлиш;

ғхўжасизлик, маъсулиятсизлик, боқимандалик, текинхўрлик кўринишларига мурасасиз муносабатда бўлиш.

Тарбиянинг хаёт, меҳнат билан алоқаси принципи қуйидаги шартларга риоя қилиб амалга оширилади:

ғижтимоий, иқтисодий ва меҳнат тарбиясида мавҳумлик ва ақидапарастлиликни бартараф этиш;

тарбияланувчиларнинг фаолиятининг турли кўринишларида (шу жумладан, каникул давридаги ишларни кўшган ҳолда) иштирок этиш хоҳишларини қўллаб қувватлаш;

тарбиявий ишларда маҳаллий ўлкашунослик материалларидан фойдаланиш;

қабул қилинаётган қарорларга масъуллик хиссини ўргатиш;

ғижтимоий иқтисодий соҳаларда бўлаётган ўзгаришларга мувофиқ тарбиянинг мазмуни, методи, восита ва шакллари янгилаш.

Тарбиявий жараёни шундай ташкил этиш керакки, тарбияланувчилар ўз меҳнатларининг кишилар жамият учун зарурлигини уларга манфаат келтиришни сезсинлар.

Фойдали ишларга таяниш. Тарбияда фойдали иўга таяниш кишидаги ижобий хислатларни ва шу асосда етарлича шаклланмаган ёки салбий шаклланган сифатларни зарур даража ва уйғунликда аниқлашни кўзда тутати.

Принципни амалга ошириш қўйидаги қоидаларга асосланади:

- тарбиявий жараёнда адоват, тарбияловчининг тарбияланувчи кураши куч ва позицияларини қарама-қарши қўйиш мумкин эмас;

- ижобий натижалар тарбияланувчи тақдирида тарбияловчининг ҳамкорлик, тоқат ва манфаат кўрувчи сифатида иштирок этиш имкониятини беради;

- тарбияланувчининг ахлоқида юзага келган камчиликларга диққатни қаратмаслик, ижобийларини аниқлаш ва қўллаб-қувватлаш зарур;

- ўқув-юртида ижобий тарбиявий муҳит, рухий-психологик иқлим юзага келтириш, сарамжон-ғасаришталик, тозаликни сақлаш зарур;

- тарбияланувчиларни юқори натижаларга эришиш имконияти мавжудлигига ишонч ҳосил қилиш.

Тарбияни инсонпарварлаштириш.

Бу принципга қўйиладиган асосий талаблар:

- тарбияланувчи шахсига инсоний муносабат;

- унинг ҳуқуқи ва эркинлигини ҳурмат қилиш;

- тарбияланувчига кучи етадиган ва оқилона шакллантирилган талабларни қўйиш;

- тарбияланувчининг ҳолатини ҳатто у тақдим этилган талабларни бажаришидан бош тортган пайтда ҳам тушуниш;

- кишининг ўзи билан ўзи бўлиш ҳуқуқини ҳурмат қилиш;

- тарбияланувчилар онгига тарбиянинг мақсад ва вазифаларини етказиш;

- талаб этилаётган сифатларни мажбурий шакллантирмаслик;

- шахснинг орғномус ва қадр-қимматини камситувчи жазога йўл қўймаслик;

- маълум сабаблар билан шахснинг ҳақлигига зид келувчи сифатларни шаклланишини унинг томонидан тўлиқ рад этилиш ҳуқуқини тан олиш.

Тарбиявий жараёнинг инсонпарварлаштирилиши унинг демократлаштирилиши билан бевосита боғланган. Демократлаштириш, даставвал тарбиявий тизимнинг барча босқичларини услиб ва методларида кўрилади. Шу маънода демократлаш авторитаризмнинг аксидир.

Шахсий ёндошиш. Бундай ёндошиш тарбияланувчиларнинг шахсий сифатларига таянишни кўзлайди ва тарбиячидан қўйидагиларни тадаб этади:

- шахснинг индивидуал хусусиятларини (характери, мижози(темпераменти), қарашлари, одатлари ва б.) мунтазам ўрганиш ва яхши билиш;
- мохирона ташхислаш ва шахсий сифатларнинг реал шаклланганлик даражасини билиш;
- тарбияланувчини шахснинг ривожланишини таъминловчи мураккаблашиб борадиган фаолиятга тортиш;
- шахснинг активлигига таяниш;
- шахсни тарбиялашдан ўзгўзини тарбиялашга ўтиш, мақсадни, мазмуни, методларни ўз –ўзини тарбиялашнинг шакллари белгилаш махоратини ҳосил қилиш;
- фаолиятнинг муваффақиятга олиб келувчи мустақиллик, ташаббус, тарбияланувчиларнинг ташаббускорлигини, мохирона ташкил этиш ва йўналтиришни ривожлантириш.

Тарбиявий таъсирнинг бирлиги. Бу принцип тарбияга дахлдор бўлган барча шахслар, ташкилотлар, ижтимоий институтлар, педагогик таъсирни ўзаро тўлдирган ҳолда, бирлашиб ҳаракат қилишлари тарбияланувчиларга келишилган ҳолда талаблар қўйишлари, биргубирлари ёрдам беришлари талаб этилади.

Принципни амалга оширишнинг асосий қоидалари:

- тарбиячилар томонидан тарбиявий таъсир этишнинг бошқа соҳаларини ҳисобга олиб бориш;
- ўқувчиларнинг оиласи билан алоқада бўлиш, тарбиявий вазифаларни ҳал этишда унга таяниш, тарбиявий ҳаракатларни келишиб олиш;
- тарбиячининг ўзи тарбияланган бўлиши керак (ўз тарбияланувчиларига сингдирилиши лозим бўлган сифатларга эга бўлиш);
- тарбиячининг тарбиявий жараёндаги бошқа субъектлар билан ҳамкорлигида бирлаштирувчи(айирувчи эмас) омилга таяниш;
- ўз ҳамкасблари, жамоаси, ижтимоий ташкилотлар ва бошқаларнинг маъқул талабларининг тарбиячи томонидан қўллабқувватланиши;
- тарбиявий таъсир этишда анъанавийлик, тарбиявий жараёнда мунтазамлик;
- тарбиявий жараённинг барча субъектлари орасида алоқаларни ўрнатиш.

Тарбия жараёнининг мазмуни

Тарбия жараёнининг мазмуниғбу билимлар, эътиқодлар, кўникмалар, сифатлар, шахс қиёфаси, ахлоқнинг барқарор одатлари системаси бўлиб, тарбияланувчилар қўйилган мақсад ва вазифаларга мувофиқ уларни эгаллаб олишлари зарур.

Тарбиянинг асосий –оялари:

- 1.Тарбия мақсадлари реализми.
- 2.Тарбиячи ва тарбияланувчиларнинг биргаликдаги фаолияти.
- 3.Ўз йўлини белгилаб олиш.
- 4.Тарбиячининг шахсий йўналганлиги.
- 5.Ихтиёрийлик.
- 6.Жамовийликка йўналганлик.

Уюшган тарбия инсонни ҳаётдаги учта асосий ролгағфуқороликка, ходимликка ва оилапарварликка тайёрлаш лозим.

Фуқороликни шакллантириш чоғида аниқ мўлжалга асосланиш:

- фуқоролик мажбуриятлари: Ватан, жамият, отагона олдидаги мажбурият ҳисси, миллий ифтихор ва ватанпарварлик туйғуси;

- давлат Каниституцияси, давлат хокимияти органлари, мамлакат Президенти, давлат рамизлари (герб, байроқ, мадҳия)га ҳурмат;

- мамлакат тақдирига жавобгарлик;

- жамоат тартиби ва яшаш маданияти;

- мамлакатнинг миллий бойлиги, тили, маданияти, анаъналарини асраб авайлаш;

- ижтимоий активлик;

- демократик тамоилларга роя этиш;

- табиатни асраб авайлаш;

- ўзгаларни ҳуқуқ ва эркини ҳурмат қилиш;

- актив ҳаётий позиция;

- ўз ҳуқуқини англаш ва фуқоролик масъулияти;

- ҳалоллик, ростгўйлик, сезгирлик, меҳир-шавқат;

- ўз иши ва қилмишларига жавобгарлик;

- халқаро ҳамкорлик, бошқа мамлакатлар халқига ҳурмат ва бошқалар.

Ходимни фарқловчи белгилар:

- интизомлилик ва масъулият;

- ишчанлик ва ташкилотчилик;

- умумий, махсус ва иқтисодий билимлар;

- сиёсий билимлар;

- меҳнатга ижодий ёндошиш;

- қатъият, топширилган вазифани тез ва сифатли бажаришга интилиш;

- касбий ғурур, маҳоратга ҳурмат кўрсатиш;

- онглилик, ҳушмуомалалик, батартиблик;

- меҳнат фаолияти тажрибаси;

- меҳнатга, ҳаётга, фаолиятга эстетик муносабат;

- жамоавий, бирлашиб меҳнат қилиш лаёқати;

- ташаббускорлик, мустақиллик, Ватан, жамият равнақи учун кўп ва самарали меҳнат қилишга тайёрлик;

- ишчанлик ва уддабуронлик;

- меҳнат кишиларига, ишлаб чиқариш усталарга ҳурмат ва бошқалар.

Оилапарварликни фарқловчи белгилар:

- меҳнатсеварлик, масъулиятлилик;

- ҳушмуомалалилик, мулоимлик, алоқа маданияти;

ўзини жамоада тута билиш;

покизалик, озодалик, гигиеник кўникмалар;

саломатлик, актив турмуш тарзига кўникиш;

дам олишни ташкил этиш ўтказиш омилкорлиги;

ҳар томонлама билимдонлик;

ҳуқуқий нормалар ва қонунларни биллаш;

болаларни тарбиялаш лаёқати;

никоҳдан ўтишга тайёргарлик ва оилавий вазифаларни бажариш;

ўз ота- оналари, ёши улуғ кишиларга ҳурмат ва бошқалар.

Дунёқарашни шакллантириш.

Дунёқарашғбу киши онгининг билимлар, қарашлар, маслак ва олий мақсадларни қамраган, табиат ва жамиятнинг ривожланишига унинг муносабатини кўрсатадиган, Унинг ижтимоийғсиёсий ва ахлоқий- эстетик мавқеи ва хулқини хаётнинг турли сохаларида белгилайдиган ўзига хос сохадир.

Билимларғдунёқарашнинг объектив компоненти сифати шахснинг тавсифий, тасдиқланувчи мулохазаси шаклига эга бўлиб илмий хақиқат тарзида тасаввур этилади.

Қарашларғбу хикматнинг табиат ва жамиятда учровчи у ёки бу ходисаларни тушунтириш, бу ходисаларга ўзининг муносабатини кўрсатиш билан боғлиқ бўлган ҳукумлар, субъектив хулосалардир.

Ишончғбу чуқур анланган ва хаяжон билан бошдан кечирган –ояларни мажмуи бўлиб, улар мафкура, сиёсат, ахлоқ ва санатга дахлдор бўлган шахснинг хаётий мавқеи ҳамда фаолияти ва ахлоқи характерининг барқарор эканлигини билдиради.

Олий мақсад – англаб етилган ва таъсирчан идрок этишинг олий камолати бўлиб, шахснинг фаолият мақсади ва хаётий маслагидир.

Дунёқараш вазифалари:

ахборат – иникосли;

орентирли – бошқарувчи;

бахоловчи;

Дунёқарашнинг асосий кўринишлари:

илмий;

диний;

кундалик (хаётий).

Илмий билимларни маслакка айланишига ёрдам берувчи психолоғпедагогик механизмлар ва педагогик шартғшароитлари:

билимларни чуқур ва мустахам ўзлаштириш;

дунёқараш характеридаги барча далил ва асосларнинг мантиқан исбот этилувчи ва ўзаро зид эмаслигини чуқур илмий асослаш;

таълим ва тарбиянинг фуқоролик йўналиши;

тарихийлик принцпини амалга ошириш;

билиш активлиги ва мустақиллигини ривожлантириш;

ўрганаётганларнинг ўрганилаётган материалга нисбатан хиссий муносабатини ўйғотиш;

ўқитувчи шахсининг ижобий таъсири.

Фуқоро бу муайян давлатда доимо яшайдиган, унинг химоясида фойдаланадиган, ҳуқуқ ва бурчлар мажмуига эга бўлган шахсдир.

Фуқорони тарбиялаш ўқиётганларда ватанпарварлик, халқаро муносабатлар маданияти, сиёсий маданиятни тарбиялашни кўзда туттади.

Ватанпарварлик –Ўз ватанига, халқига садоқат ва меҳр мухаббатдир. Кишининг туғилиб ўсган жойига боғлиқлик, она тилига бўлган ҳурмат, ватан манфаатларга содиқлик ва –амхўрлик, унинг эркин ва мустақиллигини химоялаш; ижтимоий ва маданий ютуқларидан фахрланиш; тарихий ўтмиш ва ахлоқий анъаналарга ҳурмат муносабати; ўзининг меҳнати, кучи ва қобилиятини ватан равнақига бағишлаш хисси ватанпарварликда намоён бўлади.

Халқаро муносабатлар маданияти турлихалқларнинг халқаро иқтисодий, маънавий ахлоқлари, турли миллат вакиллариининг ўзаро хурмат қилишлари, муайян ахлоқий хушмуомалаликнинг сақлашни, бошқа халқларнинг тили, одатлари ва анъаналарини менсимасликка йўл қўймасликда кўринади, бу муносабатларнинг юқори даражадаги такомилли ва ривожланишини кўзда тутди.

Халқаро муносабатлар маданияти қуйидагиларни акс эттиради:

бошқа миллат кишиларига, уларнинг тили, миллий урфодатлари ва анъаналарига хурмат;

бошқа мамлакатлар ва халқларнинг ҳаёти ва маданияти ютуқларига қизиқиш билан қараш;

умуминсоний қадриятларни ривожлантиришга интилиш.

Тарбияланувчилар фаолиятининг дарсдан ташқари тизимини лоихалаш

Дарсдан ташқари фаолият тизими ўқитишнинг

Назарий ва амалий тизимини тўлдиради.

Унинг асосий вазифаси ўқитишдан ташқари вақтини ўзиниғўзи тарбиялаш ва ижтимоий фаолиятини меҳнат билан шағилланиш учун оқилона тақсимлашга ёрдам беришдир.

Таъли олаётганларнинг дарсдан ташқари фаолиятини лоихалаш вазифалари:

ижтимоий мослашув зонасини ташкил этиш ва ўқиётганларни ижтимоий ҳаракатчанлигини кўрсатиш;

бўлажак мутахассисларни касбий мослашуви учун шартшароитлар яратиш;

ўқиётганларнинг мустақил ўқиш йўли билан таълимни давом эттиришга йўллаш;

хар бир таълим олувчининг қобилияти қизиқиши ва иштиёқини ривожлантириш учун шартшароитлар яратиш;

ўқувчиларни эркин вақтдан унумли фойдаланиш дам олиш маҳоратини эгаллашга ўргатиш.

Тарбия жараёнининг моҳияти, қонуниятлари ва ўзига хос жиҳатлари ҳусусидаги мавжуд назарий ва амалий ғояларга педогогик билимларга таянган ҳолда тарбия технологиясининг таркибий қисмларини қуйидагича белгилади:

1.Тарбия жараёнини умумий лоихаси;

2.тарбияни ташкил этишга бўлган ижтимоий эҳтиёж (рағбат);

3.тарбия мақсади.

4.тарбия мазмуни(шакл, метод, усул ва техник воситалар);

5. ўқитувчи (тарбиячи) фаолияти;

6.ўқувчи(тарбияланувчи фаолияти);

7.тарбия самараси(натижа).

Тарбия назарияси – педогогиканиннг бир қисми бўлиб, тарбиявий жараёни мазмуни, усули ва ташкил этилиши масалаларини ўрганеди. Ҳаётга янгича сиёси ва иқтисодий нуқтаи назардан ёндошиш ўсиб келаётган ёш авлод тарбияси билан боғлиқ жараёни ҳам қайта кўриб чиқишни тақазо этмоқда.

Ҳозирги замон педогогикасида тарбия тарбиячининг тарбияланувчи шахсига оддий таъсир кўрсатиши эмас, балки тарбиячилар ва тарбияланувчиларни аниқ бир мақсадга қаратилган, бирғбири билан ҳамкорликда қиладиган муносабатлари ва ўзаро таъсир кўрсатиши эканлиги алоҳида таъкидланади. Бугунги кунда шунчаки

билим эгаси бўлган инсонни эмас, балки ижодкор, ўз истеъдоди билан ажралиб турувчи ишбилармон инсонни тарбиялаш замон тақозосидир.

Ўқув юртларида тарбиявий жараёни ташкил қилиш асосига илғор миллий, маънавий ахлоқий қадриятлар ва мезонлар, халқ педагогикаси, маросимлар, байрамлар, ўйинлар ва бошқалар қўйилиши керак.

Шу билан бирга тарбия жараёнида кишининг турли қобилиятлари ривожланади, ғоявий, ахлоқий, иродавий, эстетик хислатлари шаклланади, жисмоний куч қувватлари мустахкамланади.

Таянч тушунчалар:

Тарбия, тарбия технологиялари, табақалаштирилган ёндошув, жамоавийлик.

АДАБИЁТЛАР:

1. Азизхужаева Н.Н. Уқитувчи тайёрлашнинг педагогик технологияси Т.: 2000
2. Муомала тренинги – Т.: Университет, 1994 йил
3. Эльконин Д.В. Психология игрк – М., 1997

МАЪЛУМОТНОМА

Юлдашева Саодат Мамасахатовна

2010йил 2 сентябрдан буён:

Тошкент фармацевтика институти ижтимоий фанлар кафедраси катта ўқитувчиси

Туғилган йили:

11.04.1967

Туғилган жойи:

Сурхондарё вилояти,
Шеробод тумани

Миллати:

ўзбек

Партиявийлиги:

йўқ

Маълумоти:

олий

Тамомлаган:

1990 йил, Термиз давлат педагогика институти
(кундузги)

Маълумоти бўйича мутахассислиги:

педагогика ва психология

Илмий даражаси:

йўқ

Илмий унвони:

йўқ

Қайси чет тилларини билади:

рус тили

Давлат мукофотлари билан тақдирланганми (қанақа):

йўқ

Халқ депутатлари, республика, вилоят, шаҳар ва туман Кенгаши депутатими ёки бошқа сайланадиган органларнинг аъзосими (тўлиқ кўрсатилиши лозим)

йўқ

МЕҲНАТ ФАОЛИЯТИ

1985-1986 йй - Сурхондарё вилояти, Чехов номли 55-мактабда кутубхоначи

1986-1990 йй. - Термиз давлат педагогика институти педагогика ва психология факультети талаба

1990-1996 йй. - Термиз давлат педагогика институти педагогика ва психология кафедрасида ўқитувчи

1996-1998 йй. - Низомий номли Тошкент давлат педагогика институтида тадқиқотчи

1998 й.х.в. Тошкент молия институти фалсафа кафедраси катта ўқитувчиси

2008 й. Тошкент молия институти Илмий кенгашининг қарорига биноан фахрий доцент лавозимига сайланди

2010 й. х/в. Тошкент фармацевтика институти “Ижтимоий фанлар” кафедраси катта ўқитувчиси

ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯ ФАНИНИНГ МЕЪЁРИЙ ХУЖЖАТЛАРИ

1. Ўзбекистон Республикаси “Таълим тўғрисида”ги Қонуни 1997 йил, 29 август.
2. Ўзбекистон Республикаси “Кадрлар тайёрлаш Миллий Дастури” 1997 йил, 29 август
3. Ўзбекистон Республикаси ЎРОЎМТВ нинг 2010 йил 25-август 333-сонли буйруғи билан тасдиқланган «Олий таълим муассасаларида талабалар билимини назорат қилиш ва баҳолашнинг рейтинг тизими тўғрисидаги Низомга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақидаги» буйруқнинг бажарилишидир. Ушбу Низом 2010 –йил 5- сентябрдан кучга кирган.
4. Ўқув дастури Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2008 йил “23” августдаги “263” - сонли буйруғи билан тасдиқланган.

Педагогик технология фанидан Фойдали маслаҳатлар

- Услубий мажмуадан тўғри ва унумли фойдаланишга ҳаракат қилинг бу сизнинг умумий саводхонлигингизни оширишга хизмат қилади.
- Фанни ўзлаштиришда мавзу юзасидан таянч илмий атамаларни чуқур ўрганиш муҳим. Бунинг учун мажмуадаги глоссарийдан фойдаланинг!
- Услубий мажмуада мавзу юзасидан берилган материалларни тўлдириш учун бирламчи манбалар билан ўз вақтида танишиб боришни унутманг!
- Олинган назарий билимларни таълимий тажрибаларда синаб кўришга одатланинг. Педагогик технологияни ўрганишнинг қуроли фақат тажриба эканлигини ёдингизда тутинг!
- Педагогик технологияни билиш нафақат илм нуқтаи назаридан, балки инсон ҳаёти ва амалий фаолиятида муҳим аҳамият касб этиши билан ҳам характерли хусусиятга эга. Шунинг учун ҳам ушбу фанни яхши ўзлаштиринг!

Реферат мавзулари

1. “Педагогик технология” тушунчасининг мазмун, моҳияти.
2. Ўзбекистонда педагогик технологиянинг ривожланиш йўналишлари.
3. Таълим жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.
4. Аниқлаштирилган мақсадли ўқув жараёнида назоратнинг ўрни.
5. Репродуктив тестнинг асосий мақсади ва мазмуни .
6. Продуктив дарс технологиясининг афзаллик томонлари.
7. Тестнинг қандай турлари.
8. Янги педагогик технологияларини келиб чиқиш тарихи.
9. Ўқув жараёнини мақсадини белгилаш .
10. Таълим жараёнида педагогик технологияларни қўллашнинг ўзига хос жиҳатлари.
11. Дифференциаллашган ёндошув асосида дарсини ташкил қилиш йўллари.
12. Педагогик технологияларни хусусиятлари.
13. Педагогик технологияларни тамойиллари.
14. Б. Блум таксаномияси.
15. Дидактик ўйинлар технологияси ва унинг аҳамияти
16. Янги педагогик технологияларни амалиётга жорий этиш зарурати .
17. Педагогик технологиялар мақсад ва вазифалари.
17. Педагогик технологияларнинг турлари.
18. Аниқлаштирилган ўқув мақсадларини белгилаш зарурати
19. Инновацион технологиялар ҳақида тушунча.
20. Репродуктив таълим ҳақида тушунча.
21. Педагогнинг талабаларига нисбатан бўлган муносабати.
22. Анъанавий таълим тизимини ижобий ва салбий томонлари.
23. Педагогнинг ўз руҳиятини ва ўз хулқини бошқариш маҳорати.
24. Педагогик технологияларни классификацияси.
25. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳоратнинг ўзаро боғлиқлиги.
26. Педагогик технологияларни ишлаб чиқишда амал қилиши лозим бўлган тамойиллар.
27. Интерфаол технологияларни аҳамияти.
28. Олий таълимда педагогик технологияларни ўрни.
29. Педагогик технологияларнинг мақсад ва вазифалари
30. Очиқ тестга мисол келтириш.
31. Янги педагогик технологияларни келиб чиқиш шарт шароитлари.
32. Б. Блум тақсоми ҳақида нима биласиз
33. Муаммолли таълимда муаммолли вазиятларни ташкил этилиши.
34. Олий таълимда ишбилармон ўйинларни аҳамияти
35. Таълим жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.
36. Рейтинг технологиясини аҳамияти

Хориж адабиётлари

1. Педагогика профессионального образования. Под. ред. В.А.Сластенина. Москва «Академия».2004.
2. «Педагогика» В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. Москва. «Школьная пресса». 2004.
3. Беспалько В.П.Слагаемые педагогической технологии.М.:Педагогика 2000г.
4. Селевко С. Современные образовательные технологии. Москва 1998.
5. Гальперин П.К. К теории программированного обучения – М.: 1967
6. Кларин М.В Педагогическая технология-М.: 1989

Интернет сайтлари

1. www.glef.org. Джордж Лукаснинг Таълимнинг фонди.
2. www.newhorizons.org. Таълимнинг янги уфқлари.
3. www.rhecherswithoutborders.org. Чегарасиз ўқитувчилар.
4. www.thelearningweb.net. Таълим тармоғи.
5. www.inetlibrary.com. Интернет-кутубхона

Умумий саволлар

1. “Педагогик технология” тушунчасига изох беринг
2. Тест ва оғзаки назорат турларини такқосланг.
3. Анъанавий мақсадни белгилаш қоидаларига изох.
4. Дидактик ўйинларга изох беринг.
5. Очиқ ва ёпиқ тест турларининг фарқи нимада?
6. Ўзбекистонда педагогик технологияларни таълим амалиётига
7. тадбиқ этиш амалиёти.
8. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.
9. Аниқлаштирилган мақсадли ўқув жараёнида назоратнинг ўрни.
10. Экспресс методни қўллашнинг қулайликлари нимада?
11. Репродуктив таълим типлари ва даражалари қандай?
12. Подуктив технологияга бағишланган дарс структурасини ёзиб беринг.
13. Продуктив дарс технологиясининг авзаллик томонларини кўрсатинг.
14. Дифференциал технологияга изох беринг.
15. «АВВ» га қўйиб иқтисодий муаммони ечимини топинг
16. Тестнинг қандай турларини биласиз?
17. Ўқув мақсадларини назоратга утказиш деганда нимани тушунасиз?
18. Тест ва рейтинг технологиясига изох беринг.
19. Анъанавий мақсадни белгилашга изох беринг.
20. Ролли ўйинлар методига изох беринг.
21. Очиқ ва ёпиқ тест турларига мисол келтиринг
22. Янги педагогик технологияларини ривожланиш тарихи.
23. Ўқув жараёнини мақсадини белгилаш неча хил бўлади, уларни такқосланг.
24. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллашнинг ўзига хос жиҳатлари.
25. «ВДЛ»ни қандай ҳолатларда қўллаш мумкин?
26. Ёдда сақлашга қаратилган тестга изох.
27. Дифференциаллашган ёндошув асосида дарсини ташкил қилиш йўллари.
28. Педагогик технологияларни хусусиятларини санаб беринг.
29. Педагогик технологияларни тузишда қандай тамойиларга амал қилиниши шарт.
30. Репродуктив ва продуктив тест орасида қандай фарқ бор?
31. Ижодий тестга характеристика беринг.
32. Б. Блум таксаномияси ҳақида нима биласиз?
33. «ВЕНН» диаграммасига изох беринг ва мисол келтиринг.
34. Дидактик ўйинлар технологияси ва унинг аҳамияти
35. Очиқ тестга мисол келтиринг .
36. Бирор мавзуга аниқлаштирилган режа тузинг.
37. Янги педагогик технологияларни амалиётга жорий этиш зарурати?
38. Психотехник ўйинларга қандай ўйинларга мисоллар келтиринг.
39. Метод билан педагогик технологияни такқосланг.
40. Муттаносибликка бағишланган тест тузинг.
41. Педагогик технологиялар мақсад ва вазифалари.
42. Тестнинг қандай шакллари биласиз?

43. Педагогик технологияларни қандай турларини биласиз?
44. Кейс технологиясига изох беринг.
45. Балиқ скелети методига изох беринг.
46. Инвариант тестга изох.
47. Продуктив ўзлаштириш технологиясининг ўзига хос жиҳатлари.
48. Тўрт хил мураккабликка эга назорат ишлаб чиқинг
49. Экспресс методига изох беринг
50. Кейс технологиясига изох беринг.
51. Педагогик маҳоратнинг мазмуни ва мақсади.
52. Педагогик маҳоратга эришиш йўллари
53. Аниқлаштирилган ўқув мақсадларини белгилаш зарурати
54. Ўқув мақсадларини тест ва назорат ишларига ўтказинг.
55. Нутқ маҳорати ва техникаси деб нимага айтилади?
56. Педагогик вазиятларда педагогик маҳоратни қўллаш
57. Педагогик маҳорат ва актёрлик санъати.
58. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
59. Программалаштирилган таълим технологиясига мисол келтиринг
60. Ақлий штурум технологиясига мисол келтиринг.
61. Педагогнинг нутқи ва унга қўйиладиган талаблар.
62. Нутқ маданиятини ривожлантириш йўллари.
63. Инновацион технологиялар ҳақида тушунча.
64. “Т” схемадан фойдаланиб педагогик технологияларни хусусиятларини ажратинг
65. “Диагностика” тушунчасига изох беринг.
66. Педагогик жараёнини ташкил қилиш маҳорати
67. Репродуктив таълим ҳақида тушунча.
68. Педагогнинг талабаларига нисбатан бўлган муносабати.
69. Муносабат турларига изох.
70. Анъанавий таълим тизимини ижобий ва салбий томонлари.
71. Педагогни ўз рухиятини ва ўз хулқини бошқариш маҳорати.
72. Лойихалаш техноллогиясига изох беринг.
73. Шаклига кўра тест турларини аниқланг ва тавсифланг.
74. Педагогик технологияларни классификацияси.
75. «ПМИ» технологиясига мисол келтиринг.
76. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳоратнинг ўзаро боғлиқлиги.
77. Педагогик технологияларни ишлаб чиқишда амал қилиши лозим бўлган тамойиллар.
78. Интерфаол технологияларни аҳамияти.
79. Олий таълимда педагогик технологияларни ўрни.
80. Мураккаблик даражасига кўра тест турларини аниқланг ва тавсифланг.
81. Педагогик технологияларнинг мақсад ва вазифалари
82. Педагогик маҳорат ва актерлик санъати.
83. Методикани ўзига хос хусусиятлари
84. Тестни қандай шакилларини биласиз?
85. Очик тестга мисол келтиринг.
86. Янги педагогик технологияларни келиб чиқиш шарт шароитлари.
87. Б. Блум тақономияси ҳақида нима биласиз?

88. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
89. Педагогик нутқига қўйиладиган талаблар.
90. Муттаносибликка бағишланган тестларга мисол келтиринг.
91. Педагогни ўз рухияти, хулқини бошқариш маҳорати.
92. Педагогик жараёни ташкил этиш йўллари.
93. Муаммолли таълимда муаммоли вазиятларни ташкил этиш
94. Педагогик технология тамойилари.
95. Олий таълимда ишбилармон ўйинларни ахамияти?
96. Педагог нутқи ва унга қўйиладиган талаблар.
97. Тарбия жараёнида педагогик технологияларни қўллаш.
98. Рейтинг технологиясини ахамияти.
99. Дифференция нима?
Экспресс метод қандай ҳоларда қўлланилади?
100. Продуктив дарс технологияларнинг хусусиятлари.
101. Репродуктив тестнинг мақсади ва мазмуни.
102. Педагогик маҳорат ва актерлик санъати.
103. Педагогик технологиялар методикадан нима билан фарқ қилади?
104. Аниқлаштирилган мақсадли режа тузинг.
105. Педагогнинг тарбияланувчиларга бўлган муносабати.
106. «ПМИ» технологиясига мисол келтиринг.
107. Рейтинг технологиясининг авзаллик томонлари қандай?
108. Диагностиканинг йўллари.
109. Ижодий тестга изох.
110. Педагогик маҳоратга эришиш йўллари.
111. Педагогик технологияларни мазмуни ва мақсади
112. Эквивалентлик нима?
113. Назоратнинг тест усулини ижобий ва салбий томонлари.
114. Ёпиқ тестга мисол келтиринг.
115. Педагогик технология нима?
116. Кластер усулига характеристика беринг.
117. Педагогик маҳоратнинг ва педагогик технологияни ўзаро таъсири
118. «АВВ» технологиясига изох
119. Дифференцияни турлари ва унинг ахамияти
120. Лойихалаш методининг ўзига хос жиҳатлари нималардан иборат?
121. Педагог нутқига қўйиладиган талаблар.
122. Педагогик технологияларни келиб чиқиш шарт шароитлари.
123. Блум таксономиясининг ўзига хос хусусиятларини кўрсатинг.
124. Органайзерлар ва уларни қўллаш зарурати.
125. “SWOD” таҳлил методига тавсиф беринг.
126. Технологик харита қандай тузилади?
127. Кластернинг қандай турларини биласиз?
128. Педагогик маҳоратнинг қандай компонентлари мавжуд?
129. Бирор мавзу юзасидан номуттаносиблик вазиятини яратинг.
130. Кейс технологиясини қўллаш шарт-шароитларига тавсиф беринг.
131. Шахсий хусусиятларни ривожлантиришга қаратилган технологияларга изох беринг.

132. Тахнологик паспортнинг тузилиши ва зарурати.
133. Бирор мавзу юзасидан низо вазиятини яратинг.
134. Репродуктив тестнинг асосий мақсади ва мазмуни нимада?
135. А. Ромишевскийнинг продуктив дарс технологиясининг авзаллик томонларини аниқланг,
136. Репродуктив ва продуктив тест орасида қандай фарқ бор?
138. Ижодий тестга характеристика беринг.
139. Очиқ тестга мисол келтиринг .
140. Ақлий хужум технологиясига мисол келтиринг.
141. Танлаш вазиятига мисол келтиринг.
142. Муаммоли вазиятларнинг қандай турларини биласиз?
143. Педагогик маҳоратни белгиловчи омиллар.
144. Педагог нутқига қўйиладиган талаблар.
145. Таълим самарадорлигини оширишга хизмат қилувчи омиллар.
146. Педагогик технологияларни амалиётга жорий этиш шарт-шароитлари.
147. “Педагогик технологиялар” тушунчасига берилган таърифларнинг таснифи.
148. Узлуксиз таълим самарадорлигини ошириш жараёнида педагогик технологияларнинг ўрни.
149. Иқтисодий таълим тизимида педагогик технологиялардан
150. фойдаланишнинг аҳамияти
151. Педагогик технологияларнинг турлари.
152. Педагогик технологияларни классификацияси.
- 153.

Мустақил иши мавзулари

Педагогик технология фанидан мустақил ишни ташкил этишнинг шакли ва мазмуни

Талаба мустақил ишининг асосий мақсади ўқитувчининг раҳбарлиги ва назорати остида талабада муайян ўқув ишларини мустақил равишда бажариш учун зарур бўлган билим ва кўникмаларни шакллантириш ва ривожлантиришдир.

Талаба мустақил ишини ташкил этишда ҳар бир талабанинг академик ўзлаштириш даражаси ва қобилиятини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги шакллардан фойдаланилади:

-айрим назарий мавзуларни ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш;

- берилган мавзу бўйича реферат тайёрлаш;

- назарий билимларни амалиётда қўллаш;

- Дидактик материаллар ва намуналар яратиш ва бошқалар;

Талаба мустақил ишини назорат қилиш ўқув машғулотларини олиб борадиган ўқитувчи томонидан амалга оширилади.

Талаба учун фан бўйича мустақил иш топшириқлари тегишли кафедра профессори томонидан ўқув машғулотини бевосита олиб боровчи ўқитувчи билан биргаликда тузилади, ҳамда кафедра мудири томонидан тасдиқланади.

Мустақил ишни бажариш учун талабага ахборот манбаси сифатида дарслик ва ўқув қўлланмалар, методик қўлланма ва кўрсатмалар, маълумотлар тўплами ва

банки, илмий ва оммавий даврий нашрлар, интернет тармоғидаги тегишли маълумотлар, берилган мавзу бўйича аввал бажарилган ишлар банки ва бошқалар хизмат қилади.

“Педагогика технология” фани бўйича

Тавсия этилаётган мустақил ишларнинг мавзулари:

1. Педагогик технологияларнинг таълим жараёнида тутган ўрни.
2. Педагогнинг инновацион фаолияти ва инновацион фаолиятининг тузилиши.
3. Ўқув машғулоти технология жиҳатдан лойиҳалаш.
4. Масофавий таълим технологияси
5. Муаллифлик педагогик технологиялар.
6. Муаммоли таълим
7. Ўйин технологиялари ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари

Мустақил ишининг шакл ва турлари баҳолаш мезонлари ишлаб чиқилади.

ТМИ нинг ўзлаштириши қуйидагича баҳоланади. Максимал балл

Баллар	Баҳо
4,3-5,0	“5” аъло
3,6-4,2	“4” яхши
2,8-3,5	“3” қониқарли
2,8 дан кам	“2” қониқарсиз

Талабанинг мустақил ишдан олган бали ЖБ балига қўшилади